

FIDEI
MAIORVM
NOSTRORVM
DEFENSIO;

QVA · HÆRETICORVM SÆCVLI
nostri astus ac stratagemata deteguntur; Reueren-
diss. Patre, Fratre CHRISTOPHORO A CA-
PITE FONTIVM Ordinis Fratrum minorum
Generali ministro auctore.

HIEREMIE VI.

*Hac dicit Dominus: State super vias, & videte, & interro-
gate de senibus antiquis, qua sit via bona; & ambulate in
ea: & inuenietis refrigerium animabus vestris.*

ANTVERPIÆ,
Ex officina Christophori Plantini,
Architypographi Regij.
M. D. LXXV.

SVMMA PRIVILEGII.

REGIS Privilegio cautum est, ne quis hunc librum, cui titulus est, *Fidei Maiorum nostrorum defensio*, &c. citra auctoris voluntatem ante decem annos imprimat, aut alibi impressum in suas ditiones importet, venalemve habeat: qui secùs faxit, pœna fisco Regio exsoluenda multabitur: vt latius in Regio diplomate expressum est, dato Bruxellæ in consilio priuato, secunda die Augusti 1574.

Subsig.

I. De la Torre.

PHILIPPO MAGNO

HISPANIAE REGI CATHOLICO & Potentiſſ°. F.C. de Capite Fontium, totius Ordinis S. Francisci de obſervantia, Generalis Miniſter indignus

S. D.

INTER cætera dona, Philippe rex Catholice, quæ diuina bonitas, pro lapsus generis humani reparatione hominibus contulit, fidem primum obtinere locum, velut quæ & maximas secum adferat utilitates, & summè sit ad salutem consequendam necessaria, certo certius cuilibet catholico Christiano constat. Est enim pretiosissimus & ditissimus thesaurus hominibus, cum quo dedignaretur sapiens aurum aut argentum aut lapides pretiosos conferre, cum omne aurum illius comparatione arena sit exigua, & argentum lutum esse reputetur.

EPISTOLA

tur. Nam qui hoc bene vſi ſunt, participes facti ſunt amicitiaē Dei, propter iuſtitiaē dona commendati. Et quod maius bonum in hac mortali vita homo deſiderare, aut illi contingere poſſet, quā diuinā participem amicitiaē fieri, quod vera viuāque fides præſtat, & ſine qua (Apoſtolo teſte) impoſſibile eſt placere Deo? Id vt ſeſe habeat, quaque ratione fides & Dei nobis amicitiam conciliet, & abſque ea illi placere ſit impoſſibile, paucis, breui hac epiſtola declaratum velim. Habent enim hoc naturæ iura, vt eodem ordine reintegretur amicitia, quo interrupta fuerat, & ſatiſfiat offenſo, iuxta illarū conditiones iniuriæ. Conſtat autem illud amicitiaē fœdus, quod cum primis hominibus in paradifo terreſtri conſtitutis inierat Deus Opt. Max. hanc maximè ob cauſam fuiſſe diſſolutum atque diruptum, quòd illi de re inuiſibili & aliter ſenſibus humanis apparente loquuto credere noluerunt, vni verò
beſtiæ

DEDICATORIA.

bestiæ diaboli ministro, quod callidissimum & astutissimum erat omnium animalium, potius quàm ipsissimis Dei verbis iisque clarissimis crediderunt. De cibo enim illo mortis, cuius esum hominibus prohibebat, dixerat Deus, sub speciebus illis visibilibus, quæ eum apparenti quadam dulcedine humanis sensibus commendabant, inuisibilem contineri mortem. Quacumq;, inquit, hora ex eo comederitis, morte moriemini, aliàs scilicet futuri immortales, si ab hac vna mortifera abstinueritis esca. Sed inuidens antiquus ille serpens diabolus tanta bona hominibus, quanta credendo Dei verbis erant assequuturi, si iis inconcussa & firma fide adhæsisent, quàm potuit astutissimè ad eorum perniciem mortemq;, grassatus est. Nam assumpto ministro eoq; callidissimo, tametsi is nihil aliud esset quàm bestia, de hæresi deque infidelitate hominem tentare coepit, simpliciorum atque ad decipiendum faciliorem foeminam ita

EPISTOLA

aggressus. Cur præcepit vobis Deus, vt non comederetis ex omni ligno Paradisi? Quibus verbis quid aliud moliebatur ille veterator & callidus, nisi vt mulierem ad disputationē contra Dei verbum, & fidem quam illi debebat, ineundam alliceret? Ita curiosa, sed inconsulta mulier ministrū diaboli contra suam fidem disputantem non solū patiēter audiuit, verū etiam illi cū obturatis auribus procul eo maledicto fugere debuisset, respondere præsumpsit. Nihil autem periculosius, quā simpliciores quosque aut disputare, aut disputantes contra catholicam fidē audire velle. Nam velut hamo inescantur pisces & capiūtur, sic disputationis curiositate inescatos homines à vera fide detorquere solet & capere diabolus. Quod in prima illa fœmina nobis tanquam in speculo clarissimè cernendum proponitur. Nam vbi disputationem suam patienter audiri vidit callida illa bestia, cuius ministerio tum diabolus

vte-

DEDICATORIA.

utebatur, statim illud suum nequaquã
 Dei verbis ausus opponere, Nequaquã, Genes. 2.
 inquit, moriemini, sed eritis sicut dij
 scientes bonum & malum. Quasi di-
 ceret: Mulier crede mihi, non est ita de
 cibo hoc credendum, atq; Deus dixit:
 Non enim mortem in se continet deli-
 tescentem, sed vim quandam immor-
 talitatis, ac æqualitatem diuinæ scien-
 tiæ conferentem. Ego utilitatis tuę ma-
 iori cura ardentiorique desiderio te-
 neor, quàm ipse Deus, qui tantum tibi
 bonum inuidet: ego veritatem dictu-
 rus sum tibi, quam Deus, timens ne illi
 fias æqualis, celatam te voluit. Vides
 quàm sit pomum hoc pulchrum visu,
 odoratui gratum, suaueque ad vescen-
 dum! Quis fieri potest, ut sub tanta pul-
 chritudine, suavitate, dulcedine, tristis
 ingrataque mors contineri queat? Mi-
 nimè, minimè: nequaquam, o mi Eua,
 morieris ex eo comedendo, quicquid
 tandem Deus tibi dixerit. Tali oratio-
 ne permota credidit mulier bestię po-

EPISTOLA

tius, quàm Dei verbis, facta infidelis, incredula, & hæretica, intulitque Deo iniuriam, qua maiorem vix humana mens concipere animo, aut cogitatione assequi posset. Idem enim erat quod faciebat, ac si dixisset: Bestia hæc maiore mei cura tenetur quàm tu, magisq; me diligit. Tu mihi veritatem celaue-
ras, quàm me hæc bestia docuit. Tu mentiebaris, cum mortem hoc in cibo dices contineri: hæc quæ oppositum asserit bestia, non mentitur, sed veritatem dicit. Tu mendax es, hæc verax: tu veritatis nobis inuides cognitionem, hæc autem sincero animo palam manifesteque proponit. Huic ergo credidero ego, tibi autem nequaquam. Sic à Dei amicitia recessit, seseq; disiunxit, Deo facta inimica, amica autem diaboli. Nec hoc contenta, virum quoque in societatem criminis, contumaciæ & erroris secum allexit & traxit. Vnde omne amicitiae fœdus, quo homo Deo adhærebat, irritum factum est: Deus autem iusta
indi-

DEDICATORIA.

indignatione ad iracundiam prouocatus, hominis factus est inimicus omniumque posterorum eius. Poterat enim iuste cōqueri & dicere: Egóne post tot in te collata beneficia, vlla tibi dedi occasionem credendi, nullam me tuæ utilitatis rationem habere, aut tibi veritatis cognitionem inuidere? Quo te sibi beneficio demeruit illa bestia, vt plus illi fideres quàm mihi? Egóne tibi mēdax esse videor, fœda autem illa bestia verax? Egóne improbus, & illa tam virtutis amans cui tutò quicquid dixerit, credere possis? Vah, quàm me contemptum post tot in te collata beneficia habes! Vt autem certò scias, me verum dixisse, non diaboli ministrum, mortem orieris, teque cum execratione & maledictione ex hoc voluptatis loco expulsus, pro capitali inimico sum habiturus, omnesque qui ex te nascuntur filios nullo meo fauore aut gratia dignos fore decerno. Qui enim mēdacij me arguens, tantum honoris mei

* 5. fecisti

EPISTOLA

fecisti detrimentum, tantamque mihi iniuriam intulisti, indignus certe es, quem vlllo vnquam aut fauore, aut amore complectar. Et sic à Dei amicitia per suam incredulitatem seiunctus est Adam, omnesque eius posterì. Vnde quicquid malorum & miseriarum in genus humanum redundauit, ex illo incredulitatis fontè manat & profluit; huic malorum omnium examen acceptū ferre debemus; hinc omnes ærumnæ, quibus humanum genus atteritur, Dei iræ maledictionique subiectum, donec tandē misertus Deus tantæ ruinæ mediatorem misit in terras, qui nos illi reconciliaret, cū essemus inimici eius, quiq̃ue fœdus amicitiae inter Deū & hominem redintegraret. In quo in eundo fœdere, miro æquitatis iure mediator noster vsus est, dum propositis ex Dei patris parte certis inuisibilibus dogmatis, fidem Dei verbis deinceps haberi, quicquid tandem dixerit, exigit instantissimè, frustra de reconciliatio-
ne

DEDICATORIA.

ne & pace ineunda agi testatus, nisi hac via, fideiꝑ; compendio in Dei gratiam homines redire instituant. Qui enim nō credit, iam iudicatus est. Nam incredulorum pars erit in stagno ignis ardentis. Sine fide siquidem impossibile est placere Deo. Hinc factum est vt fidei habeamus articulos à Christo nobis propofitos, quorum rationem nullus sensus, nulla humana ratio assequi aut comprehendere potest, quibus intelligēdis sola fides ostium aperit, quorum ipsa substantia argumentumꝑue est, Dei verbo hominem firmiter adharere faciens. Inter cætera autem nostræ reconciliationis media miro diuinæ sapientiæ & iustitiæ consilio institutum est, à nostro mediatore Christo augustissimū Eucharistiæ sacramentū, de quo certa quædam dogmata credenda proposuit, sensum omnē humanū superantia: vt quoties species eius visibiles nostris sese offerret obtutibus, exercendæ fidei & placendi Deo occasionem

Ioan. 1.
Apoc. 22.
Hebr. 11.

EPISTOLA

nem haberemus , necnon & expiandi illius criminis incredulitatis primorū parentum, per quam circa cibum mortis, eius maiestatem offendentes , iræ mortisq̃ue filios nos omnes constituerant. Sicut enim per cibum mortis fidē obedientiamq̃ue primorum parentum probare & tentare voluit , ita nunc per cibum vitę fidem obedientiamq̃ue saluandorum probandam esse decreuit, antequam ex filiis iræ & mortis, diuinę gratię vitæq̃; filij efficerentur. Contra cibum mortis cibum vitę remediū & antidotum proposuit; quid de eo credendum esset, clarissimis verbis omnes admonuit, sub æternæ mortis interminatione omnibus qui vitam per cibū mortis olim perditam nunc recuperatam vellent, hunc vitę cibum acciperent, præcepit; sibi autē credatur, quicquid tandem de eo dixerit , exigit instantissimè , nulla nos ratione aliàs reparari aut saluari posse testatus. Æquū autem & iustum est , nunc plus credamus

DEDICATORIA.

mus verbis Dei de cibo vitæ, quid sit
exponenti, quàm olim creditū fuit ver-
bis ministri diaboli, quid cibus mortis
contineret, mentienti. Sic enim diuinæ
maiestati suum restituimus honorem,
quem illi ablatū in bestiam illam astu-
tissimam primi parentes transtulerant;
satisfacimusque quodammodo diuinæ
iustitiæ pro illorū incredulitate & im-
pietate, & eorum crimen detestamur, à
nobisque reiicimus. Quod facientes &
diuinum nobis conciliamus fauorem,
ex filiis iræ, Dei filij facti: & vitam pro
morte recuperamus, quæ per Adami
inobedientiam, in omnes nos imperiū
acceperat. Hic ergo circa hoc admira-
bile sacramentum corporis & sangui-
nis sui, circa verum scilicet vitæ cibum
præcipuè fidem filiorum Adam tenta-
ri, probari, exerceri, hinc salutis nostræ
cardinem verti, hinc reconciliationis cū
Deo ineundæ rationem positam vo-
luit, vt homines discerēt deinceps Deo
credere & obedire, oblatum ab eo &
præ-

EPISTOLA

præscriptum contra cibum mortis
medium cum gratiarum actione sin-
ceraque fide humiliter amplectendo.
Quod quisquis secum attentius per-
pēderit, intelliget opinor, quid D. Pau-
lus dictum veller, cum assereret, impos-
sibile esse sine fide placere Deo: intelli-
get etiam quàm bene salutis nostrę con-
sultum fuit à Christo, & quàm admi-
rabili diuinoq; consilio, dum tam dif-
ficilia creditu & tam incomprehen-
sibilia mysteria de cibo vitæ credenda
proposuit. Sed quid factum est? quid
mali iterum aduersum miseros morta-
les machinatur & molitur vetus ille
serpens diabolus? Certè eadem inuidia,
qua olim motus primos parentes ne
Deo crederent aut obedirent, circum-
uenit, iisq; ut à se cibum mortis acci-
perent, persuasit; nunc quoque filios
Adam per suos callidos astutosq; mi-
nistros & bestias circumuenire cona-
tur, ne credant verbis filij Dei, cibum
vitæ corpus suum & sanguinem esse
dicentis,

DEDICATORIA.

dicentis, contemnantq; remediū contra cibum mortis ab auctore vitæ nobis commendatum, oblatum atque præscriptum; vt sic iræ, maledictionis & mortis mācipia maneamus semper & simus. Vult enim, relictis vitæ verbis quæ Christus de cibo vitæ dixit, adoremus & recipiamus verbum mortis, & suum illud nequaquam, quod iterū per suos ministros sacramentarios scilicet nostri temporis verbis Dei impudēter opponit. Deus enim dixerat: Hoc est corpus meum: bestię autē ceu ministri diaboli dicunt audacter, Hoc nō est corpus eius, sed illud significat. Nequaquam, inquiunt, est caro eius, sed signum tantum carnis eius: sicque miseris hominibus & incautis sua verba pro Dei verbis obtrudentes & venditantes imponunt. Hoc autem ita astutē & callidē faciunt transfigurantes se in angelos lucis, vt multos, & nimium multos Christianæ fidei alumnos, in suæ perfidiæ naſſam illexerint: timendumque

EPISTOLA

dumque est, ne sicut olim Euam astutia sua seduxit serpens primus ille diaboli minister, ita & per nouos hos serpentes, reliquorum Christianorum sensus à simplicitate fidei quæ est in Christo Iesu, seducant atque corrumpant, sicque ad eorum perniciem grassentur & sæuiant. Ego certè simpliciorum quorumcunque qui ab illis inficiuntur & seducuntur, ruinam sortemque miseratus, librum edideram vernacula nostra lingua, Gallica scilicet, in fidei catholicæ defensionem conscriptum, quo astus & stratagemata, quibus vsi, tot in Gallia mortales à sanctissima patrum nostrorum fide abductos & auulsos, ut suos amplecterentur errores, miseramque Galliam suis cladibus nobile affligerant, acerbissimeque vexauerant, ac in hodiernam vsque diem crudeliter vexant, accuratè detegebam, & cunctis tanquam in speculo conspicienda proponebam, simplices quosque admonens & adhortans, ut ab eorum fraudibus

DEDICATORIA.

dibus, dolis, insidiis, tanquam à præsentissimo veneno sibi diligenter cauerent, adhærendo firma & inconcussa fide Ecclesiæ Catholicæ, doctrinæque patrum suorum vestigiis insistendo. Non inanem autem fuisse hunc nostrum laborem, sed multum iis utilitatis attulisse, in quorum gratiam à me susceptus fuerat, intelligens, videntisque etiam apud exteras nationes eosdem diaboli ministros, iisdem artibus & fraudibus ad populi Christiani cladē perniciemque grassari (in visitandis enim religionis nostræ Franciscanæ prouinciis curæ nostræ concreditæ, id cum magno animi mei dolore vidisse licuit) operæ precium me facturum existimaui, si in latinam quoque linguam versus noster ille liber ad exterorum manus perueniret, ab eisque legi intelligique posset. Quod qua potuimus diligentia factum cum esset, elegantissimis Plantini typis, diligentissimi nostri sæculi & fidelissimi typographi, Antuerpiæ

EPISTOLA

pia excudendū tradidimus. Cū autē
 antequam prodiret in lucem, cum tot,
 & tam horrendis monstris, atque por-
 tentis pugnaturus, providendum illi
 esset de patrono & protectore, sub cu-
 ius fauore tutò posset in arenā descen-
 dere, nullus occurrebat cui tutius aut
 iustius dedicari deberet, quàm tu Phi-
 lippe Rex, tu, inquam, Catholice Rex,
 qui hæreditario iure Catholici nomen
 à Maioribus acceptum, ita operibus su-
 stinuisti, Catholicam fidem propug-
 nando, promouendo, propagando, au-
 gendo, ut non sit neq; fuerit aliquan-
 do rex aliquis Christianus, cui iustius
 tam honorifica denominatio debeat-
 tur. Per te enim innumeri populi, bar-
 baræ nationes & idololatræ in vastissi-
 mis illis Indiæ Occidentalis regnis suavi
 Christi iugo colla submisere, atque in
 regnum eius asciti Catholicam fidem
 constanter palamque hodie profiten-
 tur. Tu immensas tuas opes & vires
 omnes in propugnanda Catholica fide
 sem-

DEDICATORIA.

semper expendisti; tu Remp. Christianam cum aduersus immanem Turcarum vim ac potentiam, tum aduersus fraudulentos hæreticorum conatus insidiasque sæuitiæ crudelitatisque plenissimas, non solum armis tuis hactenus copiisque texisti, verum etiam hodie ita protegis atque defendis, ut inter arma circumsonantia diu multumque vexata & exagitata sub tuis signis acquiescere, & ut ita dixerim, respirare videatur. Tu innumeras victorias ex hostibus Christi, rebus semper præclare feliciterque gestis, reportasti: fecitque tibi Deus nomen adeo magnum, ut te Oriens Occidensque simul admirètur, & vel audito tantum Philippi nomine contremiscat, gelidusque percurrat eorum ossa timor. Quid de religione & pietate tua ceterisque virtutibus dicam, quibus Catholicum nomen ornasti semper & decorasti? In tuas laudes excurrere licet velim & optem, tamen id non permittit epistolaris breuitas, neque Christiana tua modestia,

EPISTOLA

stia, omnia Deo accepta referēs, eas au-
 dire sustineret. Certè historiographis
 tam amplam scribendi materiam de-
 disti, vt nullus sit adeò eloquens & fa-
 cundus, qui res à te præclare & piè ge-
 stas, vlla possit oratione assequi. Hoc vi-
 num non tacebo, ne sceleris arguar vt
 ingratus, te totam nostram Franciscanā
 religionem ita tibi demeruisse, tot in
 eius professores collatis beneficiis, tot
 pietatis & liberalitatis argumentis ani-
 mi tui erga eos propensionem testatus,
 vt non solū nos tibi deuinxisse, sed e-
 tiam oppressisse tua liberalitate videa-
 ris. Quid de me ipso dicam? tanta enim
 cum humanitate & liberalitate me ex-
 cepisti & fouisti, cū religionis nostræ
 prouincias in tuis Hispaniarum regnis
 constitutas visitare, vt me vel agendis
 tantū gratiis Catholicæ tuæ Maiesta-
 ti imparem esse agnoscam. Certè dedi-
 ticiū sibi seruū me semper habitu-
 ra est, dum spiritus hos reget artus. nō
 modò tuarum virtutum celebrare præ-
 conia

DEDICATORIA.

conia, laudésq; omnium gentium linguis literísq; dignissimas in cælum ferre non desinam, verùm etiam pro illius incolumitate & prosperitate totiúsque sui status conseruatione preces ad Dominum semper & vbique fusurus, subditos mihi fratres vt idem faciant, accuratissimè cohortabor. Interim autè testatum volui per huius nostri libri C. M. T. dedicationem quantum me illi debere intelligam, quàm ex animo illi bene velim, quanto in eam voluntatis ardore propèdeam, quàm prompto hilarique animo quacumq; sese offerente occasione illius me seruitio dedicarem. Meum certè laborè populis in Gallia, Belgica, inferioriq; Germania C. M. T. subditis, quos iisdem artibus & stragematis à Dei Ecclesiæ, Regísq; sui obedientia seducere conantur ministri diaboli, quibus cõiurationis suæ socij Gallicis nostris imposuère, nō inutilem fore existimo. O quā essent felices, si nostris malis & periculis discerèt esse cau-

EPISTOLA DEDICAT.

ti, viderentq; anguem in herba blandi-
loquentiæ eiusmodi impostorum de-
litescentem, qui duplicem illis mortem
corporis, scilicet, & animæ allaturus
est, si eos vel momorderit, vel afflatu
suo venenoso infecerit. Oratam autem
velim C.T.M. munusculum hoc quod
tenuis, curtâq; nostra supellex sibi of-
fert, grato animo recipiat, librum & au-
ctorem potenti & benigno suo fauore
tueatur, ac protegat, inque in suorum
sibiq; deditissimorum seruorum albo
numerare dignetur. Deum Opt. Max.
precor, vt eâ nobis, Ecclesiæq; suæ inco-
lumem in Nestoreos annos seruare di-
gnetur. Antuerpiæ Kalend. Sept. 1574.

Catholicæ Sacræq; suæ Maie-
statis seruus humillimus

*Fr. Christoph. de Capite Fontium totius
Ordinis Sancti Francisci de obseruantia
Generalis Minister indignus.*

AD

AD PIVM LECTOREM
ADMONITIO.

MICE Lector, antea quã
ad huius mei libri lectionẽ
accedas, admonere te volui:
ut si quando, præsertim
in primo capite, deprehen-
deris me dicentem, cum
hereticis expresso tantum Dei verbo me a-
gere velle, non id ita dictum accipias, quasi
diuinas traditiones (quas parem cum diui-
nis scripturis auctoritatem habere cõfiteor)
reiicere velim, aut quasi patrũ Ecclesiæ do-
ctrinas vel Conciliorum sanctissima decreta
in minori pretio habeam. quæ omnia ita re-
cipio & in eo loco habeo, quem Ecclesia Ca-
tholica Romana, Christi unica sponsa, co-
lumna & veritatis fundamentum, illis con-
cedit. Quod autem id dixerim, facit hæ-
reticorum extrema impudentia & temera-
ria audacia, qua hæc omnia reiiciunt atque
aspernantur, ad solum Dei verbum appel-
lantes. Quos vt vel ipso expresso Dei verbo

confutatos esse ostendam, igitur dico me
verbo Dei tantum expresse agere cum ipsis
velle. Hac cautione praeventus librum hunc
legere poteris. Cuius doctrinam non dubi-
to tibi probandam, si animo candido de ipsa
iudicium facere volueris. Vale.

APE-

APERIEBAT OS SVVM

FR. IOCHANNES BENEDICTVS
prouinciæ Turoniæ Pictauiens. Franciscanus,
ac Reuerendissimi Patris Ministri Generalis
Secretarius, excellentiam & Auctoris & libri in hac חסידה decantans.

לשמוע דברי זה ספר
כי יש בו בינה מספר:
עינות כן ממקור ישראל
שבהן דעת נחל אל:
כרש מבארות הכופרים
גם פועלי צדק ושקרים:
שעתו סודרים לכניד
פן תפלנח בדי אויבים
עד ראש קצת חונכים:
גם מי כחו כולל ויח
ושמו על חור דורים יח
אביך לאמור עם תפים
למלך על שבט חשדנים:

עורי נפשו שימי לבך
תהנה בו יום נלילה
בשקי האיש שנקרא ראש
תשאב חסים עליונות
ברחי נפשו מבארות נש-
כי חמה כל אנשי בוגדות
צרפת פה תקרא את מרמות נוי
שנתן סודך
תשים גם תוכל חוקר
כאשר בת עמי שנחלה
מי יגיד חכמת מושלכו
לא יכבה זחר זכרוננו
זרע הקרמון כבד את-
ברוך שיצא מצרפת

Adhortatur ani-
mā suam ad e-
uoluendum hūc
librum.

Caput Fontiū.

Cisternæ here-
ticorum dissipa-
tæ.

Lege hic tui ex-
cidium Gallia.

O Italia & Hispa-
nia caute vobis
exemplo Gallia
fororis vestræ e-
doctæ.

אפוסטרוף
אודוריס.
Apostrophe ad
Franciscanā fa-
miliam, ut gan-
deat pastorem se
habere Galliam.

בללך

EA-

EADEM LATINA POESI
ADVMBRATA.

ERIGE mens grauido tete peruineta
sopore,

Huius & exaudi dulcia verbalibri.

Atque in eo noctu, noctu meditare diuque;
Arcanis sophiæ dotibus ille scatet.

Oscula Christophoro, non vnum, figito mille,
Fontium enim meritò creditur esse ca-
put.

Atque ita fontanis, quas prompserit Israel,
vndis,

Potabis magni scire perenne Dei.

Heu fuge cisternas, cisternas αἰρεσιώτων,

O mens Εὐρίπιδος effuge Ψευδολόγος.

Gallia cerne libro tua στρατηγήματα in isto,

Quæ peperit patriæ gens inimica sua:

Quæ sacra vastauit rabido delubra furore,

Intulit & natis quàm mala multa suis.

Ausonia fines, caueat sibi Bætica tellus,

Ne tam nō faustas experiatur auis.

Ut miserranda iacet veteri spoliata trium-
pho

Gallia

I
Gallia, latronum iam quoque facta do-
mus.

74
Quis proferre potest multò dignissime Præ-
sul,

Ecquis virtutes enumerare tuas?

Splendida fama cadet nullos prouecta per
annos,

Gloria venturæ posteritatis erit.

Gaude progenies Francisci nostra beati,

Gaude celestis firma columna domus.

Dic, Benedicite Veni Præsul, quem Gallia
nobis,

Quo Seraphina domus sit moderanda,
dedit.

TABV-

TABVLA CAPITVVM
IN HOC OPERE CON-
TENTORVM.

CAP. PRIMVM. Quòd hæreticorum
scopus est, fidem maiorum tâquam
falsam cõdemnare, propterea quòd
verum Christi corpus in Euchari-
stia Sacramento esse credebant, de-
inde ipsos idololatriæ & cõsequéter
æternis suppliciis obnoxios damna-
re, quia Christum in eodem diuino
Sacramento adorabant. fol. 1

CAP. 2. Quàm turpis, inhonesta & ini-
qua sit hæreticorũ causa, propterea
quòd suos patres maioresq; nefariè
oppugnant. §

CAP. 3. De iniquitate causæ hæretico-
rum, qui & Christi solius viuorum
& mortuorum iudicis, & summorũ
Pontificum in Ecclesiasticis contro-
uersiis iudicum officium sibi arro-
gant & vsurpant. 77

CAP. 4. De hæreticorum studio, quo
vt Christianos fallerent, causæ fidei
cogni-

M
cognitionē Theologis, legitimis iudicibus ab Ecclesia constitutis, auferunt, eamque cuilibet alteri è vulgo diuersę professionis tradunt, tametsi de illa iudicare non aliorum, quàm Theologorum officium est. 90

um
um
òd
ri-
e-
er
a-
o
I
-
a
e
CAP. 5. Libros hæreticorum, aut Biblia ab iis in vulgarem linguam conuersa, non idcò ab Ecclesia interdicta, vt Christianis Euangelium celaretur. 121

CAP. 6. Quanta calliditate hæretici principes, aliosque non Theologos, causę suę iudices se admittere simulant, vt Ecclesię Romanę ac Conciliorum generalium & Theologorū iudicium subterfugiant. 151

CAP. 7. De aduersariorum dolis, quibus populum, quem iudicem elegerant, circumuenerunt, vt contra suos maiores inauditos sententiam ferret. 96

CAP. 8. De axiomatibus siue propositionibus falsis ac ridiculis, quas aduer-

aduersarij fabricant, nobisq; ac maioribus nostris ascribunt, & de falsorum iudicū suorum temeritate qua illis leuiter credunt. 210

CAP. 9. Quòd aduersariorum iudices ad intelligendam bonam maiorum suorum causam, antequam eos damnent, non satis temporis sumunt. 218

CAP. 10. Quòd isti inepti iudices aduersariis vsq; adeò sese dedunt, vt ad maiores suos condemnandos nullum iā nisi illos audire sustineant. 237

CAP. 11. De aduersariorum studio, quo totis viribus elaborant, vt in eos qui maiorum suorum fidem defendunt, iudices suos falsos incitent & inflamment, & de illorum iudicium impia temeritate, qua omnis æquitatis ac rationis immemores, sese contra veritatis patronos in implacabile odium abripi sustinent. 248

CAP. 12. Quòd aduersariorum iudices ab illis sollicitati maiorum suorum patronis liberam audientiam denegarunt,

garunt, immò ad eos interficiendos
arma ceperunt. 296

CAP. 13. De doctrinæ aduersariorum
cum suorum falsorum iudicum cu-
piditate conueniētia, quæ tantum in
iis illius doctrinæ amorem accendit,
vt de maiorum suorum religione &
fide iam audire nolint. 309

CAP. 14. De istorum falsorum iudi-
cum iniquitate, qua maiorum suorū
fidem propter posteritatis peccata cō-
demnant, tametsi maiores in causa
non sint, cur eorum posterī peccent
maleque viuant. 331

CAP. 15. Quicquid in Auctoris vitam
aduersarij dixerint, ex eo ad maiorū
nostrorum fidei cōdemnationem ni-
hil inferri posse, ostenditur. 355

APPRO-

APPROBATIO OPERIS.

DOCTRINAM huius libri *summa cum
attentione percurri: ac tandem deprehen-
di, ipsam esse catholicam, sanam & que
hæreticorum nostri sæculi pestilentes er-
rores grauitè confutat, eorumque falsas
doctrinas euertit. Ac proinde librum
hunc dignissimum esse iudico, qui, in pu-
blicam Catholicorum vtilitatem, typis
mandetur.*

Frat. Laurentius
à Villauicentio.

RERVM IN SIGNIVM QVAE HOC OPERE CON- TINENTVR, INDEX.

ABSURDA quae ex errore contra liberum arbitrium
& quod Deus in nobis omnia operatur, sequuntur,
151. & seq.
Adiiciunt scripturae haeretici, 165. 166. & seq.
Adiectiones suas ad scripturam sacram, Dei verbum
appellant haeretici, 167. 168.

Adonidis haereticus, 174.
Adiutoris natura, 29. & 90. 91. 166.
Aduerſarij Chriſtum cum Apoſtolo committunt, 164.
Agonizantes noſter Deus, 167.
Albigenſes, 242.
Ambroſij laus, 71. teſtimonia, ibidem. & ſeq. & 244.
Amor Dei infinito premio dignus, 257.
Ananias exemplum ſacrilegos terrere deberet, 42.
Apoſtolorum coryphaei Petrus & Paulus, 293.
Arca Noe eccleſia Romana, 290.
Argumentum vitioſum quale, 177.
Aſſentatio vitiorum adiutrix, 195.
Athanajj laus, 74. teſtimonium, ibidem & ſeq.
Athei ſunt haeretici, 283. & ſeq.
Atheiſmi authores haeretici, 66. 67.
Auguſtinus oſtendit, quale ſit liberum arbitrium, 18. 19.
Auguſtini teſtimonia, 85. & ſeq.
Auxilium Dei non tollit, ſed coſtituat liberum arbitrium, 85. 86. 118.
& ſeq. & 181.

BARDEſANE Valentinianus, 242.
Baſilij magni laus, & teſtimon. 84. & ſeq.
Beatiſſimo quid, 311.
Beatiſſimo aeternitati coniuncta, ibidem.
Bernardi egregia ſententia, 253.
Beſtius rabie percitis ſimiles haeretici, 280.
Bonis operibus cur haeretici tam infenſi, 185. & ſeq.
Bonorum operum ſons fides recta, 199.
Bonorum operum fructus, 209.
Bonum quid, 111.
Bonum temporale & tranſitorium virtutis premium eſſe non poteſt,
113.

CALUINI Deus crudeliſſimus, 13. & iniuſtus, 64. & ſeq. & 272. &
ſeq.
Caluinus haeretica fide patrum teſtimonia citat, 20.
Caluini Deus ab hominibus non colendus, 158. & 159.
Caluini Deus monſtrum atque portentum, 267. & ſeq.
Caluini impietas e tenebris eruenda, orbique monſtranda, 268. & ſeq.

Casti cur non sumus, 130.

Catholici scripturæ loca quæ pugnare videntur, inter se conciliant, hæretici contrā inter se componunt, 140.

Censoriam virgulam sibi sumunt hæretici, 31, 168.

Christus non habet liberum arbitrium iuxta hæreticorum sententiam, 168.

Christi beneficium quo redempti & reparati sumus, quibus in rebus cernitur, 257, & seq. & 262.

Chrysippus sati defensor sententiam mutare cogitur, 10.

Chrysippus Stoicæ antesignanus insanix, 57, 58.

Chrysostomi locus egregius quo liberum demonstrat arbitrium, 8.

Chrysostomi testimonium, 8, & seq.

Cimmerias tenebras mentibus hominum offundunt hæretici, 134.

Cogere & compellere quid in scriptura significant, 169.

Cogitur etiam Deus ab homine, 170, 171.

Confessio fidei hæret. in concilio Possianensi, 70.

Confutationes sententiæ hæreticæ, 111, & seq.

Congrui meritum vnde, 232.

Conuerti ad Deum, 177, & seq.

Cor in scriptura significat voluntatem, 26, & 29.

Cornelij centurionis exemplum, 202.

Corporis afflictiones, 192.

Cypriani testimonium, 81, & 144.

Cyrilli testimonium, 78, & seq.

DAmascenti testimonium, 82.

Deus, vt aiunt hæretici, peccat in homine, 61, & seq.

Deus vult omnes homines saluos fieri, exponitur, 71, 72.

Deus & natura nihil frustra faciunt, 154.

Deum trucem & iniustum faciunt hæretici, 214, & seq.

Deus punit citra condignum, & remunerat ultra condignum, theologorum sententia, 215.

Deum diabolo peiorem esse fingunt hæretici, 170, & seq.

Deus verus qualis, 275, & seq.

Dei potentia infinita, 115.

Deorum portenta non numina olim Euangelio coruscante cur vulgō reiecta, 274.

Diaboli studium, 270.

Doctorum ecclesiæ mirabilis consensus, 93, 94.

Doctrina Dei constans, diaboli inconstans, 205, 206.

Donationis vis & proprietas, 160, & seq.

Doni & mutui differentia, 261.

ECclesiæ Catholicæ sapientia, 230, 239, & seq.

Ecclesiæ Catholicæ fides qualis, 250.

Ecclesiastici liber in Canone scripturæ sacræ, 31, 32.

Epicuri castra, 174.

Error vnde, 107.

Errore nihil fecundius, 19.

Erroris aduersus bonorum operum mercedem absurditas ostenditur, 213, & seq.

Erroris aduersus liberum arbitrium qui auctores, 242.

Experientia

Experientia docet liberum arbitrium nobis inesse. pag. 5.

Fuores ampliandi, 215.

Festi dies à Christianis ob quorundam iudicum improbitatem impunè violantur, 4.

Fides Catholica de libero arbitrio verbo Dei & rationi consentanea, inter hæreseon extrema tanquam inter Scyllam & Charybdin cautè procedit, 17.

Fides recta bonorum operum fons, 199.

Fidei candidatus, 103.

Fides nostra scripturis maximè consentanea, 128, 229.

Fides nostra simplex ac facilis intellectu, 28.

Fides nostra quam consentanea sit Dei verbo, ipsique rationi & naturæ demonstratur, 112, & seq.

Fons ex quo hæreticorum doctrina contra liberum arbitrium & operum merita manat & profluit, 95, & seq.

Furiosi qui liberum arbitrium negant, 280, & seq.

Gradus ad Atheismum, 67.

Gradus quibus ascendamus in celum, 265.

Gratia & merces differunt, 217.

Gratiæ nomen, condigni superbum vocabulum sustulit, 249.

Gratiæ Christi vix & energia, 262, & seq.

Gratiæ Christi contumeliæ faciunt hæretici, ibidem.

Gratia Dei nostra, 266.

Hæretica fides, 10. hæretica licentia, 136.

Hæretici cur quosdam libros è canone tollunt, 31.

Hæretici simul aiunt & negant, 61.

Hæreticorum argumenta in ipsos retorquentur, 112.

Hæretici ex vna eadèque sacræ scripturæ sententia contraria inferunt & concludunt, 120, & seq.

Hæretici in principes lenones suos grati, 126, 127.

Hæretici Iuliano & Porphyrio similes, 136 & 143.

Hæretici quomodo scripturæ verba producant, 138.

Hæretici se solos fideles vocant, 174.

Hesiodi sententia de virtute, 174.

Hæretici argumentantur ab auctoritate negatiuè, 176.

Hæreticorum doctrina contra bonorum operum merita quàm perniciofa sit, 188.

Hæreticorum temeritas & inscitia, 219, 230, 238.

Hæretici cur virtutem non laudant, 213, & seq.

Hæretici se iam in celo esse somniant, 249, 250, & seq.

Hæreticorum ministri omnem omnium philosophorum impietatem superantes in reprobum sensum tradunt, 279.

Hæreticorum ministri Deum diabolo peiorem faciunt, 270.

Hæreticorum ministri religionem Christianam funditus euertere conantur, 176, 177.

Hæreticæ impietatis gradus, 284.

Hæretica schola quid doceat, ibidem, & seq.

Hæretici quomodo in Deum blasphemant, 298, & seq.

Hæreticorum theologia nihil aliud nisi bene loquendi scientia, 316.

Hieronymi testimon. 88, & 243.

Milarij laus, 76. testimon. ibidem & seq. & 180. & 244.

Hominem mortalem peioris conditionis faciunt hæretici quàm de-
mnatum 61 & 157, 279.

Cuiusvis hominis est errare, 71.

Hominem aliquid posse & aliquid facere, 154.

Hominem qualem hæretici faciunt, 155, & 277, & seq.

Homo cooperator Dei, 164, 165, & seq. 173.

Hominis ingenuitas & dignitas 251, 252, & seq.

Hominem ad peccatum a Deo impelli fingunt hæretici, 270, & seq.

Hominem ex homine tollunt hæretici, 277.

Honoris multa genera in scripturis, 139.

Hyperbole in scripturis frequens, 104 & seq. & 151.

Illecebra peccandi impunitatis spes, 126.

Ingenij vis cur homini data, 281.

Insani & furiosi qui liberum arbitrium negant, 281.

Interitus maximum malum, 314.

Inutiles serui cur merito dicimur, 214.

Inutiles serui sumus Deo non nobis, 238.

Ioannes VVicleff, 242.

Irenæi testimon. 81.

Irenæi in hæreticos, 19, 40, 41, & 295.

Iudicium de vnaquaque re verum vnde petendum, 251.

Lesbia regula, 135.

Liberum arbitrium quid, 60.

Liberum arbitrium qui negat, Catholicus non est, Augustini senten-
tia, 19, 243.

Libero arbitrio sublato, nullus legibus locus, 7, 58.

Liberum arbitrium possit originale peccatum quale, 18.

Liberum arbitrium iuxta aduersariorum sententiam neque Christus
neque angeli habent, 168, & seq.

Liberum arbitrium distinguit hominem à pecude, 253, & seq.

Liberum arbitrium quid per originale peccatum amisit, 261.

Liberum arbitrium per Christum reparatum, 262.

Liberalitas & iustitia Dei, 215, & seq.

Librorum factorum multitudo cur tradita, 147, & seq.

Machometi legi hæresis similis, 195.

Maiores nostri sacræ scripturæ diligentissimi lectores, 311.

Manichæi liberi arbitrij hostes, 242.

Melanchthon de libero arbitrio palinodiam canit, 56.

Membrorum officia cur homini data, 281.

Mendacij natura, 5.

Merces & meritum inter se conferuntur, 210.

Mercedem bonis operibus promittit Deus, ibidem, & seq.

Mercedis varietas, 218.

Mercedem operibus deberi duobus modis consideratur, 210.

Mercede boni operis sublata, homo pecude inferior, 255.

Meriti vis in scriptura, tamen si nomen haberi falsò negetur, 212, 213.

Meritum quid dicatur à nostris, 210.

Meriti duo genera, 184.

Méthodeus, 176.

Methodus

Methodus qua solida scientia comparari potest, 305, & seq.

Ministri hæret. cur pudicitia hostes, 47.

Ministri hæret. quomodo principes decipiunt, 123, & seq.

Ministri hæret. se suo ore condemnant, 119.

Ministri scripturæ verbis scripturam oppugnant, 136.

Ministri hæret. Deum diabolo peiorem esse fingunt, 170, & seq.

Ministri Geneuenses Apostolica sententia corruptores, 292.

Monstra quæ vincant, sibi aduersarij fingunt pag. 1.

Miserum est fuisse felicem, 314.

Mortis recordatio diuitias amantibus acerbissima, 313.

Munerarius sine agonothes noster Deus, 267.

Natura gratiaque symplegades, 259.

Negans se habere liberum arbitrium cæcus iudicandus, 279.

Negantium liberum arbitrium dux illustres sententia Lutheri & Caluini, 305.

Negligentia humanæ patroni hæretici, 188, 189.

Nemo ante victoriam triumphat, 249.

Nemo ad peccatum cogi potest, 259.

Nemo peccatum suum libenter agnoscit, 300.

Nihil Dei verbo adiciendum, 178, & seq.

Nihil magis nostrum, quam quod nobis datum, 260, & seq.

Nihil verbo Dei magis contrarium, quam hæretica doctrina, 186.

Nihil bonum sine æternitate, 313.

Nobilitas hominis, in dedicatoria & fo 154, & 111, 212, & seq.

Non amittitur sine dolore, quod cum amore possidebatur, 312.

Novum philosophiæ genus ab hæreticis somnium, 249.

Opera ante baptismum qualia, 198, & seq. 201.

Opera ante baptismum quæ valeant, 201, 204.

Operam scripturis nusquam inutilia dicuntur, 223.

Opera nostra cur meritoria iure dicuntur 228.

Opera bona non debent immunda dici, 240, & 245.

Opera immunda quæ, 246, 247, & seq.

Opera nostra bona nobis, non Deo profunt, 249.

Opera nostra sementi comparantur, 266.

Origenis testimon. 2, 83.

Orpheus siluas & saxa quomodo trahebat, 169.

Otiolum nihil in mundo, 154.

Pædus est Deus cum homine, 221, & seq.

Paulus Apostolus liberum arbitrium clarissime ostendit, 43, & seq.

Pauli sententiam ecclesia optime intelligit, 45.

Pauli & Caluini antithesis, 46.

Pauli epistolæ obscuræ, 135.

Pauli spes Dei æquitate subnixæ, 222.

Pauli Apostoli in ecclesiam Romanam amor, 191, & seq.

Pauli & Caluini dissonantia, 293.

Peccatum voluntarium malum, 12.

Peccata non esse paria, ut Stoici somniant, 24.

Peccatum humanæ naturæ maxime contrarium, 192, & seq.

Peccata sua homines libenter excusant, 193, 194, 100.

Peccata unde, 194.

Peccatorum gradus & differentia, 216.

Petrus Apostolus se iugem in orationibus suis ecclesie Romanæ memoriam habiturum esse promissit, 291.

Petrus Abelarius, 242.

Pharao quomodo induratus à Deo, 302, & seq.

Pharaonis patroni hæretici Deum accusant, 303.

Philosophorum opera qualia, 199.

Postulatio exquisita, 127, & seq.

Præcepta iustitiæ amara, 195.

Prædestinationem Dei nobis opponit, ut liberum arbitrium tollant, 304.

Principes quidam hæreticorum lenones, 224, & seq.

Priscilianista, 241.

Pseudopropheta cur semper gratus & iucundi, 93, & seq.

Q ualem hæretici hominem faciant, 277, & seq.

Quando sensus in tuto est, non est de verbo laborandum, 207.

Quæstus vocabulum hæreticis molestum, 264, 265.

Quæstus quid apud Paulum, ibidem.

Quibus machinis cælum expugnetur, Christus ostendit, 236.

R apina felix, 235.

Rationes quæ prostant liberum arbitrium, 54, & seq.

Regule rectè explicandi scripturas, 97, & seq.

Regula generalis ex qua omnia scripturæ loca, in quibus de humanis operibus agitur, rectè intelligi possunt, 189, & seq.

Remunerator & remunerabile correlatiua, 206.

Remunerator Deus, 208.

In remuneratione bonorum dño spectantur, 215.

Reparationis humanæ vis, 160.

Ridicula hæreticorum opinio contra liberum arbitrium, 102, & seq.

Res ipsæ, de quibus sermo est, exactè cognoscendæ, 316.

Romana ecclesia fluctibus agitari potest, obrui non potest, 190, & seq.

Romana ecclesia æterna, 291.

Romanæ ecclesiæ fidem Paulus laudat, ibidem.

S anctorum hominum moderatio & humilitas, 151.

Satanæ calliditas in euertenda scripturæ veritate, 149.

Satanæ studium per hæreticos, 283.

Scopus hæreticorum notandus, ut eorum impietas intelligi possit, 193, & 301.

Scyllæ canes hæretici in virtutes latrant, 233, & 241. In ecclesiam latrant, 291.

Scripturæ sacræ testimonia pro libero arbitrio, 21, & seq.

Scripturæ toti, & non tantum alicui eius parti, fides habenda, 145, 146, 172, 175.

Scripturæ nihil de nostro adiciendum, 145.

Scripturæ sacræ non simul traditæ, 147, 148.

Scripturæ sacræ consuetudo, 150, 151.

Scripturæ corrigendæ, si aduersariorum opinio de sermo arbitrio vera esset, 161, & seq.

Scripturæ ad bona opera nos incitant, 190, & seq.

Scripturarum sententias allegare parum, nisi rationis lumen adhibeatur,

hesur, 197.

Simile à medicis, 17.

Sophismata quomodo detegantur, 108 & 115, & 143.

Species vnde generatur, 222, 223.

Socrorum noua paradoxa, 242.

Supercilium Pharisaicum quomodo fugiendum, 189.

Selanz laus, 36.

Talentum si siue relatiua, 206.

Talentum homini à Deo datum, 163, & seq.

Talentum visus & fructus, ibidem.

Temeritatus est falsum aut incognitum approbare, 181.

Terrulliani testimon. 81.

Theophili Alexandrini testimon. 88.

Thesaurum in caelo recondere, quid sit, 136, 137.

Timor in bonis numerari non potest, 112.

Trahere seu cogere quid sit in scriptura, 169, 170, & seq.

Trahit sua quemque voluptas, 170.

Veritas odium cur patitur, 195.

Veritas animi pabulum, 305.

Veritatis vis pag. 1, & 132, & 195.

Veritatem diuidunt haeretici, 174.

Veritatis lumen qui videre non possint, 101.

Vicium virtutis inimicum, 195.

Virtus ardua iuxta Hesiodum, 174.

Virtutis iter: confragolum, 193.

Virtutis dignitas vnde, 256.

Vitam aeternam nos acquirere recte dicimus, 225.

FINIS.

Errata.

Prior numerus paginam, alter lineam indicat.

Pag. 6. lin. 1. cogantur? 14. lin. vit. & 15. 1. torqueantur. 16, 3. Hæc.
21, 11. manifestæ 22, 11. repugnat? 24, 12. Alterum: 25, 10. Tertium:
31, lin. antepenult. aperte. 66, 6. illum tanquam 70, 3. dele. 4. receperunt,
74, 11. in Oriente 93, 2. Fidem habes 96, 1, 2. apertissime aperire, negasti
& 14. firmata? 106, 10. volunt? 109, 18. Quæ autem contra 117, 9. volunt-
tatem. 124, 16. Latine, pure, natura 132, 8. negarent, in caelo non esse for-
dele, 131, 6. additum, 136, 6. exponunt, 13, licentia veterum 137, 5. à fine,
etiam quid. 149, 12. reperietur? 151, 4. à fine, animi studeant 152, 4. Scri-
pturæ, Prophetæ, vel 152, 7. quis tam. 2. impiamque 162, 7. qui Dei ver-
bo dele. & 24. Grammaticæ vestræ 164, 4. detectis 166, 19. metuis 167,
11. Christum. 166, 1. Cor mundum. 184, 4. à fine, laborem? 192, 7. inutilia.
193, 11, 12. possint, 196, 4. à fine, in cepto 202, 13. perductus. 203, 19. Facessat.
207, 1. opera quæ remuner. 13. adytum 211, 17. non animo? 210, 17. viden-
tur. 212, 13. credulitate 215, 19. Hoc. 278, 13. tamque 279, 12. nihil qui-
dem. deleli. 284, 4. à fine, De. h. n. seq. dele? 286, 15. tantum malorum
lernam 303, 2. praecipuan? 305, 22. adytum. 306, 5. à fine, illam. 308,
9. Facessat 312, 11. dele non Post 304. pro 309. pone 305. sic etiam in sex pa-
ginis consequentibus corrige numerum.

AD LECTOREM.

Heresim fraudes, ac impia dogmata, Lector

Caluum certa vis abolere via?

Alciden (cuius nitatis viribus) ecce

Mittit *Æneïdæ* Caluum iste liber.

Qui validus turpem letali conficit hydram

Vulnere, septenum concidit ense caput.

Cuncta venenato vomuit qua pectore pridem

Caluinus, pereunt robore cassi suo.

Hic tibi diuini firmantur dogmata verbis

Qua neget haud ullus, si modo mente valet.

Lingua iam sileant scelerata murmura. Servum

Audiat Arbitrium nemo, vel esse putet.

Non operi meritum iusto putet esse negandum

Quisquam, Calumi nemo sequatur iter.

Sed vitium totis expellens viribus, olim

Celesti merito speret in arce frui.

1

QVOD HÆRETICORVM SCOPVS EST, FIDEM MAIORVM, TANQVAM falsam cōdemnare, propterea quòd verū Christi corpus in Eucharistiæ Sacramēto esse credebant; deinde ipsos idololatriæ & cōsequenter æternis supplicijs obnoxios, damnare, quia Christum in eodem diuino Sacramento adorabant.

CAPVT. I.

OGITANTI mihi, amice lector, ac sæpenumero apud me pressius consideranti, quorsum istius noui euāgelij assertorum studia tenderent, consiliaque ferrentur, qui (vti omnium sæculorū hæreticis, speciosi alicuius nominis titulo fucare mendacium, lupūque rapacem sub ouina pelle cælare mos fuit) Euāgelici quàm Christiani dici maluerunt, tandem venit in mentem quid eos ad huiusmodi facinus impellat, & quòd effrenata eorum rapiatur audacia, cū Ecclesiæ Romanæ fidem ab illis in baptismo susceptam, & ante eorum tempora, tanquā Catholicam (sicut est) toto terrarum orbe diffusam, ac supra petram Christi voce fundatam, tanto conatu oppugnantes, euertere moliantur. Neque enim, si verum dicendum

A

2 DEFENSIONIS FIDEI

Apoc. 22.

cendum est, sacrilega eorum factio & immanis impietas aliud sibi propositum habet, quàm vt nostros suosque maiores ad extremum erroris idololatrięque condemnent, ac proinde suppliciis æternis addicant, quibus iuxta sacrę scripturę sententiam, omnes idolis seruientes, & amantes facientęque mendacium, quales suos nostrosque maiores fuisse contendunt, iure plectuntur. Omnes itaque sanctos doctores Ecclesięque; magistros, omnes Martyres, Confessores, Anachoretas, aliosque; Dei seruos, qui quondam sanctitatis, atque doctrinę laudibus excellentes, in Dei Ecclesia floruerunt, omnes summos Pontifices, Cardinales, Episcopos, Patriarchas, Prælatos, Abbates, Rectores, Presbyteros, Monachos, denique quotquot ab Apostolorum temporibus, usque ad istorum ætatem, Ecclesię gubernaculis præsidētes, Christi oues verbi Dei pabulo saginarūt, omnes denique Imperatores, Reges, Principes, Duces, Comites, aliosque; omnes tum nobiles, tum ignobiles, negotiatores, ciues, rusticos, agricolas, omnē sexum, omnem ordinē; denique omnes qui à sanctis antiquę Ecclesię doctoribus atque pastoribus, in eadē, qua & nos imbuti sumus fide instructi fuerunt, vna sententia eadēque temeritate condemnant. Qui omnes, vt istis placet, cæcis erroris ac ignorantię tenebris inuoluti, miseré-

miseréque decepti fuerunt, aut certè si veritatis lumen aliquando viderunt, illam propter ventrè, auaritiam, turpémque quæstum, adulteratam suis inuentis, ac humanis traditionibus prodiderunt. Quod sic dicunt & sentiunt, ac si ante eos nemo vllum Dei donum, aut spiritû habuisset; nemo eruditione atque doctrina excelluisset; nemo denique Euangelium aliàsque scripturas intellexisset, aut certè, ac si nullus vsquam gétium probus extitisset, cui bona conscientia & veritas cordi esset, quem suæ salutis cura, aut catholicæ fidei amor tangeret, qui hanc incorruptam integràmque seruare, hanc publice confiteri, hanc defendere auderet: denique qui hanc ab infidelibus, aliisque Christiani nominis hostibus impugnatam, etiam quouis periculo contempto atque calcato, asserere sustineret. Omitto quot superioribus sæculis Christiani fuerint, vsque adeò fidei Christi zelo & ardore accensi, vt propter illius defensionem, non solum omnes huius vitæ voluptates & illecebras abdicarent, verum etiam intrepido atque inuicto animo sanguiné funderent. Quos tamen isti non pluris æstimant, quam nos, quorum cum simus heredes, eorum fidem atque doctrinam nobis à maioribus per manus traditam sequimur, inuiolatamque retinemus.

4 DEFENSIONIS FIDEI

Sed ad huiusmodi iudicium ferendum
 duæ præcipuæ causæ aduersarios mouēt: vna,
 quòd verum Christi corpus carnem, sangui-
 nem & ossa in Eucharistiæ sacramēto re vera
 adesse crediderunt: altera, quòd Dominum
 & Deum nostrum I E S V M C H R I S T V M,
 in hoc augustissimo sacramento adorarunt,
 vnde eos omnes errasse, hæreticos, incredu-
 los, idololatrias, ac proinde æternis suppliciis
 damnatos fuisse contendunt. Deus enim &
 si optimus ac clementissimus sit, tamen (in-
 quiunt isti) eos omnes, quantumuis probi
 atque integri fuerint, quascunque preces &
 obsecrationes, ad impetrādā diuini nomi-
 nis ac fidei catholicæ veram cognitionem,
 ad obtinendam sancti spiritus gratiam, ad sa-
 cræ scripturæ intelligentiam consequendam
 fecerūt, omnes, inquam, ab ecclesiæ nascentis
 exordio, vsque ad hanc nostram miserabi-
 lem ætatem reiecit ac respuit. Nunc autem
 isti soli, quia nihil quod Deo gratum sit fa-
 ciunt, illi adeò grati, & accepti fuerunt, vt vel
 vnus Maroniani hymni festiuo cantu, ab eo
 impetrauerint, quod amicis suis omnibus,
 suis seruis, suorum præceptorum obseruato-
 ribus, sanctis Ecclesiæ patribus atque docto-
 ribus, tam crudeliter ac pertinaciter denega-
 rat. Qui omnes (vt isti aiunt) in densissimis
 ignorantia & idololatriæ tenebris derelicti
 fuerunt,

fuerunt, vt singulari munere, ac personarum
 acceptatione, quam Apostoli Petrus & Pau-
 lus, in Deo esse negant, quicquid boni, veri, ^{Act. 10.}
 eximij charismatis esset, istis solis, tanquam ^{Rom. 2.}
 intimis amicis, suisque deliciis reseruaturn,
 diuina munificentia indulgentissimè largire-
 tur. Hoc igitur persuasum habentes, omnes
 qui vnquam fuerunt, & sunt, toto Christiano
 orbe diffusi, præter se solos, à Deo fuisse con-
 tēptos ac repulsam passos, nec eius promissa
 exaudiendi suorum preces, sanctumque spi-
 ritum petentibus dandi, ad vltos alios, quàm
 ad se solos pertinere credētes, in tantum glo-
 riæ fastigium sublatis sunt, tantum fiducia
 de suo spiritu suæque doctrina sibi arrogant,
 tantos spiritus sumunt, vt reliquos omnes
 præ se nihili faciant. Itaque importuna qua-
 dam, ac summa ferocitate subnixa, omnem
 antiquitatē suōsque maiores cōtemnunt, de-
 testantur, oderūt: eosque omnes mille male-
 dictis ac blasphemis laceratos, totius pieta-
 tis obliti, vna sentētia eodēque furore con-
 demnāt. Neque tamen hic quiescit impie-
 tas, sed vltius in nos Catholicos effrenato
 furore grassatur. Nam quia pari temeritate,
 imò rabie venerabilem maiorum nostrorum
 memoriam condemnare nolumus, vt pro iis
 iuenculos nescio quos magistros, ac concio-
 natores, imò impostores, qui sine legitima
 A 3 vocatione,

vocatione, in verbi ministerium irruerunt, suscipiamus, quia istorum nouatorum (qui orbem reformare, imò eliquare, nouamque legem ac fidem sæpe recoctam, senescenti mundo, peritissimi scilicet architecti obtrudere cupiūt) stulta somnia pro veritate complecti, & adorare non sustinemus, in nos quoque istorum rabies sæua bacchatur. Quid enim aliud eorum in insontes furorem armauit, nisi quòd iis sanctos maiores nostros & antiquos ecclesiæ doctores anteponimus? Quorum quia fidem sequimur, doctrinamque constanter retinemus, existimantes eos non solum eruditione superiores, verum etiam virtute ac pietate istis esse præstatiores, suam in nos rabiem euomere gestiunt. Nos cum maioribus nostris tanquā impostores, hæreticos, idololatrias, incredulos, ac proinde non modò tēporali, sed etiam æternæ morti obnoxios condemnant. Quid? nonne in suo consistorio, nos inauditos, morte ac bonorū omnium proscriptione damnarunt? nonne templa nostra, & Ecclesias diuino cultui dedicatas, omniaque alia sacra & prophana nobis à maioribus relicta, sibi diripienda adiudicarunt? Attamen ne suspicaremur illos, ad odium, quod contra nos iniuria conceperant, aut ad insatiabilem cupiditatē suam explendam, legem hanc, nouamq; doctrinam, excogitasse:

Ironice capiendum.

cogitasse: se ipsos priuata auctoritate, ministros carnificesque constituerunt, qui tam inhumanam atrocemque sententiam executioni mandarent. Et cum absque legitimi iudicis, aut magistratus imperio, vsus gladij interdictus sit, ita, vt qui iniussi vtuntur, homicidij ac latrocinij crimen incurrant, cuius auctoritatem, cuius imperium, aduersarij sibi expectandum esse duxerunt? Cōtempto igitur & calcato Dei verbo; Non occides: spreta Apo. 20.
 Domini sentētia dicentis; Omnis qui gladio Mat. 16.
 percusserit, gladio peribit; contra nos quondam suos fratres, suos ciues, suos conseruos, eidem Regi dominoque subiectos, cui iuxta Rom. 13.
 Apostoli sententiā, ipsi æquē, atque nos honorem obedientiamq; debebant, contra omnes leges diuinas, & humanas, hostilia arma induerunt. Ita Euangelij philanthropi, ac mitis CHRISTI IESV, & Apostolorum eius obliti; & aliud suis affectibus simile commenti Euangelium, quo nihil vnquā crudelius, nihil tetrius, terribilius, furiosius, auarus, atrocius, minimē sibi cessandum, aut procrastinandum esse duxerunt. Omnes igitur humanitatis limites prætergressi, atrocem illam crudelēque sententiam, per totam Galliam aliasque orbis Christiani prouincias, in quibus eorum vis atque arma valuerunt, tanta inhumanitate, furore, rabie, executi
 A 4 sunt,

8 DEFENSIONIS FIDEI

sunt, vt omnes Pharaones, Nerones, aliáque omnia huiuscemodi monstra inhumanitate superarint. Cuius rei, ante CHRISTI IESV, viuorum ac mortuorum iusti iudicis tribunal, testimonium feret clamor innoxij sanguinis sanctorum, ab iis crudelissimè trucidatorum, qui ex illorum impuris ac sacrilegis manibus adhuc stillans, in truculentissimos parricidas diuiná prouocat ultionem. Posteritati autem, serisq; nepotibus, Poëta & Historiæ Tragœdiæq; scriptores, quales lachrymas eliciunt, cum illi legent, quas in huiusmodi theatro euangelistæ sæculi nostri alienam simplicium & innocentium ouium CHRISTI, vt lupinam crudelitatem sub ouina pelle cælerent, personam induti, tragœdias egerint: nec dubium, quin tristes nostrorum poëtarum versus, ex oculis suorum lectorum feruidas lachrymas educent, cum illi legent, quàm tetrum & atrox euangelium, in locum illius humani ac mitis euangelij CHRISTI IESV excogitatum fuerit, & quàm acres mortiferosq; fructus protulerit. Ad hæc nostra templa & altaria solo æquata & direpta, fidem aduersus illos posteritati facient, illorum inhumanitatem sequitiámque coarguet, qua in nos debacchati sunt; capitalem sententiam, quam in insontes impiè tulerant, crudeliter exequentes, quòd maiorum nostrorum

Disimile

strorum fidem constanter retinemus, quòd sanctis patribus nostris potius, quàm illorum magistris credimus, quòd de sententia vnus aut alterius apostatæ, qui se spiritum sanctum tot sæculis somno tenebrisque obrutum & latentem, nunc demum inuenisse gloriatur, ita leuiter atq; ipsi fidem mutare nolimus. Porro, qui hoc vnum illis fuisse propositum, ad hoc illorū consilia omnia, sæuósque conatus tendere, non videt, valde cæcus est. Dissimulent illi sanè, vt libet, illorū tamen oratio, scripta, mores, instituta, ipsumque vitæ genus, veteris Ecclesiæ patrum institutis sanctissimisque moribus, nulla ex parte respondēs, immo cum his è diametro pugnas, quod dicimus, euidenter ostendit & probat. Nam, si sacræ & ecclesiasticæ legantur historiae, si gesta sanctorum patrum, si monimenta doctorum ecclesiæ, si Christianorū Cæsarum, si Christianissimorum Galliæ Regum recitètur annales (quorum in clarissima domo, in argumentum veritatis, & incorruptæ fidei, munus ac vis curadi per manuum impositionem ægrotos, vsque in hodiernum diem perseuerat. Vnde Dominus in Euangelio ostendens, & designans eos, qui fidē Apostolicam suscepissent, dicebat: Super ægros manus imponent, & bene habebunt.) Si catholicorum Hispaniæ, si Lusitaniæ, Angliæ, Scotiæ, Po-

Marc. i. 6.

loniæ, aliorumque Regum Christianorum producat ac recitetur historia, num ex his vnus aliquis ante istorum pseudoprophetarum aduentum, Luteranus, Calvinista, Occolampadianus, Melanchthonianus, aut Anabaptista fuisse? num vnus aliquis ab incorrupta sanctaque maiorum suorum fide degenerasse, aut in aliam opinionem, diuersamque sententiam abductus esse reperietur? Minime verò. Tam constans fuit omnium, qui toto Christiano orbe regnarunt, in retinenda catholica fide, tuendaque vera Religione sententia, vt ante istorum aduentum, qui pro æterna Christianæ fidei veritate, nouam nescio quam nobis ingerunt, & obtrudunt, huic similem nullus vnquam habuerit.

Conferte igitur fidem, doctrinam, vitam, mores, instituta maiorum, cum his quæ nouatores isti eorumque discipuli, aduersarij nostri habent, nullam omnino similitudinem aut comparisonem, sed tantam dissimilitudinem, tantumque discrimen reperietis, vt magis quàm *δὲ διαφορά* inter se discrepare videatur. Antiquos siquidem ecclesiæ magistros eorumque discipulos memoriæ proditum est, eandem seruasse fidem, quam nos quoque profitemur; illos fuisse aut in sacerdotij gradu ac dignitate, qui Missæ sacrificium celebrarent; aut si sacerdotij honore sublimati non

non essent, Missæ deuoti intererant, eamque cum maxima reuerentia frequentabant. Et vt de maioribus nostris Christianis omnibus generatim agamus, quis nesciat, eos per Quadragesimam, aliósq; vigiliarum ac quatuor temporú statutos dies sollicitè ieiunasse, peccatorum suorum exomologesim ad sacerdotis genua aduolutos, facere consueuisse, ad iram Dei mitigandam, fletibus, planctibus, ieiuniis, aliisque bonis operibus incubuisse? Illi sanctorú ac beatorum memoriá summo honore colere, illi pro defunctis orare, illi Ecclesias frequétare, eas extruere, extructas de suis facultatibus ornare consueuerant. Quid reliqua enumerem? Illi verum CHRISTI corpus in Eucharistiæ sacramento verè ac realiter adesse credebant, & CHRISTVM Dominum in illo augustissimo sacramento deuoti adorabant, illi summis Pontificibus, Episcopis, præpositis, omnique alij magistratui, non solum Ecclesiastico, sed etiá ciuili, (vt par erat, & cuiusque postulabat auctoritas,) promptè obtemperabant: nec quisquam erat, qui aut Romaná Ecclesiam omnium matricem supremá, aut Romanum Pontificem Apostoli Petri legitimum successorem, summúmque sub CHRISTO capite ouium eius pastore esse dubitaret. Quis referat quo animo & conciliis œcumenicis, eorum

*Christianorū
mores & vi-
ta.*

eorum canonibus, aliisque matris Ecclesiae decretis parebant? & homicidia, direptiones, deprædationes, furta, sacrilegia, aliæque id genus omnia detestari solebāt? Et (vt paucis multa perstringam) de articulis hodie controuersis, quique ab aduersariis vocantur indubium, idem omnino sentiebant, idem credebant, quod nos etiamnum sentimus & credimus; eandem fidem constanter retinebant, quā & ipsi aduersarij in baptismo amplexi, sacramento quoque ac solemni voto, se ad vltimum spiritum retenturos esse, publicè receperūt, sed post impiè reiecerunt, ac nefariè prodiderunt. Laudabant igitur illi bonumque dicebant, quod isti malum esse contendunt; vituperabant, quod isti laude dignum putant. Ita illorum fides, cum istorum noua secta, quam pro vero ac legitimo CHRISTI euangelio nobis obtrudūt, planè pugnat, nec vlla ratione conciliari potest. Quæ enim est (vt diuus Paulus inquit) societas lucis ad tenebras, & cōuentio CHRISTI ad Belial? quasi dicat, nulla vnquam conuentio excogitari poterit.

Quisquis igitur illorum vitam morēsque conspexit ac scripta legit, fateri cogitur, aut sanctos illos patres maioresq; nostros omnes ac fidei magistros vanis erroribus, atque mēdaciis fuisse deceptos, aut certè istos (ita vt se

res habet) à recto veritatis, ac vitæ tramite aberrare. Ex hoc igitur fonte, omnis inter nos & illos controuersia manat ac profluit. Et sanè illi sumpta censoria virgula, pro se sententiam ferunt, impotentissime gloriantes, se solos veritatis lumen & diuini spiritus donum adeptos, intellexisse scripturas, Euangelium tot sæculis obscuratum & absconditum inuenisse, quod doctores nostri catholici, vel falso (vt aiunt isti) errore decepti, vel aliis imponentes, pro suo arbitrio, aut certè ob insatiabilem cupiditatem viciauerant, veramque Euangelij lucem è medio tollentes, doctrinæ CHRISTI puritatem, impiè nefarieque corruperant.

Nos verò contrà & sentimus, & dicimus, sanctos patres maioresque nostros Christianam Religionem sanctè coluisse, Dei seruos fideles fuisse, usque ad vltimum spiritum CHRISTO fidem illibatam sinceramque seruasse, sacram rectè intellexisse scripturam, à Deo in suis precibus auditos fuisse. qui cum probi, pii, religiosi essent, neminem mendacio fallente decipere, nemini imponere sustinerent, præsertim in negotio fidei, ex qua vniuscuiusque salutem pèdere sciebant. Sed quoniam maiorum nostrorum causam defendimus, nec istorum magistris, qui se cæteris doctiores, meliores, sanctiores, Deo chariores

*Hæreticorum
superbia.*

*De sanctis
patribus quid
sentendum.*

14 DEFENSIONIS FIDEI

*Hæreticorum
odium.*

riores esse gloriantur, facile assentimur, moleste ferunt aduersarij, nos oderunt cane peius & angue, mortem nobis intentant, cui iam pridem nos adiudicarunt; funestamque sententiam exequentes, in clarissima luce plures ex nostris crudelissime trucidarunt.

*Huius operis
scopus ostenditur.*

En amice lector præcipuus nostræ controuersiæ status, en ubi totius causæ cardo versatur, in quo queritur, Vtrum maiores nostri, Christiani & Deo fideles fuerint, nec ne? Vtrum ij sacram scripturam recte intellexerint, nec ne; vtrum veritatem saluti necessariam cognouerint, nec ne; vtrum in ea fide quam professi sunt, seruati sint; an verò in æternum perierint? ad hæc vtrum nos eorum filij illorum fidem ac vitam imitantes, saluari possimus, nec ne? Insistendum est huic controuersiæ, vt indagata veritate, quam in partem inclinet victoria, possit intelligi, nec quicquam in tam graui causa temere & improvidè, aut dicatur, aut fiat. Te autem obtestor, Christiane lector, si quid in te pietatis, aut prudentiæ est, si quis amor æquitatis ac iustitiæ, ne tuos nostrosque maiores ita leuiter (vt isti fecere) condemnes. Audi, vide, lege, discute causam illorum, sit illis Apologia ac defensionis locus, si qua in te recti iudicij scintilla relicta est, non est dubium, quin rem hanc totam (vti diximus,) diligenter ex-

*Fia authoris
obtestatio.*

ter expendens, quàm sit iniqua, crudelis, temeraria sententia damnationis ad interitum sempiternũ, quam accusatores eorum, ac filij in eos impiè tulerunt, clarè perspicies.

Quod autem erat officij mei, cùm aduersarios intelligerem, iniquitatem impiæ sententiæ suæ ita fucare, vt plerisq; sui similibus ac temerariis, iusta rationique consentanea videatur, adeò vt in suam sectam nonnullos minus cautos, quotidie pertrahant, iisque persuadeant, vt & suam hæresim tueantur, & maiorum nostrorum fidem, ipsamq; matrem & nostram & illorum, Ecclesiam pari temeritate condemnent, & relicto itinere salutis ac vitæ, illos per vitiorum abrupta gradientes, atque ad interitum concitatissimè properantes sequantur. Cùm igitur hæc ita se habere intelligerem, existimaui me Christiano homine dignum officiũ præstiturum, si quantulumcunque in me facultatis est, atque doctrinæ; quod mihi purum, & ab omni hæresicon labe, & errorum contagione separatum, beneficentia diuina serauit, id totum in hoc egregium facinus conferrem: vt simplicioribus quibusque Christianorum planum facerem, quàm iniqua ac temeraria est aduersariorũ sententia, qua nostram maiorũque nostrorum fidem condemnant; & quantopere fides nostra verbo Dei quadret,

*Hæreticorum
via.*

dret, atque respondeat: illorum verò dissentiat. Ex quo intelligetur, quàm falsò de Dei verbo aduersarij gloriâtur, qui cùm se euangelicos dicant, nouum tamen doctrinæ, cum CHRISTI Euangelio pugnâti, genus prædicant. Quod, Deo fauente, planum faciemus omnibus; qui totius causæ nostræ statum perspicuè intelligere, de eâque sanum, maturum, sincerumque iudicium solius veritatis studiosi ferre voluerint. Hoc igitur animo librum istum conscribendum duxi, quo, & causam nostram defendere, & maiorum nostrorum fidei veritatem demonstrare constitui. Quam certè fidem non modò sequimur, sed quoniam solam veram ac Dei verbo legitime accepto conformem esse nouimus, quicquid tandè euenerit, vsque ad vltimum spiritum Dei beneficio constantissime retinebimus. Illud autem in primis planum faciam, neque nos neque maiores nostros errasse verum CHRISTI corpus verè & realiter in augustissimo Eucharistiæ sacramento esse credentes, neque illud in eo summa cum veneratione adorantes, esse idololatrias. Ad hæc nos & Dei verbum sequendo errasse, si erramus, & ipsius præceptis obtemperando idololatriam admisisse, si hîc idololatriæ crimen admittimus. Nihil enim aliud nisi solum Dei verbum (tamen & diuinas tradi-

tiones

tiones adferre possem) quo & me protegam,
& patrum nostrorum innocentiam tuear at-
que defendam, & falsam aduersariorum opi-
nionem euertam, in hac contentione deli-
dero.

Quod si hoc ab illis obteneri potest, vt to-
tam hanc controuersiam verbi Diuini puri-
puti auctoritati submittant, certam mihi pro
nostra maiorumq; fide ac religione certanti,
promitto victoriam: nec mihi dubium est,
quin hanc causam cuius æquo iudici facile
probem, quæ ex victoria, non modo nobis, sed
etiam aduersariis, (si sapiant) non medio-
ris accedet vtilitas. Nihil autē aliud hoc primo
libro agere instituiamus, nisi ad alterius volu-
minis lectionem, lectoris animum præparare.
In hoc igitur libro docebinus planūque
faciemus, aduersarios ad maiorum suorum
condemnationem iniquissimè processisse,
tum, quod in sacra religionis causā iudicum
partes sibi sumpserint, omnibūque quamuis
imperitis ac stultis idem permiserint: tum
etiam quod ita ad huius causæ iudicium ac-
cesserunt, vt nullas leges rectè iudicādi, quas
tamen quibuscunque iudicibus & in quauis
causā iura præscribunt, obseruauerint. Præ-
terea demonstrabimus omnis contra catho-
licam fidem erroris fontem, ex quorundam
phanaticorum hominum furiosa temeritate

*Heretici iura
omnia reseruit.*

descendere, qui quamuis inepti, & imperiti, reiecta Ecclesię Romanę auctoritate & determinatione quę infallibilē veritatē in fidei sacramentis docet, de omni tamen Theologica controuersia leuiter audent ferre sentētiā.

Secundo libro, fidem nostrā supra immobilem verbi Dei petram fundabimus, nec aliud quicquam nisi sacrę scripturę testimonia & rationes probationesque eas quę ad ipsius fidei confirmationē inde elici possunt, producemus. Non quod diuinas traditiones reiiciamus, quas parem auctoritatem cum diuinis scripturis habere cōfitemur: sed quia has hęretici, cum quibus nobis res est, eas non admittentes, solum Dei verbum à se sathanico spiritu peruersum in controuersis admittunt.

Tertio planum faciemus, sacrę scripturę testimonia ad fidei nostrę confirmationem, à nobis secūdo libro citata ab antiquis Ecclesię sanctę magistris, in eodem sensu exposita fuisse & accepta, quem nos intelligentię sensum amplectimur ac sequimur. Deinde docebimus, cur antiquorum patrum in explicandis scripturis sententiā nouis aduersariorum expositionibus præferamus.

In quarto omnia illorum argumenta rationesque Philosophicas, ac Sophisticas refutabimus, & omnia argumentorum, quibus

bus immobilem verbi Dei pro Eucharistiæ sacramento veritatem impugnant, genera diluemus, quæ omnia ex gentiliū, Iudeorū, aut veterum hæreticorum libris, tanquam ex fortentibus lacunis sumpta, & ab antiquis Ecclesiæ patribus olim satis confutata fuisse monstrabimus: pluribusque argumentis ac rationibus naturalibus Deo possibile esse docebimus, quod illum aduersarij in hoc sacramento non posse contendunt. Quibus ita compositis, nihil illis reliquum erit, quo nos in posterum oppugnare, aut arcem fidei nostræ adoriri queant. Nam vbi primo fidem nostram in hoc augustissimum sacramentum ex auctoritate scripturæ veram esse constiterit, ac confirmatum fuerit, deinde cum omnia scripturæ loca, quibus contra nos abuti solent, discussa fuerint, ac proinde aduersariis abundè satisfactum, quod primis duobus libris facturi sumus, secundo, vbi ex omnium antiquorum patrum vnanimi cōsensu idem ostenderimus in tertio, denique omnibus argumentis physicis aut sophisticis, quæ nobis opponere consueuerunt, in quarto libro confutatis, quis erit vsque adeò anxius, curiosus, aut dubius, qui ad fidei nostræ cōfirmationem, & omnis contrarię opinionis cui aduersus fidem patrocinari quisquā possit, euersionem amplius aliquid à nobis desideret?

En amice lector, in quod nobis incumbendum & elaborandum putauimus. Nec dubium, quin noster iste labor, in omnibus quæ ad hanc causam illustrandam perorandamque pertinent, tibi Dei beneficio affatim satisficiet: aperiat modo Deus tibi intellectum, omnemque prauum ac impurum affectum caliginem, quæ clarissimæ veritatis lumen furari, ac è medio remouere consuevit, in te, sua benignitate detergat. Et quamquam ingenij nostri vires in dicendo sanè exiguæ sint, si cum huius causæ, quam agimus, magnitudine conferantur, cuius sublimis maiestas Demosthenem aliquem aut Ciceronem meritò postularer, innocentia tamè maiorum nostrorum & veritas, quæ nobiscum facit, cum officio quod parentibus naturaliter debeo, & Dei præcepto coniuncta me mouent, vt illorum, & patrocinium suscipiam, & nomen honoremque studiosè propugnem, ac toto (vti dicitur) pectore in hoc incumbam, omnesque nervos intendam, & eorum pristinam laudem & gloriam quam apud omnes bonos obtinuerunt, ab istorum iniuriis contumeliisque defendam: nec silentio patiar tam eximias ac præclaras obrui & iacere virtutes, quibus cum multis sæculis, toto pene terrarum orbe florerint, eos usque ad hoc nostrum calamitosum sæculum (quo illa bestia in Apocalypsi ostensa,

offensa, habens cornua plena maledictis atq;
 blasphemis, os suum impurum aperuit, ad
 blasphemandū tabernaculum Dei Ecclesiā,
 beatosque in celo cum illo regnantes) omnis
 posteritas, vt par erat, coluit atque suspexit.
 Nam cum Ecclesiam sanctosq; patres atque
 doctores. 1500. annis in errore versatos, &
 quidem vsque ad idololatriæ barathrū lapsos
 fuisse contendant, Quid? Nonne consequēs *Hereticorum
blasphemia.*
 est, vt & tabernaculum Dei Ecclesiam blas-
 phement atque reprehendant, quam idolo-
 latriæ plenam esse dicunt, & in beatos cum
 CHRISTO regnantes, quos impostores &
 idololatrias vocāt, blasphemix tela coniiciāt?
 Et quanquam mihi neque tāta eruditio tan-
 tāque facundia est, quantam hæc causa pro
 sua magnitudine suoq; pondere postularet,
 tamē vt illorum, quos aduersarij in suam sen-
 tentiam pertraxerunt, saluti consulamus,
 hinc ipsa consilij conatusque nostri honestas,
 & iustissimæ causæ dignitas, inde magnum
 dedecus, turpitude, iniquitas aduersariorū,
 tantas mihi ad pulcherrimum hoc facinus
 aggrediendum vires ingerunt, tantum auda-
 ciæ subministrant, vt neque nostra imperitia
 ac rusticitate sermonis retardati, neque ad-
 uersariorum copia & verborum lenociniis ac
 dicendi suauitate deterriti, in hanc arenam
 venire dubitemus. In qua nos ita præclare
 B 3 officio

officio functuros, tot argumenta validissima, rationique maximè consentanea, tot diuinæ scripturæ apertissima testimonia in medium producturos esse confidimus, vt iis cuicunq; homini credenti Dei verbo, modo sanum integrumq; iudicium, nec vllò sinistro affectu, qui ex aduersarij calumniis concipi solent, viciatum atque corruptum adferat, facile persuaderi possit: nos maioresque nostros propterea quæ superius enumerauimus, horrendis hæreseos idololatriæque criminibus falso obrui, & ab ipsis aduersariis ad tam dirum mortis eternæ suppliciū iniuria condemnari. Adferat, inquā, quicunque hæc nostra lecturus est, sanum incorruptumq; iudicium, facile nos & calumniis obrui, & veritatē sequi, semperque secutos esse persuadebimus. Tantum fiduciæ ex diuino fauore auxilioq; concipimus, quod nobis certè, in sanctorum amicorumque suorum, quos aduersarij in primis oppugnant, causæ defensione laborantibus, Deus ipse præstabit. Vnum mihi certum est, cuicūq; homini, modò is puro, claro, expresso Dei verbo credat, nos quod instituiamus, facile persuasuros, nostrosque maiores (quemadmodum inferius planum faciemus) si idololatræ fuerunt, sequendo Dei verbum, fuisse deceptos, eosdemque si heretici fuerunt, propterea errasse, quod Deo crederent. Atque

vtinam

*Lectorem
inductum
desi-*

utinam aduersarij controuersiam istam, ex puro solóque Dei verbo decidi reuera vellēt, quemadmodū se velle fingunt, iam dudum profecto huius controuersię finē haberemus, fluctūsque omnes, quos in orbe terrarum huius dissensionis tam violenti turbines excitarunt, vt in tanta tépestate certum reipublicę christianę naufragium quodammodo impēdere videatur, iam pridem cōpositi sopitiq; essent, siquod isti se velle dicunt, idem etiam animo ac mente sentirent. Nulla siquidē nostro sæculo ab hæreticis controuersia suscitata est, quę facilius decidi possit, quā ista, si philosophicas ac Iudaicas, omnesque curiosas ac sophisticas quæstiones, quę in hac causā fieri solēt, ad suos reiicerentur auctores, & homines sola verbi Dei puritate cōtenti, philosophici cerebri curiositatē frenarent ac captiuarent: vt in tam sublimi diuinaque materia, deinceps se ab ipsa veritate duci gubernarique paterentur, quemadmodū in cæteris fidei articulis facere cogimur, ne in erroris periculum incidamus. Neque enim vlllo claro & expresso scripturę testimonio sententiam suam confirmare potest aduersarius, quemadmodū nostram confirmamus. Id ita esse statim intelliget, qui illum, vt vel vnum proferat, vrgere voluerit. Ista si quidē propositio negatiua, hoc non est corpus meum, in nullo scripturę loco tam-

Mat. 16.

Mar. 14.

Ioan. 6.

quam à Deo prolata reperitur, ne alia quidē
 quæ pro Dei verbis corpus, caro, sanguis, ad-
 uersarij obtrudūt, vsquam in scriptura, quan-
 do huius sacramenti fit mentio, reperiuntur.
 Nunquam enim dixit Deus, hoc est signum,
 effectus, figura, spiritus corporis mei, sed sim-
 pliciter, hoc est corpus meū: hic est sanguis
 meus, panis quem ego dabo, caro mea est.
 Caro mea verè est cibus, & alia huiusmodi
 verba, quæ omnia in suo literali naturali que
 sensu absque vlla immutatione, adiectione,
 diminutione accepta, fidem nostram vsque
 adeò euidēter astruunt ac probant, verumq;
 CHRISTI corpus in hoc sacramento esse
 confirmāt, vt valde mirandum sit, si quisquā
 existat, qui veram horum verborū, caro, san-
 guis, corpus significationem intelligēs, aliud
 ex his verbis colligere possit: quam id, quod
 nos maioresq; nostri, à CHRISTO hoc sa-
 cramentum promittente aut instituyente, di-
 ctum esse credidimus, & adhuc credimus.
 Quod si forte responderint, corpus hīc, pro
 figura signōue corporis, carnem pro spiritu,
 sanguinem pro alia re, quæ sanguis nunquam
 fuit, accipiendum esse; quis non videat eos,
 (quod paulo antè dicebam) suis verbis con-
 firmare, nimirū illos Dei verbo vti non posse,
 nisi illud antè mutauerint, & pro Dei verbis,
 alia suæ sententię consentanea supposuerint.
 Tanquam

*Hæretici ver-
 ba in scripturis
 mutant.*

Tanquam si existimarēt Dei sapientiā, quod intimis amicis dictum volebat non potuisse commode exprimere, propterea quod neque quid verba significant teneret, neque sciret quātum inter esse & significare, inter corpus & figuram, carnem & spiritum interesset. Vnde totum hominum genus in densissimis ignorantiae tenebris versari, idque æquo animo ferre, ac proinde certatim in tartara rueri necesse erat, donec magni isti mirificique homines diu desiderati, tandem aliquando, nostro scilicet miserrimo sæculo venirent, ac illius in quo sunt thesauri sapiētiae Dei, errorē emendarent, admissūque ab eo defectum supplerent, dum in negotio maximi pōderis quale hoc est, tam propriē loqui non potuit, quin ipsius verba corrigi, aliaque pro iis supponi oportuerit, vt istorum nouorū prophetarum, atque doctorū nouis opinionibus sententiisq; quadrarēt. Debebat enim (inquiūt) pro, est, dicere, significat; pro corpore, vmbra; pro carne, spiritum; pro sanguine, aliquod signum; vt omnibus planum esset, nunquam illum vlla de re minus locutum fuisse, quam de eo, de quo maximē loquebatur, neq; vellent intelligi, suae carnis & sanguinis vllam à se mentionē vnquam factam fuisse, de quibus tamē ita sæpe iam dixerat. En quam isti noui Euāgelistae nobis de

studio ac voluntate fallendi genus humanū, si tamen id quod dicunt, verum est, existimationem ingenerant. Sed dicet aliquis fortasse, illi, verba Dei (quæ superius commemorauimus) ita exponenda & accipiēda esse dicunt. Rectè, hoc enim asseuerans mihi ansam præbes ad meam sententiā comprobandā, videlicet, illos ad cōfirmandam opinionem suam, nullo Dei verbo niti, sed tantum hominum verbis abuti. Qui enim, aut quales sunt ij, qui ita dicunt? nonne homines? Itaque quod illi dicunt, rem totam explanat atq; explicat. Expende siquidē, qui, & quales ij sint, qui pro illis dicunt: deinde qui sit is, qui quod nos & dicimus & credimus, tradidit, nimirum Dei filius, qui vt nobis salutem adferret, venit in mundum. Qui verò sunt alij? nonne aliquis Berengarius, Oecolampadius, Zuinglius, Calvinus, qui omnes sunt homines, ac proinde mēdaces, non dij aut Dei filij? Nihil igitur aliud, ad illorum opinionē confirmandam, & nostrā fidem oppugnandā, nisi ipsorum verba producis, pro Dei verbis, hominum verba mihi obtrudis: Dei verba querebā, ad illorum sententiam cōprobādam, & alia nulla profers, nisi alicuius Berengarij, aut Caluini, quæ numquā suo ore Dei filius protulit. Ego verò ob verba hominū, fidem meam nolo dimittere, Dei aut Ecclesiæ verbis mihi opus est,

vt &

ut & eius voluntatem, & quam fidem retine-
 re debeam, planè cognoscam. Porro tu iudica
 (& quidem coram Deo) vtrum æquius sit,
 hominum, quam ipsius verbis credere. Quis
 Christianorū ignorat, vtrum homini, an Deo
 potius de **C H R I S T O** credendū sit? Hic qui
 sit, & vnde venerit, scimus: cæterū isti homi-
 nes, qui illius verba demutāt, qui sunt? Vnde
 venerunt? nisi forte dicas illos esse Antichri-
 stos, qui **C H R I S T I** verbis cōtraria adferūt,
 imo verò pro ipsius verbis sua supponunt, aut
 certe ab ipso Sathana missos, qui illius magni
 sui ministri Antichristi essent antecursōres.
 Quotiescunque igitur istud, illi dicunt, pro-
 fertur in medium, quære qui sint illi, & vnde?
 Quod autem genus animantis nobis innuit
 illud verbum, dicūt? Num Asinos, an Capri-
 cornos, an Dæmones, an homines? Deprehē-
 des autē homines, & Berengariū, Calvinum,
 Melanthonem. Agedum igitur, pro hoc ver-
 bo dicunt, pone illud, homines, & deinceps
 cum fidem meam Dei verbo subnixā oppu-
 gnabis, illaque ipsius Dei verba ex me audie- Mat. 16.
 ris, hoc est corpus meum, audacter exprome
 sententiā tuam, & dic ingenuè. Sunt quidem
 Dei verba, hoc est corpus meum, sed homi-
 nes quidam magistri mei, corpus eius esse ne-
 gant, ac solam illius vmbra esse contendunt.
 Quod vbi dixeris, quærā ex te, vtrum potius
 audire

audire debemus, hominem an Deum? Dixit enim Deus, hoc est corpus meum, homines autem tui similes contra dicunt. Minime, minime, non est hoc ipsius corpus, sed tantum corporis eius signum, & tu me vis homini potius, quam Deo credere? Qui si sua verba ita voluisset intelligi, (vt isti somniant) nonne facile dixisset, non est hoc quidē corpus meum, sed tamē illud significat. Ita certē dicendum illi erat, si ita vellet intelligi, quando quidē æquē facile vnum atque alterū dici poterat. Apagē igitur illud illi dicunt aliaq; huiusmodi hominum somnia, quando Dñs Deus loquitur. Hunc enim audiā, huic credā, interim homines vt visum fuerit, garriant. Quale enim esset, vt Deum loquentē audire desinam, vt homunculōs ei contradicentes, immo obgannientes, audirem? Vides igitur, amice lector, quā infirmū ac instabile fundamentū aduersarij iecerint, super quo, contra maiorum nostrorum religiosā, ac stabili firmitate fundatā fidem nouæ religionis molem ædificent. Nihil enim aliud illi habent, nisi verba hominū, quæ plurimis Dei verbis, quibus antiqua fides religiōque nostra fixa subsistit, impudēter opponunt. Vrge eos igitur, & quære ab iis, num proferre possint aliquod Dei verbum, quo disertē probari possit, hoc loco verbum, est, accipiendum esse, pro significat

*Deum magis
quam homines
audire oportet.*

*Infirmitas ha-
reticorum fun-
damentum.*

significat, corpus, pro vmbra. Quod si vel vnū inuenerint, ego me causā cecidisse cōfitebor, sed omnes Diuinæ scripturæ paginās peruoluent, nusquā profecto legent, Deum de hoc sacramento loquentē, huiusmodi verbis vsum esse, quæ isti ad cōstituendam nouā sectā, Antichristiq; doctrinam impiè excogitarunt.

Igitur (vt eò vnde digressa est, reuertatur oratio,) vtinam aduersarij causam istam, per expressum & clarissimum Dei verbum ita decidi vellent, vt illud humanis somniis & phantasiis non turbaret atque confunderēt, & si id fieret, certè pro nobis maioribusq; nostris celerrimè facillimeq; vinceremus. Tibi enim, ô CHRISTE seruator, tibi (inquam) ô Domine, tanquam ipsi incommutabili veritati maiores nostri crediderunt, cum tuum sacratissimū corpus, in hoc diuino sacramento esse crediderunt, cum autem in eo te adorarent, in quo te ex purissimo verbi tui fonte esse didicerant, cœlestibus patris tui præceptis obtemperabāt, quod tam idololatria est, quàm tu ipse idolum. Nec possint maiores nostri idololatriæ iure damnari, nisi prius te idolum & non verum Deum (quem hîc solum, & præterea nihil adoramus) esse constiterit. At, quæ Christiana auris est, quæ tam horrendam blasphemiam patienter audiret? Christus Dominus verus est Deus noster, velint

*Tis ad Christi-
stus apostro-
phe.*

30 DEFENSIONIS FIDEI

lint nolint Iudæi, Gentiles, Saraceni, Arriani, alique omnes heretici. Iuxta primum igitur, diuinæ legis præceptum illum vbicunq; esse intellexerimus, adorare debemus. Cum ergo lex diuina præcipiat dicēs, Dominum deum tuū adorabis, eum in hoc augustissimo sacramento adorare debemus. Tantum autem abest, vt eum adorando peccemus, vt potius (quemadmodum Augustinus ait) eum non adorādo peccaremus. Nam si **C H R I S T V M I E S V M** Dominum Deum tuum esse credis, quomodo locum, in quo eum, ex ipsius verbo esse didicisti, audeas præterire, quin ei debitum adorationis & reuerentiæ cultum impendas? O impudentiam & arrogātiā singularem eorum hominum, qui coram Deo prætereunt, nec eum vllō honore dignantur, quod certè coram quocunq; homine nobili facere non auderent. Hic ergo Deum adorate, vbi eum nō homines, sed ipsius verbū esse confirmat, hic inquā Deum adorate, omnes, qui in circuitu eius adfertis munera. Nec dubium est, quin hæc sit vna causarum, cur **C H R I S T V S** Dominus in hoc diuino sacramento nobiscū inuisibilis esse voluerit, quod hominibus cōtinuam implendi adorationis diuinæ præceptum ansam præbere voluerit, eosque perpetuò admonere, vt sibi debitum ab omnibus nobis honorem impendant.

Cum

Deut. 10. & 10.

Aug. in psal. 96.

Christus in Ps. Charissus quādo esse voluit.

Cum igitur CHRISTVS hic sit, hic adorandus est, iuxta scripturam dicentem: Et adorabunt eum omnes Reges, omnes gentes feruient ei. & alibi, Et adorabunt in conspectu eius vniuersæ familiæ gentium. Vides igitur, maiores nostros verbi Dei auctoritatem ac prophetarum, qui hæc ita futura prædixerant, oracula secutos, fuisse idololatrias, si tamen tales fuerunt, propterea quod CHRISTVM IESVM in hoc suo diuino, ac incomprehensibili sacramento adorarunt, quemadmodum infra vberius docebimus. Interim, ab vnoquoque librorum meorum lectore peto, si illi veritatis iuris, æquitatis, rationis vlla cura est, vt sententiæ tantisper iudiciūque suspendat, dum videat quo pacto præstemus id, quod paulo ante promisimus. Nam si ex Dei verbo CHRISTVM IESVM in hoc augustissimo sacramēto esse probamus, quod nos altera Apologia facturos esse confidimus, quàm iniuste ac nefarie nos maioresque nostri, & quod hoc credimus hereseos, & quod illum in hoc sacramento adoramus, idololatriæ cōdemnamur, cuius erit perspicuum. intelligetur illud quoque ab omnibus, eos, qui hominibus neque CHRISTO credendum, neque ipsum adorandum esse persuadent, quod aduersarij faciunt, potius infideles hæreticos, idololatrias esse. Hic igitur
Christia-

Psal. 72.
Psal. 118.

Christianus lector diligēter attendat, & quæcunque dicemus, ac pro causæ nostræ defensione proferemus, maturè discutiatur, nec sententiam contra maiores nostros, eorūque fidem antè præcipitet, quàm patienter hæc nostra perlegerit, illorūque defensionem, argumenta, rationes, quas ad asserendā veritatem innocentiamque suam, cum egregia virtute summaq; æquitate cōiunctam exactè trutinaverit. Neque vero, ab operū meorum lectoribus minus aliquid petere possem, quàm ut maiorum suorum memoriæ hanc animi moderationem exhibeant, ne illos inauditos æternis suppliciis adiudicet. Quod si coram adesse causamq; suam ipsi agere non possunt, patiaturs quæso Christianus lector illis patronum dati, qui illorum fidem innocentiamq; defendat, & cur ita crediderint, posterōsque suos eadem religione ac fide imbuerint, planum faciat. Hoc nostrum postulatum, ad eod æquum est, ut ne ethnici quidem, quod petimus, denegarent. Tanta enim in reos omnes, quamvis magnis criminibus accusatos, æquitate utuntur, ut eos nunquam antè condemnent, quàm liberū iis purgandi sui locum dederint. Quæ cum ita sint, non minorem à Christianis æquitatem nobis promittimus, alioqui ipsis Gentilibus deteriores, omnisque æquitatis, iustitiæ, pietatis obliti viderentur,

ac pro-

ac proinde ab ipsis, ad alios æquiores iudices
 me appellare compellerent. Neque verò de
 concilianda lectoris beneuolentia, attentio-
 ne, docilitate mihi laborandum est, maximè
 cùm æquissimam iustissimamque causam,
 quam aduersus immanem hostium nostro-
 rum crudelitatem ac furorem tuemur, sta-
 tim in exordio sim explicaturus. Quorum
 hoc studium est, vt populi à se circumuenti,
 ac in nostri odium concitati, fauore, menda-
 cijs emédicato abutentes, id agant, in hoc to-
 to pectore incumbant, vt solam accusatio-
 nem suã innocentium cõdemnatio protinus
 consequatur, quemadmodum olim Pharisei
 in Christum agebant, & perfecissent, si illo-
 rum iniquæ voluntati Pilati iudicis temeri-
 tas respondisset. Sed is, tametsi gentilis, vtens
 tantum iure naturæ, se intelligebat contra
 æquitatem esse facturum, si reum inaudi-
 tum ob solam inimicorum criminationem
 condemnasset. Plus igitur æquitatis, pru-
 dentia, discretionis ille, quamquam Ethni-
 cus & impius, obtinebat, quàm plerique
 principes, ciuitates, populi Gallia nostræ;
 quorum tâta fuit ac tam exitialis simplicitas,
 vt ab aduersarij eloquentia sese tam pro-
 cul ab ipsius æquitatis ac rationis finibus ab-
 ripi sinerent, vt ad solam illius accusationem
 nos maioresq. suos, ac proauos condénarint,

Ioan. 19.

*Hæreticorum
 crudelitas o-
 stenditur.*

C

fortissi-

fortissimorum ac Christi deuotissimorum patrum suorum vitam, fidem, memoriam reiecerint: & ne quid esset quod suis impostoribus denegatum videretur, ad eorum nutum, opida, templa, aras, sepulcra, statuas, aliaq̃ monumenta maiorum sibi ad illorum fidei, fortitudinis atque virtutis memoriam derelicta solo æquarint. Sed hæc fortasse leuiores. Illud autem quale est, quod antiquam religionem ac fidem, innumera- bilium martyrum sanguine obsignatam, in- finitis miraculis diuinitus confirmatam, & à suis maioribus tanta fortitudine constantiaq̃ retentam, tantis victoriis propagatam, & magnanimorum auorum tot discriminibus ac præliis haud incruentis propugnata, ita temerè leuiterq̃. mutarunt? Tanta istorum inconstantia, tanta leuitas est. Illi autem ob singularē in retinenda propagandaq̃. Christia- na religione constantiā, præclaramque virtu- tem, immortalem laudem consecuti sunt, egregiaq̃. fortitudinis gloriam toto pene or- be terrarum adeò diffuderunt, vt apud exte- ras ac barbaras nationes in hodiernum vsque diem omnes latini nominis Christiani Fran- ci dicantur, & maiorum nostrorum pietatis atq̃. virtutis memoria perseueret. adeò iun- cta olim ac colligata erant hæc duo nomina, Christiani & Franci. Quæ res plerisq̃. volati-

*Hæreticorum
temeritas &
leuitas repre-
henditur.*

cis ac instabilibus ingeniis multum professe potuit, eorumque temeritatem inhibere, ne suam fidem ac rempublicam à sapientissimis piissimisque maioribus præclare constitutam euerterent. Quis autem hic ipsa meridiana luce clarius non videat, aduersarios Gallica simplicitate abusos esse, ut eos in suâ religionem, rempublicam, ac regnum armarent, prorsus ad eundem modum, quo olim Troiana simplicitate Sinon impostor ille Græcus abusus est, ut Troianam rempublicam funditus euerteret? Notum autem est Francos ad Troianos originem suam referre: proinde non mirum est si ab iis aliquid retinent. Atque utinam non esset locus dicendi de nostris, quod de Troianis olim prouerbio ferebatur: Serò sapiunt Phryges. neque enim illi, antequam perierunt, suum intellexerunt errorem. Ita profectò seriùs aliquantò (quàm par est) Galli Sinonem suæ & religionis, & reipublicæ perturbatorem, qui illos ad intestina bella, mutualque cædes, ac florentissimi regni euerisionem impulit, qui in republica tam quieta, suoque regi usque adeò deuota ac subdita, ut toto orbe terrarum vix par fuerit, seditionum bellorumque ciuiliū fax fuit, ac perniciosissimum excitauit incendium: seriùs inquam hunc Sinonem Gallia agnouit. neque enim prodicionem

illam antè intellexit, quàm illius atrocissimis consiliis, & arte Pelasga adeò inflammata apparuit, vt sibi ipsi suisque manibus ferro & igni ruinam minaretur. Sed quoniam huc delapsa est nostra oratio, Sinon's, Græcorum & Troianorum historiã vberius explicabimus, vt intelligatur Galliam Gebenensiu suique Sinon's Bezæ artibus fuisse deceptam, quemadmodum quondã Troia nimis credula, Græcoru suique Sinon's dolis capta & euerfa est. Troiani igitur tantum fortitudine potentiaque valebant, vt eos Græci vi & armis superare non possent. Cum ergò aperto Marte parum se proficere intelligerent, occultam fraudem tectosque dolos sibi adhibendos putarunt. Itaque Sinonem insignem mendaciorum ac fraudis architectum, qui Troianos suis artibus caperet, subornarunt. qui cùm in urbem esset adductus, ac populi sæuiantis furorem lacrymis ac miserabili voce fregisset, impetrata audientia personam suam agere cœpit; & vt sibi postea mentienti crederetur, in ipso suæ orationis exordio ea dixit, quæ omnes vera & indubitata esse censerent. deinde testatur Sinon se non esse mendacem, nec vlllo modo velle fallere. Primò igitur se Græcum esse confitetur, quod omnes verum esse intelligebant. Id confessus, tantam apud Troianos fidem obtinuit,

Sinon's fraudes Bezæ imitatur.

tinuit, vt quidquid postea ille dixisset, id tamquam ab integerrimæ fidei homine profectum, omnes sibi credendum putarent. Itaque male credulis hominibus postea quæcumque excogitauerat mendacia facile persuasit, eoq. iacto fundamento, ruinam illius ciuitatis destruxit. Quamquam autem sapiens ille Laocoon & Cassandra vates Troianos instantis periculi & Græcorum astutiæ multis admonebant verbis, suspectum esse dicentes, quod Græci agebant, quantumuis id bonum & egregium videretur; magisque metuendos & cauendos esse, dum amicitiam simulant, quam ubi aperto Marte pugnares, se hostes esse demonstrant: tamen illos bene monentes nemo audiebat, plusque fidei vni Sinoni eorum euerfionem machinanti omnes adhibebant, quam vlli alij eos, quanto in discrimine versarentur, admonenti. Sic euenit vt leuem illorum credulitatem miserabile eius urbis sequeretur excidium. Nec vnquam Troës Sinonis & Græcorum dolos antè senserunt, quam hostes suos equo ligneo egressos totam urbem cadibus & incendiis complere viderunt. Talibus artibus & dolis vsi sunt aduersarij, vt Galliam euerterent: misso enim Geneva illorum spelunca, in qua huiusmodi homines delitescabant, Sinone quodam in Galliam, huius regni murum, id est nobilitatem,

Geneva hæreticorum spelunca.

tem, qua nullus murus est firmior, per eum
ita labefactarunt ac peruium reddiderunt, vt
iis facile fuerit suum Germanicum equita-
tum immittere, qui omnia diriperet, Galli-
amque vastaret. Ingressus autem in Galliam
Sinon, initio tam audacter in Ecclesiastico-
rum vitia, quæ nemo non videbat, inuehe-
batur, vt coram Gallicana simplicitate ve-
racis hominis opinionem sibi facile compa-
rarit. deinde testatus nihil aliud, nisi veri a-
morem sibi esse propositum, nec aliud se vel-
le, nisi instrui ac doceri si fortè erraret: cum
verborum lenitate ac pietatis imagine in gra-
tiam Principum sese insinuasset, irrepsit in
Galliam, & à primaria nobilitate susceptus,
ad ipsius regni euersionem reseruatus est,
quemadmodum postea declarauit euentus.
Qui profectò talis fuit, vt Troiana illa cala-
mitas nihil fuerit, si cum hac conferatur, quæ
nostra memoria pæne totam Galliam euer-
tit. Licuit Sinoni dicere Troianis quidquid
voluit, vbi semel admissus est, ei que Troiani
plusquam alicui alteri adhibebant fidem,
posteriora mendacia ex priorum verborum
veritate metientes. Ita Galli vbi Geneuen-
sem Sinonem in cleri vitia inuehentem vera
dixisse senserunt, quidquid postea dixit facile
crediderunt; nec quibus artibus, ac dolis cir-
cumueniebantur, ante senserunt, quam suas
ciuitates

ciuitates captas, templa direpta, exercitum hostium in suis agris ipso Sinone duce & antesignano vagantem, Germanum equitatum cuncta diripientem atque vastantem, veros Dei cultores, Ecclesiarum, regis, patriæque amantes, passim atrocissime trucidari viderunt. Græcus ille Sinon opportunum quo prodicionem expleret tempus exspectans, interim agebat pro arbitrio, ac versabat omnia; Principum consiliis intererat, quidquid dicebat aut consulebat, audiebatur, ei que promptissime obtemperabatur. Hic autem alter Sinon ad eundem modum opportunitatem temporis, quo omnia cædibus incendiisque foedaret, exspectans; Principes interim regebat, immo fallebat; vbique imperabat, ab omnibus recipiebatur. Optimates interea, quorum & in Deum, & in Regem, & in Rempublicam spectata fides erat, non audiebantur; & cum Galliam impendentis sibi discriminis, quod ipsi prospiciebant, admonerent, eorum consilia reiiciebantur. Ita Sinonis improbitati, ipsiusque Gallie fato cedere cogebantur, absentesque, quem exitum Sinonis consilia haberent, contemplari. qui qualis fuerit, nullus ignorat; certè Gallia suis cladibus nobilis, ac malorum, que illius fraudes ac doli in eam inuexerunt, memor hodieque suspirat. Horum autem omnium

præter Sinonis dolos magnanimorum Gal-
lorum leuitas, simplexque credulitas occa-
sionem præbuit: qui cum hæreticū in re cla-
rissima semel verum dicentem audissent,
citius quàm par fuit, ei fidem adhibuerunt,
existimantes cum etiam in reliquis vera di-
cturū. Itaq. in vitia inuectus, vbi in ipsius Ca-
tholicæ fidei veritatē declamare cœpit, dete-
stando proscindendoq. maiores, eosq. fatuos,
deliros, deceptos, impostores fuisse dixit, ei te-
merè fidē adhibentes, maiorū suorū religio-
nē ac fidem improuidē reiicere non dubita-
runt; nec prius quæsierunt, utrū id, quod ille
dicebat, verū esset an falsum. Ita cū ille nos
monachos ac sacerdotes nihil aliud quā im-
postores ac populi seductores esse clamaret,
ac ob turpē quæstū nos fidē atque doctrinam
quam aduersus illum aliosq. coniuratos de-
fendebamus, excogitasse diceret, ei credide-
runt: nec sibi quærendum aut cogitandū pu-
tarunt, quàm grauem inimicum in illo qui
huiuscemodi mendacia de nobis confinge-
bat, sustineremus. Quodque deterius atque
incōmodius est & illis & nobis (hac siquidē
de causā & miserabiles fratres nostros atro-
cissimè trucidari, & illos detestabilis cædis
ministros ac carnifices fuisse, tum vidimus,
vnde illos diuinam ultionem, iustamque
Dei iudicis, qui huiuscemodi parricidas pu-
nire

*Vulgi leni-
tas.*

nire consuevit, sententiam exspectare necesse est) cum ille Geneuensis Sinon nos morti adiudicasset, nostrasque & domos euertendas, & ædes sacras diripiendas esse pronuntiaffet, eius sententiam nimis leuiter & improvidè comprobantes, seiplos carnifices, crudelissimæque sententiæ exsecutores esse voluerunt. Itaque nimium leues ac creduli exstiterunt, cum in nos inauditos sæuierunt; cum id quod ab illo Sinone dicebatur, verumne esset an falsum, examinandum non putarunt; cum ne id quidem sibi cogitandum existimarent, illos non esse nostros iudices aut superiores, sed sese ad illius nutum, iniquitatem malitiamque accommodantes, omne crudelitatis genus in insontes exercuerunt. Erat tamen intellectu facillimum, quæcumque in nos ille dicebat, esse falsa, ab eoque conficta mendacia. Nam cum sacerdotes ac monachos aliosque Ecclesiasticos nostram religionem ac fidem ob turpem quæstum excogitasse diceret, cui erat obscurum, illum impudenter hoc fingere turpissimeque mentiri. Quis enim nesciat, antequam Pontificum, Episcoporum, sacerdotum, monachorum quisquam talis existeret, immo verò antequam nasceretur, toto orbe Christiano nullam aliam fidem nisi hanc eandem, quam ab aduersariis temerè reiectam nos constanter

*Hæreticorum
crudelitatem.*

retinemus, promulgatam fuisse? quis ignoret nullam esse orbis Christiani partem in qua fides aut religio huic nouellæ similis, quam iste Sinon cum suis pro Catholica reluctanti orbi vi & armis conatur obtrudere, prædicata fuerit? Vnde perspicuum est, omnem dogmatum, quæ ille prædicat, falsitatem illis solis, tamquam eius doctrinæ architectis & auctoribus, adscribendam esse. si quid autem in nostra fide erroris esset admistum, id nobis iure adscribi non posse, sed totam eam culpam in illorum nostrorumque maiores, à quibus ea imbuti sumus, esse retorquendam. Quis igitur perspicue non videat, calumniis mendaciarumque nos appeti, cum illi de infantibus multa confingunt, ut & nos iure videamur occidi, & Gallicæ nobilitatis ac simplicis populi animos ita in nostri odium inflamment, ita furorem accendant, ut & in nos tantam ac tam inhumanam crudelitatem exerceant, quantam in rabidum canem, aut grassatorem lupum numquam exercerent: dum nos contra fas, contra leges omnes exquisitissimis suppliciis excruciatos atrocissime occidunt. Quæ cum ita sint, nonne omnis humanitatis obliti videntur? an nos homines sui similes arbitrantur? an nos in Christi nomine quemadmodum & ipsi baptizatos existimant? Fundamentum
autem

autem illorum nefariæ crudelitatis est sub-
dolum illud mendacium, quod in nos ad-
uersarij confinxerunt; quod tam aperte vanū
ac falsum est, vt nemo tam cæcus existat, qui
sine affectibus naturam & qualitatem ora-
tionis illorum considerans, hoc planè non
videat. Cùm igitur illi tam apertam calum-
niam impudensque mendacium ad suum
facinus, quo pietati bellum indixerant, & ad
nos trucidandos furialia arma induerant, ex-
cusandum obtenderent, omni homini pru-
denti & cordato in ceteris debent esse sus-
pecti; cùm planum sit à quo spiritu illi ad ta-
lia & dicenda & facienda impellerentur.
Quis enim alius spiritus ad talia audenda
eos impulit, nisi Diabolus, qui ab initio ho-
micida est, paterque mendacij? Vnde etiam Ioan. 2.
omnes homicidæ & mendaces illius filij ap-
pellantur, & quemadmodum à Christo Iu-
dæi propterea quòd & in eum mentiebantur
& eum occidere cupiebant, Diaboli filij
dicebatur: ita seductores isti eodem nomine
digni sunt, quia fingunt in Christianos suos-
que fratres iactantque mendacia, vt eos vita
fortunisque suis iure priuare videantur. Non
est vsque adeò crudele atque immane Chri-
sti Euangelium, non vult mortem peccato-
ris, sed vt conuertatur & viuat. Nec venit
Christus vt homines occidat & perdat, sed
vt seruet.

44 DEFENSIONIS FIDEI

Luo. 9.

Christi
Antichristi
discrimen.

vt seruet. Vnde etiam hortatur & monet, vt
abs se humanitatem mansuetudinemque
discamus. Quid enim aliud docuit, cum ip-
se cum Apostolis suis in ciuitatem Samari-
tanorum receptus non esset, quæfissentque
ab eo Iacobus & Ioannes, Domine, vis dica-
mus vt ignis descēdat de cælo, & cōsumat il-
los? nōne cōuersus increpauit eos dicens: Ne-
scitis cuius spiritus estis? Filius hominis non
venit animas perdere, sed saluare. Tantum
inter Christi & Antichristi spiritum interest.
ille siquidem benignus, mitis, humilis, sua-
uis est, nihilque aliud, nisi hominum salutē
desiderat: hic verò, nimirum Antichristus,
crudelis, sæuus, immanis, homicida, men-
dax, superbus, nihil aliud nisi cædem, perdi-
tionemque hominum spirat. Quæ cum ita
sint, non est dubium, quin agere calumniis
ac mendaciis, vt trucidandi homines ansam
reperiat, quod in nos saua tum moliebatur
impietas, à mali spiritus nimirum Diaboli cōsi-
lio & instinctu proficiscatur. Qui aut spiritus
Christi participes sunt, ij tanta (vti confido)
erga nos humanitate vtentur, vt nostrā Apo-
logiam patienter & attentē legant, vt ex iis
quæ dicturi sumus cōpiosè ac plenè, & fidei
nostræ veritatē, & causæ nostræ æquitatem,
& iniuriæ nobis factæ, dum adeò leuiter ac
temerè morti & corporali & aternæ vnà
cum

eum optimis sanctissimisq̃ue maioribus nostris adiudicamur, magnitudinem intelligant atque perspiciant. quibus nostrum studium, quo innocentiam nostram calamo, quando gladij materialis vsum sponte abieci-
 mus, moderatè defendimus, ingratum esse non poterit. Et quoniam lex ipsa naturæ omnibus arma defensiva permittit, quisquis hæc nostra lecturus est, moleste non feret, si gladio spiritus (quod est verbum Dei) nos ab ^{verbum Dei} aduersariorum iniquitate defendimus. Quos ^{gladiu.} satis vlti erimus, vbi mundus intelliget illos iniuria & contra expressum Dei verbum dixisse, egisse, defendisse contra nos quidquid & dixerunt & egerunt, & defenderunt. Quod ad reliquum vltionis attinet, Deus viuorum & mortuorum iustus iudex viderit, cui quod superest committimus, interim nihil aliud petimus nisi vt vnusquisque de tota causa rectè iudicet, iuxta clamantis Prophetæ præ-^{psal. 34.} ceptum: Rectè iudicate filij hominum. neque mihi curæ est, in cuius lectoris manus hæc nostra opera incident, modò in illo sit aliquis veritatis affectus, quæ apud omnes bonos tanti esse debet, vt cum philosopho dicere possit: Amicus Socrates, amicus Plato, magis amica veritas.

Quatuor autem sunt genera hominum, ^{Quatuor hominum genera.} in quorum manus hi libri fortè peruenient, ^{id.} quique

quique hæc nostra lecturi sunt. Alij siquidem sunt Catholici in suscepta fide ac vera religione constantes & immobiles. alij vacillât, ac in fidei negotio dubitant: & quoniam animo fluctuant, neq. quam partem sequi debeant satis sciunt, ad omnem doctrinæ ventum flecti facile possunt, parati tamen veritatem amplecti, simul atque hæc illis demonstrata fuerit. alij sunt prorsus hæretici, qui reiecta ecclesiæ Catholicæ fide, sese capitales eius hostes reddiderunt; & vt certos sequerentur erroris magistros, Ecclesiæ bellum exitiale indixerunt. & nequid ad impietatem deesse videatur, eos omnes qui illorum erroribus approbatis atque susceptis suam fidem deferere nolunt, pro eaque illorum opiniones amplecti, immortali odio prosequuntur. Vltimi sunt Athei ac Libertini, qui quoniam & de sublimibus fidei nostræ mysteriis curiosius quàm par erat disputantes, ea comprehendere, & lectis argumentis quæ aduersus fidem hæretici excogitarunt, ex illarum disputationum labyrintho sese extricare minimè potuerunt, omnem veritatem ac religionem penitus abiecerunt: atque ita Epicurei, gastrolatræ, ventrisque mancipia facti, humanam dignitatem brutorum animalium pedibus substrauerunt. quibus accidit id quod ait Publius in Mimis: Nimiùm altercando

cando veritas amittitur. His cū diuinitatis nulla sit cura, qua in parte sit veritas, non laborant. attamen eam sectam, quæ ad Episcopi sententiam ac vultabrum proximè accedit, libenter solent defendere. A quibus id vnum peto, vt hæc nostra patienter legant, & argumenta quæ certo in loco secundi libri contra sæculi nostri philosophos attulimus, diligenter expendant. Qui cū fidem nostram de Eucharistiæ sacramento esse naturam incredibilem, nec philosophicā ratione posse comprehendere vident, eam suscipere nolunt, quòd si nostra legere non grauabuntur, intelligent profecto tantum abesse, vt quæ à natura proficisci videtur incredulitas, quæque fidei nostræ de hoc augustissimo sacramento arcana illa mysteria penetrare non potest, illis de ipsius fidei veritate dubitandi ansam præbeat, vt potius sit validissimum argumentum, quo & totam fidem nostram, quæ, vt Apostolus ait, est rerum inuisibilium, ^{Heb. 11.} natura non apparentium, & ipsius fidei non ^{Fides quid sit.} minimam partem, quæ de Eucharistiæ sacramento agit, probare ac confirmare videatur. Hæc enim (vt ita dixerim) incredibilitas certum ac euidentis fidei nostræ à Deo protectæ, nec vllis humanis viribus, sed tantum diuinitus orbi persuasæ testimonium est. fieri siquidem nullo modo potuit, vt alius quàm ipse

ipse Deus, aut certè homines Deo pleni, tot eruditis viris, tot philosophis, tam incredibilia persuaferint, qualia sunt ea quæ in hoc admirabili mysterio fieri credimus. Quæ enim tanta eruditio atque doctrina, quæ tanta vis copiaque dicendi, quæ talem fidem rerumque natura tam abstrusarum certam persuasionem, tantis ac tam subtilibus ingeniis ingenerare potuisset? Quis autem nesciat, quales ij fuerint qui fidem ab ipsis Apostolis eorumque discipulis acceperunt? quales ij denique exstiterint, qui sibi à maioribus, quasi per manus traditam, in hodiernum usque diem eandem inconcussam tanto animi ardore, tanta constantia retinuerunt, ut pro illius defensione sanguinem suum libenter effunderent? Ex quo sequitur necessariò fidem hanc mundo diuinitus fuisse persuasam, ac solius Dei virtute subnixam esse. Quis enim hominum adeò vaser & callidus, quis orator adeò facundus existet, qui res tam incredibiles atque incomprehensibiles, quales sunt hæ quæ in sacrosanctis mysteriis geruntur, hominibus valeat persuadere? Christi corpus vno eodemque tempore & in cælo esse & in terra, ubicumque iuxta ipsius institutionem Ecclesiæ traditam consecratur? Numquam igitur, mihi credite, numquam aliquis hominibus, quibus non facile

facile assentiri mos est, tam incredibilia persuasisset, nisi Deus ipse prædicatores suos adiunans, in illorum doctrinæ fideique rerum inuisibilem, quam hominibus inculcabant, confirmationem, infinitis miraculis mundi incredulitatem domuisset ac perfregisset. Et hæc quidem cogitatio non solum me insuscepta fide retinet, meque de sacramenti Eucharistiæ veritate dubitare non patitur, verum etiam cogit credere, doctrinam hanc è cælo ab ipso Deo, qui eius auctor & propagator est, allatam esse diuinitus. Itaque cum Ægyptiis magis licebit dicere digitum ac virtutem Dei esse, quæ huiusmodi fidem in cordibus hominum plantauit atque defixit; & cum ipso Christo concludere: Si in digito Dei errores huic fidei repugnantes exorbeiectioni sunt, ipsa verò in eorum locum successit ac radicata est; profectò peruenit in nos regnum Dei. sed quoniam de hoc argumento in secundo libro vlteriùs differemus, non agemus in præsentia pluribus.

*Deus quæ
sunt fidei in-
terius docet.*

Luc. 11.

Quantum igitur ad primos qui Catholici sunt, non est mihi dubium, quin vbi testimonia & argumenta quæ ad fidei nostræ confirmationem producemus, legerint, pergratus iis labor noster futurus sit, cum suâ fidem cū sacris scripturis sanctorumque Ecclesiæ patrū monumentis ad amussim conuenire intelligent.

D

Qui

Dan. 13.

Hæretici falsa locuti sunt.

2. Timoth. 3.

Qui verò hætenus in fide vacillarunt, ij omnino in nostra castra transibunt, vbi fidē nostram apertissimo Dei verbo ecclesiæ totiusq. antiquitatis generali consensu subnixā esse cognoscent. Hæreticis autem, quos tertio in loco numerauimus, idem dicemus quod olim adolescens Propheta Daniel populo Israëlítico, qui pudicam illā Susannam ab aduersariis falsò accusatam, testibus eorumque testimoniis nō examinatis, temerè & improuidè condēnarant, dixisse memoriæ prodiitū est. Reuertimini, inquit, ad iudiciū, quia falsum testimoniū locuti sunt aduersus eā. Itaq. ab iis peto vt ad iudiciū reuertantur. nam illorū magistri aduersarij nostri aduersus nostram maiorumque fidē falsum testimonium locuti sunt. Species formaque virginū Christo consecratarum decepit eos, & subuertit corda illorum, vt falsum doctrinæ genus excogitarent, quo suū incestū tegerēt, dum eas pro vxoribus habent, quæ etiam sibi damnationem acquirunt, quia primam fidem virginitatis obseruandę quam Christo deuouerāt, irritam fecerunt. Sic olim Susannæ pulcritudo ab illis iudicibus senibus appetita, in causa fuit, vt contra ipsius pudicitiam falsum testimonium dicerent. Reuertimini igitur ad iudiciū o Christiani, sintque vobis suspecta talium hominum testimonia, Christoq. potius

potius & verbo eius credite, quàm cuiquam
 mortalium, quamuis ille doctus atque elo-
 quens esse, ac verisimilia adferre videatur.
 Omnis siquidem homo mendax, verbū au-
 tem Domini manet in æternum. Nec quid-
 quam aliud à vobis petimus, nisi vt scriptu-
 rarū testimonia, quæ ad fidei nostræ cōfirma-
 tionem proferimus, perlegatis, quæ si suo sen-
 su exponantur, quod & hoc sacramenti my-
 sterio credimus, luculenter ostendunt. Quòd
 si aliqua vestræ salutis cura vos tangit, nolite
 quælo magistrorum vestrorum sententiam
 tam pertinaciter tueri, quin etiam legatis, au-
 diatis, cognoscatis, quæ ratio vestros maiores
 impulerit, vt vos ea fide, quam deseruistis,
 imbuerent. In negotio tanti pōderis, in caus-
 sa tam graui ac sancta temerè quidquam a-
 gere aut affectibus dare, extremæ profectò ac
 nimis perniciosæ dementiæ est. Peto igitur à
 vobis, vt quemadmodū abhinc aliquot an-
 nis, cū esset is ex nostris, curiositate quadam
 adducti concionatores illos fidei nostræ ini-
 micos libenter audiebatis, eorumque opus-
 cula legebatis, quantumuis hoc prohiberet
 ecclesia; ita nunc facere velitis nisi fortè illud
 metuitis, ne veritatem inuestigando repe-
 riat. Reuertimini igitur ad iudicium, &
 quàm impiè nos fidemque nostram con-
 demnaueritis, quàm temerè ac improvidè

Psal. 119.
 Esa. 40.
 1. Pet. 1.

In re graui
 temerè agere
 dementia est.

52 DEFENSIONIS FIDEI CAP. I.
cam abiuraueritis, in secundo examine forsi-
tan intelligetis. sed hæc in præsentia hæc-
nus vobis dicenda existimo.

Quod ad omnes in vniuersum attinet,
huius causæ dignitatem tantam mihi esse
persuadeo, vt si apud ethnicos hæc mihi ha-
benda esset oratio, ipsius causæ status mihi
attentionem ac beneuolentiam compararet.
quæ apud Christianos peroranti mihi desu-
tura non arbitror, præsertim cum parentum
& suorum & meorum patrociniû suscepim. Fi-
lium accusatoris patris detestatur ipsa natura,
& quantacumq. crimina admiserit pater, ta-
men qui inter gentes illius patrociniû susce-
perat filius, summa cum attentione ac bene-
uolentia auditus nõ sine laude discessit. Quid
apud Christianos, quibus diuina voce præci-
pitur, honora patrem tuum & matrem tuam, vt
sis longæuus super terram; nõne filius aduo-
catus patris gratior esse, suoq. officio præclare
functus existimari debet? Est igitur mihi lon-
gè honestissimum facinus, parentum meorum di-
gnitatem nomenq. defendere, maximè cum &
ab ingrata posteritate accusati, nullius ad huc
criminis errorisve conuicti sint; & mihi satis
constet eos calumniâ pati, iisq. tam graua nefa-
riaq. hærescos ac idololatriæ crimina, quod
posteris suos eadem impietate imbuerint, non
absque sua summa iniuria falso inuri.

QVAM

Exod. 10.

Parentum causam
tueri piû
est.

QVAM TURPIS, INHO-

NESTA ET INIQUA SIT

*hereticorum caussa, propterea quòd suos patres
maioresque nefariè oppugnant:*

CAPVT II.

IN ADVERSARIIS multa sunt,
quæ illorum caussam iniquam ac
turpem efficiunt. illud in primis,
quòd parentibus, auis, abauis, tritauis, cete- Hæreticorum
impietas ostē-
ditur.
risque maioribus suis, qui omnes eandem,
quam & nos religionem fidemque colue-
runt, furiale bellum indicunt. Quamquam
enim aiunt, se nisi nos, oppugnare neminem,
si quid tamen erroris aut mali fidei nostræ ef-
fet admistum, reuera in maioribus nostris
totum crimen hæreret, iisque adscribendum
esset. quis enim alius Lutherum, quis Cal-
uinum, Bezam, aliosque eius farinæ nostram
docuerat fidem? nostram inquam: hanc si-
quidem illi nobiscum semel imbibierant.
quod eos certè non fugit, si verum dicere
non grauantur; & eorum condiscipuli hoc ita
se habere testantur. Itaque si in hac caussa
ipsius iuris natura spectatur, accusandi erunt
maiores nostri qui posteros suos tali doctrina
fideque imbuerunt. qui tali doctrinæ liquo-
re ab infantia imbuti, flagris, verberibus, mi-

nis hanc suscipere cōpulsī, eos quī cōtrarium docere tentabant, tamquā hereticos igni cremari cōspicati, à quouis equo iudice absoluerentur. Hic igitur diligētē inquirendū esset, qui ex maioribus nostris primi fuerint fidei nostræ ac religionis auctores, quæ si falsa est, ij demū accusandi sunt. Quod si quis in patrē meū agere velit, sat scio illū in auū meū crimen (vt ita dixerim) reiecturum. is siquidem, cū adhuc puerulus esset, ab hoc ita in primis instituebatur, vt & missæ sacrificio deuotus interesset, & Christum in eo cū post consecrationem eleuabatur hostia, religiosè adoraret, Deumque suum in ea esse crederet, & beatam virginem Mariam aliosque sanctos in cælo cum Christo regnātes piè veneraretur, & pro parentum suorum defunctorum animabus preces funderet, aliaque huiuscemodi, quæ ab illis nos quoque à pueris accepimus, docebatur. Quod si in auum meum egeris, is rem totam in abauum meū, ille in tritauum, atque ita ordine in maiores suos quisque reiciet. Inter quos etsi à nostra ætate vsque ad millesimum & quingentesimum annum omnes enumeres, cui hoc posset adscribi, vt fidei nostræ primus inuentor ac auctor esse videatur, reperies neminem. Porro hæreticorum, qui in ecclesiam Christianam superioribus sæculis irreperunt,

serunt, alia est causa. nam qui illorum principes, qui errorum auctores fuerint, quando aut coeperint aut desierint, facile reperietur. Ex maioribus verò nostris qui fidei nostræ inuentor auctorque fuerit, neminem inuenies. cuius criminis si accusentur, toties illud in suos quisque maiores reiciant, ut ad Apostolos eorumque discipulos tandem venire necesse sit, in quos excogitatae fidei nostræ sarcina deuoluatur, atque ita patres maioresque nostri tanto crimine, si tamen ipsam fidem retinere ac defendere crimen est, omnium suffragiis absoluentur. Quidquid sit, ipsius fidei siue inuentio siue corruptio nobis monachis iure adscribi non potest. nam inter antiquos illos maiores nostros quærendi sunt eius auctores. Christus denique redemptor noster firma petra ^{Christus primus ecclesie doctor.} primusque ecclesiæ Apostolicæ doctor esse inuenietur, in quo omnis ædificatio cōstructa crescit in templum sanctum in Domino; in quo utinam ipsi coædificarent, ut nō deciperentur: ab ipso autē tamquā è veritatis fonte, ab eiusque Apostolis fides nostra deriuata est.

Est igitur hæc præcipua (ut antè dicebamus) ^{Ephes. 2.} controuersia nostræ quæstio, fuerintne maiores nostri Christiani an non. si Christiani fuerunt, num illorum exemplum filiis imitari licebit? Aduersarij Christianos,

verosque fideles fuisse negant, eosque euangelium ac fidem Christi impiè adulterasse, & veritatis lumen filiis suis celasse contendunt, nos contrà defendimus. Et quoniam illos pari cum iis temeritate non damnamus, vt & nos vlciscantur, & populi animos in nostri odium inflamment, in nos calumniam retorquentes, clamant ac perstrepunt, nos sacerdotes ac monachos fidem hanc fabricasse, quam tamen solam, antequam aliquis ex nobis sacerdos crearetur, à nostris illorumq. maioribus tamquam germanam ac veram Christi fidem semper habitam constantissimeque retentam sciunt. Vnde & hac ipsa nos imbuerunt, sine qua verè intelligebant salutis rationem nobis constare non posse. Quæ cum ita sint, si fortè erraremus, æquius erat certè nos misericordia prosequi, quàm velut impostores ac seductores immortali odio persequi; præsertim cum à pueris, quādo bonum à malo discernere non poteramus, nos in hac institutos, hanc minis ac plagis discere coactos fuisse constet. Itaque ratio ipsa & æquitas in hac caussa postulat, vt si quid erroris fidei nostræ esset admistum, tota culpa in patres nostros, qui ita nos credere coegerunt, reiciatur. Nemo igitur alius quàm ipsi, apud iustum iudicem iure argui potest. Totum ergo accusationis pondus (vt ad propositum

*Heretici sine
æquitate pro-
cedunt.*

positum reuertamur) in nostros illorumque patres deuolui manifestum est. Apud Rhetores plura sunt caussarum genera, quasdam enim honestas, alias turpes esse definiunt. Inter turpes enumeratur ab iis, cum filius aut patrem accusat, aut in eum testis est, aut denique in patrem capitalem sententiam profert. Quis autem ex iis, quæ iam diximus, non videat patres suos ab aduersariis non solum nefandorum criminum accusari, verum etiam æterna morte damnari; à nobis verò eosdem accuratè defendi? Est igitur aduersariorum iniqua turpisque causa; nostra autem singulari cum honestate & æquitate cōiuncta. Ceterum quod ad nos spectat, si quid in aduersariis humanitatis aut cōmiserationis esset, suos sectatores longè aliter monerēt, ac huiusmodi oratione apud eos vterentur: Fratres & discipuli ignoscite sacerdotibus, ignoscite monachis; maiores enim nostri in illos impij ac scelesti fuerunt: veram siquidem fidem pro sua libidine primùm adulerunt: deinde vitiata istis suis filiis tradiderunt. Quid ergò commeruerunt isti, qui noui nihil excogitarunt? cur tanto odio persequimini eos qui traditæ fidei nihil addiderunt? Si illis diuini spiritus gratia defuit, qua suum, quemadmodum & nos, errorem agnoscerent; misericordia digni sunt, iisque

*Plurima causa-
tum genera.*

*Cōmiseratio
aliqua saltem
in hæreticis
esse deberet.*

i. compassio-
nem.

συμπάθειαν potius exhibere, quàm conuiciis plagis, cædibus, incendiis, direptionibus bonorum in eos innoxios sæuire debemus. neque enim illi hunc, quo mundus inuoluitur, pepererunt errorem. Quòd si in sua fide retinenda tam pertinaces sunt, ut videmus, quis illorum constantiam non miretur? certe si veritatis lumen agnoscerent, ac nobiscum sub euangelij signis militarent, fidem nostram non minore animi fortitudine ac virtute defenderent, quàm suam retinere ac tueri solent. En qualis illorum, si, ut ipsi aiunt, erraremus, esset oratio.

Hæreticorum
impia obiectio
proponitur.

Sed fortè iustas in nos odij & insectationis causas se habere contèdent, propterea quòd in primis Dei beneficium, quo tales Apostolos ad reformandum orbem fidemque Christi ab hominibus deprauatam ac corruptam, restituendum, & ipsius Euangeliũ, quod ante istos per 1500. annos nullus intelligebat, explicandum nostro sæculo misit, respuimus. Deinde, quòd illos non modò non suscipimus, verum etiam summo studio, ne quisquam suscipiat, enitimur. Patres autem suos aiunt tantũ Dei beneficiũ, si illis oblatũ fuisset, nũquã fuisse repudiaturus, neq. cõmissuros, ut tales tantosque Prophetas, si ad illos à Deo missi fuissent, reicerent; sed potius obuiis manibus excepissent, eorumque saluta-

rem

rem doctrinam amplexi, fidem illis accom-
modassent. ita illos in suo errore excusandos
putant, sed non æquè nos, qui illis longè fe-
liciores videmur vel hoc nomine, quòd isto-
rum prophetarum carnificinam nostro sæcu-
lo experti sumus. Quid habent aduersarij
præterea, quod ad sui purgationem, & ad te-
gendam iniuriam, quam nobis inferunt,
possint obtendere? Immanem autem illam
atrocèmq; sententiam, qua fratres nostros
crudelissimè trucidarunt, quo iustitiæ præ-
textu adumbrabunt? Quidquid autem di-
xerint, facile refutabimus; nam quòd in pri-
mis queruntur de nobis, quòd eos non reci-
pimus, quis non videat nos religione impe-
diri, cum sacræ scripturæ præceptis, & ipsius
Christi Apostolorumq; eius admonitioni-
bus & mandatis id facere prohibemur? ne-
que enim omnibus, qui Christi Apostolos,
sanctumq; Spiritum habere se dicunt, cre-
dendum est. Siquidem illud & pseudopro-
pheta & pseudoapostoli olim facere consue-
uerant, & omnes superiorum temporù hæ-
retici se à Deo missos esse iactabant. Quid
enim Mōtanistę? nōne paracletū in insanas
illas mulierculas venisse dicebant? quid En-
thusiastę? nōne quidquid somniabant, id à
Spiritu sancto, quē huiusmodi somnia sibi im-
mittere arbitrabantur, proficisci dicebant?

*Hæreticorum
improba obiectio
dissoluitur.*

Matth. 24.

*Marc. 13.
Ephes. 5.*

Quæ

1. Ioan. 4.

Quæ cum ita sint, non abs re Ioannes Apostolus nos admonet dicens: Nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex Deo sint: quoniam multi pseudoprophetae exierunt in mundum. Si igitur isti fidem sibi adhiberi volunt, extraordinariam suam missionem à Deo esse idoneè eos probare necesse est. nam in iis ex quibus animarum nostrarum salus pendet, fugienda leuitas est. si enim falsum prophetam pro vero amplecteremur, actum esset de salute nostra.

Vocatio diuina quibus testimonium probari solet.

Ioan. 1.

Exod. 7. & sequen.
Ioan. 5.

Ioan. 10.

Matth. 16.

Hæretici nullo testimonio

Duo autem sunt modi probandi vocationem aliquorum esse diuinam. Aut enim diuinæ scripturæ auctoritate nitantur necesse est; quemadmodum Ioannes Baptista: aut miraculis, quomodo Moyses: aut utroque modo, quod Christo familiare fuit, qui Iudæos ad scripturæ sanctæ, & operum suorum, quibus illum Messiam esse cognoscerent, considerationem mittebat. Quid Apostoli? nonne vocationem suam infinitis miraculis comprobant, quæ in veritatis eorum doctrinæ testimonium eorum prædicationi cooperando Dominus edebat? Isti verò noui Apostoli quem diuinæ scripturæ locum proferunt, quo aut se venturos fuisse, aut diuinitus esse missos probent? Ego certè nihil huiusmodi adhuc vidi. nullus enim
vniquam

vnquam Propheta, qui nouam aut legem ^{vocationem} aut fidem (bonam inquam ac veram) in ^{suam probat.} mundum allaturus sit, veniet. In Euangelio certè nonnulli ante sæculi consummationem venturi esse memorantur, sed, ni fallor, pseudoprophetæ, & ipse Antichristus, quorum officium est multitudinem à fide ^{Math. 24.} Christi veraque religione deducere. Si igitur hæc scripturæ loca ad aduentus sui comprobationem isti reiiciunt, quæ alia assumere possint, non video. ^{Marc. 13. Luc. 21.}

Sed de illorum aduentu multa prædicta sunt, vt vbi adessent, memoria repeteremus, id nobis fuisse prædictum : atque ita vigilantes eorum insidias, quibus nos circumuenire conantur, sollicitè caueremus. dicunt nihil esse credendum nisi quod sacris litteris continetur. Vtar ergo eorum consilio; & quoniam eos à Deo missos esse scriptura non dicit, nec alicuius illorum nomen in Bibliis inuenitur, non credam, etiam si millies ita esse iurarent. sed à diabolo potius missos esse eorum opera sathanico spiritu plena comprobant. & sic cuius spiritus sint cognoscimus, vt ipsis credere non debeamus. ^{Dan. 9. Ioan. 16.}

Secundò nulla edunt miracula; neque signum aliquod, ex quo illos à Deo missos esse intelligamus, adhuc vidimus. Immo verò qui ex iis miracula edere conati sunt, nihil efficere

Corblaw.

efficere potuerunt. Quod ipsi Luthero accidit, qui cum quendam socium suum in Albi flumine submersum à mortuis excitare conaretur, ubi multa illius auribus insusurrasset, operá perdidit, nec mortuus ille surrexit. Cum igitur aduersarij neque vllum scripturæ testimonium habeant, neque signis vllis editivæ miraculis se à Deo missos esse probare possint, nec eos recipere, nec iis fidem habere debemus, quamvis ex superbia præclare de seipsis & loquatur & sentiant. Credere siquidem in iis esse Spiritum sanctum, antequam id probetur, Apostoli Ioannis vetat auctoritas. Probationem requirēti mihi nullum neque scripturæ neque miraculorum testimonium adfertur, sed tantum, ita illi aiunt, dicitur.

Petitio principij in hæreticis est.

Hoc autem sophismatis genus esse dico, quod à philosophis petitio principij nominatur. id fit cum aliquid per se ipsum quis probare conatur; ut cum volo mihi probari vocationem illorum diuinitus esse factam, nec mihi ad hoc probandum vlla alia ratio adfertur, nisi hæc, ita ipsi aiunt, & tamen antè dicebam mihi istud verbum, aiunt, esse suspectum, propterea quòd significat nihil aliud nisi homines, ac proinde mēdaces, qui aiunt. Quorum profectò non est tanta auctoritas, ut satis idonea sit ad cogendum quemquam, ut pro illorum libidine maiorum suorum fidem

Philos. 11 §.

dem deserat, cùm ipsi quoque homines sint, qui pro suo arbitrio suisque commodis quidvisum fuerit, dicunt. nam si ad nutum cuiuscumque, qui se Spiritum sanctum habere diceret, fides mutanda esset, eam certe quotidie mutaremus.

Vnde concludo, neque à me neque à quocumque fidelium, propter tam infirmas missionis suae probationes, eos recipiendos esse. immo verò tales fugere, nec iis ullam fidem adhibere debemus, dicente Domino per Prophetam: Si surrexerit in medio tui Prophetes, aut qui somnium vidisse se dicat, & prädixerit signum atque portentum, & euenerit quod locutus est, & dixerit tibi

Deut. 13.

eamus & sequamur Deos alienos, quos ignoras, & seruiamus eis; non audies verba

Hæreticos fugere oportet ostendunt.

Prophetæ illius aut somniatoris: quia tentat vos Dominus Deus vester, ut palam fiat

Deut. 13.

utrum diligatis eum an non, in toto corde & tota anima vestra. Quibus verbis

Prophetam nouum doctrinæ genus fidei nostræ contrarium adferentem ac prædicantem omnino audire prohibemur. Ali-

Deut. 32.

bi quoque idem Moses hortatur ac præcipit, ut veritatem à patribus nostris maioribusque discamus. Interroga, inquit, patrem tuum, & annuntiabit tibi; maiores tuos, & dicent tibi. Et Ecclesiasticus:

Non

Eccle. 8.

Hier. 6.

1. Timoth. 6.

Heb. 13.

Non te prætereat narratio seniorum, ipsi enim didicerunt à patribus suis. Quoniam ab ipsis disces intellectum, & in tempore necessitatis dabis responsum. Et Hieremias admonet dicens: Hæc dicit Dominus: state super vias, & interrogate de semitis antiquis, quæ sit via bona, & ambulate in ea. & Paullus Apostolus præcipit ut deuitemus profanas vocum nouitates, alibi quoque doctrinis inquit variis & peregrinis nolite abduci.

Nona hereticorum doctrina se suspectam esse ostendit.

Dan. 7.

Luc. 2.

Luc. 22.

Matth. 16.

Aduersariorum sanè doctrina noua varia, peregrina est. Quis enim mortalium in toto orbe terrarum ab hinc quinquaginta annis talem habebat fidem, qualem isti pro fide Christi nobis ingerunt? Quæ noua religio rectè dicta est, ut ipsum nouitatis nomen illorum doctrinam nobis suspectam statim redderet. Quale autem illud est, quod isti per nongentos & amplius annos fidei lumen in toto orbe extinctum fuisse dicunt, seque venisse ut illud denuò accédant mundoque restituant? Quod adeò falsum est, ut Christus numquam verum dixerit, si hoc verum est. Prædixit, Euangelicam legem ac fidem æternam fore. Ego pro te, inquit, rogavi Petre, ut non deficiat fides tua. Et alibi: Portæ inferi non præualebunt aduersus Ecclesiam. hæc Dei verba falsa essent, si aduersariorum vera esset oratio, quam illi de eclipsi fidei ac Euangelij

angelij per 600. aut 900. aut 1000. annos
 contra expressum Dei verbum impudentis-
 sime commenti sunt. Ego verò, vt ingenuè
 dicam quod sentio, Christum Dominum
 mendacij arguere nequeo. idcirco illis fi-
 dem adhibere aliqua ratione non possum,
 cum se à Deo missos esse prædicant, vt fidem
 tot sæculis extinctam ac perditam, & nunc
 demum à se inuentam orbi restituant. Illud
 quoque adiiciam, me magnopere vereri, ne
 isti sint illi pseudoprophetæ & fures, qui oui-
 na pelle contacti; & tamen interius lupi ra-
 paces, ad nos venturi esse dicuntur. Me-
 tum autem mihi ingenerat & auget fructuū,
 quos eorum doctrina producit, contempla-
 tio. Quæ sanè doctrina luporum ac furum
 qui iuxta Christi sententiam veniunt, vt ra-
 piant, disperdant, oues furentur & mactent,
 facta non improbat. Fur nocti venit, inquit,
 nisi vt furetur & mactet & perdat: luptus au-
 tem rapit & dispergit. Cūni igitur audirem
 prophetas vestros ac verbī ministros factos
 esse duces & antesignanos eorum, qui per
 Galliam latrocinis, expilationibus, cædibus
 cuncta vastabant; confestim mihi venit in
 mentem, illos esse fructus ex quibus Christus
 fures & lupos ouina pelle contactos agnoscē-
 dos esse præixerat. Nullus ergò miretur, si
 istos pro veris prophetis recipere, iisq. fidem

Matth. 7.

Ioan. 10.

*Hæretici sub
 ouina pelle oc-
 cultati ostenduntur.*

Ioan. 10.

*Ex operibus
 suis cognos-
 cuntur hære-
 tici quales
 sint.*

Matth. 7.

E

adhibere

adhibere non possim. Ipsi etenim ad eos tamquam falsos prophetas improbandum & reiiciendum ansam mihi satis idoneam prae-buerunt. Alioqui si à Christo Domino toties admonitus, istos, qui de suae doctrinae prophetiaeque arbore tam importunos fructus, tam acerba poma decerpunt, pro veris prophetis amplecterer, quibus verbis me apud ipsius tribunal purgarem? qua me oratione defenderem? Nihil est igitur quod verear ne mihi Deus vitio vertat, quòd illos complexus non sum, cum per filium suum ne id facerem ipse me monuerit. Nihil ergo, quod ad illos pro veris prophetis recipiendos mihi necessitatem adferat, adhuc video; contra permulta, quae mihi illos falsos prophetas esse persuadent, signa & argumenta perspicio. Ex quibus sane definitio, neque me, neque fidelium quemquam illos pro veris prophetis amplecti debere, immo verò donec ab aliquo meliore spiritu se agi probauerint, tamquam pseudo-prophetas fugere illos ac vitare debemus.

Ex eodem fonte responsum haurimus, quo crimen illud, quod nobis secundo loco (vide licet quòd aliis fidelibus ne illos recipiant impedimento sumus) aduersarij obiciunt, diluamus. quibus respondemus, nobis ita esse faciendum. Cum enim per-
spicuum

spicuum nobis sit, illos à Spiritu sancto se-
missos esse, satis probabiliter docere non
posse, fratres nostros Christi fideles, vt ab
iis caueant, donec id clarius demonstra-
runt planumque fecerint, monere debe-
mus. Quod ad me attinet, scio omnem
hominem, qui illorum doctrinam recepe-
rit, ac in suscepta opinione perstiterit, ad æ-
ternas pœnas cum dæmone esse damnan-
dum, Deum ipsum sanctosque angelos ac
beatos omnes cum Christo regnantes hoc
ita se habere testor. Cum igitur eos, qui fi-
dem nostram deseruerint, in æternas pœ-
nas damnatos iri certò sciam; valde impro-
bus & sceleratus essem, si eos impendentis
periculi non admonerem. Væ etenim mihi
si tacuero. Quantum (rogo) scelus, quàm
immane periculum esset, videre tantum in-
cendium, quo fratrum meorum animæ in
æternum cruciandæ sint, nec eos vt illud vi-
tent, tantumque discrimen effugiant, ad-
monere? Quod vbi facio, fidelesque monco
ne se ab iis circumueniri capi que patiantur,
ipsi quoque aduersarij meo beneficio obli-
gantur. nam & pauciores eos ad interi-
tum properantes ac præeuntes sequuntur,
& ipsi hac de causa leuius punientur.
quanto enim pluribus fuerint perditio-
nis auctores, tanto apud inferos acrius

Fratribus cõ-
sulendum vs
hæreticos fru-
giant.

20

Eccl. 6.

torquebuntur. Nec dubito, quin Lutherus iam ab Abrahamo libenter impetraret, quod is olim diuiti denegauit, nimirum vt ad fratres suos Lazarum mitteret, qui vt superioris vitæ pæniterent eos admoneret, ne & ipsi in tormentorum loca, in quæ ille præcipitatus est, veniant. Certè Arrij poena (vt ait Augustinus) nondum definita est, sed in dies singulos augetur & crescit. ita de omni hæresiarcha falloque propheta iudicandum est. ergo eorum vtilitati consulitur, cum ne eos sequantur homines admonentur. Tanto igitur à nobis accepto beneficio par erat eos nobis gratias agere, tantum abest, vt nos hac de causa odisse & persequi debeant. Quod etsi iam audire nolunt, erit tamen aliquando, cum id ita se habere suo malo intelligent: sed tum serò sapient, cum vana atque infructuosa pænitentia, quod nostris consiliis noluerunt credere, mordebuntur.

Hæretici gratias quibus agere debent.

Sed istos missos faciamus, & ad tertium, quod aduersarij pro suis maioribus dicere solent, veniamus. Quid igitur illud est? Si maiores nostri hodie viuerent (inquiunt) nobis crederent, nostram doctrinam obuuiis manibus exciperent: sed Deus eos tanto munere ac beneficio dignatus non est, vt tales tantosque prophetas eorum sæculo miserit. Nos verò contra, illos ter quaterque beatos fuisse dicimus,

dicimus, quodd Deus ea tempestate tantam
 pseudoprophetarum ac hæreticorum collu-
 uiem, quantam hoc nostro miserrimo sæcu-
 losensimus, exoriri passus non est. Neque
 enim seditionum procellas, bellorum turbi-
 nes, Ecclesiarum direptiones, templorum
 euersiones, liberorum suorum atrocissimas
 cædes, aliarumque calamitatum lernam ac
 iliada malorum, quæ secum hoc nouum
 Euangelium in orbem inuexit, illi senserunt,
 aut aliquando viderunt. Quod sanè ma-
 gnum erga illos Dei beneficium fuit. Cùm
 igitur aduersarij negant, tanto munere Deū
 maiores suos fuisse dignatum, vt ad illos hu-
 iusmodi Prophetas miserit, credo eos ve-
 rum dicere, sed quemadmodum ego acci-
 pio. neque enim Dei beneficium esse arbi-
 tror, cùm in mundum isti veniunt, sed po-
 tius supplicij genus, quod Deus iratus, cùm
 istos ad nos puniendum venire permittit, iu-
 ste nobis infert, esse censeo. Magno ergo be-
 neficio eos obligat, quorum ætas istorum nō
 sensit audaciā. Quodd si quis illi, qui i nos mi-
 sit, gratias agendas putet, ego certè non puto.
 nā qui fieri possit, vt illi, qui & mihi, & pro-
 pinquis, & amicis meis percussores & carnifi-
 ces mitteret, gratias agerem? Christo de vir-
 gine nato angelus gaudiū magnū annuncia-
 uit vniuerso mundo: sed si quis Angelus ante

*Hæreticorum
 aduentum sup-
 plicium fuit.*

Luc. 2.

sexennium huiusmodi prophetarum, qui talia facinora designarent, ac tantam reipublicæ cladem adferrent prænuñciasset aduentum, ne ille toti mundo triste nuncium attulisset, quis enim vel in se, vel in suis illorum crudelitatem sævitiamque non sensit? Nihil est igitur cur ei qui istos misit, gratias agamus.

Secundò, verum esse confiteor quod isti dicunt, maioribus suis huiusmodi prophetas à Deo missos non esse. cum enim tales in mundum veniunt, non Deus, sed diabolus eos mittit, aut certè à seipsis missi veniunt, de quibus Dominus conqueritur per prophetam: Non mittebam, inquit, prophetas, & ipsi currebant; non loquebar ad eos, & ipsi prophetabant. Verum est igitur, Deum neque huiusmodi prophetas maioribus nostris misisse, neque illos tali beneficio dignatum esse. neque enim beneficium est, cum tales veniunt, neque cum veniunt à Deo, sed à Satana mitti solent. Sed quomodo ipsi accipiunt, quod dicunt falsum est. nullum enim qui talia axiomata sententiasque defenderet ac doceret, qualia isti & defendunt & docent, ante illos fuisse sentiunt. Quod falsum est, nihil enim noui proferunt, nihil neque boni neque mali dicunt, quod non dictum sit prius, vel à sanctis viris, si bonum est; vel ab antiquis hæreticis, si malum.

Falsò

Hier. 23.
& 14.

Hæretici à
quo missi
sunt.

Falsò igitur se primos suæ doctrinæ inuen-
tores esse gloriantur. Ante quingentos siqui-
dem annos Berengarius contra realem (vt
loquuntur) corporis Christi in Eucharistiæ
sacramento præsentiam , eundem docebat
errorem. Cùm autem ignem purgatorium
negant , asserentes nihil prodesse defunctis
viuorum preces ; quid noui adferunt , cùm
ante tot sæcula (Augustino teste) Aërius id
senferit ? Porro cùm sanctos nec honoran-
dos , nec à nobis orandos esse contendunt ,
quid aliud dicunt , quàm id quod olim Hie-
ronymi sæculo Vigilantius , & ante illum du-
centis annis , Caina hæresis docuit ? contra
quos Tertullianus vicinus Apostolicorum
temporum , & Hieronymus accuratè scripse-
runt. quod in omnibus aliis eorum dogma-
tibus facilè possemus ostendere. Nec enim
superioribus sæculis homines istis similes de-
fuerunt , qui ea ab inferis excitata maioribus
nostris persuadere tentarent. Quibus confu-
tatis & victis , errores quoque ipsi communi
totius Ecclesiæ consensu anathemate dam-
nati sunt. Quòd si quis postea existeret , qui
eadenuò ab inferis excitata , in lucem edere
conaretur , is à nostris maioribus fortiter reie-
ctus ac profligatus est. Falsum est igitur , istorù
dogmata nostris maioribus inaudita fuisse.
neque enim superioribus sæculis quisquam

*In libro de
hæresi.*

*Hæreses ab
antiquis tem-
poribus descen-
dere ostendi-
tur.*

fuit, qui ea falsa & hæretica esse dubitaret; maximè cum in publicis conflictationibus illorum axiomata in utramque partem examinarentur, ac proinde qualia essent omnibus perspectum esset. Fiebat interdum & quidem sapius, ut nonnulli ea defendere conarentur; sed confestim eorum redarguebatur insania. Tantum enim valebant leges, ut errores ab antiquis ecclesiæ patribus legitime condemnatos renouare capitale tum esset. Ita maiores nostri effecerunt, ut suo sæculo & fides sacrosancta ac inuiolabilis haberetur, & hæretica peruersitas diu vigere non posset. quod utinā à nobis quoque eodē modo fieret.

Hoc igitur illi in maiorum suorum excusationem tum adferebant: numquam enim prophetæ istis similes defuerunt. sed maiores nostri, illorum dogmatibus in conciliis rite perpenſis & examinatis, eos tamquam pseudopphetas & hæreticos, ut par erat, cōdemnarunt. Eorum igitur vestigiis insistentes, aduersarios pro talibus habere debemus. Maiores etenim nostri non solum fidem hanc quam constanter retinemus ac tuemur, nobis pro vera ac legitima tradiderunt, verum etiam posteros monuerunt, qui talem fidem qualem isti repugnanti mundo obtrudere moliantur, eos pro hæreticis esse habendos. Et ne quid illorum diligentia defuisse videatur,

tur, errorum omnium, quos aduersus veram ^{qui nobis con-}
 fidem aduersarij proferunt, confutationes ^{tra hæreticos}
 nobis scriptas reliquerunt, quemadmodum ^{arma relique-}
 omnibus iis, qui illorum monumenta vide-
 runt, perspicuum est. Siue igitur de nostra fi-
 de, siue de aduersariorum opinionibus aga-
 mus, à patribus certè & illorum opiniones
 falsas, damnatas & hæreticas, & nostram fi-
 dem veram, sanctam, Catholicam esse di-
 dicimus. Quæ cum ita sint, nōne in ma-
 iores suos aduersariorum accusatio deuolui-
 tur? nōne in eos declamare, bellumque
 gerere deberent, non in nos illorum filios qui
 eorum fidei nihil addendum, nihil noui in
 hoc genere excogitandum putauimus?

Ex iis igitur, quæ ad eorum excusationes
 superius diximus, ad nos tanto odio perse-
 quendos ac trucidandos, discipulorumque
 suorum animos in nostram perniciem con-
 citandos, iustam illos nullam occasionem
 habere manifestum est. atque (vt verum di-
 camus,) ita nouam suam legem ac fidem
 promulgare cœperunt, vt etiam si illam ab
 ipso Deo tamquam ex fonte manasse consta-
 ret, id tamen hominibus sano iudicio prædi-
 tis persuaderi nullo modo posset; cum omni-
 bus perspicuum sit, illos tam inhumana ne-
 fariæque crudelitate hac in re vlosse: vt
 quantum inter illorum immanitatem ac sæ-
 uitiam,

*Inter Aposto-
los Christi et
haereticos dis-
crimen.*

uitiam, & Christi Apostolorumque eius Euangelium pacis promulgantium mansuetudinem ac lenitatem intersit, nemo non videat. Erat enim illorum mira benignitas, cum singulari animi moderatione, temperantia, humanitate coniuncta; istorum incredibilis furor immanitasque perspecta est. Illi terrena calcantes, non templa, non aedes publicas aut priuatas diripiebant: istorum insatiabili auaritiæ ac rapinis nihil sufficit. Illi non modò neminem occidebant, verum etiam incredibili philanthropia multos à mortuis excitabant: istorum atrocem nefariamque crudelitatem quæ vmquam satis explicabit oratio? illa igitur prophetarum & Apostolorum Christi humanitas, illa mansuetudo, illa lenitas, me tam crudeles ac Martiales, tam auaros ac cupidos concionatores, extraordinarios Dei ministros, credere non finit. qui etiam si Dei negotium gererent, tamen ad eum modum vsque adedò alienum, & antichristianum agentes, ac Euangelium his rationibus, quibus vsi sunt, promouere cupientes, omnia euerterent potius ac perderent, quàm aliquid proficerent. Vt autem quod sentio ingenuè confitear, adedò illi sua nefaria crudelitate, qua in Euangelio suo promulgando vsi sunt, animum meum offenderunt atque abalienauerunt,

nauerunt, vt etiam si illorum lex à Deo profecta esset; tamen id credere nullo modo possem. neque enim existimo Deum aded bonum ac φιλανθρωπον, qualis est Deus noster; tam immanibus sæuisque ministris, quales isti fuerunt, vmquam vsurum fuisse. Nam si spiritus pacis ac mansuetudinis, ^{Spiritus Dei} qui est Dei spiritus, illorum animos guber- ^{est spiritum} ^{pacis.} nasset, certè humaniores ac modestiores in nos fuissent, & adhuc essent; neque nobis cum per prouincias aut ciuitates, quas eorum discipuli occuparunt, iter facimus, tot essent ob illorum sicas subeunda discrimina.

Ex tanto tamen malorum fonte aliquid boni hauritur. nam cum illi ostendunt, quàm exigua in iis, vel potius nulla sit caritas, quàm nullus sit nostræ salutis affectus; qui spiritus quàm immitis ac seuus eos regat, & ad huiuscemodi facinora instiget, planum omnibus faciunt. Ego certè complures ho- ^{Hæreticorum} ^{sana opera} ^{homines ab} ^{eorum doctrina} ^{remouent.} mines noui, quorum animi in fide nutantes ad istorum amplectenda dogmata parati erant, nisi sæuos ipsius doctrinæ fructus maturè perspexissent. Quòd si aduersarij, deposito quod semel in nos conceperunt odio, in seipsos redirent, ac de nobis totaque causa sine affectibus iudicarent, facile profectò intelligerent, quantam nobis, qui in re Christiana

Christiana nihil aut innouauimus vñquam,
aut mutauimus, iniuriam inferunt, cum ita
nos infectantur. Nam si reipublicæ Christia-
næ statum, qualem cum nasceremur inueni-
mus (neque enim nostrum erat hic aliquid
expungere, vel mutare) talem etiam conser-
uandum putamus; cur nobis hac de causa
quisquam succenset? quod si quid fidei no-
stræ erroris esset (quod non est) admistum,
quis non videat id non nobis, qui nihil hic
mutare ausi sumus, sed istorum maioribus
sanctisque ecclesiæ patribus adscribendum
esse? Proinde in illos solos aduersarij suam
rabiam deberent euomere. illud certe cuius
æquo iudici facile probari potest, nos ab istis
iniuria peri, cum suos maiores potius oppu-
gnare deberent. Quod cum aduersarij faci-
ant, eorum causam & turpem & iniquam
esse constar.

DE

77

DE INIQUITATE CAUSSÆ

HÆRETICORVM, QVI ET

*Christi solius viuorum & mortuorum iudicis,
& summorum pontificum in Ecclesiasticis con-
trouersis iudicium officium sibi arrogant & u-
surpant.*

CAPVT III.

NIQUAM esse aduersariorum
causam hinc quoque secundo Ioan. 9.
loco intelligi potest, quod cum
solus Christus à Deo patre iudex
viuorum & mortuorum constitutus sit, ta-
men isti illius officium sibi arrogant, dum
adè impudenter ac temerè maiores suos
vita defunctos non solum accusant, verum Hæretici in-
quæ se iudices
constituunt.
etiã tamquam eorum iudices, & quidem
ad ignis æterni pœnam condemnant. Quod
re vera faciunt, cum eos mendaces, hæreti-
cos, idolorum cultores fuisse pronunciant.
Scripturæ verò diuinæ auctoritas omnes Apoc. 13.
mendaces & idolis seruentes ignibus addi-
cit æternis: & quamquam aduersariorum
plerique in maiores suos tanta crudelitate
vti naturaliter horreant, eorumque simpli-
citatem ac ignorantiam excusent; eos tamen
nec à tantis criminibus aptè purgare, nec
contra scripturæ auctoritatem idololatrias ab
inferis eximere possunt. Nihil enim aduersus
Dei

78 DEFENSIONIS FIDEI

Ioan. 3.

Heb. 11.

Apo. 12.

Sibi contra-
dicere hereti-
ci videntur.

Dei iudicium, nihil contra scripturæ veritatem valent. Quæ cum incredulos iam condemnatos esse disertè pronunciet, quid hominum iis patrocinium confert? Apostoli sententia est: Sine fide impossibile est placere Deo. Diuus autem Ioannes omnes mendaces, & idolis seruientes, regni cælestis extorres esse pronunciat. Quidquid igitur pro suis maioribus, quibus idolatriæ crimen impingunt, aduersarij dixerint, quidquid ad eorum defensionem excogitauerint, non potest eos ab inferis educere, vnde nulla redemption. Quid quòd pugnantia loqui videntur? cur enim suos maiores, qui nobis hanc fidem tradiderunt, potius quàm nos, qui eandem ab illis accepimus, excusant? tanta siquidem est fidei nostræ antiquitas, vt nullus pontificum, nullus episcoporum, nullus sacerdotum vel sit vel ab hinc mille annis fuerit, cui eius aut inuentio adscribi, aut corruptio, si quam haberet, attribui possit. Cur ergo nos cum suis maioribus propter eandem simplicitatem & ignorantiam non absoluunt? At verò sunt (inquiunt) qui nostrum errorem redarguant, nec superioribus sæculis defuerunt, qui maioribus nostris fidem illorum esse falsam persuadere tentarent, quiq; omnem lapidem mouerent, vt opiniones à se excogitatas, quem-

quemadmodum superius ostendimus, iis pro
vera fide obtruderent. quas si maiores no-
stri numquam amplecti, numquam pro ve-
ris recipere voluerunt, cur illos potius
quàm nos excusandos putant? quòd si nos
iure condemnant, æquius certè erat illos
damnari, qui nobis, vt ita crederemus,
auctores fuerunt. Antiqua sententia est,
qui occasionem damni dedit, damnum de-
disse videtur. Ita quibuscumque fucis suam
conantur adumbrare sententiam, nos cum
nostris eorumque maioribus, à quibus hanc
fidem accepimus, aut condemnari, aut ab-
solui necesse est. Quis autem interea non
videat, qua temeritate & impudentia se
in hac caussa viuorum ac mortuorum iu-
dices constituent? iure igitur ab iis quære-
rem, quis eos nostros iudices constituit? La-
trant in nos illi ac perstrepunt, magnam nos
Deo iniuriam facere, quòd diuos aliquo ho-
nore dignamur, qui solius est Dei. clamant
nos Christo redemptionis nostræ mediatori
contumeliam inferre, quòd ad beatos cum
illo in cælo regnantes aliquando respicimus,
eorumque apud illum patrociniū postula-
mus. qua in re quod solius Christi est, nos
diuis attribuere dicunt. Quanto iustius in ad-
uersarios, qui Christi, quem Deus pater vi-
uorum ac mortuorum iudicem instituit,
officiū

*Contra here-
ticos argumē-
tum ex iustis
bis suis deduc-
tum.*

80 DEFENSIONIS FIDEI

Joan 5.

Luc. 10.

Matth. 25.

Rom. 1.

officiū sibi tam impudenter assumunt, clamare possemus : Pater (inquit) omne iudiciū dedit filio. Diuos autem cum Christo regnantes cū honore dignamur, ipsius verbis obtemperamus qui ait : Qui vos audit, me audit ; & qui vos spernit, me spernit. Quid, quod in nouissimo die ; quod vni ex suis minimis factum est, id tamquam sibi factum approbabit ? Apostoli quoque sententia est : Gloria, honor & pax omni operanti bonum. Diuos autem bonum operatos esse manifestum est. Gloria igitur & honor iis profectō debetur.

1. Tim. 1.

Diuos in honore Deo vel sanctis tribuimus.

Sed aduersarij nobis falsō crimen obii-
ciunt. neque enim diuis diuinos honores
attribuimus, sed eos tali honore veneramus,
qualem parentibus nostris nos Deus deferre
præcepit. Ex quo perspicuum est, hanc Paulli
sententiam, soli Deo honor & gloria, ab ipsis
contra nos præposterè citari. Aliud enim ho-
noris genus est, de quo hic Apostolus loqui-
tur, aliud quod nos sanctis deferre consueui-
mus. sed hæc aliās.

Rom. 15.

Veniamus nunc ad alterum crimen quod
nobis aduersarij obii-
ciunt, clamantes nos
Christo Domino iniuriam facere, dum à san-
ctis vt pro nobis intercedant petimus. Qua
in re non maiorem Christo inferimus iniu-
riam, quàm Apostolus inferebat, cū Ro-
manos,

manos, Ephesios, Colossenses, Thessalonicenses, ut pro se Deum precarentur, oraret: nec magis honori Christi derogamus, quàm ipsi sancti derogant, cum pro aliis deprecantur. Nam si mihi sanctum orare non licet, nec illi pro me licebit orare. quod si sanctum orando Christi officium ei attribuo, ^{Sanctorum suffragia implorare licet.} ipse quoque sanctus, dum pro me orat, sibi quod solius Christi est, arrogat & assumit. Atqui ex diuinis litteris constat, sanctos viros huiuscemodi officium intercedendi pro aliis, & sanè magno cum fructu ac emolumento eorum, pro quibus intercedebant, exercere consueuisse. Vnde Iacobus Apostolus ait: ^{Iacobi 5.} Multum valet deprecatio iusti assidua, nobisque ut alij pro aliis deprecemur disertè præceptum est: nec magnopere interest, quo in loco sancti pro me deprecaturi sunt, siue in monte, quod pro Israëlitis Moses fecit; ^{Exod. 17.} siue in mari, ut Paullus pro iis, qui in eadem nauibus erant; siue in aëre, ut pro Eliseo Elias cum ^{Aët. 27. 4. Reg. 2.} in curru per aëra raperetur in cælum: siue in ipso cælo, ut apud Zachariam Angelus pro captiuitate Babylonica, & alij angeli & beati, qui in cælo cum Deo regnant. neque enim orationis natura ac virtus pro loci qualitate mutatur. Ita si sancti homines cum pro aliis deprecarentur in terra Christo mediatori nullam faciebant iniuriam, cur illam in

F cælo

*Ridicula he-
reticorum re-
sponſio.*

Luc. 16.

*Sanctos cum
Christo reg-
nare quid ſit.*

cælo facere exiſtimandi ſunt? Ridiculum eſt, quod hic aduerſarij reſpondere conſueverūt. Sancti homines (inquiunt) quouſque in ter- ris vel in aliquo monte verſantur, ſi pro alijs preces fuderint, Chriſti mediatoris honori non derogant: quòd ſi in cælis idem fecerint, Chriſto iniuriam adferunt. Quasi locus ille beatorum quidquam de humana felicitate detraheret, minusque apud Deum poſſent ij qui cum illo regnant in cælo, quàm ij qui adhuc voluntantur in terra, id eſt, in calami- tate & exſilio. Credunt iſti damnatum, æter- niſque cruciatibus addictum hominem pro ſuis fratribus orare poſſe; ſeruatum autem ac beatũ hoc ipſum poſſe non credent? O ſim- plicem & ingenuam fidem! vel potius dixe- rim: O cæcam & miſeram ignorantiam!

Sed vt eò vnde digreſſa eſt reuertatur o- ratio, nos tantam Chriſti in ſanctos ſuos be- nignitatem ac munificentiam agnoſcimus, vt illos in regni cæleſtis ſuæque hereditatis conſortium acceptos, cum Chriſto regnare credamus: regnare id eſt ſumma auctoritate mandandi, prohibendi, quos ſuis adiuuandi præditos eſſe. Credimus ergò ſanctos nunc cum Chriſto regnantes, magis auctoritate gratiaque valere, quàm tunc cum adhuc ver- ſarentur in mundo, calamitatis exſiliique ſui loco. Quam ergò iniuriam facimus Chriſto, cum

cum id sanctis hominibus attribuimus, quod
 iis se daturum esse promiserat? cuius bene-
 ficio ac munere in tantam gloriam ac po-
 tentiam, deniq. in illud regnum omnibus bo-
 nis, quæ mens humana optare posset, refer-
 tissimum euecti sunt. Ita quamquam nobis
 persuasum sit illos gloriæ potentiæque pluri-
 mum obtinere, attamen eos Christi munere
 ac beneficio habere censemus. Aduersarij
 autem dum viuos & mortuos iudicandi offi-
 cium sibi vindicant, quas litteras proferunt?
 quæ scripturæ testimonia producunt, quibus
 eam auctoritatem à Christo sibi communi-
 catam esse confirmant? Certè scriptura di-
 fertè iis prohibet, ne quemquam, nisi se ipsos
 iudicent. Nolite, inquit, iudicare; & non iu-
 dicabimini. Et Apostolus admonet dicens: Matth. 7.
Luc. 7.
 Nolite ante tempus iudicare, quousq. veniat
 Dominus. & alibi eos, qui alienos seruos iu-
 dicandi officiū sibi arrogāt, redarguēs & obiur-
 gans ait: Tu quis es, qui iudicas alienū seruū?
 Quasi diceret, hoc nec tui officij, nec tibi cō-
 cessum est. Igitur aduersarij dum ad con-
 demnandos nobiscum maiores suos sese in-
 gerunt, summorum in Ecclesiasticis causis
 iudicum officium sibi assument. ea namque
 sententia, quam in nos maioresque nostros
 tulerunt, nosque hæreticos & idolorum cul-
 tores esse pronunciauerunt, pendet ex altera,

Hæretici quare contra ecclesiam sententiam tulerunt.

Heb. 3.

Hæretici supremi iudicii officium usurpant.

Deut. 17.

quam pro Berengarianis aduersus Catholicam ecclesiam tulerunt, eo quòd Dominum nostrum Iesum Christum in Eucharistiae sacramento verè ac realiter (vt loquuntur) esse credit atque defendit: proinde eum in hoc ipso sacramento quotidie adorat. Talem autem sententiam pro Berengarianis ferentes supremi in causis Ecclesiasticis iudicis officium tacitè ac furtim sibi vèdicarunt, ad quod gerendum nemo idoneus est, nemo se ipsum ingerere deberet, nisi legitime vocatus, vt Aaron & ij qui ei legitime successerunt, Apostolus Petrus, & qui post illū eius cathedrā obtinuerunt, summi videlicet pōtiffices, ac Euangelicę legis antistites, qui ad huiusmodi officium canonicè vocati sunt, & in quos ea ipsa, quam Petrus obtinebat, auctoritas gubernandi ecclesiam, Christi que oues pascendi, successionis ordine deriuata est. Isti autem seipsos temerè & extra ordinem ingerentes, cū neque à Deo, neque ab hominibus ad hoc munus asciti essent, ipsius tamen causę cognitionem semel ereptam ex manibus legitimarum causarū ecclesiasticarum iudicum sibi vindicarunt. Non est autem dubium, quin huiusmodi auctoritas & iudicandi potestas ad summos sacerdotes aut ad generalia concilia legitime congregata, non autem ad aliquem priuatum homi-

hominem, quantumuis ille sibi arroget & adscribat, diuina sententia deferatur.

Sed bene habet, quòd aduersarij nullum alium in his controuersijs iudicem, nisi seipsos, recipiendum putant. nam & Romanæ Ecclesiæ catholicæ, & conciliorum generalium, & omnium pontificum in eos sæpe latas sententias aspernantur ac respuunt, & ad suum tribunal appellant, seque incredibili arrogancia, ad pronunciandum de causa, quam à toto orbe aptè definiri non posse contendunt, idoneos existimant. Attamen Paulus Apostolus ait: Nemo sibi sumit honorem, nisi qui vocatus est à Deo tamquam Aaron. Heb. 5. Certè horrendum exemplum Chore, Dathã Num. 16. & Abiron, qui non vocati, sacerdotalem dignitatem sibi inuadere conati sunt, istos talis officij, quod ad istos omnino non spectat, occupatores terrere deberet, ad quod gerendum & exercendum quàm inepti sint, infra dicemus, cum modum, quem de controuersijs Ecclesiasticis iudicantes obseruauerunt, vt & nos, & maiores nostros hærescos, ac idolatriæ condemnarent, ostendemus.

Cum igitur aduersarij officium iudicis inuaserint, nec eos ab ipsius exercitio dimouere possimus, operæpretium est animaduvertere, quàm præclare fungantur hoc munere, quãtaque prudentia, maturitate, iustitia, æqui-

tate, nos maioresque nostros, ac fidem communem iudicantes atque damnantes, vti sunt: ut omnibus constet, quam digni sint qui hunc honorem obtineant. quod perspicuum euadet, cum ostenderimus quam iniquè & improuidè egerint ac processerint, summi iudicis ab illis inuasum officium exercentes. Id ut facilius intelligi possit, primo loco quid in idoneo iudice requiratur explicabimus, certasque leges, quas ut iustitiam æquitatemque teneat in iudicio obseruare debet, perstringemus. deinde planum faciemus in aduersariis non esse ea, quæ ad iudicis officium pertinent; nec illos rectè iudicandi legem ullam aut regulam (quas omnes cuius iudici obseruandas ipsa ratio præscribit) hæcenus obseruasse.

Optimi iudicis conditiones proponuntur.
 I In primis igitur est necessaria legitima & ordinaria dicendi ius auctoritas, quam solus Pontifex Romanus præstare potest. deinde tanta scientia quanta ad ipsius causæ cognitionem requiritur, est necessaria, ne incitia alteri partium iniuriam inferre compellat, aut certè ad id ansam præbeat. Quod facile contingeret, si materiam, in qua controuersie cardo vertitur, non melius intelligeret ac perspectam haberet, quam ipsi litigatores: alioqui iudicis officium suscipere non debet, sed illud doctiori ac peritiori cedere.

Secundò

Secundò neminem capitali sentētia condemnare debet, nisi prius eum audierit, illiq. purgandi sui locum dederit.

Tertiò tota caussa ei perspicenda, ac vtriusque partis ius exactè cognoscendum est, quod non ex narratione partis aduersæ, sed vtramque partem aut certè vtriusque partis aduocatos, vel procuratores singulorum ius intelligentes audiendo intelliget.

Quartò temeritatem vitet, caueatque ne sententiam præcipitet ac secum antequam sententiam ferat, maturè deliberet, rationes, probationes, iurisq. declarationes, à singulis partibus exhibendas diligenter examinet.

Nec vtramque aurem alteri partium aut accusatori præbeat, sed alteram reo seruet: & hac in re Alexandri Magni memorabile sequatur exemplum, qui cùm accusationem quandam audiret, alteram sua manu textit aurem, eamque totam atque integram se reo seruare dixit.

Adhæc caueat, ne in odium rei se ab accusatore patiatur abripi. hoc enim plerumque callidissimi quique Rhetores agunt, vt in reum iudicis animum incitent & inflamment. Quod vbi erit factū, numquā iudex in alterā partium ira odiove stimulatus, eius partis ius patienter audiet. Nam (vt ait Cato) impedit ira animū, ne possit cernere verum.

- 7 Præterea liberam vtriq. parti audientiam concedat, in primisq. curet, ne à se aut ab alio nimis, aut quauis alia ratione, alterutra pars terreatur. Complures siquidem metu impediti, nec verum liberè audent dicere, & nonnumquam defensionem suam deferunt.
- 8 Priuati quoque in alterutram partem affectus deponendi sunt. sæpe etenim iudiciū humanum fauore peruertitur.
- 9 Nullum autem nisi noxium damnet: non filium pro patris, non patrem pro filij; non alterum pro alterius crimine trucidet; nec in infontem aliorum eiusdem conditionis facinorosorum peccata deriuat: quemadmodum si aliquis nobilis pro omnibus aliis nobilibus, aut mercator pro aliis mercatoribus, damnetur. Sed anima, quæ peccauerit, ipsa damnetur & moriatur, iuxta Domini sententiam.

Ezech. 18.

Hæ sunt leges cuiusque iudici seruandæ, si secundum Deum, suam conscientiam, rectamque rationem officio suo fungi velit: nec vlla ex iis omnibus prætermitti potest, quin iustitia violetur, & altera partium afficiatur iniuria. Quæ si in ceteris caussis seruandæ sunt, quanto magis in ista, quæ tantum habet grauitatis ac ponderis, vt in ea diiudicanda errare, labi, fallere, cum animarum pretioso Christi sanguine redemptarum iactura

cura coniunctum sit. Qua in quaestione non agitur de lana caprina, sed de capite & de salute nostra; non de vita aut morte temporali, sed æterna. Si igitur in aliis causis falsum iudicare, cum iniuria & iniquitate coniunctum est; in hac quid aliud erit quàm immane sacrilegium? cum enim agitur de vita & de salute animarum nostrarum, pura simplicitas mentisquæ sinceritas adhibenda est, doli verò ac fraudes, quibus vel causa obscurari, vel iudex, cuius omne studium esse debet, vt veritate detecta, mendacium eliminetur, ne verum videat, impediri solet, omnino remouendi. Sed tantum abest, vt in sacrosancta religionis ac fidei causa diiudicanda supra dictas leges aduersarij obseruauerint vt eas omnes simul præterierint atque calcauerint; & aut contra id, quod ab illis ipsa ratio & æquitas postulabat, fecerint, aut aliis vt ita facerent planè persuaserint: quod iam perspicuum euadet, cum in maiorum omniumquæ sanctorum ecclesiæ magistrorum condemnanda fide, quem morem ac ritum illi seruauerint, explicabimus.

*In spiritualis
salutis causa
maxima cura
adhibenda est.*

DE HÆRETICORVM STV.

DIO QVO, VT CHRISTIANOS
*fallerent, caussæ fidei cognitionem theologis le-
 gitimis iudicibus ab ecclesia constitutis aufe-
 runt, eamque cuilibet alteri è vulgo diuersa
 professionis tradunt; tametsi de illa iudicare
 non aliorum, quàm Theologorum officium est.*

CAPVT IIII.

DIXIMVS in primis ad iudicis offi-
 cium pertinere, vt is satis peritus ac
 doctus sit, præsertim in ea arte ac
 disciplina, in qua controuersia car-
 do vertitur; quam vt is planè cognoscat ne-
 cesse est. præterea illum duobus litigantibus
 in tali scientia doctiorem esse oportet. ad
 doctiorem namque controuersia deferri so-
 let, vt stabilis ac fixa sententia reportetur.

*Quis index
 in causis de-
 sideratur.*

Anacharsis.

Cùm autem aliqui docti inter se qualibet de
 re dissentiant, suamque controuersiam alte-
 rius arbitrio iudicioque submittunt, eum
 quem sibi iudicem deligunt, se in ea arte se-
 ipsis peritiorem esse tali submissione testan-
 tur. Quis enim cum iudicem, quem se im-
 peritiorem arbitratur, non reiiciat? Anachar-
 sis Scythia philosophus cùm Athenas venis-
 set, videretque opifices absolutissima quæq.
 opera sua in publico proponere, vt, quis co-
 rum

rum esset præstantissimus artifex, populus iudicaret; Atheniensium errorem stultitiam-
 que miratus est, quòd & illi populum eius artis de qua iudicabat ignarum iudicem admitterent, & ipse populus vsque adeò superbiret, vt in ea arte, quam non didicerat, iudicis partes sibi arrogans auderent ferre sententiam. Magnæ siquidem arrogantiae est, dum aliquis in re quam prorsus ignorat, iudicis officium sibi assumit; magnæ stultitiæ, ne dicam insaniae notam incurrunt, qui talem in iudicem accipiunt: vt si duo peritissimi medici, orta inter se aliqua de sua arte controuersia, nescio quem alium, qui medicinæ numquam dedisset operam, iudicem legerent; aut duo theologi eum, qui numquam theologiam attigisset; vtrum ne iudices illos, an verò eos, qui tales iudices sibi delegissent, ridendos putares? Scitum est illud Apellis, qui cum *Apellis.* imaginem quandam scitè pinxisset, eaque in publicum prolata, sutor quidam accessisset, vt de illa sententiam ferret; quidquid ille de calceis dicendum putauit, patienter audiuit: vbi autem ille de superioribus corporis partibus iudicare cœpit, Apelles id passus non est, sed eum reuocans, ne sutor, inquit, vltra crepidâ. Quibus verbis hoc videtur dicere, vnusquisque se intra suos limites contineat, *Sutor non vltra crepidam.* nec quisquam de arte, quam non didicit, audeat

*Artifex in
sua arte iu-
dex non in a-
liena sit.*

*Fabius
Quintilia-
nus.*

deat iudicare. Nolebat ille futorem de suæ imaginis tibialibus ferre sententiam, sed tantum de iis, quæ ad artem futoriam pertinebant. Ita pictorem de pictura, sartorem de sartoria, pharmacopolam de pharmacis, medicum de vrina, iurisconsultum de iure ac legibus, theologum de theologia, veteranum militem de bello; atque ita de aliis artibus, nisi ei, qui suæ artis peritus est, credendum esse nemini. alioqui magna sequetur confusio, si absque discrimine vnusquisque mittat falcem in messem alienam. Felices, ait Fabius, essent artes, si de iis soli artifices iudicarent. In ciuilibus controuersis iudices eam prudentiam adhibere consueuerunt, vt si inter aliquos opifices, quemadmodum inter fabros, cæmentarios, pictores, & id genus, aliqua de re, quæ ad illorum artificium pertinet, lis fortè exorta est, quosdam eius artis, de qua controuersia est, peritissimos, quorum consilio de ipsa caussa sententiam ferant, adhibendos putent. Ita iudex, quamuis legum ac iuris peritissimus sit, tamen ea in controuersia, quæ ad huiusmodi artes pertinet, nisi peritorum eius artis, de qua agitur, opinionem secutus, numquam sententiam pronuntiabit.

Memini me audire doctorem Theologum cuidam consiliario, qui decreta antiquorum

quorum ac nouorum conciliorum recipienda negaret, propterea quòd illa soli theologi confecissent, ad hunc modum respondisse: Si ita est, vt dicis, ergo & curiæ vestræ decreta reiicienda sunt, quoniam à solis iurisperitis confecta sunt; & ipsa toga, qua vteris, deponenda est, quia soli sartores eam fecerunt, & ipsa calceamenta proiicienda sunt, quòd soli sutores illa confecerint. Ipsi quoque domus tuæ parietes diruendi sunt, quos soli camentarij erexerint. Sed cùm in curia vestra decretum aliquod conficitis, cur non accersitis theologos, medicos, pharmacopolas, sutores, ipsasque vxores vestras, vt de communi omnium sententia decernatur? Tum consiliarius, sanè Theologos, inquit, rideremus, si in ciuilibus causis aut legum controuersis sententiam dicerent. Ita nec vobis mirum videatur, ait Theologus, si plerosque vestrorum falsorum iudicum, cuiuscumque sint facultatis, ridemus, cùm eorum futiles vanasque sententias, ridicula decreta, falsa iudicia, opiniones absurdas animaduertimus, quoties de theologicis controuersis pronunciare conati sunt. Et quemadmodum vobis mirum non videtur, si de vestris controuersis iudicantes in errorem laberemur; ita nec mirum est, si complures iurisconsulti, qui sibi theologicarum quæstionum cognitionem nostra memoria

memoria vindicarunt, in varias hæreses inciderunt. Quod ferè iis accidit, qui suæ

*Vnaqueque
ars totum ho-
minem desi-
derat.*

*Socrates.
Enripides.*

1. Cor. 12.

Rom. 12.

Ephes. 4.

*Conciliiis ge-
neralibus le-
gitimè congregatis obtempe-
randum est.*

Vnaquæque artis, disciplina, professio totum hominem desiderat; neque quisquam est tam acuto ingenio præditus, qui in omnibus artibus ac disciplinis possit excellere. quas omnes qui conatur amplecti, nullam tenet; sitque ei similis, qui cum omnes artes profiteretur, nullam nouerat. Nam, ut Socrates ait: Vnus vnum opus rectè facit. & Enripides: Quam quisque nouit artem, hanc exerceat. Perpicuum est igitur, Deum omnia in vnum aliquem non conferre, sed, ut ait Apostolus, diuisiones gratiarum sunt, idem autem spiritus diuidens singulis prout vult. Sicut enim in vno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent; ita & in mystico Christi corpore, quod est ecclesia, sunt varia officia, diuersa ministeria, diuersa dona Dei, qui distribuit singulis prout vult. Cum ita disservisset theologus, consiliario satisfecit; adeò ut eos, qui se conciliorum generalium legitimè congregatorum decretis ob causam vsque adeò vanam ac friuolam subiicere nollent, grauitè peccare confiteretur. quorum auctoritati nisi mundus cedat, seseque submittat, controuersiarum inter Christianos de rebus fidei

exorta-

exortarum nullus vñquam finis reperietur.

Quis autem aptior iudex, quàm vniuersale concilium auctoritate pontificis conuocarum, ad quod ex toto orbe terrarum eruditissimi quique theologorum euocantur, vt de illorum consilio quæstiones omnes accōtrouersæ, quæ de illorum arte disciplinaque exortæ fuerint, sopiantur? qui talem iudicem reiicit, quem quæso probabit? nisi fortè se ipsum, qui omnes reiicit atque improbat.

*Concilium
vniuersale a-
ptius iudex
est.*

Quid autem inhumanius, intractabilius, importunius eo hominum genere, qui controuersæ, quam cum altero habent, alicuius iudicio finem imponi nolunt?

Sed vt ad propositum reuertamur, nullus in cōtrouersis disciplinarum, quas planè perspectas non habet, iudicis officium sibi debet assumere, præsertim cùm ex huiuscemodi disciplinis hominum vita aut corporalis aut æterna pendeat. Est genus medicorum qui empirici dicuntur, qui cùm medicinæ præcepta nesciant, eam tamen artem exercere conantur. qui quàm multis exitio sint, exprimi non potest. Ita & pharmacopolæ complures plurimis exitio fuerunt. Tritum est apud Gallos vulgi sermone prouerbium: A iuene medico gibbosum cœmeterium. In ciuitatibus autem bene constitutis nullus, nisi à doctoribus medicis primùm examinatus & appro-

Empirici.

*Gallicū pro-
uerbium.*

In eligendis approbatus, tales artes exercere permittitur.
corporalibus Neque enim hominum vitam perdere ludus
& spirituali- est. animas autem interficere, idque agere,
bus medicis ut homines vita priuentur eterna, quanto de-
magna cura terius sit, quis exprimat? quod ij certè faciūt,
adhibenda est. qui cū sacrae Theologiae numquam ope-
 ram dederint, se tamen pro summis Theolo-
 gis venditant. Id cū hodie nemo non aude-
 at, quamuis omnis generis litterarum impe-
 ritus ac fatuus, opinionum contra rectam fi-
 dem inter Christianos tanta diuersitas nata
 est, ut & pauci reperiantur, qui veram fidem,
 ex qua vita salusque animarum pender, in
 tanta sectarum confusione discernant & a-
 gnoscant, & nonnulli ad desperationē quan-
 dam adducti, dum quæ sit optima lex, iudi-
 cari non posse eis videtur, omnibus semel re-
 nunciant.

Plurimorum
malorum fons
quis sit osten-
ditur.

Omnis autem tanti mali causa hoc mise-
 rabili tempore ex eo fonte manat & profluit,
 quod multi seipsos non aspiciunt, neque suam
 imperitiam agnoscunt, sed impudentia sin-
 gulari, de omni genere quaestionis, quantum-
 uis sublimis ac mysticæ, tametsi ei disciplinæ,
 in qua quaestionis cardo vertitur, nullam aut
 certè perexiguam operam dederunt, temerè
 iudicant atque pronunciant. Huc accedit in-
 ordinatus affectus, quo ferè omnibus insitum
 est, ut & opinionē ac sententiā suā diligant,
 eamque

eamque aliorum opinionibus anteponi velint, & reliquam partem orbis, vt aliis omnibus reiectis ac damnatis suam sententiam amplectantur, cogere gestiant. Hæc φιλαυτία vbi hominum pectora occupauit, actum est, nec quidquam aliud restat, nisi Cimmeriæ tenebræ summaque confusio. Quot enim capita tot sententiæ; & ita comparatum est, vt singuli suam sententiam non minoris, quàm cuiusuis alterius æstimet: ita omnes omnium magistri esse conantur. Quod cum in theologia sit, qua scientia, ex qua salus animarum pendet, continetur & constat, fieri non potest quin in Christiana religione miserabilis sequatur confusio, qualem (prò dolor) nostra memoria vidimus. Cui sanè complurium hominum sæculi nostri, qui ingenij sui viribus nitebantur, confidentia, & insolens audacia ianuam aperuit. qui cum in politioribus litteris, ac sæcularibus disciplinis nonnihil profecissent, sibi alia omnia peruia esse existimauerunt; & quoniam in Latinis litteris aut in iure ciuili aliquantulū promouerant, in sacræ theologiæ adytū illotis manibus ac pedibus irruperūt. idq. tāta cōfidentia, vt tamquā peritissimi magistri, de omni theologica cōtrouersia iudicare, sententiāq. ferre audeāt, nec minus sibi tribuāt, quā si diuinis litteris operā dātes, in eo studio annos nestoreos cōtriuissēt.

Ingenij sui
confidentia ha-
reticos dece-
pit.

G

Huiusce-

*Hæreticorum
iactantia mū-
do nocuit.*

*Domini vi-
neam hæreti-
ci depascunt.*

*Sacra theolo-
gia ab hære-
tiis lacerat-
ur.*

*Domitius
Ulpianus.*

Huiusmodi hominum arrogantia quan-
tum orbi Christiano nostra memoria nocue-
rit, quantum ipsam religionem labefactaue-
rit, quot animabus exitio fuerit, dici non po-
test. Illud autem toto lacrymarū fonte plan-
gendum, quibus verbis, quo animi dolore ex-
primam, quòd vineā Domini à quibusdam
bipedibus asellis, qui se quoque summos
theologos haberi volunt, depasci videmus?
ij sunt homines sæculi artibus dediti, qui ni-
hil litterarum attigerunt, disciplinis nullis
vniquam operam dederunt, & tamen de sa-
cræ theologiæ obscuris quæstionibus ac con-
trouersis, incredibili audacia, non secus ac
primi sententiam ferunt, seque illas non mi-
nus acutè, quàm quosvis ecclesiæ magistros
& antiquos doctores, quorum id vnum erat
studium, intelligere, tenere, perspicere præ-
dicant. Ita sacra theologia ab istis Arcadicis
pecudibus inter phialas, lances, pocula mise-
rè laceratur atque discerpitur. Quod certe
non fieret, si diuinæ Theologiæ, in qua excel-
lere, summiq̃ue iudicis officium exercere dif-
ficillimum est, celsa sublimitas ac veneranda
maiestas conspicua istis esset. Nam, quòd de
iuris ciuilibus scientia Domitius Ulpianus ait,
de iuris diuini sapientia melius & dici & ac-
cipi potest. Non solum, inquit Ulpianus, san-
ctissima, sed grauissima res est, nostra hæc ci-
uilibus

uilis sapientia; nec tam facilis aut parabilis,
 quàm in experti quidam putant; nec bona-
 rum quidem litterarum, quæ maximum alio-
 qui præstant adiumentum, callentissimis.
 Hoc inquam de sacrosancta Theologia sapi-
 entia quæ diuina, quæ sanè non tam facilis ac
 parabilis est, quàm in experti quidam putat,
 melius dicitur. Quemadmodum enim scire ^{Simile.}
 leges (vt ait Iubentius Celsus) non est solum ^{Iubentius}
 legis verba tenere, id est sensum grammati- ^{Celsus.}
 cum intelligere, sed etià legis scire virtutem
 atq. rationē, id est vsum, effectum, iudicium
 rectè interpretando, docēdo, consulēdo, quid
 agendum, quid fugiendū sit: hoc denu-
 m est rectè respondere ac iudicare de iure. Ita scire
 legem diuinam, non est solam Latinorum,
 Græcorum, Hebræorum verborum significa- ^{Legem diui-}
 tionem nosse, sed præterea res ipsas, quæ ver- ^{nā scire quid}
 bis significantur tenere, cur hoc aut illud ^{sit.}
 verbum ita positum sit intelligere, videre ra-
 tionem ac circumstantias, sensum perspicere,
 ad dissoluendum omne genus quæstionum,
 quæ de iure diuino obiiciuntur, exercitatum
 ac perspicax habere iudicium. Quæ sanè fa-
 cultas non ita facilè comparari potest, proin-
 de absolutus theologus admodum rara auis
 est. Tanta est enim, vt de seipso loquens ait
 Augustinus, Christianorum profunditas lit- ^{Epist. 3. ad}
 terarum, vt in eis quotidie proficerem, si eas ^{Vetus.}

*Scripturarum
diuinarum
profunditas
proponitur.*

Eccle. 18.

solas ab ineunte pueritia vsque ad decrepitam senectutem maximo otio, summo studio, meliore ingenio conarer addiscere. non quo ad ea, quæ necessaria sunt salutis, tanta in eis perueniatur difficultate, sed cum quisque ibi fidem tenuerit, sine qua piè rectèque non uiuitur, tam multa, tamque multiplicibus mysteriorum umbraculis opaca, intelligenda proficientibus restant; tantaque non solum in verbis, quibus ista dicta sunt, verum etiam in rebus, quæ intelligendæ sunt, latet altitudo sapientiæ, vt annosissimis, acutissimis, flagrantissimisque cupiditate discendi hoc contingat quod eadem diuina scriptura testatur: Cum consummauerit homo, tunc incipit. Hæc est Augustini summi Theologi de scripturarum diuinarum difficultate sententia, ex qua intelligimus, quanta desiderentur vt in absolutum Theologum quis euadat; & qua istorum, qui sacram scripturam vsque adeo facilem ac peruiam omnibus esse sentiuntur, vt quiuis non solum eam intelligere, verum etiam explicare possit, impudentiam vanitatemque confutat.

2. Pet. 3.

Quæ sanè vana sententia non modò cum ipsius scripturæ veritate, sed etiam cum ipsa experientia, patrum testimoniis, totaque antiquitate pugnat. Nam cum Petrus Apostolorum coryphæus, in beati Paulli Epistolis quædam

quædam difficilia intellectu esse pronunciet, quæ indocti & instabiles deprauant, sicut & ceteras scripturas ad suam ipsorum perditionem; nōne istorum impudentissimam frontem retundit ac reprimi? Et audebunt isti deinceps os illud impurum aperire, vt scripturam adedō facilem intellectu, vt quiuisset capere possit, esse dicant; cū Petrus Apostolorum princeps eorum vanitatē tam apertē redarguat?

*Impudentia
hæreticorum
retunditur.*

Quæ cū ita sint, non est dubium quin omnes fideles Apostolo Petro potius quā cuius bestię, Bezam dicere volebam, assentiant. Qui certē Beza in prouinciali concilio Possiacensi, in prima oratione, quam tunc illic habuit, hunc de scripturæ sacræ facilitate contra Apostoli Petri auctoritatem, defendit errorem. ad quem tamen cōfirmandum, nullum aut scripturæ locum, aut antiquorum patrum testimonium, vūquam protulit. Ita ille scripturæ sacræ maximus prædicator & thraſo, qui de Dei verbo tantopere gloriari solet, qui nihil aliud nisi quod ad verbum diuinis litteris continetur, recipiendum aut credendum esse iactat ac prædicat: vt cōtra ipsius scripturæ auctoritatem, omnemque experientiam, sibi absq. vlla probatione aut ratione simpliciter asseueranti credamus, eiusque volaticum verbum Dei verbo præferamus,

Beza hæreticus.

Augustin.

ramus, monet, ac tantum non cogit. Nam Augustini testimonium è sexto capite secundi libri de Doctrina Christiana falsè & contra ipsius auctoris mentem produxit. initio siquidem dicti capitis disertè docet Augustinus, in sacris scripturis magnas esse obscuritates ac difficultates. per totum autem caput, cur scriptura certis in locis facilis, in aliis autem difficillima sit, causam ostendit. & cum Augustinum in eodem capite asseverare Beza contendit, nihil in scripturis sanctis obscurius positum, quod non alibi ipsa scriptura explanet atque explicet, manifesta in ipsum Augustinum calumnia est. neque enim summus ille vir generatim, sed speciatim hoc dixit his verbis: Magnificè igitur & salubriter Spiritus sanctus ita scripturas modificauit, ut locis apertioribus fami occurreret, obscurioribus autem fastidia detergeret. nihil enim ferè de illis obscuritatibus eruitur, quod non planissimè dictum alibi repariatur. Hæc est Augustini sententia, quam Beza corrupit. Primum enim illud verbum, fere, sustulit, atque ita in vniuersum negauit quidquam omnino obscurius positum, quod non alibi explicatum esset. Augustinus autem non simpliciter dixit nihil, sed, ferè nihil. deinde non dixit, scripturæ locum aliquem exponi per alium, sed nihil ferè de illis obscu-

Beza hæretici Augustini sententiam qualiter corripit.

obscuritatibus eruitur. Quo genere sermonis ostendit, non sine labore ex illis scripturæ obscuritatibus sententiam erui: quo facto idem alibi apertè dictum est, non dixit expositum aut explicatum est, sicut Beza citauit. Tertio Augustinum contra ipsius Augustini sententiam initio supradicti capitis apertè expositam allegauit.

Sed vt intelligatur, quàm callidè ac malitiosè Beza veritatem oppugnet, ea supradicti capitis initio ipsius Augustini verba ponemus, quibus ad eundem ferè modum, quo scriperat Volusiano (sicut paullò antè demonstrauiamus) scripturam sacram tantis obscuritatibus inuolutam esse confirmat, vt ceteris in locis vel quid falsò homines suspicentur non habeant. immo verò alibi confitetur, quædam scripturæ loca vsque adeò obscura esse, vt ea omnino intelligere nequeat.

Quale est illud de peccato in spiritum sanctum, quod non remittetur, neque in hoc sæculo neque in futuro. Sed ad ipsius Augustini verba veniamus, quæ supradicti capitis, quod Beza produxit, initio habentur hoc modo: Sed multis & multiplicibus obscuritatibus & ambiguitatibus decipiuntur qui temerè legunt, aliud pro alio sentientes. quibusdam autem locis vel quid falsò suspicentur non inueniunt. Ita obscure quædam di-

Bezam veritatem malitiosè oppugnat ostenditur.

Marth. 11.

Et a densissimam caliginem obducunt. quod
 totum diuinitus prouisum esse non dubito,
 ad edomandam labore superbiam, & intelle-
 ctum à fastidio reuocandum, cui facilè inue-
 stigata plerumque vilescunt. haecenus Au-
 gustinus. Ex quibus perspicuum est, quàm
 falsò, & contra ipsius mentem atque senten-
 tiam, cum in congregatione Possiacensi, & in
 colloquio argumentoque maximi ponderis,
 Beza produxerit. Et existimabitis etiamnum
 istum hominem spiritu veritatis impulsus
 fuisse, qui ut eam opprimeret, quid diceret,
 quid faceret, quantum mentiretur ac falle-
 ret, minimè laborabat, modò id quod sibi
 proposuerat, adolescentulo regi nostro, re-
 ginæ ceterisque principibus, qui tum aderat,
 persuaderet? ego verò cum primum hanc il-
 lius orationem legi, vbi ad hunc locum ven-
 tum est, obstupui, istamque sententiam ita
 citatam expendens, diu hæsi; cum hinc bea-
 tum Augustinum ita scriptum reliquisse
 nullo modo credere possem; inde verò Be-
 zam optimum virum adeò impudentem
 fuisse, ut in tam præclaro summorum homi-
 num principumque conuentu mentiri, fal-
 sumque & adulteratum testimonium pro vero
 adferre non dubitaret, incredibile videretur.
 Tandem ut me hoc stupore animi liberarem,
 consilium fuit ad ipsum Augustini librum,
 tamquam

*Beza publice
 mentitur.*

tamquam ad fontem, recurrere. quo inspecto cum intellexissem quàm impiè Beza tantum ecclesiæ magistrum repugnantem criminibus traheret, vt eiusdem cum illo esse sententiæ videretur; tum demum vehementiùs obstupescens, in hanc querulam vocem erupi: Quousque tandem Domine Deus populum tuum quondam Christianissimum, in Gallia ab istis pseudoprophetis circumueniri seduci que patieris? Quàm multi autem in eo conuentu homines fuerunt, qui Beze asseneranti beatum Augustinum in negotio facilitatis sacræ scripturæ suæ esse sententiæ crediderunt, ab eo que persuasi discesserunt?

Beza hereticus suo mendacio plures seduxit.

Hic igitur veterator & callidus pseudoapostolus, cum illud suum de scripturæ facilitate paradoxum, pro suæ nouæ religionis fundamento, absque vlllo scripturæ testimonio, immo verò contra ipsam scripturam à se esse confictum intelligeret, totamque antiquitatem suo errori reluctantem videret; Augustini auctoritatem in sententiæ suæ confirmationem allegare constituit, quamquam illum, si tamen eius scripta vmquam attigit, in hoc negotio cum ceteris ecclesiæ doctoribus consentire non ignorabat. Quod eo animo ab illo factum esse non dubium est, vt homines nimis creduli, qui illius auctoris neque opera legerunt, neque libros habent, quibus in-

spectis rectēne an perperā ille sit in medium productus intelligant, summum virum cum eo sentire interim crederent. Illam autem audaciam & impudentiam singularem in primis miror, quòd iste coram tot eruditissimis viris tantum auctorem falsò citare veri-

*Declamatio-
nes ab here-
ticis audire
periculosum
est.*

tus non est. Ex quo intelligitur, quàm perniciosum sit huiuscemodi ministris ac concionatoribus temerè credere, eorumque aut libros legere, aut declamationes audire. quæ enim fide ac religione Augustini testimoniū Beza produxit, eam in scripturæ sacræ veterumque patrum auctoritate alleganda reliqui sibi seruandam putant. Quod vberius differendum putavi, vt & omnibus planum facerem, qua fide atque integritate aduersarij in suis allegationibus vti consueuerint, & ipsum suæ nouæ religionis ac sectæ fundamentum, quod est illud de scripturarum facilitate paradoxum, euerterem. Quo sanè multorum fidem ipsi labefactarunt, dum sacras litteras vnicuique faciles ac peruias esse persuadent, nec ad eas intelligendas litterarum aut studiorum præsidio opus esse con-
fingunt. Ita omnibus, qui numquam fuere discipuli, magistri locum tribuunt; vt & pro suis affectibus sacram scripturam interpretentur atque explicent, & de omni contro-
uersia ac difficultate, quæ hinc oriri potest, quasi

*Scripturarum
facilitatē he-
retici suaden-
tes, damna
plura inferunt.*

quasi sumpta censoria virgula iudicet. Quid autem ipsius scripturæ auctoritati, quid toti antiquitati tam contrarium? quid ipsi rationi ac communi experientiae tam repugnans? En qualis supra tam imbecille ac ruinofum fundamentum ædificij structura consurgit!

Quamquam autem diuinas litteras ad eò peruias ac faciles esse contendant, vt ab omnibus intelligi possint, negant tamen aduersarij quemquam veterum eas intellexisse, quantumuis ille doctus, acutus, ingeniosus fuerit, quamuis ad eas intelligendas studij, operæ, diligentiae plurimum posuerit. Ex quo intelligitur, quantum ipsi secum pugnant, dum modò aiunt, modò negant (quod omnibus mendacibus solenne est, & ne mendaces sibi contradicant, Philosophus ait oportere mendacem memorem esse) & cum generaliter omnibus quamuis illitteratis & indoctis sacras litteras intellectu faciles esse isti dixissent, aliam huic contrariam ac repugnātem sententiam adferunt, dū negant quemquam antiquorum ecclesiæ magistrorū maiorūve nostrorum, quemquam eorum, qui aut vniquam fuerunt, aut etiam hodie sunt, præter eos qui illorum partes sequuntur, scripturam intelligere posse. En duas contrarias repugnantēsq̃ue sententias. Vtram igitur ex his recipiemus? vtri credemus? non frustra

Asini haereticorum.

Sibi contrarietate mendacibus propriis et conuincuntur.

Haereticos sibi manifeste repugnare ostendunt.

Aposto-

Tid 3.

Apostolus hæreticum hominem proprio iudicio condemnatum esse pronunciat. Quod sanè in istis experimur. primum enim scripturam valdè facilem, ac proinde à quibusvis facilè intelligi posse dicebant. Deinde, cùm ex his quæritur; Qui sit igitur vt tam multi docti, tot sancti atque integri, qui ab hinc mille annis ecclesiæ alumni fuerunt, tot eruditi viri, qui adhuc viuunt, eam intelligere nequeant? inter hos etenim, qui nò aliter quàm vos scripturam intelligat, nullus est: tum isti respondent, omnes scripturam intelligere non posse, est enim (inquiunt) difficilis, sed eos tantum qui à Spiritu sancto id muneris acceperunt, vt eà intelligere possent. Quomodo autè hoc munus spiritus comparabimus? nihil opus est (inquiunt) nisi petere. Deus enim illud omni petenti tribuit. Sed qui fieri potest, vt ab hinc mille quingentis annis tam multi sancti Deoque deuoti homines illud à Deo diligentissimè flagitantes non impetrauerint, sed vt vos dicitis, crudeliter repulsam passi sint? hîc aduersarij hærent in vado. Itaque eos de sententia decedere, ac palinodiam canere necesse est, negare scilicet hanc generalem sententiam, Deus omni petenti donum spiritus tribuit, pro eaque particularem ac specialem reponere, Deus non omni petenti huiuscemodi donum tribuit.

Item sibi
hæreticos con-
radicare de-
monstratur.

tribuit. Vidēsne vt aduersarij pugnancia lo-
 quuntur, seque in prioribus axiomatibus ac
 sententiis vanitatis mendaciique condem-
 nant? mundum tamen vsque adeò cupidum
 erandi inuenerunt, vt cùm tot sententias in-
 ter se pugnantes atque contrarias dicerent,
 istamen non defuere discipuli, quibus (sicut
 serpens Euæ Dei scientiam persuasit, dicens, *Genes. 3.*
 eritis sicut dij scientes bonum & malum)
 persuaderent nullo negotio minimoq. tem-
 poris spatio summos theologos effici, totam
 scripturam intelligere, omnes quæstiones ac
 controuersias, quæ inde orirentur, non mi-
 nus dextrè ac confidenter posse dissoluere,
 quàm vel ij, qui ætatem in theologiæ studio
 contriuerunt, vel etiam illi ipsi antiqui eccle-
 siæ magistri, quorum sententiæ licet istorum
 discipulis antepondere suam. illi enim homi-
 nes erant, isti verò aliud nescio quid. Ita ergo
 isti optimi viri simplicem Gallorū aliorumq.
 credulitatem dementarunt, vt hoc miserrimo
 sæculo aliquis venator existat, qui num-
 quam ludum litterarium adiit, nō Græcè, nō *Venator.*
 Latinè, non legere nouit; gloriatur tamen se
 canum vestigia sequendo, fortè in leporis ali-
 cuius latibulo plus mille annis dormientem *Dixit Hiero.*
 ac sopitam veritatem deprehendisse, quam *ymus facta*
 beatus Hieronymus in illa vasta solitudine *scriptura stu-*
 quæ exusta Solis ardoribus horridum mona- *dio quomodo*
vacabat.
 chis

chis præstat habitaculum, in quam tamen secesserat, ut liberiùs & orationi & sacræ scripturæ studio vacaret, neque ullis ad Deum precibus, quibus eius auxilium flagitabat, neque ullo labore, quem in scripturarum studio consumebat, umquam à somno potuit excitare. O felicem venatorem, qui ad vnum buccinæ sonitum, latentem ac sepultam veritatem inuenit! Mentior nisi & militem aliquem cum suo manuali tormento per omnia sacra & profana iurantem audies, se suas machinas displodentem, ipsam veritatem, quam his sexcentis annis nemo conspexerat, ex ipsa bombarda delapsam, attritam & illo diaboli puluere fumoq. conspersam vidisse? O beatum sæculum, quo omnibus adeò obuia est

Miles.

Pharmacopola.

Mercator.

Causidicus.

veritas! hanc pharmacopola quispiam deiecit à se, cum in suo mortario tunderet, pistillo expressam, inter ipsa pharmaca repente apparuisse, quam sanctorum patrum nostrorum miserabiles voces ac piæ preces, ut sese monstraret, numquam adducere potuerant. Audire est mercatorem diris se deuouentem, nisi telam aut pannos suos complicans, inter illos sinus latentem ac tectam veritatem inuenit, quam illi antiqui patres ecclesiæque doctores per mille annos in sacris litteris summo studio diligentiaque inquirentes, numquam inuenire potuerunt. Audio causidicū
rese-

referentem, se certo die litteras nescio quas
 peruoluantem, in ipsam veritatem incidis-
 se, quam nullus umquam theologus diligen-
 tissimè inter sacras litteras inuestigans de-
 prehendere potuit. Quid? nonne & suturem ^{Satur.}
 inuenies gloriàtem, se ex detrita solea, quam
 fortè reficiebat, ipsam veritatem subula de-
 traxisse, quam nullum alicuius antiqui do-
 ctoris ingenium, nullum acumen, neque ex
 veteri neque ex nouo testamento potuit um-
 quam educere? Quid opus est multis? Ob-
 stupui, steteruntque comæ, & vox faucibus ^{virgilio.}
 hæsit, dum tantam rerum confusionem in-
 tuor. omnes enim istos Thrasones coniu-
 ratos video, vnaque & mente & voce dicentes
 audio: Nolite doctoribus theologis, aut iis qui ^{Propopoid.}
 diuinarum litterarum studio incumbunt, am-
 plius credere, sed nobis credite. O impuden-
 tiam singularem istorum, qui quanto minus <sup>Hæreticorum
impudentia
retunditur.</sup>
 & diuinis & humanis litteris operam dede-
 runt, tanto maiores sunt pecudes; erraui, vo-
 lebam enim dicere, tanto præstantiores esse ^{ironicè dict.}
 theologos.

Referam arcanum quoddam eorum theo-
 logiæ mysterium, quod à certo illorum sym-
 mysta audiui quidem, sed tamen vt credam
 adduci non possum; neque enim est euange-
 lica veritas. Aiunt igitur isti, quanto minus
 quis studuit, tanto cum & doctiorem &
 aptiorem

apriorē esse, vt istius noui euangelij minister
 & doctor existat. illorum enim mustum, va-
 cuum virem & ab omni alio liquore purum
 postulat. Credat hoc qui volet, ego verò non
 credo; dicant illi licet me nimium pertina-
 cem. illos tamen ita credere necesse est. Alio-
 qui (rogo) qui fieri posset, vt isti cæmentarij,
 futores, milites, venatores, pharmacopolæ,
 mercatores in suæ legis doctores suiūque eu-
 angelij ministros ac præcones subito euade-
 rent? credunt igitur illi, vnde & omne ho-
 minum genus eos ad suam scholam audio
 conuocantes, & vt persuadeant aureos mon-
 tes pollicentur. Audite nos, inquit, audite
 nos omnes, & vos à nobis vno die plura disce-
 tis, quàm ab istis theologis intra triennium
 disceretis. intra mensem absoluti, in nostra
 theologia magistri eritis, qui in Papistarum
 theologia ætate consumpta, vix ad bacca-
 laurei nomen peruenire possetis. nos semitā
 quandam omnibus aliis incognitam, quæ ad
 ipsum veritatis adytum magno compendio
 ducit, inuenimus. Nolite cuiquam illorum
 antiquorum patrum ecclesiæque doctorum,
 qui omnes homines erant, nolite vlli conci-
 lio, quæ omnia errarunt, amplius credere.
 nos soli veritatem nouimus ac tenemus; nos
 diuinas scripturas soli intelligentes errare
 non possumus; nos in intimum sacrosanctæ
 veritatis

*Hæretici fal-
 sa promittūt.*

veritatis adytū mira facilitate penetrauimus, patres nostri omnes errarunt; erant enim facti homines ac simplices: reliqui omnes sunt cæci, nos soli videmus. alij omnes qui ante nos vixerunt, nihil aliud nisi stulti & asselli erant, nos sapientes & acuti sumus. Ad nostram igitur scholam omnes accurrite, mira intelligetis.

Hæc aduersarij de seipsis & dicunt & sentiunt, vt mundum ad suam scholam rapiant, in qua veram theologiam ac germanam scripturæ intelligentiam inflatis buccis pollicentur. Quàm molestum atque acerbum esset plerisque viris doctis, quos adhuc orbis tenet, si post tot eruditissimos præceptores summosque doctores, quos aut audierunt aut legerunt, istorum & scholam frequentare, & discipulos fieri necesse esset. O beate Hieronymus vas electionis omni doctrina refertum, quid ageres? quid diceres; si iam nobiscum versareris in mundo, & istorū Thrasonū vanitatem audires? quantum obstupesceres, cum isti tibi dicerent: Docebimus te quod adhuc nescis, & vt sacram scripturam intelligas, nostram scholam frequentare necesse est? quàm acerbum tibi esset huiusmodi orationem audire. Magnam quidem orbis partem peragrasti, Constantinopoli theologum illum insignem Gregorium Nazianzenum audisti,

*Viris doctis
hæreticorum
scholam adire
molestum est.*

Dino Hieronymo hæreticorum orationem audire acerbū esset.

H

Alexan-

Alexandriæ Didymum, deinde multis annis in Bethleemitico cœnobio magna cum laude docuisti; at tamen nihil egisti, nihil adhuc boni didicisti. Quapropter alicuius militis, mercatoris, pharmiacopolæ, futoris, cæmentarij, textoris, aut certè alicuius mulierculæ discipulum te fieri necesse est, ut ab ea discas, quod numquam illi summi theologi te docere potuerunt. Quibus verbis tantam detestareris insaniam, quo fulmine verborum tam incredibilem istorum arrogantiam retunderes, qui cum discipuli numquam fuerint, magistrorum sibi nomen assumunt, & hoc in ea disciplina, qua nulla sublimior, nulla difficilior magisque ardua cogitari potest.

*Confutat S.
Hieronymus
eos qui scri-
pturarum di-
uinarum sa-
cilitatem iu-
stant.*

Neque verò nouum hoc mali genus est, quo diabolus huiuscemodi insanos homines fallit ac decipit. neque enim Hieronymi saculo deerant qui sibi tantum arrogarent, ut scripturâ, quam non didicerant, se intelligere arbitrentur, vellentque videri magistri, qui numquam discipuli fuerant. Cōtra quos agit pluribus beatus Hieronymus in epistola ad Paullinum de omnibus sacræ scripturæ libris, qua in epistola, quam difficilis intellectu sit ipsa scriptura, luculenter ostendit. Deinde istorum, de quibus nunc agimus, temeritatem acriter redarguit. Sed cum ipsa epistola sit in prōptu & ferè in omnibus bibliis, ut pro-

ut prologus præfigitur, totam legere satius est; quippè quæ in hanc sententiam multa memorabilia contineat. in ea siquidem summus ille vir omnibus eloquentiæ suæ viribus eum detestatur ac insectatur errorem, in quem nostræ ætatis hæretici suos discipulos impulerunt, dum eos in sacra theologia magistros faciunt, cum numquam fuerint discipuli: illisque diuinas litteras faciles esse persuadent.

Idem auctor ad Pammachiū & Oceanum scribens, aliam ad intelligentiam scripturarum perueniendi viam se secutum ostendit, quam istam, in qua aduersarij insistent. Dum essem iuuenis, inquit, miro discendi ferebar ardore, nec iuxta quorundam præsumptionē ipse me docui. Apollinarium Laodicensem audiui Antiochiæ frequenter, & colui. Iam canis spargebatur caput, & magistrū potius quam discipulum decebat, perrexi tamen Alexandriam, audiui Didymum, in multis ei gratias ago. quod nesciui, didici, quod sciebam, illo docente non perdidi, putabant me homines finem fecisse discendi: veni rursus Hierosolymam & Bethleem. quo labore, quo pretio Barraniam nocturnū habui præceptorem? timebar enim Iudæos, & mihi alterum exhibebat Nicodemum. hætenus Hieronymus. Atque utinam ij qui in theo-

Diuus Hieronymus quam viam in discendo obseruauerit.

Ioan. 9.

Rom. 1.

Seneca de
tranquillitate
vita cap. 1.
Quintilian.
instit. orat. 1.
8. cap. 2.

logia diuinisq̃ue litteris proficere gestiunt, cā-
ti viri exemplum potius quā sciorum
quorundam sequerentur errorem; qui cū
nihil sciant, se tamen ira doctos arbitrantur,
vt nolint cuiusquam esse discipuli, sed per se
momento temporis omnia consequi posse
confidunt. Qui cū se dicant esse sapientes,
stulti facti sunt. de quibus rectē Seneca: Puto
multos potuisse ad sapientiam peruenire, nisi
putassent se peruenisse. Et quidam alius sa-
piens: Nihil peius est iis, qui paullulum ali-
quid vltra primas litteras progressi, falsam si-
bi scientiæ persuasionem induerunt; nam &
cedere præcipiendi peritis indignātur, & ve-
lut iure quodam potestatis, quo hoc homi-
num genus intumescit, imperiosi stulticiam
suam perdocent.

Hæreticorum
arrogantia in
scripturis ex-
ponendis pro-
ponitur.

Numquam autem tantam huiuscemodi
arrogantiū hominum messem in orbe fuisse
existimo, quantam hac tempestate exortam
videmus. in hoc enim hæretici ab initio sum-
mis viribus sibi enitendum putarunt, vt eo-
rum animis, quos in suam nassam trahere cu-
piebant, hanc persuasionem ingenerarent, vt
suæ conditionis ac imperitiæ oblitī, tantum
sibi ipsis arrogarent, vt quilibet eorum ad di-
uinas littēras intelligēdas, & ad omnes theo-
logicas controuersias ita diiudicandas, vt qua
in parte veritas esset, suis viribus statueret,
satis

fatis idoneum se arbitraretur. Et sanè nisi hoc erroris fundamentum in eorum pectoribus iecissent, numquam eos fallere ac circumuenire, numquam in reliquorum errorum nassam pertrahere potuissent. nam si illi, suæ imperitiæ memores, intra modestiæ limites constitissent, numquam profectò in theologicis cōtrouersis arbitri ac iudicis partes suscipere paterentur; sed huiuscemodi quæstiones ad theologiæ scholas reicerent, ut illis ab iis, quorum id erat officij, soluerentur. Ita numquam homines idiotæ sibi earum cognitionem rapiendam putassent; sed viribus iuis imparem sarcinam modestè recusassent. quod si factum esset, numquam illi à callidis hominibus decepti fuissent.

Hæretici quo erroris fundamento à iis aberrare fecerunt docentur.

Id cùm aduersarij non ignorarent, viderentque si theologi, quorum id intererat, de eorum causâ iudicaret, nouæ suæ doctrinæ cursum retardari, nec vltra progredi posse; hoc vnum ante omnia vnicuique persuadere conati sunt, ut omnia concilia, omnes antiquos patres, ecclesiæque doctores; quorum in explicandis scripturis & quæstionibus, quas isti reuocant in dubium, dissoluendis elaborauit industria, reicerent tamquam homines qui errare potuissent. Ergò diuinas scripturas, ad suos inquirunt, adeò faciles, ut eas quis capere possit, ipsi legite ut intelligatis, in

A theologis viris theologiarum cōtrouersiarum cognitionem quare hæretici eripere conantur.

*Adversarij
ad suos ora-
tio.*

Genes. 1.

quo maiores vestri errarunt, nouum doctrinae genus quod vobis offerimus, diligenter audite. Ita miseris, vt & argumenta quae contra catholicam fidem excogitauerant, libenter audirent & libros legerent, quos contra ecclesiam Christi perniciosissimos scripserant, persuaserunt. Quod vbi miseri facerent, eos in huius controuersiae, quam aduersus antiquam fidem mouerant, iudices se aduersarij libenter suscepturos esse dicebant. Et ne quis ambitiosum huiusmodi sacrilegium detrectaret, oportet, inquit, omnes doctrinam suae salutis necessariam cognoscere. Itaque legite libros nostros, vt qua ex parte sit veritas iudicare possitis. hoc omnibus facile est, nemo hac in re non idoneus iudex est. Isti Papistae sacerdotes, monachi, nolunt vos discere euangelium, quod est Christi doctrina. timent enim, ne veritatem, quam ipsi tot saeculis occultarunt, vos aliquando reperiat, verentur ne quod ipsi sciunt, vos etiam sciat: idcirco nolunt vos euangelium legere, ne forte videatis errores, quos contra Christi doctrinam, quam illi pro suo arbitrio corruperunt, plebi inculcant impieque defendunt. & quemadmodum callidus ille serpens rationem, quare ne comederent Deus praeceperit, reddere volens, inuidiae notam in diuinam maiestatem inferens, ad mulierem dixit: nequaquam

quaquam moriemini; scit enim Deus, quòd quocumq. die comederitis, aperientur oculi vestri: & eritis sicut dii scientes bonum & malum. eamque his verbis decepit, vt ipsa postmodum fatebatur. Sic etiam aduersarij patrem suum diabolum imitantes Christi sacerdotes in prædictis inuidos esse pusillis hominibus suadere nituntur.

En præclara aduersariorum ratio, qua simplicioribus quibusque Christianorum, vt ar-
Ironica lo- curio.
 tem exerceant, cuius planè ignari sunt, & quam numquam attigerunt, id est, vt de fidei dogmatibus iudicent, & quæ euangelio Christi respondeant, quæ non, sententiam ferant, persuadere conantur. & vtinam ipsi se deceptos esse iam intelligerent. Sed istis idè
Simile.
 euenit, quod iis, qui cùm natandi artè ignorent, eam in alto mari discere gestiunt, quos temeritas sua demergit ac obruit fluctibus: ita istis accidit, qui cùm imperiti sint, in vasto diuinarum scripturarum Oceano temerè natare audent, vt in profunda errorum hæresumque voragine submergantur. quod periculum minimè attendètes, nimis leuiter aduersariis crediderunt, qui fallente mendacio omnia iis tuta esse dicebant. Sed tantus
Pereuntium magnus est numerus.
 est ob istam credulitatem pereuntium numerus, vt cæcum illud barathrum diutius celeri non possit. Nos verò matris ecclesiæ

alumni usque adeo verebatur, ne illi in tam
certum discrimen inciderent, ut hac una de
caussa eos pro viribus dehortaremur, ne aut
istorum comptæ orationi aurem præberent,
aut cum iis familiaritatem amicitiamve con-
traherent, aut omnino quidquam commune
cum illis haberent. Namque iuxta viuendi
formam nobis à Diuo Paulo præscriptam,
hæreticum hominem post primam & secun-
dam correptionem deuitandum esse satis cõ-
stat. nouimus siquidem istos miseros minus
cautos, quàm ut ex illorum laqueis ac scro-
phis, & argumentorum ac captionum laby-
rintho euaderent, quin ex iis plurimi irreti-
caperentur. Quod miseris accidisse deflemus,
videntes eos ad certum interitum concita-
tissimè properare, nisi ex illo periculo Dei
optimi maximi munere ac benignitate re-
uocentur.

*Hæreticorum
familiaritas
maximè vi-
tiosa est.
3. c. 5.*

LIBROS

LIBROS HÆRETICORVM

AVT BIBLIA, AB IIS IN

vulgarem linguam conuersa, non ideo ab ecclesia interdicta, vt Christianis Euangelium celaretur.

CAPVT V.

NEQVE verò, vt aduersarij calumniantur, certis libris interdiximus, vt Euangelium hominibus celaretur. nihil enim magis optamus, quàm vt veritatis lucem omnes amplectantur ac teneant. Cur ergo interdicebamus? ne illi, qui veritatem iam amplexi erant, eam hæreticorum dolis ac fraudibus circumuerti deferrent. nam Euangelium certè iis in ecclesiæ conuentu clara voce recitabatur, deinde etiam pro concione explanabatur, libri prostabant, habebat qui volebat. Quàm impudenter ergo aduersarij mētuntur, cùm nos euangelium hominibus abscondisse delaterant? nobis certè quidem longè aliud propositum erat, nimirum vt iis nostra diligentia, studio, vigilantia cautum esset, ne in tantum arrogantia audaciæque delaberentur, vt sese satis aptos & idoneos esse crederent, qui de controuersis ac quæstionibus, quas aduersarij omnes veteres hæreses ab inferis suscitantes, nimis multas in medium

Lib. hæreticorum quos Christianis interdicitur.

H s

pro-

*Per illos pra-
dicantes oportet
autem, ne ab ha-
reticis decipe-
rentur.*

*Pro intelle-
ctus capaci-
tate diversis
diversa con-
solenda sunt.*

*Christianis
quid sit pra-
ceptum &
necessarium.*

Ephes. 4.

proferunt, iudicarent. Ita illos monebamus, ne facile mouerentur, sibi quæ cauere, ne hæreticorum dolis fraudibusque caperentur. Qui verò ad theologiæ studium non inepti videbantur, iis ut diuinarum scripturarum lectioni, & sanctorum patrum explanationi toto pectore incumberent, consulebamus. quibus id studium non placebat, aut qui ad illud minus apti erant, eos ut sacras conciones, quæ ab iis, qui ad huiusmodi functionem ritè vocati essent, in ecclesiis publicè fiebant, sollicitè frequentarent, atque in iis euangelij suæque fidei declarationem diligenter audirent; eo quæ quod isto modo capere possent, contenti essent, nec curiositate nimia mysteriorum fidei nostræ profundam maiestatem perscrutarentur, admonebamus. Neque enim cuiquam nostrum omnes fidei Christianæ articulos, aut totum euangelium non intelligere damnable est, sed tantum illa credere, & Dei ecclesiæque mandata seruare præcipimur. Et quamquam is, qui postquam fidem amplexus est, in illius intelligetia proficit, maiore quadam voluptate perfruitur; tamen præclarum est, eo quamuis exiguo quod quisque capere potest, esse contentum. Restat igitur, ut unusquisque in sua vocatione qua vocatus est, dignè cum omni humilitate ambulet, & permaneat, simpliciterque credat

credat & teneat quod credit mater ecclesia
catholica Romana. qui enim ita crediderit
& opere perfecerit, satis tutus est.

Huiusmodi oratione ad simplices
quosque utebamur, hoc iis qui diuinis litte-
ris operam dare aut non poterant, aut nole-
bant, consulebamus. De sua autem fide cum
aduersariis litigare, aut de hæreticorum vel
erroribus vel sermonibus cognoscere eos no-
lebamus; propterea quod nobis non erat ob-

*Simpliciori-
bus cum hæ-
reticis litiga-
re non con-
gruit.*

scurum, quantam pestem ac perniciem im-
petitis ac rudibus ea res adferre soleat. Sæpè
enim nimium altercando veritas amittitur.

Non sunt apti omnes ad disputandum, qua
in re multorum salus periclitatur. Vt enim *Simile.*

qui Græcè nescit, cum eius linguæ perito
Græcè loqui non potest; quod si fortè tenta-
uerit, iure ridebitur: ita qui Dialecticis im-
butus non est, nec bene differere, nec probè
argumentari, nec aduersarij argumentum re-
ctum an vitiosum sit intelligere potest. ita
nec ad disputandum, nec ad disputationes
audiendum, nec ad iudicandum, quis melius
disputauit, aptus est. Quam facultatem si sibi
vindicauerit, non solum iure ridebitur, ve-
rum etiam facilè inter mæandros illos, ac re-
tia sophismatum tamquam auis in laqueo
captus hærebit. Vt enim is, qui insignem sibi
Latinæ linguæ peritiam comparauit, de Me-
dicina,

Simile.

dicina, de Astrologia, de iure civili differere non potest, nisi eas artes antè didicerit, alioqui in multos fœdosque labetur errores: ita theologicæ rei ignarus, quia in Latinis aut Græcis litteris fortè profecit, si se idoneum existimat qui de theologicis quæstionibus ac controuersis differat, iure quidem meritoque ridetur, sed multorum periculo desipit. mirum enim si non aberrauerit; & nimis ille felix est, si cōtra suam fidem in multos non delabatur errores: sed qui ex tanta animi superbia periculum amat, ut in ipso percat dignus est. præsertim cū sacra scriptura humiliter versanda sit: superbis siquidem & elatis eius arcana Pater cælestis abscondit, paruulis autem ea reuelare dignatur.

Hæretici igitur vasrum ac subdolum genus, cū hoc errorum periculum ita se habere intelligerent, nihil optabant, nisi ut rudes quosque fidelium & idiotas in eam nassam inducerent, ut inter patinas & cyathos de sacrosanctæ theologiæ mysteriis disputarent, ac temerè iudicaret. Neque enim dubitabant, quin super hoc impietatis altissimo fundamento quantumcumque errorum molem facile exstruerent, si semel illud vnum imperitis hominibus persuasissent. Cū igitur illos in tantam circa hoc fundamentum sui obliuionem adduxissent, in duo alia grauissima

Simile.

Eccle. 3.

Supra impietatis fundamentum errorum molem hæretici adificauit.

uissima
ita pro
in alio
errores
seros d
terum
ximè c
faciam
possit.
In
incidi
stra fa
decep
intell
fit. c
ei cro
filio
num
vera
bus,
& se
fide
den
liun
ren
dub
tur
sun
tan

uissima maximaq. peccata, quibus iram Dei
ira prouocauerunt, vt iustissimo illius iudicio
in alios atque alios subinde præcipitarentur
errores, tamquam in duo stygia barathra mi-
seros deiecerunt. Primum est incredulitas, al-
terum superbia; quæ duo crimina Deum ma-
ximè offendunt. Id quo modo fiat planum
faciam, vt aduersariorum iniquitas perspicui
possit.

*In hæreticis
incredulitas
& superbia
inueniuntur.*

In primum igitur incredulitatis crimen
incidunt, cùm ex hæretico audiunt; fides ve-
stra falsa est, maiores vestri & sacerdotes vos
deceperunt: quapropter elaborare debetis, vt
intelligatis vtrum fides vestra vera an falsa
sit. cùm hæc inquam ex hæretico audientes
ei credunt, illiusque suscepto ac probato cõ-
filio secum ita deliberant: Volumus scire
num iste verum dicit, & vtrum fides nostra
vera sit an falsa, deceptine sumus à maiori-
bus, an non. Cùm igitur apud se ita statuunt,
& secum ita loquuntur, eos incredulos ac in-
fideles factos esse dico. nam qui dubitat, fi-
dem perdidit: fides enim est rerum inuisibi-
lium, quæ natura aut experientia non appa-
rent, certa persuasio, omnem sibi contrariam
dubitationem prorsus excludens. Cùm igi-
tur dicunt; volumus scire num verum an fal-
sum sit quod credimus; quid in eo mali est?
tantum profectò mali, vt qui ita dicunt &
sentiant,

*Dubitans in
fide quomodo
sit infidelis
consensus.*

*Fides quid
sit.*

sentiunt, infideles sint, ac proinde poenis æternis obnoxij. Cùm enim dicis, volo scire vtrum fides mea vera sit an non, quid aliud dicis, quàm nescio vtrum fides mea vera sit? si nescis, dubitas; fides autem & dubitatio inter se pugnant. qui dubitat, fidem non habet. Nam dubius in fide infidelis est. ipsa ergo cupiditas ac voluntas sciendi num fides tua vera sit an non, te iam infidelem ac incredulum esse declarat, & adhuc quæris quid in eo mali sit? Tantum certè mali, vt Dominus per Prophetam loquatur & dicat: In gente incredula exardescet ira mea. & Iohannes Apostolus: Timidis & incredulis pars illorum erit in stagno ardenti igne & sulfure. Vides igitur, quàm perniciosum tibi consilium aduersarij dabant? Et sanè, qui ita loquuntur & sentiunt, quanti suam fidem æstimarent, luculenter ostendunt, quæ primo hæreticæ doctrinæ vento tam facile concussa ac nutans, in illorum cordibus altas radices profectò non egerat.

Alterum crimen est superbia, de qua dictum est: Superbo oculo non videtur veritas. Deus enim superbis resistit, humilibus autè dat gratiam. Quod crimen quemadmodum admittunt cùm aduersariis credunt, explicandum est. Horret animus, cùm cogito quanta sit superbiæ & arrogantix vorago, in quam

Eccle. 16.

Apoc. 21.
Domini ita
contra incre-
dulos exar-
descit.

Iacobi 4.
1. Pet. 5.

quam miseros à se deceptos aduersarij præcipiant, dum iis persuadent in illis syrtibus, in quibus omnes maiores suos perisse contendunt, nihil esse discriminis, eosque ad traiciendum absque periculo satis idoneos esse dicunt. Quod vbi semel persuasum est, tum verò miseri se idoneos existimant, qui de controuersia, quæstione, materia iudicent, in qua omnes maiores suos esse submersos ac perisse dicunt. Quia in re, si eorū factū pressius consideremus, tum demum illos in incredibilem quandā arrogantiā, atq. in tantā superbiā, quāta exprimi nō potest, lapsos esse intelligemus.

Primum enim sese adeò doctos ac sapientes arbitrantur, vt officium iudicandi de controuersis Ecclesiasticis ad se solos pertinere existiment: de quibus qui rectè iudicare posset, ante se idoneum putant fuisse neminem, negad hoc munus nisi de suo grege quemquam viuorum admittunt. Ita in summi iudicis Romani pontificis tribunal gloriosè cōscendunt, immo impudenter irrumpunt, è quo reliquam generis humani partem tamquam minus idoneam deturbarunt. Cum enim eos monebamus, vt hanc controuersiam vel sedis Apostolicæ iudicio more maiorum, vel œcumenico concilio, aut si hæc illis fortè suspecta essent, sanctorum patrum ac antiquorum ecclesiæ sanctæ doctorum sententiæ sub-

*Sapientes se
esse hæretici
iactant.*

*Hæretici omnes ecclesiæ
doctores arrogant, suam
reiciunt.*

tia submitterent, hos omnes tamquam minus idoneos iudices arrogantissime reiecerunt. Pontifex, inquit, noster inimicus est, concilia errare possunt, antiqui patres homines erant. Quod si ab iis quæramus, quem in hac causa supremum iudicem, à quo non sit provocatio, velint, unusquisque aiunt hoc officio fungi potest; omnes enim suæ salutis debent habere rationem; legemus inquit scripturam, quæ plana ac facilis est. Cum verò concilia secundum scripturam divinam, id est, pro nobis sententiam tulerint, tum demum nos illorum iudicio submittemus; aliter nullo modo. Et quis tandem erit ille Rhadamanthus aut Minos, qui conciliorum antiquorumque patrum sententiam retractet, & utrum ea scripturæ quadret ac conueniat an non, examinet ac iudicet? unusquisque nostrum inquit.

*Hæreticorum
impudentia
ostenditur.*

Sed dic mihi, qui fieri potest, ut post tot tantosque viros eruditione præcipuos, virtute præstantes, florem totius orbis tam rectè ac incorruptè iudicare possis? Incredibile enim est te ita existimare, ut in quo tam multi homines, qui te sapientia, virtute, doctrina longè superabant, lapsi sint, in eo tu solus labi, falli, errare non possis. Sed spiritum, inquit, nescio quem inuenimus, immo dormientem excitauimus, qui suscitatus à nobis, ita nos
statim

statim afflauit, vt scripturarum mare in quo omnes alij in modum Vlyssis errarunt, absq. vilo errore transire possimus. O somnolētum spiritum, qui in morem glirium mille annis ita altè dormiuit, vt eum à somno nemo excitare potuerit. Sed vereor sanè, ne hic spiritus sit ipse Satanas, quem post mille annos solui oportet, vt de carcere suo egressus, seducat gentes, quæ sunt super quatuor angulos terræ; & multis modis orbē Christianum affligat; quemadmodum in Apocalypsi à Ioanne prædictum est. Mentior, nisi istorum patriarcha Lutherus quinque argumenta, quibus vsus est in libro quem is contra missæ sacrificium scripsit, sibi ab ipso dæmone supereditata esse confitetur, quem regem esse super omnes filios superbiæ scriptura commemorat.

Simile.

Apoc. 20.

Iob 41.

Vides igitur, amice lector, quod primo loco proposuimus, quāta sit in hac parte istorum arrogantia, quam haud obscure præ se ferunt. vides quantum sibi ipsis tribuunt ac vindicāt, cū se omnibus aliis anteponunt.

Alterum in quo istorum arrogantia perspicuè cernitur, est illa tanta sui obliuio, vt quod genus animantis sint, num homines, an aliud quippiam, ipsi ignorare videantur. quod ex eorum verbis facile doceri potest. Diximus superius, eos omnium antiquorum

Hæretici &
nō cognoscūt.

I

patrum,

patrum, ecclesiæque doctorum opinionem
reiicere, quia homines erant, omnium con-
ciliorum sententiam improbare, quia ab ho-
minibus concilia cogebantur. Iam ut huius-
cemodi propositio causalis vera probetur, il-
lius quoque vniuersalis vera sit necesse est.

*Contra hære-
ticos euident
argumentum
proponitur.*

Quænam illa est? ista profectò: Nulli homi-
ni credendum est. At qui reiectis aliis tam-
quam suspectis, propterea quòd homines e-
rant, aduersarij dicunt sibi esse credendum,
voluntque sibi ab omnibus credi; immo verò
in eos qui sibi credere nolunt, excandescunt,
irascuntur, insaniunt. Vides ut illorum sibi
quadrat & consentit oratio? negant enim in
primis cuiquam mortalium esse credendum,
deinde dicunt sibi credendum esse. nonne
igitur consequens est, eos non esse homines?
Alij inquirunt, quia homines erant, errarunt;
nos verò nō erramus. Quid igitur causæ ad-
ferent, cur non errent, nisi se homines esse
negent? cum enim hinc omnes homines er-
rare, nec cuiquam homini ea de causâ fidem
habendam esse dixerint, inde verò suæ sectæ
homines errare non posse, eorumque opinio-
nes non modò recipiendas, sed etiam tutò
recipi & credi; quid aliud restat, nisi, ut aut in
modum Stefichori palinodiam canant, aut se
homines esse inficientur?

*Hæretici
quales sint,*

En qualis & quanta illorū est gloria, quāta
sui

sui obliuio, qui se homines esse iam nesciunt. *homines se
esse nec ne,
ignorant.*
Quod igitur animantis genus est? aut quod
nomen istis imponimus? num vituli sunt,
an asini? negabunt. an fortè angeli? non
credo. ne dii quidem. Quid igitur? Dæmo-
nes? non fatebuntur, vt equidem existimo.
Ad hæc videmus eos carnem, ossa, sangui-
nem habere, comesse, bibere, vt reliqua pec-
cora campi; cornua tamen in iis non video,
quemadmodum antiqui dæmones & vituli
gestant; nisi fortè ea spiritualia & inuisibilia
sint, quemadmodum se omnino spirituales
esse dicunt. In quo igitur animalium genere
istos numerabimus? equidem non dicam,
sed tamen ex ipsis quærendum est. Audiui-
mus, o boni viri, vos homines esse desiisse; vn-
de multum laboramus, dum quod genus a-
nimantis sitis, scire vellemus. Liberare nos
quæso ista sollicitudine, dicite quinā estis, an
non homines? Certè non dubito, si vos ipsos
circumspexeritis, si in aliquo speculo oris ve- *Iacobi 16*
stri lineamenta videritis, quin vos homines
esse fateamini; ibi quæso vultum natiuita-
tis vestræ aspiciate & considerate. Quod si cō-
ceditis, & illud obsecro concedite, errorem
in vos quoque, quemadmodum & in alios
homines, posse cadere. agnoscite conditio-
nem vestram, neque nobis succenseatis, quòd
vestræ opiniones nobis suspectæ sunt, cūm &

Ex suis ver-
bis hatericos
errare depre-
hendimus.

vos homines sitis, & ea de causa maiorum
nostrorum sententias vobis suspectas esse di-
catis. Patimini legem quam ipsi tulistis, dici-
tis errasse maiores nostros, quia homines e-
rant: ita & vos homines esse, ac proinde quē-
admodum ipsi vos errare posse dicimus. En
quo pacto de aliis iudicantes seiplos con-
demnant. Quid opus est multis? quis non
videat verum esse quod paullo antè dicebā,
eorum arrogantiam ac superbiam in tantam
sui obliuionem eos adduxisse, vt se iam ho-
mines, ac proinde errori & ignorantie, quem-
admodum & ceteri, subiectos esse nesciant.

Maiores autem nostros homines fuisse
quis negat? illud certè quidem credimus
(quod istorum pace dixerim) nullum ex istis
Thraſonibus cum nostris maioribus, siue pie-
tatem, siue eruditionem atque doctrinam si-
ue virtutem spectes, posse conferri. quæ cum
ita sint, libentius iis quàm istis nouatoribus
credimus. Quòd si aduersarij negent se vs-
que adedò insollescere, vt in hac causa iudicis
partes sibi sumendas putent, sed se vnā in-
uestigare & inquirere veritatem, quod ad te-
gendam suam insolētiā singularem (quam
superiùs ostendimus) eos dicturos esse non
dubium est, prompta responsio est, mihi fa-
cillimum esse probare quod dico, ex iis quæ
ipsi vel dicunt, vel faciunt. Adhibeant illi

sanè

sanè quolibet fucos ad obscurandam veritatem, eum tamen in hac caussa procedendi modum obseruant, qui ad alium neminem, nisi ad summum eius iudicē, pertinet. nam cum aliquis opinionem cuiuscumque hæretici eligit, eamque contra totius orbis iudicium defendit, & hinc ecclesiam cum omnibus suis magistris errasse inde illum nescio quem verum inuenisse contendit, quid aliud facit, quàm quod iudici propriū est? nōne seipsum inter ecclesiam, & illum alterum, arbitrum iudicemque constituit? Cum enim hinc illius sententiā eligit ac probat, inde alios omnes, qui ei contradicunt, damnat ac reuocatur, illumque vnum veritatem clarius quàm reliquos omnes doctores perspexisse asseuerat; quid? nōne iudicis officio ac munere fungitur?

*Hæretici suā
seclam defendentes,
sibi contradicētes,
damnant.*

Cum igitur iste dicat, ille quidem rectè, alij autem errarunt; quid aliud restat, quàm inter eos ferre sententiam, qua ille rectè sentire, alij verò pro veritate mendacium amplecti iudicentur? quod sanè vsu venit in hac controuersia, quam de intelligentia verborum Christi, hoc est corpus meū, contra Eucharistiæ sacramentum noui sacramentarij suscitauerunt. Omnis antiquitas & veterum conciliorum auctoritas, in quibus ipse Berengarius conuictus fuit, ea Christi verba ita

*Berengarii
conuictus fuit.*

in suo sensu litterali accipienda duxerunt, ut verum Christi corpus ab illo Apostolis in cena realiter datum esse intelligeretur, cum illis à domino dictum est: accipite & manducate, hoc est corpus meum. Berengarius autem, & ij, qui nostro sæculo illius insanum errorem ab inferis excitarunt, Christum de alia re quàm ipsius verba sonant, loqui voluisse contendunt. Quid autem illud sit, in tanta opinionum varietate nondum explicare potuerunt.

Hic ergo bina castra videre est, hinc antiquos omnes ecclesiæ magistros, Cyprianum, Iustinum, Irenæum, Dionysium, Clemètem, Martialem, Ambrosium, Hieronymum, Augustinum, Hilarium, Gregorium Chrysostomum, Cyrillum, Basilium, Bernardum & ceteros: inde Berengarium, qui tamen recantavit, Lutherum, Oecolampadium, Calvinum, Suencfeldium, eorumq. discipulos, qui prædicta Christi verba non solum contra veterum sententiam, sed etiam contrariè inter se exponunt singuli quemadmodum sibi visum est. Cum ergo venator aliquis, miles, centurio, negotiator, medicus, pharmacopola, cæmentarius, sutor quispiam, aut certè aliqua istorum muliercula audit vel legit, quid Lutherus, quid Calvinus, aut Zuinglius de hoc articulo senserint, reiectaq. fide, quam à maioribus

loribus acceperant, alicuius istorum opinio-
nem eligit & amplectitur, hunc in isto nego-
tio iudicis partes inter omnes istos doctores
sibi vindicare dico; ita vt vnus probata sen-
tentia alios omnes illi repugnantes condem-
net. vt si Caluini opinionem probet, non so-
lum veterum fidem tamquam falsam im-
probant atque condemnant, sed etiam Lu-
theram & Oecolampadiū; qui quamquam
& contra ipsam fidem, & inter se ipsi & ad-
uersus Calvinum pugnant; tamen haud ali-
ter ac Calvinus se veritatem inuenisse singu-
ligloriantur. Itaque perspicuum est, qualem
de seipsis opinionem isti conceperint. nam
cum inter tam multos viros eruditione prae-
stantes iudicare non dubitant, sese sapien-
tissimos ac doctissimos omnium, quos vm-
quam orbis viderit, haberi velle, planum o-
mnibus faciunt.

In quo tertium incredibilis illorum arro-
gantiae, stuporis, superbiae documentum lucu-
lenter apparet. non solum enim sese omni-
bus antiquis ecclesiae patribus anteponunt,
sed etiam ipso Caluino, cuius opinionem
amplectuntur, probant, eligunt, se doctiores
arbitrantur. Sed tamen qui sint, memoria
retinete. semper enim caementarius est cae-
metarius. Ita pharmacopolae, sutores, mulier-
culae, quantumcumque de seipsis sentiant ac

*Heretici suo
Caluino se
doctiores esse
arbitrantur.*

prædicent, tamen in eodem luto hærent, nec conditionem sexúmve mutarunt. Quantum autem isti sibi tribuant, facile doceri potest. Quisquis autem sese ingerit, vt inter homines doctos de aliqua materia dissidentes iudicis officio ac munere fungatur, aut certè id rogatus facit, vt vter illorum doctius in controuersa materia dixerit aut scripserit, sententiam ferat: nónne hoc ipso eius artis ac disciplinæ, quam illi profitentur, se ambobus dissidentibus peritiorem esse demonstrat? Isti certè quidem, de quibus agimus, sese ingerunt, vt inter eos omnes theologos, quos supra enumerauimus, quis eorum absolutissimus sit, iudicent. Consequens est igitur, vt ij sese illis omnibus doctiores, ac sacrae theologiæ peritiores arbitrentur. Et quoniam ipse Calvinus, quem omnibus aliis sua sententia prætulerunt, vnus illorum est, sequitur etiam illud, vt se ipso quoque Caluino præstantiores esse existiment. Sed vt istorum incredibilis arrogãtia facilius perspici possit, fingamus omnes illos doctores, quos supra enumerauimus, adhuc viuere, diemque, quo inter se disputaturi sint, constitutum esse. iam omnes descenderunt in arenam, magna panegyris, frequens hominum conuentus, summa omnium expectatio. Inter hæc, erectis omnium animis, celsum tribunal in medio exstructum, ac iudi-

*Arrogantia
hæreticorum
ostenditur.
Hypotyposis.*

ac iudicibus præparatum, si quis asellus bipes
ascendat, aut certè aliquis medicus, phar-
macopola, sutor, mulier, aut aliquis alius ex
cafece hominum, qui ad extremum inter il-
los summa doctrina & eruditione præstantes
viros sententiam ferret ac diceret; horum o-
mnium doctissimum Calvinum esse cenſeo,
hic omnium theologorum optimè & dixit &
ſcripſit. Quid iſti omnes ſciant, noui; totam
ſcripturam ſanctam, & quidquid de illa om-
nes vbique gentium ſcripſerunt, teneo. Qua-
re Calvinum ſcripturas ſanctas optimè om-
nium interpretatum eſſe iudico, pronuncio;
quis audientium rei indignitate non maxi-
mè commoueretur? quis huiusmodi iudi-
cem æquo animo ferret? Sed dicet aliquis:
nemo eſt inter aduerſariorum greges, qui ſi-
bi tantum tribuat ac vindicet. verbo id for-
taſſe verum eſt, ſed res hîc non verba ſpectâ-
tur. quid enim verba audiam, cùm facta vi-
deam? quiſquis enim ſeſe idoneum exiſtimat,
qui inter eos omnes, quos enumerauimus
theologos, iudicet ea quoq. omnia, ſine qui-
bus rectè iudicare non poteſt, in ſe eſſe exi-
ſtimare non dubium eſt. Quem autem o-
mnino reperies, in quo ea ſint omnia, qui tâta
ſit eruditione atque doctrina, quantam iſti
ſatui ſe habere arbitrantur? quis autem ſani
capitis iſtorum fanaticorum hominum au-
daciam,

*Fallit & ope-
ribus ſe alios
antecellere,
praſumere ha-
retici teſtan-
tur.*

*Infanti hanc
vix indicandi
fuit.*

daciam, cum incredibili arrogantia ac temeritate coniunctam, æquo animo ferat? quis tantam non rideret insaniam? quis istos non diceret emotæ mentis, si quid vñquam mentis habuerunt? Tales attamen iudices in hac maxima causa grauissimaque controuersia, quæ inter tam multos summos viros, quos antè enumerauimus, disceptatur, aduersarij delegerunt: horum iudicum sententiæ sese submitunt, omnes autem alios reiiciunt. Ceterùm quis istorum miserorum amētiā ac illusionem satis demirari queat? qui omnibus theologis cum veteribus tum nouis, propterea quòd homines essent, tamquam minus idoneis huius causæ iudicibus reiectis, sese iis & morum integritate, & doctrina longè inferiores, nihilominus satis aptos & idoneos arbitrantur, qui de hac controuersia iudicent, ac tanta auctoritate definiant, vt totus orbis terrarum, omni alia, quæ antè imbutus erat, opinione deposita, illorum sententiam amplecti deberet. En quanta est istorum arrogantia, quantus stupor, quanta sui obliuio, in quam eos aduersarij præcipitarunt, vt in reliquis fidei partibus eorum simplicitate pro sua libidine abuti possent!

Et sanè Deus videns eos ita insolentes, & ad eò suæ exiguitatis ac rusticitatis oblitos, vt quem-

quem
perbi
cio ec
nem
fidei
nere
rum
Deu
rum
vide
sensu
quod
salui
nem
cent
Sed
telli
paru
sa,
& a
I
in c
cul
solu
lus
liq
ens
im
sta

quemadmodum ostendimus, incredibili superbia tumerent ac sese efferrent, iusto iudicio eos paullatim in tantam errorum voraginem labi permisit, vt ad extremum nullam fidei partem retineant, atque ita deserto itinere salutis ac vitæ, in sempiternum interitum concitatissimè properent. Solet enim Deus ita multare ac perdere sapientiam eorum, qui sibi ipsis placent, ac nimis sapientes videntur, vt tandem tradantur in reprobum sensum ac pereant. Et (vt ait Apostolus) quòd charitatem veritatis non receperunt, vt salui fierent, ideo mittit illis Deus operationem erroris, vt credant mendacio, vt iudicentur omnes qui non crediderunt veritati. Sed vt istorum hominum ineptia plenius intelligi possit, omnibusque planum fiat, quàm parum idonei sint ad iudicandù de ista causa, qualis esse debeat iudex, quem quærimus & agnoscimus, obiter demonstrandum est.

Iudex igitur, cuius sententiæ sese aliquis in controuersis religionis ac fidei sine periculo salutis ac vitæ committere potest, non solum adeò incorruptus atq. integer, vt nullus sit timori locus, nève propter sinistrum aliquem affectum decipiat, sed etiam ita sapiens esse debet, vt mihi certum sit ab illo ob imperitiam, in iis quibus animæ salus constat, in errorem induci non posse. nam cum

agitur

*Eos, qui sibi
sapientes vi-
dentur, quali-
ter Deus pæ-
niat.
Rom. 1.
2. Thes. 2.*

*In indice
qualis sapiens
desideratur.*

agitur de negotio salutis ac vitæ, non est temerè credendum omnibus, qui & spiritu præditos & eruditione præstantes, atque ad alios rectè moderandos sese idoneos esse dicunt. Et, vt quod sentio paucis exponam, nollem animam meam cuiquā committere, nisi ei cui Spiritum sanctum ad omnia dubia, quæ circa fidem salutem necessariam oriri possunt, dissoluenda adesse certò scirem. Et quoniam omnes se hoc spiritu præditos esse iactare possunt, quemadmodum hoc sæculo ἐν θουσιασµῶν nimis magnus est numerus, nulli hoc spiritu se afflatum esse asseueranti, quantumuis ille doctus & fictus eminentia specie sanctitatis imponat, vllò modo credendum nisi quod dicit, id sacræ scripturæ auctoritate confirmauerit. Et quoniam in omnibus diuinis voluminibus nullus alicuius hominis sæculi nostri non Caluini, non Lutheri, non Bezae, non Vireti, non alterius cuiuspiam ex istorum grege ea fit mentio, vt Spiritu sancto præditus esse dicatur, quamquam isti omnes, vt id mihi persuaderent, millicies deierarent, ac sese ni ita sit diris deuouerent, tamen nullo modo crederem. Sed de sancta matre ecclesia Romana, quæ nobis in magistram diuinitus data est, multis in locis scriptum est. huic Christum Dominum ac sponsum eius, huic Spiritum sanctum adesse perpetuò Euangelia

Non legitur
in scriptura
aliquem he-
reticorū Spi-
ritum sanctū
habuisse.

Ecclesia san-
cta catholica
Romana no-
bis magistra
data est.
Matth. 28.

angel
postol
nam.
tis ap
quos
uerfia
Om
le eff
bucc
prob
per e
bam
stran
cred
illū c
non
tate
vale
quis
inqu
Sed
sum
& p
gio
nen
pos
non
mif
defi

angelia sacra commemorant. Itaque hanc A-^{Ioan. 14.}
 postolus Paullus Dei domum sapientiæ ple-^{1. Tim. 3.}
 nam, & columnam ac firmamentum verita-
 tis appellat. Huic igitur vni, & iis magistris,
 quos illa probauerit, credam; hanc contro-
 uersiarum ecclesiasticarū iudicem agnosco.
 Omnes alij quamuis doctos, quamuis sanctos <sup>Quibus in fi-
 dei causis cre-
 dendum sit.</sup>
 le esse dicant, quamuis Spiritum sanctum
 buccis crepantibus promittāt, donec eos ap-
 probabit mater ecclesia Romana, mihi sem-
 per erunt suspecti. nam cū (vt antè dice-
 bam) de graui illa materia agitur, è qua no-
 strarum animarum salus pendet, vni homini
 credere extremæ profectò dementiæ est, nisi
 illū constaret vsq. adedò doctum esse vt errare
 non posset, & integrum, vt nulla neq. cupidi-
 tate, neque ambitione, neq. libidine adduci
 valeret, vt falleret. Sed vbi reperiemus talē
 quis est hic & laudabimus eum? vt scriptura ^{Eccle. 31.}
 inquit. nullus profectò hominum talis est.
 Sed sancta mater ecclesia Romana in suo
 summo pastore, suisq. conciliis œcumenicis, <sup>Ecclesia pri-
 uilegiū quod
 sit.</sup>
 & patrum vnanimi consensu, suo illo priuile-
 gio fungitur, vt cū in rebus ad fidem perti-
 nentibus aliqua dubitatio nascitur, errare nō
 possit. Christus enim, cuius verba transire
 non possunt, ei in suo pastore Petro hoc pro-
 misit, dicens: Ego rogaui pro te Petre, vt non ^{Luc. 22.}
 deficiat fides tua. Si ergo Christus qui pro sua
 reueren-

Heb. 1.

reuerentia exauditus est, vt ait diuus Paullus: hoc rogauit, nemini dubium esse debet quin hoc ecclesiæ Romanæ generali pastori Petro ipsiusque successoribus concessum fuerit.

Sed quis sæculi nostri nõ miretur infaniã? Miles aliquis aut pharmacopola, aliũsve nescio quis negotiator, aut denique muliercula absque scripturæ alteriũsve rei cuiuscumque testimonio, se hoc gemino priuilegio frui dicet, vt cum de fidei controuersis iudicat, in quibus totam ecclesiam cum illius moderatore Spiritu sancto, omnibusque doctoribus nouem sæculis aut etiam amplius isti errasse contendant, is neque errare, neque quemquam fallere possit. Quid igitur istis ita deceptis, & in tantam sui obliuionem adductis, miserius excogitari potest? nullas vmquam litteras attigerunt, nullis disciplinis imbuti sunt, numquam decimam partem diuinorum voluminum perlegerunt, antiquorum neque opera attigerunt, neque libros habent. non auderent labra diuidere, vt coram sani capitis hominibus de Medicina, Astrologia, Musica, Geometria, Rhetorica, Dialectica, Physica, aliisq̃ne huiuscemodi disciplinis differerent. de Theologia autem, qua nihil maius, nihil sublimius, nihil diuinius, nihil ipsorum quoque iudicio difficilius obicuriũsve cogitari potest, in qua tantos viros tot sæculis

Magna hereticorum miseria est.

sæculis errasse contendunt, disceptare, disse-
 rere, iudicare tanta cum fiducia audent, vt
 omnia ex Apollinis tripode adferre videan-
 tur. Quis tantæ auctoritati audeat repugna-
 re? immo verò quis tam detestabilem ac sa-
 crilegam satis demiretur audaciam? quæ
 tantam illusionem ac tam admirabilem, qua
 miserorum ingenia fascinata sunt, explicare
 possit oratio? Quibus illud diui Paulli; O Gal. 3.
 insensati Galatæ, quis vos fascinauit non ob-
 edite verbo veritatis; dicere possemus. Di-
 cam autem quis istos ita fascinauit, decepit,
 illudit. Aduersarij, qui dum istis miseris scri-
 pturam sacram adeò facilem ac peruiam esse
 persuadent, vt ab omnibus minimo negotio
 capi explicarique possit, istos in tantam sui
 ignorantiam, ac tam miserabilem suæ im-
 peritiæ obliuionem adduxerunt, vt iam qui
 sint omnino nesciant. Sed cur eos aduersarij
 ita fascinandos putarunt? Dicam & quidem
 aliquanto breuius, quàm tanta res dici potest.
 mihi namque propositum est, illos cunicu-
 los, quibus aduersarij arcem catholicæ fidei
 clanculum subruere, & sensim euertere mo-
 liuntur, detegere, in lucemq. proferre. Quos
 quanto studio suis illi sub iis inuolucris eoque
 prætextu quasi præclarum ac egregium faci-
 nus aggressi sint, celare contendunt; tanto
 diligentius, vt & quid illi moliantur, & quo
 illorum

Hæreticorum
 magna est in-
 sania.

Hæreticorum
 dolos detegere
 auctor inten-
 dit.

illorum scelerata fraus ac occulta calliditas tendat, planum omnibus faciam, mihi elaborandum est. Quæ sanè caussa est, vt hoc in loco diutius aliquanto hæere videamur.

Heretici quibus fraudulenter vides & idios decipiunt.

Illud igitur in primis animaduertendum est, aduersarios eo fucō falsæque pietatis imaginē, qua incautis sese venditabant, cū ita dicerent: nostrum studium est vt doctrinæ Christi & Euangelij veritatē orbis agnoscat, qua ecclesiastici & monachi, ne homines ad sapientiæ lumen aspirent, & tandem illorum errores intelligant, e medio sublatam volunt, hac inquam simulatione pietatis & in populum beneuolentiæ specie non modò nos hominibus reddidere suspectos, eorumque in nos odium accenderunt, quasi capitales illorum essemus hostes, verū etiam magnum idiotarum ac illitteratorum hominum, vt sua opuscula dicam an commenta, & biblia à se in vulgarem linguam conuersa legerent, impulerunt. iisque vt non minus confidenter, quàm quiuis theologiæ doctor de iis quæ legissent sententiā ferrent, facile persuaserunt. Quò facto in tantum errorum numerum miseri sua credulitate inciderunt, vt nihil iam addi posse videatur. ita aduersarij illis idiotis pro sua libidine abusi sunt. nos verò cū huiuscemodi pericula præuideremus, ne aut illorum libros, aut ab iis in vulgarem linguam

Heretici suos libros legēdos esse qualiter suaserunt.

guar
rum
ren
scrip
tum
tate
roga
rius
Illis
gitin
conc
mar
foli
ditu
inqu
gistr
cipi
bam
dem
viro
esse
I
nera
solid
sōm
mar
dun
est,
uis

quam conuersa biblia legerent, aut de illorum caussa sibi vlllo modo iudicandum putarent, interdicebamus. Nec tamen omnes à *Scriptura studio deterrebamus, sed eos tantum quos & propter exilis ingenij imbecillitatem ad hoc studium ineptos, & in eam arrogantiam animique tumorem, de quo superius diximus, procliues esse iudicabamus.* Illis igitur satis esse dicebamus, quod in legitimorum ecclesiæ catholicæ ministrorum concionibus discere possent. Quæ sanè germana est ratio fidem discendi, iuxta Apostoli sententiam, qui ait: Fides est ex auditu, auditus autem per verbum Dei. Fides inquit, ex auditu, non ex lectione; sine magistro enim & catechista fides commodè percipi non potest. Aliis autem quos aptos videbamus, iis vt theologorum scholas & Academias frequentarent, & prius summorum virorum discipuli, quàm aliorum magistri esse vellent, admonebamus.

Ita ergo nostrorum discipulorum duo genera noueramus. Alij *εὐσέλαιοι* erant, quibus solidum cibum non denegabamus: alij *κακοσέλαιοι*, quibus cibos nutritum more præmandendos existimabamus. Quemadmodum enim stomachorum magna differentia est, nam illi instar struthionū omnia quamuis dura & cruda facilè deuorant; hi verò

K

adeò

*Simile.**Simile.**Hebraeorum
in scripturis
legendis con-
suetudo.**Luc. 8.**Math. 7.**1. Thes. 3.*

adedò imbecilles sunt, vt nihil quamuis co-
ctum aut elixum digerere valeant. Ita homi-
num ingeniis vsu venit. alij siquidem vt fi-
dei nostræ diuina mysteria capiant apti sunt,
alij inepti. & quamquam omnis scriptura
sancta sit ac salutaris, in ea tamen certa loca
sunt, quæ omnium ingeniis non conueniunt.
Et quemadmodum carnes quamquam ex
se bonæ sunt, crudæ tamen si sumantur,
huic ob stomachi imbecillitatem oberunt,
morbumque parient; illi verò firmiori non
modò non nocebunt, sed etiam proderunt
ac corpori robur adiicient. ita diuinæ, scri-
pturæ cibus, si certis ingeniis crudus, id est
clara perspicuaque explicatione minimè de-
coctus ingeratur, eorum saluti plurimū offi-
ciet, errorumque morbos creabit. Alij autem
in theologiæ disciplina sub integris eruditif-
que magistris diu multumque versati, cru-
dis absque periculo vesci possunt. Hebræi
principium Geneseos & Canticū canticorum
ante tricesimum annum legi volebant. &
Dominus discipulis loquebatur: Vobis datū
est nosse regnum Dei, ceteris autem in para-
bolis. Idem sanctum dari canibus & marga-
ritas mitti ante porcos vetabat. Inter audito-
res diuinæ sapientiæ distinguendum esse, ab
Apostolo quoque Paullo didicimus, qui ouiu
Christi pastoribus nutricis proponit exem-
plum,

plum
lutare
igitur
infant
nimè
stillat.
num
ori ing
ta viri
imbe
Q
tio ac
lum
spicu
aliis
scrip
ria ca
scru
oppr
lube
ante
adm
aspi
dice
id e
diss
hun
plic
tem

plum, vt ad eius imitationem suis ouibus salutare verbi Dei pabulū administrent. Quid igitur prudens nutrix? num imbecillioribus infantū stomachis solidos ingerit cibos? minime verò. sed initio dulcedinem lactis instillat, deinde polentam adhibet; ad extremum panem solidioresque cibos præmanfos ori ingerit: atque ita gradatim ad incrementa virium, roburque corporis capeffendum imbecillis formatur infantia.

Nutricis prudentis modus in infantis educatione proponitur. Simile.

Quid igitur Apostolus? Nōne in negotio administrandi salutare verbi Dei pabulum inter fideles ad istum ferè modum perspicuè distinguit? Aliis, inquit, lacte opus est, aliis solido cibo, id est, hi sublimia diuinaque scripturæ sanctæ, fideique Christianæ mysteria capere possunt; illi verò non possunt, sed scrutatores maiestatis nimium curiosi saepe opprimuntur à gloria. Itaque Apostolus saluberrimè præcipit, vt pastores & doctores, antequam ouibus suis verbi Dei pabulum administrent, earum qualitatem diligenter aspiciant. Vnde & iis sese proponit exemplū, dicens: Inter perfectos sapientiam loquimur, id est de sublimibus fidei nostræ mysteriis differimus: inter paruulos autem & idiotas humilius loquebatur; ac sese illorum simplicitati accommodans, illam maiestatem quodam modo demittebat. Timo-

Heb. 5. In doctrina tradenda quæ modum obseruandū diuus Paulus præscripsit.

Prouerb. 15.

1. Cor. 2.

Heb. 5.

1. Tim. 3.

theo scribens, idem præcipit dicens: Tu ergo fili mi confortare in gratia, quæ est in Christo Iesu, & quæ audisti à me per multos testes; hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere. Ita Apostolus non omnia quæ Timotheo tradiderat, vnicuique communicanda ducebat, sed quædam arcana doctis tantum ac fidelibus, & qui alios docerent idoneis, committi volebat. Hanc vtilissimam legem ac disciplinam in instituendis filiis suis semper observauit mater ecclesia. in quo sanè non solum Christi Apostolorumque eius præceptis obtemperat, sed etiam imitatur exempla.

Ecclesia catholica Romana in instituendis filiis suis quæ modum seruauit.

Tit. 3.

Libros hereticorum quare ecclesia interdicit.

Non igitur occultandæ veritatis studio, quemadmodum aduersarij mentiuntur, interdixit ac vetuit, ne passim hæreticorum libri, aut ab iis in vulgarem linguam conuersa biblia legerentur, sed Apostoli præcepto obtemperans, legemque ab illo perscriptam obseruans, id statuit. Quæ quoniam hoc nostro sæculo violata est, quanta opinionum errorumque confusio in Christianum orbem inuecta sit, ipsa experientia docet. Ex quo intelligi potest, quæ in iustis de causis, quoque modo huiusmodi legem sanxerit. Aduersarij autem multis verbis in matrem ecclesiam Romanam inuecti sunt, quod eam legem in filiorum suorum institutione sibi obseruandam

seruandam duxerit; sed cur id ita decreuerit studiosè celarunt, illud vnum identidem inculcantes, scripturam sacram facilem omnibus ac peruiam esse, vnumquemque ex sola Euangelij lectione nō solū diuinas litteras, verum etiam arcana fidei mysteria per se capere posse. ita omnibus absque vllō discrimine omnia fidei nostræ arcana communicant: ita Euangelicas margaritas porcis, fidei sacrosanctæ mysteria canibus obiciunt & offerunt. Sic omnia profanant, miscent atque confundunt, cū pulcherrimum ordinem ab Apostolis in ecclesia constitutum, pastoribusque præscriptum euertunt.

Sed dicet aliquis: Cur talia machinantur? certè non eo nomine quòd illos vestræ salutis vllum desiderium tangat, sed vt sub hoc specioso titulo id quod ad opprimendā veritatē moliebantur, tegerēt ac celarent. Nam cum ecclesiam criminarentur, eamque iniuria ac perperam interdixisse dicerent, ne omnes pro suo arbitratu eorum scripta peruolūtarent, nihil profectò aliud agebāt, nihil moliebantur, nisi vt quemlibet è vulgo, ad cognoscendum de ista controuersia, quam ipsi in ecclesia suscitauerant, allicerent. nec verò dubitabant, quin ab huiusmodi temerariis fatuisque iudicibus breuis ac stulta sententia diceretur.

Marth. 7.

Veritatem opprimere hæretici intendunt.

cio orationis & eloquentiæ pompa interim ita fucatu-
 turos esse confidebant, vt iis dubium non ef-
 fet, quin antequam vnusquisque fraudes ac
 dolos eorum intelligeret, illa que breuia ac
 fyrtes sophismatum tranare posset, aliqui in-
 ter illos fallaciæ laqueos irretiti caperentur.
 Et sanè cœperūt nimis multos ex iis, qui im-
 prouidi & incauti, neque eorum laqueos ac
 insidias sollicitè declinarūt, neque, quemad-
 modum Vlysses eiusque comites illarum Si-
 renarum cantus, obthuratis atque surdis au-
 ribus transferunt.

*Disimile.
 Vlysses.*

*Sirenis hære-
 tici meritò cō-
 patantur.*

Cum Sirenis autem isti meritò conferun-
 tur. vt enim illæ inter Siculi maris Scyllam
 & Charybdim nauigantes blando carmine
 sopire cōsueuerant, vt in scopulos delati nau-
 fragium facerent; ita isti Maroticorum psal-
 morum sonoro cantu plurimos ad facienda
 fidei naufragia illiciunt, eo que lenocinio ca-
 ptis, & pium ac sobrium matris ecclesiæ can-
 tum ac missæ sacrificium cultumque diuinū,
 in ecclesia Christiana sollennem, ac statum
 deserere, & se alienæ suæque salutis prodito-
 res sequi persuadent; ac demū in abruptum
 hæresum barathrum merfos, errorumque
 scopulis illisos, in mortem præcipitant sem-
 piternam.

QVANTA

QVANTA CALLIDITATE

HÆRETICI, PRINCIPES,

*aliōsque non theologos, causse sue iudices se
admittere simulant, vt ecclesia Romana, ac con-
ciliorum generalium & theologorum iudicium
subterfugiant.*

CAPVT VI.

SE D', vt eò vnde digressa est reuerta-
tur oratio, non defuit aduersariis a-
lia quædam occasio persuadendi v-
nicuique, vt de eorum caussa cognoscerent,
& vtrum ea scripturæ sanctæ quadraret, iudi-
carent. Cùm enim se, tamquam hæreticos
totius orbis Christiani consensu ab initio cõ-
demnari, suamque doctrinam ab omnibus
improbari ac respui intelligerent (omnes si-
quidem Pontifices, Cæsares, Reges Christia-
ni, denique omnia cõcilia œcumenica simul
ac prouincialia eos consentientibus animis,
ac pari seueritate damnauerant) tum demum
rebus suis diffidentes, cùm qui illorum do-
ctrinam amplecteretur inuenirēt neminem,
actum esse facile videbant, nisi iis persuade-
rent, qui ad iudicandum de sua caussa inepti
erant, & ad quos iudicandi officium minime
spectabat, id est laicis, idiotis, aliisque quibus-
uis è vulgo, vt de ipsa caussa disceptarent atq.
cognoscerent. Itaque scribendis libellis & in-

*Hæreticorum
callidum con-
siliū, vt eo-
rum sententia
approbaretur.*

uectiuis orationibus in veteres ac novos theolocos, inconditisque clamoribus perstreperes, indignum facinus, veritatem opprimi, se tamquam hæreticos iniuria condemnari, his inquam artibus, diligentia, studio perfecerunt, ut multos, qui in aliis artibus ac disciplinis elaborantes, theologiam ne attigerant quidē, ad suorum librorum lectionē allicerent. Ex quibus (ut illi dicebant) cū intellexissent, quāta afficeretur iniuria, tū demū sua innocentia, ac ipsius causæ æquitate perspecta, sententiā de ista re theologica ferre possent, quod à theologis ritē atq. ordine factum negabant.

Quorum gratiam & famorem sibi prius conciliare hæretici studuerunt.

In primis igitur quorundam Oratorum, Poëtarum, Dialecticorum, Philosophorum, Medicorum, aliorumque qui huiuscemodi litteris ac disciplinis incumbunt, fauorem sibi conciliandum putarunt; nec enim ignorabant callidi homines, quantum in iis ad suam sectam tuendam præsidij, quantum ad propagandam adiumenti esset, si eos in suam sententiā semel allicere potuissent; nec ita difficile fore videbant, homines in theologia minus exercitatos parumque versatos in suam nassam inducere. quos ubi ceperunt, tum demum ad alios quoque inferioris sortis homines sese conuerterunt, id est, ad infimam plebem, ad pharmacopolas, tonsores, negotiatores, milites, centuriones, mani-

manipularios, futores, ipsasque mulierculas, iisque omnibus supplices facti sunt, vt & suos libros legere, & causse sue æquitatem inspicere dignarentur: ac ita tandem sententiam ferrent, vtrumne illi iure, an iniuria nouum doctrinæ genus, quam isti theologi tamquam hæreticam condemnabant, in orbem inuherent. Neque verò illud prætermittendum putabant, se à Pontificum & conciliorum generalium sententia prouocasse, à quibus si auditi, si illorum libri lecti fuissent, se eos in iudices admittere, nullamque nisi eorum sententiam se recipere velle asseuerabant. Nec tamen hoc vlla ratione facturi erant, nisi certa conditione, quam illi verbo reticentes, animo tamen reseruabant; nimirum vt ij iudices pro se sententiam diceret. nam si quisquam eorum contra illos pronunciaisset, non solum ab eius sententia appellabant, sed cum etiam è iudicum albo expungebāt, aut quòd imperitus esset ac fatuus, aut quòd eius non esset de huiusmodi caussa iudicare, aut quòd à spiritu sancto nondum illustratus esset, aut certè quòd veritatem intelligēs, principem aliquem Papistam offendere, ac proinde beneficio priuari vereretur, ac si verum dicere non auderet. ita aduersariis, quod cōtra eos dicerent quos iudices admisissent, nisi pro ipsis iudicassent, falsaq. eorum dogmata

*Hæreticorum
frandulenta
persuasio.*

*Hæretici ad-
ulatione uti
confueverunt.*

fuo calculo comprobaffent, numquam de-
erat. Quamquam enim ifti, cùm primum
ad Rhetores, Philofophos & Poëtas fæculi
noftri, aut etiam principes nobiliffve vtrius-
que fexus accedunt, eos mirificè laudant, eo-
rumque fapientiam ac eruditionem fe admi-
rari dicunt, à quibus fi tātum auditi fuerint,
illorum fententiæ fe libenter obtemperatu-
ros effe profitentur. tamen fi quis illorum
iftos adulatores fortè condemnet, eorumq.
dogmata reiiciat atque improbet, quamuis
ille prudens, eruditus, fapiens fit; ita tamen
omnia ftatim perdit, vt indoctus ex erudito,
ex fapiente fatuus, ex prudente afinus subito
fiat. in eoque fuum erraffe iudicium ifti fatè-
tur, cùm hominem fuis laudibus indignum
ornant. Quòd fi illum doctum ac fapien-
tem effe negare non poffunt, dicent tamen,
illi veritatem quidem effe pèrfectam & co-
gnitam, fed ob certas cauffas, quas ftatim
comminifcentur, eam prodere & deferere af-
firmant.

*Iudicem fuis
erroribus fa-
cientem hære-
tici require-
bant.*

Sed contra, fi quis pro iftis fententiam di-
xerit, quamuis ille fatuus, ftipes, indoctus fit;
omnium tamen quos vnquam fol viderit,
doctiffimus ac fapientiffimus ab iis habebi-
tur ac dicetur. Quid opus eft multis? Talem
in cælum laudibus vehent, talem optimum
ac præclariffimum prædicabunt. His artibus
tantum

tantum hominum numerum inescarunt, vt plerique fatui reperti sint, qui vt stultitiæ notam, qua iure meritoque iniusti erant, abolerent, in eorum factionem partesque transierint, vt eo præconio, quo isti suos celebrare consueuerunt, ornati, deinceps sapientes haberentur. Noui ego quosdam, qui vt eam sibi apud homines opinionem sapientiæ compararent, fidem deseruerunt: quibus tantum ea metamorphosis profuit, vt non modò ij sint qui antè fuerant, sed etiam in eorum animis stultitiæ incrementa perspicua sint.

Hæreticis sua metamorphosis parum profuit.

Quod profectò non dicerem, nisi quosdam illorum hoc confitentes audissem. Sed istos missos faciamus, ad propositumque redeamus.

Dicebamus aduersarios nullum iudicem admittere, nisi eum qui pro ipsis sententiam ferret; qui si fortè deesse videatur, non antè desinent permutare ac reiicere iudices, quo ad omnes pro se viderint iudicare. Tantus eos Berengarij aliorumque veterum hæreticorum patriarcharum suorum amor tenet. quos cum diligenter intueor, iis litigatoribus, qui pertinaciter litem vincere cupiunt, mihi persimiles videntur; quibus etsi dicatur eos contra ius omne, legesque niti, quamquam ordinarij iudices contra eos sæpe pronunciant, numquam tamen desinent appellare, iudicesque mutare, donec aliquem inueniant,

Litigatoribus pertinacibus hæretici similes esse censentur.

rint, qui pro ipsis sententiam ferat. Ita Lutherus ab initio, quo suos errores sparsit in vulgus, facere instituit; nam in primis summi pontificis, ouiumque Christi pastoris sententia se se subiecit, ad eumque, quàm modestissimè fieri potuit, litteras scripsit, se præter illud, qui de sua causa iudicare deberet, agnoscere neminem. Ipsius denique Lutheri verba hæc sunt: Viuifica, occide; voca, reuoca; approba, reproba vt placuerit, vocem tuam, vocem Christi in te præsentis & loquentis agnoscam. Sed vbi Pontifex eius condemnauit errores, tum iste in eum furere, ac petulantissimè inuehi cœpit, negans illum causæ suæ iudicem esse debere. Ita à sedis Apostolicæ sententia ad celeberrimas orbis Christiani Academias Parisiensem ac Louaniensem appellat: quas vbi multis laudibus ornasset, easque totius orbis præclarissimas esse dixisset, tum verò earum iudicio causam suam se subiicere demonstrat. Quid opus est multis? vbi se nouumque suum doctrinæ genus ab iis Academiis damnatum esse sensit, tum confestim in eas acerbissimè ac furiosissimè scripsit; nec quidquam in Sorbona intactum reliquit, ne ipsa quidem subsellia, quæ theologis non obiiceret. Illud certè constat, tantam hominis impuri fuisse insolentiam, vt se facetum non putaret, nisi in ipsas illorum

Lutheri diligentia impia, ut iudicē suis erroribus proprium inueniat, ostenditur.

Lutheri insolentia contra academias ei repugnantes.

illorum epomidas ac pileos, pelliumque varietates, quibus ij vtuntur more maiorum, pro sua libidine iocatus, immo inuectus esset, illosque cum suis censuris derisisset.

Sed mirabundus ac dubius ad generale concilium appellat. Coacto concilio cum suos errores videret illius auctoritate damnam, tum demum patrum maiorumque maturo relicto consilio & sententia, volens, sicut alter Roboam, imperitorum iuuenum iudicium sequi, ad populum prouocat, ei que libellis in vulgarem linguam editis causam suam assignat atque committit. Quo artificio, vel potius fascino, plerique ab eo demerati sunt, cum viderent quantum illis iste deferret, vt eorum iudicio, quod ceteris, à quibus iam prouocauerat, anteponebat, sese submitteret. Ita suscepto iudicandi officio, contra eum, qui illos in tantum honoris euexerat, pronunciandum non putarunt, sed ei gratiam referendam esse duxerunt. Alij sapientiores ecclesie Christiane sententia iudicioque contenti, illius causae cognitionem ne attigerunt quidem: nonnulli verò theologorum ac ecclesie sanctae catholicae Romanae iudicium secuti, eum condemnare minime dubitarunt.

Quod cum iste factum esse sensisset, tum verò à totius orbis iudicio ad suum tribunal appellat,

*Lutheri fasci
no plures de-
cepti sunt.*

appellat, clamans ac perstrepens, se nullum nisi scripturam admittere iudicem; quam tamen pro suo arbitratu explicaret: omnium enim doctorum commentarios ac explanationes, nisi quas ipse proferret, reiiciebat.

*Lutherus ad
seipsum tam-
quā ad sum-
mum iudicem
appellat.*

quæ quales fuerint, gemens terrarum orbis expertus est. Ita iste à totius mundi iudicio ad seipsum tamquam ad summum iudicem appellat. Quod si homini amenti furiosoque conceditur, fieri non potest, ut is unquam causa cadat, nisi fortè expectandum sit, ut qui sibi vni plus quàm omnibus tribuit, suarūque opiniones tam impotenter amat, tam obstinatè pertinaciterque defendit, is contra sese sententiam dicat, ac se ipse condemnet. Cuius exemplum discipulorum illius factio studiosè sequuta est, reiiciendo subinde iudices, donec ad extremum, omnium aliorum sententiis condemnatis, ad ipsos tamquam summos iudices ventum est. Qui omnes quamdiu concilia, Academias, aliosque ordinarios iudices pro ipsis pronunciaturus esse non diffidebant, eos audire parati erant, eorumque iudicio se contentos ac subditos esse fingeant: sed ubi se ab illis damnatos esse senserunt, tum mirum in modum tergiuersati, nodum in scirpo quæsierunt, ut illorum sententiam effugerent.

*Lutherus quā
do academias
venerabatur,
& quādo eas
spreuit.*

Ad hæc cum imperatores & reges pro ipsis iudicatu-

iudicatuſſe eſſe confiderent, dici non poteſt quàm officioſè ac ſubmiſſè eis ſcriberent, ſe illorum iudicio ſubiici velle fingentes. at vbi Carolum Quintum Imperatorem, Chriſtiſſimos Gallix reges duos Franciſcos, & qui horum ætatibus interiectus, virtute cum vtroque certauit Henricus, ipſe quoque Carolus qui nunc Gallix noſtræ ſceptra moderatur, quid de illis ſentirent, ſatis declarafſe viderunt, dum illorum impiam religionem aſpernantur ac reſpuunt, dum ab Hiſpaniarum, Hungariæ, Angliæ potentiſſimis Regibus cū ſua hæreſi, ſtatim in ipſius naſcentis exordio, vna ſententia ſe damnatos eſſe ſenſerunt; extremum illud ac ſacra anchora iſtis fuit, vt ad ſuum iudicium prouocarent.

Sed quoniam id cuiuſdam impudentiæ videbatur, non defuit, neque adhuc deeſt verecundis religioſiſq. hominibus honeſtus ille prætextus, vt ſe ad ſcripturam appellare dicant. Sed re vera ad ſeipſos appellant, cū ſcripturam niſi in eo ſenſu, quem ei affinxerunt, non recipiant. Ita Lutherus doctrinæ ſuæ iudicem ſe negabat admittere, non hominem, non Angelum.

Quando hæretici ad ſeipſos appellare dicuntur.

Extremum igitur remedium ac ſacra iis anchora eſt, aut ad ſuum, aut ad populi ab ipſis circumuenti, aut certè ad eorum, qui Theologiam, in qua huius cauſæ cardo ver-

titur,

titur, ne attigerunt quidem, iudicium pro-
 uocare. Quales sunt adolescentuli, Rhetores,
 Poëtæ, Philosophi; ex quibus vt suâ causâ
 disertius vberiusque defenderent, quotcum-
 que potuerunt in suam factionem pertraxe-
 runt. à quorum omniû iudicio, nisi pro ipsis
 sententiam tulerint, appellare non dubita-
 bunt, tantisper dum eos paullatim in suam
 sectam factionemque pellexerint. Quòd si
 hoc hominum genus in suam sententiam
 perducere nequeunt (multi siquidem ex his
 Dei beneficio illorû insidias effugerunt) non
 deest aduersariis quod dicant, vt illorum iu-
 dicium subterfugiant. Hoc Ludouicus Vi-
 ues, Thomas Morus, Emserus, Nicolius, O-
 chius, Cocleus, Pighius, Staphylus, Rossen-
 sis, Clichtoueus, Franciscus Balduinus, ac in-
 numerabiles alij, qui istorum impia dogma-
 ta non modò non improbarunt, verum e-
 tiam editis libris execrati sunt, sæpe sene-
 runt. Quorum iudicium isti quoque perti-
 nacissimè reiecerunt. Nam, vt rem compen-
 dio exponam, nullum huius causæ alium iu-
 dicem nisi laicum ac theologiæ ignarum, nul-
 lum laicum, nisi qui pro ipsis iudicet, aduer-
 sarij admittunt. Quibus adolescentuli qui-
 dam, Oratores, Medici, Poëtæ minimè de-
 fuerunt; qui cum istorum nouorum theolo-
 gorum locos tantum communes legissent,

theo-

*Iudicem pro
 se dicentem
 hæretici qua-
 runt.*

theologiam repentè professi sunt; idque tanto cum fastu, tantaque sui fiducia, vt sese non solum omnibus antiquis, verum etiam iis ipsis, à quibus instituti sunt, anteponant. Apud Næuium percontanti, cedo qui vestram rempublicam tantam amisistis tam cito? respondetur, quia gubernatores noui stulti que adolescentuli illam administrabant. Id generis homines ferè sunt temerarij nouarumque rerum studiosi. Quod cum aduersarij non ignorarent, nihil duxerunt antiquius, quam huiusmodi hominum temeritati causse sue instrumenta committere, non dubitantes quin à stulto iudice breui sententiam reportarent. Est enim adolescentia rerum imperita, levis, temeraria, nouarumque rerum studiosa cum primis, senectus autem grauis, circumspecta, matura. Ex quo intelligi potest, huiusmodi adolescentulis iudicibus talem materiam tanti que ponderis causam non debuisse committi. nam in tali negotio nihil faciliè diuulgandum est aut publicandum, nisi ab iis, quorum interest, summo consilio iudicioque libratum. Nemo (vt ait Aristoteles) eligit iuuenes iudices aut duces, quia non constat eos esse prudētes. sed omnibus cum iuuenibus tum senibus in tanti momenti negotio Platonis consilio, quod ille quondam in re multo leuiore Laconibus & Cretēsisibus

*Cicero in
Catone.*

*Adolescentia
qualis sit
ostenditur.*

Lib. 3. Topic.

L

dabat,

Lex præclarissima pro iuuenibus præscripta fuit.

dabat, obtemperandum fuit: Vobis quidem, ait, si rectè constitutæ sunt leges, vna certè lex erit præclarissima, quæ iubeat nequis iuuenum quærere audeat, rectène an contrà, se leges habeant, sed vno omnium ore vnaque voce tamquam à Diis positas concedi præcipiat. nec vlllo modo aliter pati quidquam à iuuenibus cogitari. Senem autem siquid excogitarit, principibus & æqualibus nemine iuuenum audiente referre. Ita diuinus ille philosophus, ad cohibendam ac refrenandam iuventutis temeritatem, quæ, cum iis licet pro suo arbitrio & dicere & facere, Rempublicam frequenter evertunt, diuinitus scripsit. Ex quibus intelligi potest, quanta legibus reuerentia debeatur, quanta sit earum maiestas & auctoritas, de quibus rectène, an contrà se habeant, iuuenibus quærere non permittit, senes principibus referant, siquid in eas fortè deprehenderint, quorum auctoritate consilioque si id quod illi excogitarunt æquitati consentaneum est, lex ipsa aut mutetur, aut explicetur, aut abrogetur. Quòd si in legibus humanis ac ciuilibus conseruandis tanta maturitas, prudentia, grauitas adhibenda est, quanta in diuina lege retinenda, qua hominum salus continetur, prudentia, quanta grauitas, quanta maturitas est necessaria, præsertim

In legibus maturitas prudentia et grauitas desiderantur.

ferim cùm tanta sit huius legis auctoritas vt obseruata vitam , violata mortem adferat sempiternam ?

Quæ cùm ita sint , iuuenes eosque omnes, qui in theologiæ studio minus elaborant, parumque versati sunt, quamuis ætate processerint, aliisque præclaris dotibus ornatæ esse videantur, tamen & à disputando, & multò etiam magis ab interpretando iudicandoque de iis quæ ad diuinam legem ac Christianam fidem pertinent, abstinere deberent. fit tamen nescio quomodo vel potius incommodo, vt nulli sint promptiores, nulli audaciores ad litigandum ac iudicandum de quauis materia, quàm iuuenes, iis qui in eo argumêto, de quo queritur, minus operæ studiique posuerunt. Sed omnium pace dixerim, numquam certè adducar vt credam, quemquam tametsi optimo ingenio præditum, tametsi in ceteris artibus ac disciplinis, vt in Grammaticis, Dialecticis, Rhetoricis, Medicina, Philosophia, Iure ciuili, aliisque id genus, aut in omnibus istis si maius apprimè versatum ad theologicas controuersias diiudicandas aptum esse. immo verò eum ad hoc ineptiorẽ existimo quàm theologum simplicem, vt de controuersiis, quæ in illis artibus ac disciplinis exoriri solent, diiudicet, propterea quòd sola theologia ceteris

Iuuenes omnibus aliis audaciores ad iudicandum de quacunque materia sunt.

*Theologia
sublimior est
omnibus sci-
entis.*

artibus simul iunctis in vnumq. coëuntibus, difficilius est atque sublimior. Neque tamen infitior hominem in iis disciplinis diu multumque versatum, ad theologiæ studium esse aptissimum maximeque idoneum, modò discentem se esse meminerit, nec celerius quàm par est, se magistrum esse opinetur; caueatque illud in primis, ne in ferenda de theologiæ quæstionibus ac difficultatibus sententia absque magistrorum catholicorum ecclesiæ patrum consilio præceps sit, donec in ea arte satis elaborauerit atque profecerit: nihil enim hic iudicandi temeritate perniciosius, quæ & iuventuti tam familiaris est, vt propè naturalis esse videatur, & in omnibus disciplinis maximam opinionum & errorum confusionem parere consuevit, maxime vbi obstinationi animi pertinaciæque cōiuncta, de sua eruditione atque doctrina falso sibi ipsi magna promittit.

1. Cor. 8.

Qui fastus, sui que fiducia ex humanis scientiis ac disciplinis ferè nasci solet, de quibus Apostolus ait: Scientia inflat, charitas autem ædificat. Scientia igitur, nisi charitate temperetur, hominem typho vanitatis inflans, in fastum ac superbiam erigit & extollit; idque agit, vt cuius pectus insederit, id se multa existimet scire, quæ nescit. Quo animi morbo qui laborant, ad theologiæ studiū inepti

inepti sunt. de iis enim in Euangelio Domini Matth. xxi. loquebatur dicens: Confiteor tibi pater, quòd doctrinæ meæ arcana mysteria abscondisti à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis, id est, humilibus qui imbecillitatis ac exiguitatis suæ conscij, sese vltra staturæ suæ modum non erigunt. Nullum est enim errori pabulum animo humanarum disciplinarum scientia inflato tumidoque iucundius. quod si superior non sensit ætas, hoc nostro sæculo non solum in theologia, sed etiam in aliis facultatibus plus satis experti sumus. quas omnes scioli quidam se nactos arbitratur, cum in humanioribus litteris aliquantulum promouerunt, ex quibus tantos spiritus repente concipiunt, ut de omnibus argumentis ac controuersis aliarum disciplinarum, quas illic attigerunt quidem, non minore fiducia, non alio vultu ac fronte, quam peritissimi magistri solent differere, scribere, iudicare audeant.

Audiui quendam Antonium Muretum, omnium liberalium disciplinarum nostra memoria peritissimum, cum ad iuris prudentiæ studium se Tholosam contulisset, paucis post diebus eam facultatem, cui operam dare cœperat, publicè professum esse. Magna Antonius Muretus suorum virorum imbecillitate probauit. omnium expectatio. Sed quorsum euasit? imperitus magister ab omnibus scholaribus

auditoribusque suis rideri coepit. Quod cum ille sensisset, ac intra paucos dies suarum virium imbecillitatem probasset, sese minus idoneum, qui iuris prudentiam, quam nondum satis didicerat, doceret, esse professus est. Ita litterarum scientia instructus, nisi animi moderatione coërceat ac refrenet, quo minus in ceteris artibus disciplinisque versatus est, eo se peritiorē ac doctiorē arbitratur. contra quāto diligentius ac diutius iis operā dedit, tanto magis quid sibi desit agnoscit. Idcirco de eo, qui postquā humaniores (quas vocāt) litteras imbibit, tum ad iuris civilis studium sese confert, dici solet, quod primo anno se doctorem existimat, secundo baccalaureum, tertio incipit, quarto se nihil esse arbitratur. quanto enim plus operæ diligentiaque in eo studio ponitur, tanto discens, & quā parum in ea arte profecerit, & quā multa sibi discenda restent, ut absolutus magister eueat, clariùs perspicit. Ita paulatim eo animi tumore compresso, remotaque vanæ opinionis caligine, homo se ipsum videt & agnoscit, ac suam pristinam vanitatem irridet, quæ cum illius pectus occupauerat, se longē doctiorē esse arbitrabatur, quā nunc, cū multum in ea arte profecit, se esse iudicat.

*In litteris
diutius ver-
satus magis
agnoscit quid
sibi desit.*

Idem iis accidit, qui postquā illas litteras imbibebunt, pari vanitate tumentes, in theo-
logia

logiæ adytum impudenter irrumpunt. qui primo statim anno, ab ipsius studij initio, non modò sese magistros ac doctores existimant, verumetiam alios, qui in eo studio diu multumque versati sunt, quorum ipsi non merentur esse discipuli, aspernantur atque contemnunt. Qui si in hoc animi tumore, suiq. obliuione, inquam, per arrogantiam ac vanitatem inciderunt, diutius perseuerēt, vereor ne in mille errores paullatim delabatur, propterea quòd quascumq. opiniones, quæ veri similitudinē præ se ferentes, eorū animis primum occurrunt, temerè amplectuntur ac probant. & quoniam se suasque opiniones magni faciunt, eas tam pertinaciter amant, tam obstinatè defendunt, vt, nisi singulari Dei beneficio, ab huiusmodi erroribus ad veritatis lucem animique sanitatem reuocari non posse videantur. Tumor enim animi gliscens in dies singulos non sinit illos cernere veritatem, quam à se vanitas ei inimica repellit ac reiecit. Ad hæc isti suas opiniones, quas pro veritate complexi sunt, tanti faciunt, tam studiose diligunt ac colunt, vt eos, qui sibi contradicunt ac veritatis lumen ostendere cupiunt, nō modò audire nolint, verum etiam incredibili odio persequantur. Quanti igitur ipsi se æstimant, tanti ab aliis etiam omnibus æstimari volunt. Et quoniam opi-

*Tumor in hæc
re: is crescit,
non sinit eos
veritate cer-
nere.*

niones ab istis temerè electas quidam ita amplecti nolunt, vt omnes alias abiiciant, eorumque iudicium tamquam Apollinis oraculum sequantur, iis succensent, eos lacerat, detestantur, oderunt.

Inter hæreticos magna errorum diuersitas confusioque inuenitur.

Quæ cum ita sint, minimè mirum est si illi absq. vllis retinaculis subinde in alios atq. alios delabatur errores, tantaq. sit inter eos opinionum varietas, tanta confusio, vt neq. in Ægypto, neque in Babylone par ac similis vquam esse potuerit. nam inter sexcentos ex istis vix duos reperiatis, qui sibi in eadem fidei opinione consentiant. Quod enim hic probat, ille improbat; quod huic placet, isti displicet. Si hic alium quempiam ex symmystis suam opinionem proferentem audiuit, aliam nouam illique contrariam statim fabricabit; ne fortè si idem quod ille, alius diceret, indoctor videretur; si nihil noui adferret, idiota existimaretur. Ita in Christiana religione in dies nascitur tanta confusio, vt ipse Satanas nihil ad euertendam religionem aptius, nihil subtilius excogitare potuisset, quàm hoc quod iam agi videmus. Non est mihi dubium, quin isti homines, qui de aliarum disciplinarum scientia gloriantur, quod hic dicimus molestè ferant. Quid? inquit: An omnis doctrina est penes talem? ergone ceteri nihil vident? Itane verò? nobis isti interdicerent, ne

facris

sacris litteris, quibus salus cōstat, operam de-
 mus: nōne omnes de salute animæ suæ de-
 bent esse solliciti? an Euangelium iste solus
 intelligit? nos quoque illud intelligimus, nos
 scimus quid nobis factō opus sit, non minus
 quàm ille. Quibus respondeo, ab iisq̃ue pe-
 to, vt me & excusatum habeant, & verum
 quod mihi perspectum exploratumq̃ue est,
 dicere sinant. Quamquam enim isti per o-
 mnia sacra millies deierarent, non possum
 tamen adduci vt credam hominem alterius
 professionis tam benè intelligere Euangeliū,
 non dico quàm me, sed quàm bonū aliquem
 theologum. Vt enim medicinam nemo me-
 lius callet quàm medicus, iurisprudentiam
 nemo melius quàm iuriconsultus intelligit;
 ita theologiæ nemo alterius professionis peri-
 tior, nemo æquè peritus ac theologus. Me
 verò cum iis conferre nolo, turpe siquidem
 id mihi esset, vt illud omittam, comparatio-
 nes odiosas esse. Quòd autem isti dicunt, nos
 illis interdicere ne sacras scripturas legant,
 theologiæq̃. dent operam; falsum est id qui-
 dem. neque enim id nobis propositum est,
 atque vtinam omnes prophetarent. Sed mo-
 uet me magnoq̃ue dolore discruciat pereun-
 tium multitudo; horum profectò me mise-
 rer, horum gratia hoc munus aggressus sum,
 hunc laborem suscepi, vt errorum, quibus

*Theologus
 melius quàm
 quis alie-
 rius profes-
 sionis Euan-
 gelium intelli-*

Simile.

implicati tenentur, malorumque communium fontem ostenderem, ex quo tantarum calamitatum exundans flumen manat & profluit.

Theologia studium non est malorum causa.

Quid est igitur caput horum & causa malorum? Non theologiæ studium, non diuinarum litterarum lectio, sed eorum cæca temeritas. qui cum theologiæ perexiguam nauauerint operam, studiumque suum in alia qualibet arte ac disciplina potissimum collocent, in rebus tamen Christianæ religionis ac fidei iudicium partes sibi sumunt, vindicant, arrogant. Quemadmodum isti facere solent, qui cum vnum aut alterum mensëm hæreticorum libros legerint, repente doctores facti, fidem ac theologiam veterum, quam nō modò non intelligebāt, sed ne attigerant quidē, cæca & improuida temeritate condemnant. Dico igitur hanc audaciam, hanc superbiam, hanc arrogantiam, hunc animi tumorem, præcipuam esse causam, quæ fidei Christianæ perniciem, exitium, ruinam adferat.

Hæreticorum superbia & audacia fidei Christianæ perniciem præcipue adfert.

Quod nostro sæculo cœptum, longius serpere videmus, nisi istorum immanis refrenetur audacia; idque agatur, ut & isti sese agnoscant, & causarum ecclesiasticarum cognitionem ac iudicium iis permittant, quibus defertur iure diuino. En ipsa veritatis ratio, quæ cum à me dicta sit, mihi ignoscant. Neque enim adferri

adferri potest alia caussa, cur inter sæculi nostri Poëtas, Philosophos, Oratores, Medicos, tanta pugnantium opinionum varietas deprehendatur, nisi hæc sola, quòd ex iis plerique, tametsi aliis doctiores, suam tamen conditionem non agnoscunt, neque intelligunt quousque progredi debeant. alij verò inepta vanitate tumentes, ac sui obliti, lineas transiliunt, & quod illis non debetur, assumunt.

Sed (vt vnde digressa est eò reuertatur oratio) aduersarij cum minimè dubitarent, si id genus homines vani ac tumidi de controversia quam contra fidem nostram isti exco- gitauerant, iudicarent, fore vt hac ratione ciuitatis Dei, id est, Ecclesiæ validissimo muro haud parum labefactato, in eam facile irumperent, omniaque rapinis, sacrilegijs, cædibus ruinisq. fœdarent. Hoc in primis summo studio diligentiaque curarunt, vt iuuentutem artium liberalium, vel illiberalium cogitatione superbam ac tumidam ad librorum suorum lectionem allicerent, ei que vt suas contra nostram fidem disputationes libenter audiret persuaderent: quòd facilius cæca iuuentutis ingenia, antequam ipsius fidei intelligerent veritatem atque rationem, in hæreticos inducerentur errores. Neque enim veritas ita facile percipi potest, facilius omnino ac iucundiùs imbibuntur errores, ad quos

*Iuuenes in erro-
res hæretici
quomodo in-
ducebant.*

Genes. 2.

quos naturæ vitio, quàm ad veritatem aut ad virtutem procliuiiores sumus. Sensus enim & cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua. proinde errores ac vitia sine magistro ac sine vlllo labore discuntur. Veritas autem ac virtus sine magistro ac difficultate percipi non potest.

Quod cum aduersarij non ignorarent, id egerunt vt in omnibus Academijs aut scholis, cum bonarum (quas vocant) litterarum, tum etiam iurisprudentiæ & medicinæ non solum professoribus, verum etiam scholaribus causæ suæ cognitionem iudiciumque committerent, vt hac in re ea in errorē propensione, quæ familiaris est omnibus, freti, teneris adolescentum ingenijs suas opiniones & errores eloquentiæ pompa exornatos, ac verisimilitudine excultos infunderēt, atque ita veritatis locum mendacia occuparent, atque præriperent: quæ cum postrema sequeretur, locum in quo pedem poneret, non haberet, sed tamquam publicæ salutis inimica ab illis temerè & improuidè reiiceretur. Eadem calliditate iuniores huius regni principes capere conati, ad eos quoque huius causæ iudicium detulerunt, rogantes eos, vt sua equitate perspecta, de summa rei sententiam ferrent. Qui tamen diuinarum litterarum imperiti, lectis tamen aduersariorum libris, quos

Heretici, quæ calliditate & astutia visi sunt, vt sciētiarū professores & scholares in errores inducant.

Heretici quomodo plures nobiles decipere potuerūt.

quos illi & orationis nitore pompaque verborum instruxerant, & foris etiam auri fulgore colorumque apta varietate distinxerant, vt ad eos inspiciendos ac legendos externa quoque species curiosam alliceret iuuentutem, vt sic hæreticæ prauitatis error & anguis sub viridi herba melius latere posset. Lectis igitur aduersariorum libris, & huius serpentis latentis veneno infecti plerique nobilium, fide ac religione maiorum temerè damnata, nouas istorum opiniones amplexi sunt.

Est enim propria iuuentuti curiositas, ei que coniuncta temeritas: senectuti autem sapientia plena constantia. Quod cum isti non ignorarent, iisdem artibus ac dolis regem quoque nostrum tum adolescētem (quem Deus optimus maximus sua benignitate custodiat, ei que maiorum suorum Christianissimorum Galliarum regum, quemadmodum præclare cœpit, vestigiis insistenti prolixam incolumitatem ac salutem diuino fauore concedat) ista portenta capere conati sunt. quod vt perficere possent, miserabili adhibita oratione ei supplices facti sunt, vt de illorum causa cognoscere dignaretur, hac ratione ætatem illam doli nesciam circumuenire, atque in sectæ suæ nassam impellere molientes. Sed adolefcenti regi (quem Deus optim. maxim. non solum sapientissimorum virorum consilio

*Gallia regem
hæretici qualiter decipere
conati sunt.*

sepsit,

sepsit, verum etiam occulto gratiæ diuinæ beneficio rectum iter salutis ac vitæ deferere passus non est) temeritas defuit. Ita illi veteratores & callidi, nec illum suis artibus capere, nec quidquam adhuc promouere potuerunt. Quod si ab iis factum esset, quantum Galliæ malum, quanta calamitas accidisset, si Christianissimum Franciæ populum ad regis adolescentis nutum fidem ac religionem retexere oportuisset? Sed quis aduersariorum sapientiam non miretur, qui eius ætatis regē de tam sublimi diuinæque materia iudicare posse existimauerunt, ad quam definiendam omnia cœcumenica concilia, omnes Patres atque Doctores, tam antiquos quàm neotericos, tamquam minus idoneos repudiaverunt? Attamen isti suauissimi homines adolescenti regi persuadere cupiebant, ad eam controuersiam iudicandā, de qua nullum cōcilium, nullus maiorum satis idoneè (vt ipsi dicere solent) pronunciare potuit, illum, qui in hac palæstra parum exercitatus esset, ad eā rem satis idoneum esse. Et sanè si pro iis iudicare voluisset, cum pro vero ac legitimo illius causæ iudice libenter recepissent, eiusque sententiam, tamquam oraculum aliquod diuinitus allatum, amplexi fuissent. Sed quid? Isti veteratores & callidi adolescentulo regi nostro non modò cupiebant, sed etiam sperabant

*Sapientia hæreticorum in-
videtur.*

*Hæretici confunduntur, eo
quod circa fidei materiā
regis adolescentis iudicium,
tamquam oraculum si
pro illis illud proferret, recepissent.*

sperabant persuadere, illum esse tantū theolo-
 gum, vt de tali caussa sine vllō errore sen-
 tentiam ferre posset, in qua omnes Christia-
 nissimos Galliaē reges, illiusque maiores ab
 hinc decem aut duodecim sæculis, ex quo tē-
 pore fides ab iis suscepta in Gallia coaluit, er-
 rasse dicebant, vt si hanc censoriam virgulam
 ac iudicandi auctoritatem ille sumpsisset, ad
 eum decipiendum viam sibi hac ratione
 munirent. Quod si effecissent, si eorum con-
 filia rex secutus fuisset, si eorum verbis fi-
 dem habuisset, quantis (oro) regem adole-
 scentem totius posteritatis omniumque qui
 nunc sunt Christianorum sannis, scomma-
 tis atque ludibriis exposuissent? Erat sanē
 præclarum, tot Christianissimorum ac fortif-
 simorum Galliaē regum præiudiciū vnus
 adolescentuli regis sentētia retractari, immo
 damnari, illum regem adeò fortem, adeò
 Christianum, adeò disciplinis omnibus ex-
 cultum & ornatum Carolum Magnum, il-
 lum regem ita sanctum ac doctum Ludoui-
 cum, illum litterarum musarumque paren-
 tem, ac sapientissimum Franciscum, huius
 nominis primum, tot alios reges, in quibus
 eruditio cum virtute certauit, in nostra fide
 comprobanda falsam tulisse sententiā, quam
 non solum ad mortem vsque constantissimè
 retinuerunt, verumetiam pro ea defendēda
 fortunas

*Vnde a'ole-
 scenti regis
 sentētia hære-
 tici Christia-
 nissimos Gal-
 lia reges dā-
 nare intende-
 bant.*

fortunas omnes, ipsumque sanguineum fortissimè obtulerunt. in qua fide diiudicanda regem adolescentulum isti errare posse negabant. O admirabilem istarum opinionum ineptiam, absurditatē, insaniam, vanitatem!

*Haeticorum
paradoxa.*

Quis huiuscemodi paradoxa umquam audiuit? qui malum aut imperitum iudicem quærit, is se causæ suæ æquitati diffidere ostendit. Neque tamen regem nostrum pro illa ætate, prudentia singulari iudicioque peracri diuinitus exornatum fuisse negauerim, sed qui de tanta causâ iudicaret satis idoneus non erat. Quod in eam partem accipi velim, ut ex iis, quæ à me dicta sunt, aduersariorum versuta malitia ac calliditas perspicui possit. Neque enim supplicem illum libellum, quo à rege audientiam postulabāt; se eius iudicio submittentes, eo animo fecerant, quod regis imperio parere vellent, eiusque sententiam amplecti, nisi fortè pro ipsis ille iudicasset: sed hæc solum tum ab iis agebantur, ut tenerum adolescentuli regis animum, si nihil amplius possent, certè nouorum illorum dogmatum, opinionumque suarum cōfusione turbarent. Nam si causam istam regia auctoritate sententiaque terminari re vera ex animoque voluissent, cum tot Galliæ reges ab hinc multis non solum annis, verum etiam sæculis nostram fidem suis sententiis comprobarint, illorum

*Haetici te-
nerum regis
adolescentuli
animum tur-
bare conabū-
tur.*

illorum autem perfidiam repudiauerint atque dānauerint, quid iam opus esset verbis?

Sed quid illa lenitate verborum aduersarij sibi vellent, rerum exitus docuit; nimirum, vt hoc submissionis obedientiæque prætextu consiliorum suorum machinamenta celaret. nam si regio iudicio contenti erant, cur regum, qui adolescentem hunc regem præcesserant, tot edicta calcabant, quæ illi in eos qui huiusmodi tuerentur errores, meritò sanxerant? Quid enim rex ille Franciscus? quid eius filius rex Henricus? quid alter Franciscus rex? nōne istos tamquā hæreticos cum eorum doctrinæ impietate damnarunt? Si igitur vt dicunt ita etiam sentiunt, regis officium esse de causā fidei iudicare; cur tot regum edicta sententiasque contemnunt? cur eam religionem ac fidem repudiant, quam rex adhuc probat ac colit? quid hoc aliud est, nisi id quod antè dicebam, istis nullum placere iudicem, nisi pro iis sententiam ferat? Sed quæ (malum) est ista dementia, existimare mundum semper in tantis tenebris tantaque cecitate mansurum, vt illorum dolos videre non possit? quid autem sibi volebant illæ preces supplicesque libelli, cum illis certum fixumque propositum esset, regis sententiæ nullo modo cedere, nulla ratione obtemperare? nam si regem quemadmodū

*Hæreticorum
verba in ipsos
retorquentur.*

M

postula-

*Contra hæ-
reticos efficax
argumentum
ex eorum pe-
titione proce-
dens.*

postulabant, iudicem esse voluissent, in illo supplici libello illud profectò adiecissent, se ab eius sententia, quæcumque tandem illa esset, minimè prouocatuuros, sed totam controuersiam illius iudicio terminatuuros. Alioqui quid opus erat regi totiꝫ aulæ tantum laboris ac molestiæ adferre, cum ipsis cõstitutum esset ac certum, regis sententiæ non aliter cedere, nisi pro illis iudicauisset? nam (vt post declarauit euentus) illis propositum erat, tametsi multa pollicebantur, regis iudicium reiicere, nisi pro illis pronunciaffet.

Quid igitur sibi volebant illæ preces? cur regi supplices erant? certè vt hoc modo periculum facerent, an tenerum regis animum mouere, eiusꝫ religionem ac fidem suis blasphemis, & illo verborum lenocinio ac fūco concutere possent: eumꝫ ad extremum in suorum errorum voraginem præcipitare. nam experientia rerum magistracui-
dentissimè ostendit, illos nihil minus velle, quàm vt eius controuersiæ fluctus regia auctoritate componerentur. Vnde perspicuum est, istos nullum huius causæ iudicem admissuros, nisi eum qui pro ipsis sententiam ferret. eum autem quicumque tandem ille sit, pro vero ac legitimo recipient. Quorsum enim pertineret alioqui tanta iudicum reiectio, & tam crebra mutatio, nisi ad explorandum,

*Experientia
quid hæretici
intenderent
docuit.*

dum, an tandem aliquando regem aliquem inuenire contingeret, qui ab illis circumuentus ac deceptus, nouam illorum (vt ipsi loquuntur) religionem suo calculo comprobaret? Sed regem nostrum Christianissimum nobis diuina beneficentia adeò illæsum sanumque seruauit, vt illi hoc in primis constitutum sit maiorum suorum fortissimorum ac Christianissimorum Gallia regum vestigiis insistere. Neque sanè quisquam Gallia rex coram Deo excusari posset, si fortè maiorum suorum religionem fidemque desereret. His enim regibus ad illorum fidei confirmationem singulari beneficio tantum gratia diuinitas largita est, vt cælesti virtute ac miraculo, per manuum impositionem ægros curent, quod iuxta Christi promissionem ex eorum signorum genere est quæ fidei veritatem sequi ac probare debeant, nec maiore beneficio regem nostrum adolescentem, ne tot aduersariorum insidiis, fraudibus, dolis, quibus illum irretire conati sunt, caperetur Deus seruauit.

Quæ cùm ita sint, quid iis iam illa expectatione frustratis reliquum erat, nisi vt tot regum edictis atque sententiis humiliter obtemperarent, depositaque pertinacia, cum toto orbe Christiano, à quo tam temerè ac improuidè, ne dicam impiè, se antè disiunxerant,

*Gallia reges
per manuum
impositionem
ægros curant.*

Marc. 16.

rant, sese denuo coniungerent? num igitur ita sibi faciendum putarunt? minimè verò. Immo cum regem in suam factionem pellici non posse animaduenterent, operam dederunt, ut ille cogeretur iis plures è populo decipiendi, in suasque partes illiciendi potestatem facere. Cum enim primis illis conatibus, quibus totum Galliae regnum vi & armis in suam factionem cogere nitebantur, optatum defuisse successum intelligerent, propterea quòd pauciores opinione deceperant, neque tantum hominum numerum, quàm ad executionem consiliorum suorum opus erat, in factionem suam adhuc traxerant, cedendum non nihil, quemadmodum existimare meritò possumus, sibi duxerunt; uti postea securos & imparatos adorsi, certiores plagam infligerent. Sed, antequam arma corripere, à rege, regioque consilio facultatem decipiendi, in suamque factionem illiciendi regis subditos extorserunt; ut quemadmodum haud iniuria suspicamur, cum tantam populi multitudinem, quantam ad legem suam, quam ratione aut scripturae auctoritate non poterant, vi & armis propagandam, immo repugnantium cervicibus imponendam esse necessariam arbitrabantur, in sua castra traxissent; tum demum impia arma rursus induerent, bellumque renouarent, ac totum Galliae

*Haeretici a-
liud nouae cal-
liditatis &
astutiae genus
excogitarunt.*

Galliæ regnum pro lege Christi, leges eorum ac hæreses recipere cogerent.

Sed nullum ex principibus aut ex nobilitate, vt carnifices eorum esse sustineant, ab istis deinceps falli posse confido. nam suo malo quale hoc prophetarum genus sit, iam profectò didicerunt. Nec tamen isti scribendis libris contra leges ac regis edictum, bonifque lacerandis, vbicumq. fuerint, abstinent; vt hac via populum, quem imperitum ac minus idoneum esse nouerunt, ad cognoscendum ac iudicandum de sua caussa alliciant, atque ita valeant circumuenire quàm plurimos. Et ne illorū scelerata consilia disturben-
Concilia æcu-
menica &
theologos in
fidei causis
hæretici re-
spiciunt, & i-
diotas admit-
tunt.
 tur, theologos aut œcumenica cōcilia in hu-
 ius theologicæ rei caussa iudices nullo modo
 recipiendos putât; in qua tamen mulierculas
 suas aliosque idiotas, & quosuis non theolo-
 gos libenter admittunt. quorum quia nullū
 aut certè debile admodum est iudicium, ea
 re & pro istis iudicant, & subinde in varios
 labuntur errores.

Et sanè nisi aduersarij popularium animos in tantam arrogantiam, fastum ac sui obliuionem præcipitassent; iam dudum istarum seditionum ac tempestatum, quibus Gallia adhuc fluctuat, finem haberemus. Qui fluctus ab istis toto Christiano orbe excitati, antè componi non possunt, quàm populus in

viam redeat, seseque cognoscat, ac ingenij sui vires mensuramque intelligens, se, qui de hac causa iudicet, minus idoneum esse sentiat. Nihil enim perniciosius, nihil incurabilius eo homine, qui cum ægrotet, se ægrotare non credit. ad hæc nihil intractabilius stulto, qui se sapientem existimat. Vt enim ait Sapiens: Expedit magis vrsæ occurrere raptis fetibus, quam fatuo confidenti sibi in stultitia sua. Ergo nisi hominibus illud ante omnia persuasum fuerit, neminē inter theologos, nisi theologiæ peritissimum, iudicare debere, fieri non potest, vt suis liberentur erroribus, atque in viam salutis ac vitæ, quam stultè deseruerunt, aliquando redeant. Quēadmodum enim viator aliquis in aliena regione iter faciens, si se viam nosse arbitratus, semel aberrauerit, numquam in viam regredi potest, nisi suum agnoscat errorem; in quo si obstinato animo perseuerauerit, quanto magis procedet, tanto à recta via longius aberrabit: ita huic populo, qui temerè aduersariis credidit, se per scripturæ sacræ campos, & saltuum angustias viam nosse nihilominus, quàm eos, qui hanc sub optimis ac peritissimis præceptoribus magno studio, diligentia, labore didicerant, vsu venit. nam à recto itinere semel aberrans, in viam regiam salutis ac vitæ, quam sui maiores constantissime tenuerunt,

Simile.

Proverb. 17.

Simile.

nuerunt
test, qu
set, fa
se viat
nosse e
get, qu
donec
eius re

Apo
nosse
tamqu
ceptur
dum p
neque
nesta,
non ex
primis
tulqu
tur. O
ta per
tem a
sum.
elegan
quado
nosse
nosser
Vnde
hoc so
entissi

nuerunt,regredi neque vult, neque ante potest,quàm agnito errore,sibi,quòd viam nosset,falsò persuasum fuisse intelligat.Sed cùm se viam melius quàm omnes maiores suos nosse existimet,noua subinde itinera sibi finget,que illum in maiorem errorem adducēt,donec à regia via tam longè discesserit,vt de eiusreditu spes nulla superesse videatur.

*Haretici noua
sibi itinera
fingunt quæ
ipsum in præ-
cipitium du-
cunt.*

Apollinis oraculum *γνώθι σεαυτὸν*, id est nosse teipsum, Græcia iure miratur, quod tamquam saluberrimū humano generi præceptum Delphici templi vestibulo inscribendum putauit antiquitas. Quo monemur, neque ultra vires esse conandum, neque honesta,quæ virium nostrarum mediocritatem non excedunt, prætermittenda. Sed illud in primis præcipitur, vt humani ingenij spiritusque arrogantia reprimatur atque frangatur. Omnis enim humanæ vitæ pestis ac certa perniciēs est ignoratio sui: philosophiæ autem ac sapientiæ prima pars est, nosse seipsum. Quod Demonax quoque philosophus eleganter exposuit; à quo cùm quæreretur, quādo sapere cœpisset: Cū, inquit, meipsum nosse cœpi. Nullum scilicet qui se ipse non nosset, putabat habendum esse sapientem. Vnde etiam Socrates, tametsi dicere solitus, hoc scio quod nescio, Apollinis oraculo sapientissimus iudicatus est. Quæ verba in eius

*Philosophiæ
prima pars est
nosse seipsum.
Demonax.*

Socrates.

*Gorgias phi-
losophus.*

apologia ita explicantur: Omnes illius ætatis philosophi, cum ab iis quæreretur, num hæc & illa scirent, respondere soliti erant, se omnia scire; adeò vt Gorgias quidam summa de se fiducia in cõuentu poscere, qua de re quisque audire vellet, ausus sit. illi tamen, vt dicebat Socrates, omnes imperiti erant, neque omnia, de quibus gloriabantur, sciebant. Ego verò, inquit, non magis omnia noui, quàm illi. Quare non video cur illis anteponi debeam, nisi quòd imperitiam meam agnosco. illi enim cum nihil sciant, hoc ipsum tamen nesciunt, cum se omnia scire arbitrentur: ego verò cum nihilo plus sciam quàm illi, hoc ipso eos supero, quòd ignoratiam meam ipse cognosco. Ita Apollo hac sola ex causa Socratem omnium, qui se sapientes arbitrabantur, sapientissimum iudicauit. qui si hodie viueret, quid de sæculi nostri sciolis diceret, quo tanta sui plerisque obrepfit obliuio, vt se omnia scire existiment? nec id in qualibet arte ac disciplina, sed in omni excellentissima ac difficillima theologia, diuinæque scripturæ peritia, quam omnes etiam imperitissimi sibi arrogant & assument. Vnde est illud Diui Hieronymi: Quod medicorum est, promittunt medici; tractant fabrilia fabri. Sola scripturarum ars est, quam sibi passim omnes vindicant. Scribimus indocti, doctique poemata

*Socrates quia
se nihil scire
confessus est,
sapientissimus
iudicatus est.*

*Epistol. ad
Panellinum.*

poëmata passim. Hanc garrula anus, hãc delirus senex, hanc sophista verbosus, hanc vniuersi præsumunt, lacerant, docent, antequam discant. Alij adducto supercilio grandia verba trutinantes, inter mulierculas de sacris litteris philosophantur. alij discunt, pro pudor, à feminis quod viros doceant. Et ne parum hoc sit, quadam facilitate verborum, immo audacia edisserunt aliis, quod ipsi non intelligunt. Taceo de mei similibus, qui si fortè ad scripturas sacras, post sæculares litteras venerint, & sermone composito aures populi mulserint, quidquid dixerint, hoc legem Dei putant, nec scire dignantur, quid prophete, quid Apostoli senserint, sed ad sensum suum incògrua aptant testimonia, quasi grande sit, & non vitiosissimum docendi genus deprauare sententias, & ad voluntatem suam, scripturam trahere repugnantem. Et paullo inferius: Puerilia sunt hæc, & circulatorum ludo similia, docere quod ignores; immo, ut cum stomacho loquar, ne hoc quidem scire quod nescias.

Hac oratione Hieronymus duo genera Duo hominũ genera carpit diuus Hieronymus. hominum accusat, alterum eorum, qui cum litteras ne attigerint quidem, interpretandis tamen scripturis sacris magistrorum sibi nomen assument; alterum autem eorum, quos animo tumere dicebam. ij sunt qui littera-

M 5 rum

rum scientia inflati, vbi ad scripturæ sacræ studia accesserint, absoluti magistri repente haberi volunt; cū nullius vñquam præceptoris discipuli fuerint. Qui cū in ceteris artibus ac disciplinis, vt in iure ciuili, medicina, aliisque huiuscemodi non audeant labra diuidere, nisi iis antea operam dederint, in hac tamen omnium excellentissima ac difficillima, in quā sine certa animæ suæ perniciē errare nemo potest, non modò magistri, verū etiam iudices haberi volunt, ac de omnibus controuersis, quæ inter huius disciplinæ professores doctoresque vertuntur, ferre sententiam. Hoc autem totius mali caput est, quòd huiuscemodi homines tumidi seipsos videre ac nosse non possunt, nec quā ad iudicandum de tali materia sint inepti, intelligunt. Ita iis vsu venit, quod olim cuidam mulierculæ (auctore Seneca) solebat accidere. Harpastē (inquit) vxoris meæ fatuam scis hereditarium onus in domo mea remansisse. hæc fatua subitò desiit videre. Incredibilem tibi narro rem, sed veram; nescit esse se cæcā, subinde pædagogum suum rogat, vt migret: ait domum tenebrosam esse. Hoc quod in illa ridemus, omnibus accidere liqueat tibi; nemo se auarum esse intelligit, nemo cupidum. Cæci tamen ducem quærunt, nos sine duce erramus, & dicimus; non ego ambi-

tiosus

Totum ini-
quitas ca-
pit in Gallia
fuit, homines
seipsos non
nosse.

Seneca.

riofus fum, fed nemo aliter Romæ poteft vivere. non ego fumptuofus, fed vrbs ipfa magnas impenfas exigit. non eft meum vitium quòd iracundus fum, quòd nondum conftitui certum genus vitæ: adolefcentia hæc facit. Ita nemo vitium, quod in ipfius vifceribus fedet, intelligit.

Idem iftis tumidis & arrogantibus vfu venit. qui quamquam theologiæ prorfus ignari funt, & tamquam cæci id ea arte quam minimè didicerant, fuam tamen ignorantiam & cæcitatem non intelligunt, fed domum Dei Ecclefiam Romanam tenebris errorum plenam eſſe contendunt, atque ideò ſe migrare velle prædicant, cum ipſi tamen cæci ſint, ac errorum ignorantiaque tenebris inuoluti. Nam Dei domus Romana eccleſia diuinæ ſapientiæ lumine plena eſt & illuſtris, quæ (vt ait Ioannes) non eget ſole neque luna, vt luceant in ea. ApoC 27. nam claritas Dei illuminauit eam, & lucerna eius eſt agnus, & ambulabunt gentes in lumine eius, & reges terræ adferent gloriam ſuam & honorem in illam. Non igitur domus Dei Eccleſia tenebroſa eſt, ſed iſti gloriæ cupiditate & animi tumore cæcati ſunt. Itaq. cum Seneca inferam: Difficulter ergo ad ſanitatē perueniunt, quia ſe ægrotare neſciunt. Chriſtum complures phreneticos, alioſq. ægros ſanaſſe legimus:

*Stultos non le-
gitur quod
Christus sana-
uit.*

mus: stultos sanasse non legimus. Quid ita? quia iuxta doctorum sententiam illi suum morbum, suam stultitiam non intelligebant, immo verò se sanos atque sapientes esse credebāt: & vt nec Scribas nec Phariseos ab eorum spirituali cæcitate sanauit, quia ij se perspicacissimos esse, veritatemque acutissimè cernere putantes, suum errorē ac cæcitatem nō videbant. quibus dixit: Si cæci essetis, nō haberetis peccatum: nunc verò dicitis, quia videmus; peccatum vestrum manet. Ita paucos admodum hæreticos sanat, paucos ex iis errorum suorum cæcitate liberat, quascumque preces ij faciant, quoscumque psalmos cantillent; quia neq. se in errore versari sciūt, neque scire volunt, sed potius se & toti orbi præferunt, & reliquis omnibus sapientiores esse arbitrantur.

Ioan. 9.

Luc. 18.

Ergo istis idem quod euangelico Phariseo vsu venit, qui templum vt oraret ingressus, postquam seipsum, quòd reliquis hominibus iustior esset, vanè iactauit; peccatis inquinatus, ac turpior, quàm antè fuerat, domū rediit: Publicanus autem peccato suo agnito, iustificatus discessit. Sic isti Pharisei sese reliquis omnibus sanctiores, integriores, iustiores, doctiores esse credentes, post illas suas preces cæci domū redeunt; idiotæ verò simplices agnitam suam ignoratiam ac indignitatem

Simile.

rate
pero
illu
in q
præ
qua
fate
S
hom
quo
anir
veri
iect
& a
liga
qui
lis i
Dei
resip
inde
mus
fun
run
mn
tem
C
hun
tiæ
nun

tatem humiliter verecundeque confessi, ad percipiendum veritatis lumen Dei munere illustrantur. Et sanè mundus ab ista cæcitate, in quam sese ab arrogantia & inani gloria præcipitari passus est, curari non poterit, antequam suam agnoscat ignorantiam, suumque fateatur errorem.

Sed magnopere vereor ne huiuscemodi hominibus tumidis & inflatis idem eueniat, quod olim Phariseis ob illorum pertinaciam, animique præfractam obstinationem, qua veritati repugnabant; nimirum vt à Deo reiecti atque deserti, vidētes iam non videant, & audientes non audiant, neque corde intelligant veritatem, & sanari salutemque assequi valeant. Vereor, inquam, ne clausis oculis in æterni interitus barathrum ruant, nisi Dei beneficio ad meliora conuersi, celeriter resipiscant: numquam tantus fatuorum ac indoctorum hominum, quantum nunc videmus, numerus fuit. Stultorum vbique plena sunt omnia & tamen numquam plures fuerunt, quos sui cœpisset obliuio, qui que se omnium doctissimos arbitrarentur, quàm hoc tempore.

Olim diabolus in primis illis insidiis, quas humano generi struxit, nihil aliud nisi scientiæ diuinæ æqualitatem ausus est polliceri. nunc verò per suos Prophetas & Apostolos longè

Luc. 9.
ioan. 12.
Eia. 6.

Genes. 3.

longè maiora promittit. nec enim solùm diuinæ scientiæ æqualitatem appetere suadet, verumetiam istis iam plenè persuasit, quòd eam consecuti sunt. Quod ex istorum oratione planum faciam. Quid enim aliud est non credere Dei verbo, nisi cùm id quod ex ipso Dei verbo factum esse didiceris, tum demum credere, cùm qua ratione effici potuerit comprehendas? quid hoc inquam aliud est, nisi diuinæ scientiæ sibi æqualitatē vindicare? quod hoc exemplo manifestum euadet; quoniam Christus ait: Hoc est corpus meum: Hic est sanguis meus. &: Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus. Maiores nostri verbo Dei simplici sinceritatē fidem habentes, in Eucharistiæ sacramento corpus & sanguinem Christi verè ac realiter (vt loquuntur) esse credebant; quemadmodum ipsa verba significāt. Aduersarij autem illorum Ecclesiæque fidem se satis confutasse existimant, si illud suum (quomodo) apponant: nec antè Dei verbo fidem habēdam putant, quàm iis diuinæ potentiæ, quæ ad id efficiendum, quod Dei verbum clarissimè factum esse prædicat, necessaria est, ratio explicetur. Quia in re nōne cuius homini ratione prædito se diuinæ sciētiae æqualitatem consecutos esse denunciant? quod enim dicunt, quid aliud est, quàm si ita dicerent: Qui fieri

Dei verbo nō
credere quid
sit.

Math. 26.

Luc. 22.

Marc. 14.
Ioan. 6.

1. Cor. 11.

fieri
bus
igitur
uerb
quo
mife
mag
S
ratio
tur,
bi v
ad h
nos
En p
intel
se ex
que
certa
omn
scien
coru
Dei
argu
Quò
pium
quæ
fecit
sibile
quan

fieri possit, vt Deus carnem suam hominibus in cibum tribuat, non intelligimus; id igitur non fit. Quod consequens ex ista vniuersali vim assumit: Deus nihil potest, nisi quod nos comprehendere possumus. Et sic miseri hæretici intellectus sui paruitate Dei magnifica opera metiri conantur.

Sed operepretium est, istorum argumentationes & syllogismos explicare, vt intelligatur, istos aut diuinæ scientiæ æqualitatem sibi vindicare, aut certè vitiosè argumentari; adhuc modum: Deus nihil potest, nisi quod nos intelligere possumus: id igitur non fit. En præclara istorum argumentatio, ex qua intelligitur, aduersarios, qui Deum nihil posse existimant nisi quod ipsi comprehendere queunt, cum Deo de scientiæ æqualitate certare. Consequens est præterea, vt Deum omnipotentem esse negent. Qui sic? quia suā scientiam & Dei potentiam æquales faciunt, eorum autem scientia finita est: aut igitur Dei quoque potentiam finitam, aut istorum argumentationem malam esse necesse est. Quod si Dei potentiam circumscribere impium est, ipsique scripturæ sacre repugnat, quæ ait, omnia quæcumque voluit Dominus fecit in cælo & in terra, & nihil Deo impossibile; operepretium est animaduertere, in quantum arrogantiæ audaciæq. fastigiū aduersariorum

*Hæretici suā
scientiam &
Dei potentiam
æquales faci-
unt.*

*Psal. 113.
Luc. 1.*

riorum tumor animi tandem ad extremum sit euectus. Quis autem satis vberi lacrymarum fonte deploret, quòd tantam hominum multitudinem nostro sæculo vsque adeò aduersarij dementauerint, vt ij se & diuinæ sapientiæ æqualitatem consecutos putent, & omnium quæ à Deo fieri possunt, rationem comprehendere existiment? Sed hoc aduersariis profectò debemus, quòd miserum populum nimisq̃ credulum ita fallunt atque decipiunt.

*Omniū quæ
Deus facere
potest, rationē
hæretici se
posse compre-
hendere indi-
cant.*

Quid autem primum accusem aut exacerer, illorū inne improbitatem ac malitiam, qui miseros ita fefellerunt; an horum stultitiam, qui talibus impostoribus adeò temerè crediderunt, vt quidquid ab iis dictum esset, quamuis incredibile, id totum pro vero cupidissimè amplecterentur? Amborum exemplum est apud Terentium, gloriosus ille Thraso eiusq̃ parasitus Gnatho. ex quibus ille quidquid ab hoc in eius laudem & gloriam dicebatur, quamquam id falsum esse nouerat, facilè credebat; hic autem operam dabat, vt omnem suam orationem ad illius ambitionem gloriæq̃ cupiditatem accommodaret. Ita nostro sæculo sectarij concionatores blando sermone aures hominum titillantes, mundum adeò gloriæ cupidum, adeò Thrasonicū offenderunt, vt quidquid iis dicendum

In Eunuchis.

tendum videretur, is temerè crederet. Dixe-
 runt isti mundum rectè, etiam absque vilo
 studio intelligere scripturas; credidit mun-
 dus. Dixerunt mundum præclarum esse
 theologam; credidit. Dixerunt eum non
 minus confidenter & incorruptè de Ecclesia-
 sticis controuersis iudicare posse, quam ipsos
 theologos aut & cumenica concilia; credidit.
 Dixerunt omnes antiquos ecclesiæ doctores
 in hac caussa diiudicanda errasse, mundum
 autem errare non posse; credidit. Dixerunt
 diuinas scripturas à mundo rectè intelligi,
 quas his mille annis nemo potuit intelligere;
 credidit. Dixerunt à Deo illi ad intelligen-
 dum scripturas Spiritum sanctum, quem an-
 tiqui patres numquam obtinere potuerunt,
 esse concessum; credidit. Dixerunt sanctos
 Patres fuisse homines, ipsum verò minimè;
 credidit. Dixerunt ipsum tantum scire quan-
 tum ipse Deus sciret; credidit. Quid opus est
 multis? ita gradatim istum Thrasonem in
 tantum gloriæ culmen extulerunt, in tantam
 sui obliuionem adduxerunt, vt facile persua-
 derent, eum non solum aliquid magni ac su-
 pra humanum modum esse, verumetiā cum
 ipsa diuinitate propter sapientiam posse con-
 ferri: adeò, vt existimaret earum artium ac
 disciplinarum, quas ne attigisset quidem, se
 iis ipsis, qui eas docerent ac traderent, longè
 N peritiorum

*Varia hereti-
 corum vicia
 dicta à mudo
 recepta sunt.*

*Mundani
homines ad sui
cognitionem
annuntiantur.*

peritiorem esse. Nescio quis teneros oculos mihi fascinat agnos. Quæ saga sic mundum fascinauit, vt nec sese iam norit, nec quid possit intelligat? O munde immunde, in te quæso reuertere. agnosce teipsum, & hanc animi elationem, hunc tumore, hos spiritus tandem aliquândo depone. Non es (mihi crede) tam doctus, non tantus theologus, non tam oculatus ac perspicax, quàm te tuus Gnatho esse mentitur. iudicium tuum sanctæ matris Ecclesiæ Romanæ, quæ errare, labi, decipi non potest, auctoritati iudicioque submitte. Neque enim tibi nouum aut insolitum est, falli, circumueniri, ignorare. semper error tibi familiaris & amicus fuit. cæcus es: illi ergo, quæ perspicacissima est, quæ salutis ac vitæ semitam nouit, crede.

Atque vtinam resipisceres, ex istoque lethali, altissimoque somno, quem mortiferi Sirenarum cantus, aures tuas venenata suauitate mulcentes, tibi attulerunt, euigilares: vt intelligere posses, quàm procul à teipso, quàm longè à recto salutis ac vitæ cursu te ob animi tui leuitatem ac temeritatem isti abripuerint. Nec mihi dubium est, quin aliquando stultitiam tuam ipse risurus sis, cum animaduertes, in quos fallaciarum laqueos te induci passus es, quàm falsa, quàm præclara, quàm sublimia de teipso tibi persuasisti.

Tum

Tum
assenta
que m
nitis nō
cratio
bi scrib
farioru
consili
atque
tamqu
esse co
De
cienda
Hæc e
rū ini
dum
iudici
dum
ad iud
teria
omne
mort
in par
cebar

Tum nobis quoque gratias ages, quòd tibi
 assentatorum tuorum calliditatem, fraudes-
 que monstrauiamus, eosque pro suis in te me-
 ritis nò solum iustissimo odio, sed etiam exe-
 crationibus insectaberis. Quòd si hæc, quæ ti-
 bi scribimus, attentè legeris, quanta aduer-
 sariorum hac in re iniquitas fuerit, eorumque
 consilia omnesque conatus, quid sibi vellent
 atque proponerent, nimirum vt te fallerent,
 tamquam in speculo te clarissimè visurum
 esse confido.

*Illis gratias
 agere debe-
 mus, qui nos
 illorum errori-
 bus Dei gra-
 tia liberaue-
 runt.*

Deum opt. max. precor, vt ad hæc perspi-
 cienda tibi mentis oculos aperire dignetur. *Conclusio di-
 ctatum tertium.*
 Hæc est igitur prima & singularis aduersario-
 rum iniquitas, quam in hac caussa admiserunt,
 dum illius cognitionem, à legitimis verisque
 iudicibus auocatam, hominibus ad iudican-
 dum prorsus ineptis committunt, iisque quòd
 ad iudicandum de tam sublimi cælestiq. ma-
 teria idonei essent falsò persuadent: in qua
 omnes theologos, non solum viuos, sed etiam
 mortuos errasse, minusque idoneos, qui, qua
 in parte veritas esset, iudicarent, fuisse di-
 cebant.

DE ADVERSARIORVM

DOLIS, QVIBVS POPVLVM,
quem iudicem legerant, circumuenerunt, ut
contra suos maiores inauditos sententiã ferret.

CAPVT VII.

*Hæretici iudi-
cis usurpato
sibi officio
quomodo vfi
sunt.*

VIDEAMVS nunc quàm præcla-
re noui isti iudices, aduersariorum
salutare (si Deo placet) consilium
sequeuti, suo officio functi sunt. Sed

illud in primis, aduersariis prima actione vsq.
ad eò illulisse hominibus, vt eos huius sacro-
sanctæ causæ cognitionem veris legitimisq.
iudicibus extorquere persuasos, ad iudican-
dum de ea pro vniuscuiusque etiam imperi-
tissimi arbitrio impellerent, parum fuit; nisi
etiam illos in suis maioribus cum sua fide cõ-
demnandis, æquitatis ac iuris rationem vl-
lam obseruare prohiberent. nouis siquidem
istis iudicibus à se lectis aduersarij præscripse-
runt, vt sibi cæcam in ferendis sententiis te-
meritatem adiungerent, omniaque impro-
uide ac incõsideratè administrarent, Euange-
licis iudicibus non conuenire totius causæ
summã exactè cognoscere, quod alij iudices
facere consueuerunt, satis esse alteram partẽ
audire; ne si fortè noui isti falsi iudices vtram-
que partẽ audissent, adhibitaq. aliqua prudẽ-
tia ac maturitate causam ipsam diligenter
expen-

*Iudices alterã
partem solum
audire hære-
tici contende-
bant.*

expendere, totamq. ipsius rationē examinare
 cepissent, pro illis minimè iudicarent. Ita eos
 celeriter sententiā ferre iusserunt. Vos singuli
 (inquiunt) tantū eruditionis, doctrinæ, sapiē-
 tiæ, quantū omnes summi theologi, quātum
 ipsa cōcilia omnia, consecuti estis. nolite itaq.
 procrastinare, sed statim de nostra cōtrouer-
 sia ferre sententiā. dicimus maiores vestros
 errasse, idolorū fuisse cultores, fidē, quā iij no-
 bis per manus tradiderūt, falsam esse, ac Dei
 verbo repugnantē. Non argumēta nobis de-
 sunt, non ratio cur ita sentiamus. Audite igitur,
 legite, ac tū demū iudicate pro nobis. Ca-
 uete autē in primis, ne illorū apologiam, illo-
 rum argumenta, rationesq. audiat aut lega-
 tis. non veterum patrū monumēta, nō neote-
 ricorum lucubrationes terantur, nō denique
 istorum Frāciscanorum aut quorumuis alio-
 rum catholicorum conciones audiantur, ne
 fortē vobis fidem suam incorruptam, Dei que
 verbo conformē probent atque persuadeāt.
 Credite nobis solis, ad eos etenim condem-
 nandos, nos qui eos accusamus eorumque
 capitales hostes sumus, audire satis est. tanta
 est nostra æquitas, innocentia, integritas.
 Credite nobis asseuerantibus. tanta nostra fi-
 des, sanctitas, iustitia, pietas, vt si maiores no-
 stri, & qui illorum vestigiis insistant, non es-
 sent impij, hæretici, idolorumque cultores;

*Hæreticorum
 ad iudices
 suasio.*

numquàm illos vestris sententiis iugulandos tradidissemus. Quæ cum ita sint, contra illos, & pro nobis, secundum ea quæ rettulimus, ac salutare consilium, quod vobis dedimus, ferre sententiam.

Hac oratione fatuis iudicibus suis, ut de tam excelsa diuinaque causa iudicare audent, persuaserunt: tantaque miserorum credulitas fuit, tanta dementia, ut quemadmodum iis aduersarij præscribebant, temerè iudicarent. Hæc est igitur altera aduersariorum iniquitas, quam in hac sacrosanctæ fidei causa admittunt, cum instar barbaricæ feritatis vel tyrânicæ impotentia, maiores nostros inauditos condemnant. Quod si ullam æquitatis rationem habuissent, iudicem à se lectum, ut de hac causa cognosceret, monere debbant; ne ante sententiam ferret, quàm reum patienter audiret: quemadmodum leges omnes ciuiles, humanæ, diuinæ præcipiunt. Numquid lex nostra (ait ille) iudicat quemquam, nisi prius audierit ab ipso & cognouerit quid faciat? Dicebat Nicodemus ista Iudeis, Christum inauditum condemnare cupientibus.

Quid lex ciuilis, nonne restitutionem facit reo aduersus eremodicium iudicium? Pilatum ipsum in Christum ad solam inimicorū eius accusationē & prædamnationē quam

Joan. 7.
Peut. 17.

quam
finge
quis
res in
rum
adess
procu
admi
ob fo
here
dam
abes
rint,
cere
fend
xum
inhu
ioru
defe
nob
din
tur
mo
& r
tio
no
ter
ac
gn

quam illi se integerrimos ac sanctissimos esse
 fingeant, capitis sententiam ferre noluisse
 quis ignorat? isti verò suos nostrosque maio- *Hæretici con-*
 res inauditos, immo ne citatos quidem, ad eo- *tra inaudita*
 rum tribunalia, aut si illi legitimè excusati *partem sentē-*
 adesse non poterant, illorum aduocatos siue
 procuratores, qui pro iis causam dicerent, ne
 admittentes quidem, suos inquam maiores,
 ob solam suorum aduersariorum, filiorum,
 heredum accusationem impiè nefarieque
 damnarunt. Et vt nihil malis deesset, tantum
 abest, vt illos audiendos aduersarij putaue-
 rint, aut omnino quemquam, qui pro illis di-
 ceret, eorumue causam innocentiamque de-
 fenderet; vt iis prorsus constitutum sit ac fi-
 xum, illos omnes tamquam capitales hostes
 inhumanissimo odio infectari, qui suorum ma-
 iorum patrocinium suscepissent, causamque
 defenderent. Senserunt hoc pauperes Cœ-
 nobitæ, qui hodie istorum metu, cultum or-
 dinemque suum iter facientes celare cogun-
 tur, vt omnibus perspicuum sit, quanto & a-
 more Pandoræ istam aduersarij depereant;
 & tamquam alteram Helenam vi, conten-
 tione, iniquitate defendant. Quòd si isti, qui
 nostro hoc sæculo salutare veritatis ac fidei i-
 ter deseruerunt, antequam eam abiicerent
 ac pro falsa damnarent, legere & audire di-
 gnati essent, quid & maiores nostri, & eru-

ditissimi homines noui ad eam defendendam & illustrandam disputassent, litterisq̃ue mādassent, nō dubito quin eam & pro vera probassent atque amplexi essent, & perpetua stabilitate constantiaq̃ue retinuissent. immo verò si iam id facerent, agnito suo errore, ad regiam viam, cui maiores eorum insistentes, salutem consecuti sunt, redirent, nec puderet eos temeritatem suam stultitiamq̃ue damnare. Quod nostra memoria cō pluribus vñ venit, qui in tanta opinionum varietate & cōfusione, tamquam vastissima tempestate, diu multumq̃ue iactati, cū ex iis fluctibus enatare non possent, nec in illa tanta caligine, qua in parte veritas esset, viderent, ac proinde quò se verterent non haberent; tandem iis salutare consilium fuit, vt ad antiquorum ecclesię patrum atque doctorum monumenta recurrerent, quibus diligenter studioseq̃ue lectis, ad extremum sedatis illis animi fluctibus, in antiquæ fidei portu acquieuerunt, tenebrisq̃ue depulsis, clarissimum veritatis lumen se inuenisse lætati sunt.

Sed iis, qui tantum animo fluctuabant, facilius forte subueniri potuit. Quid de iis dicam, qui veritatis itinere deserto longius aberrauerant; nec solum in aduersariorum castris fuerant, verum etiam in hæreseōn & errorum cœno multo tempore volutati erant?

Ex iis

In errorū tempestate iactati, salutare quod inueniunt consiliū.

Ex iis
num
quon
ad hu
lectio
cati,
ruera
etiam
runt,
prude
mi vi
que n
bis iu
ignor
patru
rentu
Ægy
& im
latra
fabul
scrib
perst
lectio
cto n
sed p
M
gita
tiqu
tare

Ex iis sanè complures, cùm antiquorum monumenta studiosè legissent, vt intelligerent quomodo illi credidissent, & quæ illos ratio ad huiusmodi fidem adduxisset; tandem ea lectione admoniti, à pristinoque errore reuocati, aduersariorum castra, in quibus antè floruerant, nec modò gregarij milites, verùm etiam duces & antesignani fuerant, reliquerunt, pedemq. referentes, se in veritatis viam prudentissimè receperunt. Quod cùm summi viri, Vuicelius, Duarenus, Staphylus, alii-
 que nonnulli nostra memoria fecerint, à nobis iure laudantur. Id cùm aduersarij non ignorent, ne quisquam ex eorum discipulis
 patrum monumenta legat magnopere verentur. quos etiam contumeliæ causâ ranas Ægyptiacas vocant: nec ea linguæ petulantia & impietate contenti illorum sapientiæ oblatrant, nihil in iis spiritus, somnia & aniles fabulas esse quæcumque illi loquuntur aut scribunt, aliaque huiusmodi insanis vocibus perstreptentes, vt suos auditores ab illorum lectione deterreant. quos si legerent, profectò nouos illos magistros non tanti facerēt, sed potius cum sua impietate cōtemnerent.

Hæretici suis discipulis libros catholicos quare interdicunt.

Nihil noui erroris isti quod sciam excogitarunt, quod non olim explosum sit, & antiquorum patrum conciliorumque auctoritate damnatum; nisi fortè ea quibus in missæ

N s

facri-

sacrificium vt canes latrant. In quod antiquorum hæreticorum dicere aut scribere ausum adhuc legi neminem, nisi fortè ij, qui Augustini sæculo sola spiritualia sacrificia ad cultum Dei necessaria esse putabant, ea de re

Augustinum.

aliquid dixerunt. Sed Augustinus planum faciens hominem, qui ex anima constat & corpore, non solum mente, sed etiam corpore Deo sacrificare debere, huiusmodi confutauit errorem. Ceteri autem istorum errores in antiquorum libris satis copiosè confutati reperiuntur, in quibus omnia, quæ fidei nostræ isti obiicere solent argumeta soluuntur. Quod si cui hoc dubium fortè videatur, ne quis relinquatur ambiguitati locus, me planum facturum esse profiteor: adsint modò æqui iudices, & audiendi vel legèdi patientia.

Errores in antiquorum libris copiosè confutati sunt.

Quæ cum ita esse aduersarij non ignorèt, ne quis eorum, quos huius causæ iudices esse voluerunt, antiquorum scripta in manus sumat, diligētissime curant. nam huiusmodi iudices legerunt, qui aut ob litterarum imperitiam illorum monimenta legere non poterant, aut si qui poterant, homines illos fuisse latrantes, ne id facerent, dissuaserunt. Quid autem erat causæ, cur suos ab illorum lectione reuocarent? Illud nimirum quod antè cœperam dicere, ne homines incauti, cum intelligerent antiquos illos patres con-

Patrum antiquorum scripta hæretici veripi quare prohibebant.

tra ve-

tra veteres hæreticos, istorum magistros & patriarchas, tam accuratè scripsisse, istos illorum posteros ac discipulos paullatim cõtemnerent, patrumque sententiam, qua istos multis abhinc sæculis damnatos esse constar, suo calculo comprobarent. Quod si fieret, frigerent isti, eorumque iaceret auctoritas, cum omnes intelligerent, nihil in iis admiratione dignum esse, nec singulari Dei munere (quod plerique existimant) noui aliquid in medium protulisse. nihil tamen noui dicunt, nam quæ ab istis dicuntur, aut sunt bona, & à nostris iam dicta sunt; aut mala, & eorum inter veteres hæreticos reperiuntur auctores. Quod pluribus exemplis superius ostendimus, iamque aliis ex abundantia planum faciemus. Aduersarij negant liberum hominis arbitrium: id, teste Hieronymo, à Manichæis sumptum est. Legis Dei obseruantiam impossibilem esse contendunt: hoc æquè de eodem Manichæorum fonte derivatum est. Baptismum aquæ necessarium esse negant, sicut olim (Augustino teste) Seleuciani & Herminiani sentiebant. Negant confessionis sacramentum esse necessarium; ita quondam Audiani Theodoretò teste. Ordinis sacramentum de ecclesia tollendum putant: in eadem hæresi (ut ait Damascenus) ^{Damascenus} ⁱⁿ ^{prologo} ^{Dialo. contra} ^{Lucifer.} ^{Lucifer.} præstant Massiliani, & post Albigeſes. Imagines ^{Damascenus} ⁱⁿ ^{prologo} ^{Dialo. contra} ^{Lucifer.} ^{Lucifer.} sacras

sacras idola esse contendunt: ita quondam & Feliciani, & deinde Valdenses. Virginitatem matrimonio præferendam negant: Ioviniani illud somnium est teste Hieronymo. Quid opus est multis? nihil ab istis dicitur, quod non dictum sit prius. Quid reliquos istorum errores enumerem? certe si quis Hieronymi & Epiphaniij contra hæreses, Augustini de hæresibus ad Quodvult Deum, & Philastri aliorumque veterum aduersus hæreses scripta legere voluerit, quibus ex fontibus huiusmodi errorum impietas hausta sit, liquidò perspiciet; quemadmodum etiam Reuerendiss. D. Lindanus in suis tabulis diligenter exposuit.

Sed ne huiusmodi libri in suorum manus veniant aduersariis curæ est, ut illi hinc semper in errore teneantur, & taliū dogmatum isti habeantur auctores, ac proinde velut orbis terrarum clarissima mirentur ingenia; inde ne validissima argumenta, quæ patres nostri aduersus illorum errores quasi quædam tela torserunt, & hæreticorum sophismata, quibus ij catholicam fidem oppugnant, euersa considerent. Quæ cum ita sint, ab omnibus quibus veritas & animarum suarum salus cordi est, ut antiquorum libros diligenter legant peto: id quicumq. fecerit, non solum quæ dicimus ita se habere perspiciet, verum etiam intelligens tantorum hominum, in quibus

*Antiquorum
patrum libros
legere oportet.*

quibus eximia virtus cum singulari eruditione doctrinaque certauit, fidem ac religionem nostræ fidei adeò congruere, incredibilem animi capiet voluptatem. Quòd si suos discipulos sanctorum patrum lectioni incumbere passi essent aduersarij, nihil erat quod in illos nobis scribendum videretur. quidquid enim ab istis in suorum errorum confirmationem adfertur, iam dudum à patribus satis refutatum est. Multa quidem aduersarij callidè, sed haud scio an ad orbem circumueniendum atque fallendum callidiùs aliquid ac vafriùs, quàm quod antiquorum monumenta simplicium hominum manibus extorserrunt, eaque legere passi non sunt. hoc enim modo duo quæ ad rem mirè faciunt consecuti sunt; vnum ne doctrinæ eorum hæreticæ fontem, originem, antiquitatem populus intelligeret; alterum, antequam stultum & imperitum illius iudicium caperent, vt ingenij acumine iis omnibus qui ante se fuerant, anteferrentur: cùm ea, quæ ipsi docent atque defendunt, neminem antè docuisse populus arbitraretur. Id quâ falsum sit, quisquis ad antiquitatis opera librosque recurrerit, facile perspiciet.

Duo autem hac vna in re iniquitatis genera aduersarij cõiunxerunt. primùm in ipsam antiquitatem sanctosque illos patres, cùm
nouos

Libros antiquorum patrum interdicens hæretici duo consequi intendebant.

nouos istos à se lectos iudices , legendis patrū libris, & quid illi sensissent , & cur ad religionem ac fidem, qua nos quoque suos posteros imbuerunt , secuti essent , cognoscere passi non sunt.

*Circa suos
iudices hære-
tici quid fa-
cere debuerūt.*

Alterum in ipsos suos iudices, quos mone-
re debuerant, sui officij esse, vt de tanta caus-
sa rectè iudicarent, quid aut patres eorum ad
sux fidei confirmationem attulissent , aut il-
lorum posteri , tot homines summa erudi-
tione doctrinaque præstantes, qui nostra me-
moriam summis laudibus floruerunt , quid ad
eandem causam defendendam dixissent, aut
scripsissent cognoscere ; ne damnando inau-
ditos ius ipsum æquitatemque violarent : a-
lioque profectò qui de hac causa rectè iudi-
cet nemo reperietur.

*Ad litteratos
omnes pia ob-
uestatio.*

Ego verò omnes litteratos oro, & per Chri-
sti passionem ac mortem obtestor (si qua eos
salutis suæ cura tangit) vt antequam & nos
& maiores nostros eadem sententia damnent,
antiquorum patrum theologorum ecclesiæ-
que magistrorum opera legant. id si fecerint,
& quod dicimus, nimirum fidem , quam ab
iis traditam accepimus , ab ipsis satis doctè &
accuratè esse illustratam atque defensam, ali-
tèr se habere deprehenderint, ego nullum
supplicij genus recusabo. Quòd si eorum o-
pera legere nolunt , cùm aduersariis se vsque
adeò

adeò fauere ostendant, vt neq. quidquā aliud
nisi illorū probationes legere, neq. aliquē no-
strū maiorūq. nostrorū patronum dicētem
audire sustineāt; ab iis humanitatis iure peto,
ne in hac maxima grauissimaq. caussa iudicū
officiū sibi vindicent & assumant. id si fe-
cerint, iam nunc & pro maioribus nostris, &
pro nobis ipsis, ab eorum sententia ad Chri-
sti, qui nostram innocentiam ab eorum vio-
lētia & iniquitate defendet, tribunal appello.

Ab aliis autem, qui scripta maiorum neq.
legere neque intelligere possunt, ipsa æquitas
postulat, ne de tali caussa (cū ipsi sint ad
hoc inepti, & minus idonei, quippè qui alte-
rius partis argumenta probationesque legere
nesciunt) audeant iudicare. Neque enim mi-
nus absurdum ac ridiculum est, cū homi-
nes imperiti, qui ne primas quidem litteras
attigerunt, nec partium ius legere aut intel-
ligere possunt, de ipsa tamen caussa, quam
nesciunt, pronunciare non dubitant, quā
si cæcus de coloribus, aut surdus de musicis
iudicaret. Quòd si huiuscemodi iudex ca-
sus rectè iudicaret, fortunæ id adscribendum
esset; & quemadmodum Rablesianus ille iu-
dex facere consueuerat, ita hunc ex alea &
forte, vtra in parte ius esset, discere oporteret.
Itaque si à talibus iudicibus appellamus, si
pro maioribus nostris, pro nobis ipsis denique
ad alios

*Cæcus non
indicat de co-
loribus.*

simile.

ad alios magis idoneos prouocamus, cui face-
re videmur iniuriam? Quis adeò durus ac
ferreus, qui id molestè ferat? neque enim du-
bium est, quin ij, qui antiquos illos patres ec-
clesiæque doctores aut propter imperitiam
legere nequeunt, aut si id possunt, tamen
nolunt, aut si volunt, propter alias tamen
occupationes id facere non possunt; ad iudi-
candum, vtrum illi in fide errauerint, an non,
æquè inepti sint. Ab inimicis autem solum
accusatos, minimeque conuictos, temere dà-
nare, legibus omnibus ac æquitati repugnat.

*Iudices ab he-
reticis electi
quàm ignari
fuerint osten-
ditur.*

Cùm igitur ex iis quos huius controuersie
iudices aduersarij esse voluerunt, cõstet, alios
antiquorum libros neque legere neque in-
telligere posse, propterea quòd & ij libri aut
Græcè aut Latinè scripti sunt, quas linguas
isti nesciunt, alios litterarum peritos, aut pro-
pter alias occupationes, quibus districti sunt,
aut ob ipsorum voluminum, quæ magno cõ-
stant, pænuriam id præstare non posse, aut si
possunt, quod & librorum copia & otio ab-
undant, nolunt tamen; hinc ob incredibile
amorem, quo aduersariis deuincti sunt, inde
ob immane Vatinianumque odium ac furo-
rem, quo in nos inflammati exæstuant, non
est mirum, si istorum iudices tam multa
non ex iure, æquitate, iustitia, veritate, sed
potius ex mendacio iudicent, si errantium
& ab

& ab antiquæ fidei veritate dissentientium plena sunt omnia. Veritatis enim spiritus hu- iuscemodi temerarios, iniquos, fatuos iudi- ces, qui altera parte inaudita de tam graui caussa tam leuiter iudicât, disserit. Quæ cum ita sint, quis hoc loco iniquissimum atque in- dignissimum facinus non videat, cum ad- uersariorum, qui lectis à se iudiciis, vt in tanta caussa tam temerè leuiterque agerent, auctores fuerunt, tum ipsorum iudicum, qui suos maiores æternis suppliciis ita te- merè adiudicantes, omnia iura impiè nefa- rièque violarunt?

O DE

DE AXIOMATIBVS SIVE

PROPOSITIONIBVS FALSIS AC

ridiculis, quas aduersarij fabricant, nobisque ac maioribus nostris adscribunt; & de falsorum iudicium suorum temeritate, qua illis leniter credunt.

CAPVT VIII.

ED alias etiam aduersariorum suorumque nouorum iudicū iniquitates videamus. Superius diximus officium iudicis esse causam ipsam illiusque ius, qui in iudicium vocatur, non ex accusatoris oratione, sed ex ipsius rei narratione cognoscere. neq. enim accusator, cum sit inimicus, magnopere curat quid aut dicat aut fingat, modò id causam suam adiuuare, veritatisque imaginem ac speciem adferre videatur. Quapropter incorruptus ac bonus iudex huiusmodi accusatori non temerè credit, nisi reum se iis criminibus, quæ illi obiciuntur, purgantem audierit. odium enim, quo in reum accusator inflammatus est, cuius æquo iudici suspectum reddere debet, quidquid ille sine certis ac euidentibus probationibus in reum dixerit. maximè verò cū de vita & de capite agitur, accusanti inimico facilè credendum non est. Quid autem nequius, quid improbius eo homine, qui vt alieni

*Iudex bonus
accusatori temerè non credit, & reum se purgantem audiat.*

teri capitis periculum creet, in eum crimina falsa confingit? Quòd si in caussa quæ ad hanc vitam, aut ad huius sæculi bona pertinet, mentiri ac fallere nefarium est; in his ex quibus hominum omnium æterna mors vitaq. pendet, mentiri, quantum crimen existimadum est? Talis est hæc fidei religionisq. caussa, quæ remotis dolis atque mendaciis cãdidè ex animo verè agenda est, nihilq. in aduersarios dicendum, quod iudici tenebras, ne veritatem ipsam cernere possit, offundat. Hoc nobis omnis bonus ac veri studiosus facillè concedet.

Sed in hac parte aduersarij eorumq. noui iudices maximè grauissimeq. peccarunt. Illi siquidem complures stultas opiniones, ridiculasq. sententias & vana mēdacia commenti, nobis adscribunt, suisq. iudicibus talem fidem & maiorem fuisse & nostram adhuc esse confingunt. hi verò nobis inauditis grauem iniuriam inferunt, cùm adeò temerè mentientibus credunt; nosq. indicta caussa antè condemnant, quàm aut à nobis quærant, vtrum aniles illas ridiculasq. sentētiās, quas nobis aduersarij attribuunt, tenēdas defendendasq. putemus; aut quæ sit fidei doctrinæq. nostræ ratio, ex nostra oratione cognoscant. Aduersarios autē eorumq. iudices, id est populum ab iis circum-

*Hæreticorum
iudicium te-
merarium &
iniquum fuit.*

uentum atque deceptum, ita (vt diximus) in nos egisse, ex iis quæ illi de nobis scribunt, loquuntur & credunt, facile probabimus. Exempli causa, ex illis mendaciis, quæ ab istis fabricata ita nobis adscribunt, vt præclaris illis iudicibus suis nos ea pro Euangelij veritate habere persuadeant, nonnulla ponemus. Fingunt à nobis Romanum pontificem haberi pro Deo. Quod quàm falsum sit, facillimè intelligi potest. Quis enim nostrum vmquam id aut sensit aut docuit? quis Papam Deum credidit? at enim pontifici obtemperamus, eumque tamquam Christi vicarium ac ouium eius pastorem vniuersalem veneramus & colimus. Recte id quidem. Nónne Apostolorum principis Petri, cui à Domino dictum est; Pasce oues meas, pasce agnos meos; verus successor est pontifex? Et quonià Christi oues sumus, qui suis discipulis atque pastoribus diuina voce dicebat: Qui vos audit, me audit; & qui vos spernit, me spernit; & qui me spernit, spernit eum qui me misit: tantum cælestis sententiæ fulmen timentes, debitum ei tamquam spiritali patri honorem prætermittere non audemus. Quid? nónne Paullus Apostolus præcipit, vt præpositis nostris obediamus, eosque honore ac beneuolentia prosequamur? Quàm impudenter autem calumniantur aduersarij, cum

*Hæreticorum
mendacium
contra Chri-
stianos.*

Ioan. 21.

Luc. 10.

Rom. 13.

Heb. 13.

cum
mè m
num
Q
præsta
nores
imagi
adora
cò m
Ad ha
adora
étrin
de d
quod
tam
quen
cator
pœn
alia
neq
mus
les o
tect
per
uos
in r
glor
ma
mo

cūm nos Papam habere pro Deo sceleratissimè mentiuntur? neque enim nos nisi in vnum Deum credimus.

Quid, quod eādē fidei integritate atque præstantia iactant, nos & sanctis diuinos honores deferre, & publicè docere sanctorum imagines tamquam minores quosdam Deos adorandas esse; quoque elegantior est imago, eò maiori cultu & honore esse venerandam? Ad hæc quòd in Eucharistia buccellam panis adoramus, quòd Euangelio sanctorum doctrinam anteponimus, quòd in concionibus de doctrina fidei mentionem non facimus, quòd hominem sine gratiæ Dei auxilio totam legem seruare posse dicimus, quòd aliquem bonis operibus suis remissionem peccatorum mereri posse defendimus, quòd in pœnitētia superuacuam fidem esse dicimus, aliæque complura ad hunc modum, quæ nos neque docuimus vñquam, neque defendimus. sed aduersarij huiusmodi falsas & aniles opiniones fabricati, præclari scilicet architecti, talē nostram esse doctrinā suis iudicibus persuadent, omnesque eloquentiæ suæ nervos iis opinionibus refutandis intendunt. Quæ in re se contra nos Euangelium defendere gloriantur, tametsi nostrorum nullus, quem mater ecclesia Romana probauerit, huiusmodi sententias vñquam docuerit; sed eas

*Diversa
hæreticorum
mendacia ad-
uersus Chri-
stianos confi-
cta proponunt.*

*Quæ in re hæ-
retici maximè
gloriantur.*

ipſi pro ſua libidine commenti, tamquam chimæras quaſdam oppugnant, vt apud ſuos gloriari poſſint, ſe ea reſutaſſe, ac de iis triumphaffe, quæ illi à quibus defendi docerique dicuntur, ſemper exploſerunt atque damnarunt. Quòd noui eorum iudices, nobis ne interrogatis quidem, num ea ita doceremus an non, & temerè crediderunt, & nos patreſque noſtros tamquam hereticos æternæ morti adiudicantes, nixam mendacio ſententiam impiè tulerunt.

Ex quo perſpicuum eſt, aduerſarios non ſolùm fidem noſtram pro ſua libidine adulterare mendaciisq̃ue fucare, verùm etiam ſexcentas ineptias abſurdiſſimasq̃ue ſententias, quaſi à nobis excogitatas, inferre. imperiti autem iis, quæ ab ipſis ficta ſunt, nimis temerè ac improvidè credunt. Qua in re aduerſarij potius Medij cuiuſdam ex Alexandri paraſitis peſtiferum conſilium, quàm legis diuinæ ſalutare præceptum ſequuntur. ille ſiquidem alios hortari ſolebat, ne metuerent quoduis crimen in quemuis intendere. Vt maximè, inquit, ſanct vulnus quod illatum eſt, manet tamen cicatrix: hæc autem grauiffimè vetat, ne quis criminator aut mēdax aut calumniator exiſtat. Rectè igitur Hippiaſ, nihil, inquit, calumnia pernicioſius in rebus humanis. nullam enim in calumniatores, quem-

Medius
Alexandri
paraſitus.

Hippias.

quemadmodum in alios fures, legem esse latam, cum illi amicitiam, qua nihil melius homini, nihil vberius tollant. Nihil calumnia deterius Cleanthes esse dicebat, quæ si-
Cleanthes.
 mulatque aliquem occulta persuasione de-
 ceperit, etiam odium in eum, qui non com-
 meruit, suscitatur.

Quod si aliis in rebus calumniari adeo nefarium est, quid de iis dicemus, qui in hac sacrosancta fidei causa passim vtuntur calumniis, & pro sua libidine quidquid iis in mentem venit, de aduersariis fingere, illisque obicere non dubitant? quid autem aliud his artibus moliuntur, nisi vt iudicum suorum in nos odium inflamment, quo fiat, vt illi odio abrepti, veritatem videre non possint? Sed scitum est illud Demosthenis: Et si
*Demosthe-
 nis de calum-
 nia dictum
 egregium.*
 calumnia auditorum opinioni se ad tempus inlinuat, nihil tamen ad extremum ea fit infirmius. Itaque fore confidimus, vt istorum auditores eorum calumniis audiendis aliquando satiati, tandem nostri miscreantur, ac diligentius inquirant, num ea quæ de nobis aduersarij iactitant, vera sint, an non. Quod vt quam celerrimè fieri poterit, faciât, etiam atque etiam rogamus; nosque sincere & candidè quod causa postulat responsuros esse promittimus. Nulla hic erit tergiuersatio, sed coram quouis æquo iudice planum
 O 4 faciemus.

faciemus, nihil esse nisi splendida mendacia
 meraſque calumnias, quæ in nos aduerſarij
 fabricantur ac fingunt, dum uſque adeò ab-
 ſurdas opiniones, ridiculaſque ſententias, de
 quibus ſuprà diximus, nos & pro veris habe-
 re, & in concionibus docere iactant. Haſ illi
 fingunt, haſ nobis vel inuitis adſcribunt, ut
 apud fatuos iudices doctrinæ opinionem cõ-
 ſequantur; & nos improbi ac nefarij homines
 eſſe videamur, qui ventris cauſſa, ut illi falſò
 iactitant, adeò falſa, qualia ij nobis attribuūt,
 adeò abſurda & inepta defendimus.

Igitur ſi eorum iudices hac in nos æquita-
 te ac moderatione uti nolunt, ut vel à nobis,
 antequam ſententiam ferant, quærant quæ
 ſit fides noſtra, quæ doctrinæ ratio, num ea
 defendimus, quæ iſti nobis adſcribunt, ab
 illorum ſententia prouocamus, noſque cum
 maioribus noſtris inauditos dānari dicimus,
 nec iniuria iudices alios appellamus. Cū
 enim huiuſmodi opiniones negemus à nobis
 vumquam fuiſſe deſenſas, quam aliam illi ſa-
 tisfactionem exſpectant? ſi tamen æquitatis
 vllam putant habendam eſſe rationem. nam
 cū illas negemus eſſe noſtras, etiam ſi ex
 noſtris aliquem tam abſurdas & inſanas opi-
 niones aliquando defendiſſe conſtaret, eſſet
 id quidem publicè recantare. Quid amplius
 poſtulant? an nos cogendos putant, ut quod
 æquē

*Falſas opinio-
 nes, quas ha-
 zetici Chriſti-
 anis adſcri-
 bunt, negare
 ſufficiens ſa-
 tisfactio eſt.*

æquè atque ipsi, immo verò plusquàm ipsi
 detestamur atq. damnamus, id defendamus
 inuiti? Oleum igitur & operam perdunt,
 cùm huiusmodi erroribus refutandis, quos
 eorum, quibus illi adscribunt, nemo defen-
 dit, eloquentiam suam iactant. Quòd si hanc
 satisfactionem recipiendam nō putant, quid
 velint non intelligo. Omnem itaque æquum
 iudicem appello ac peto, vt & aduersariorum
 & nouorum illorum iudicum, qua in nos ab-
 utuntur, iniquitatem inhumanitatemque
 considerent. Quæ quanta sit hinc intelligi
 potest, quòd neque nostram æquissimam sa-
 tisfactionem, qua nos ab illorum tam prodi-
 giosis mendaciis calumniisquæ purgamus, re-
 cipiendam putant, & vt in nos orbis odia in-
 flamment, eas inuitis nobis attribuunt & ad-
 scribunt. Qua in re tertia illorum apparet
 improbitas & iniquitas, quam in hac causâ
 aduersum nos aduersarij commiserunt.

*Æquissimam
 satisfactionē
 habere ad-
 mittere no-
 lunt.*

O S QVOD

QVOD ADVERSARIORVM

IVDICES, AD INTELLIGENDAM bonam maiorum suorum causam, antequam eos damnent, non satis temporis sumunt.

CAPVT IX.

ENIAMVS ad quartũ caput iniquitatis istorum, in quo non minores iniuriæ nobis illatæ, non pauciora aduersariorum scelera, fraudes, doli, quàm in superioribus reperientur. quæ omnia ex hoc fonte manant & profluunt; quòd ad huius causæ cognitionem neque satis temporis sumunt, neque debitam adhibent diligentiam. Vno siquidẽ die, ob vnã aut concionem auditam, aut lectionem libelli alicuius aduersariorum, & nostrorum, & tum etiam suorum, eũ illi fidem nostram adhuc retinerent; nam si eos pro aduersariis non habebant, Christiani certè erant nimis frigidi; quippe qui nullo fidei suæ tangebantur affectu: vno inquam die non solum maiorum suorum ac nostram, verumetiã suam fidem tamquam falsam abiecerunt atque damnarunt. VVitenbergenses enim ad vnã tantum concionem auditam vnus hæretici, confessionis sacramentum reiecerunt.

Hæreticorum

Qua in re quantum extremæ temeritati tribuant,

tribuant, quis sine lacrymis memoret, præ-^{lenitas & ta-}
 sertim si & ipsius causæ magnitudinem ac ^{meritas quæ-}
 pondus, & quanto in ea periculo erretur at-^{ra sit.}
 tentè consideret? neque enim isti ad intelli-
 gendam ac discutiendam hanc materiâ mul-
 tum temporis postulant, sed vno aut altero
 die audito semel aut iterum heretico concio-
 natore, aut certè cum horum aliquo, cui in-
 ter cyathos ac patinas de sua fide disputare
 ludus est, vno vel altero mense consumpto
 eam statim condemnant ac respuunt.

Sæpè miratus sum cuiusdam hominis te-
 meritatem & insaniam, qui antequam in cer-
 tum patriæ nostræ opidum accederet, ca-
 tholicam colebat fidem, in quo cuidam hæ-
 retico cõtubernalis factus, intra duos aut tres
 menses ita ab illo hærescos venenum imbi-
 bit, vt qui catholicæ religionis cultor accessse-
 rat, rediret hæreticus. Is igitur cùm ad suos ^{Cuiusdam}
 rediisset (quis autem nesciat quantum ille se ^{heretici leni-}
 theologum arbitrabatur) quid in illa pere- ^{tas & impu-}
 grinatione didicisset, exposuit: ac simul caus- ^{dentia.}
 sam ostendit, cur primæ suæ fidei nuntium
 remisisset. Quid igitur ille adferebat? nimi-
 rum illud in primis, vt missæ sacrificium e-
 uerteret, se duabus hebdomadis laborasse, vt
 intelligeret quid sit missa; sed nihil se conse-
 cutum esse. Ex quo concludebat, in suam
 sententiam, immo verò in certam animæ
 suæ

suæ perniciæ missam nihil valere. Quæ cum ab illo temerè & improuidè dicta essent, non defuerunt qui illius arrogantiam retunderent. Quid? inquiunt: si de sordida nescio qua causâ ageretur, vt de illa commodè iudicibus referre posses, non minore spatio temporis opus esset, & vt tam sublime diuinumque mysterium intelligas, tam paucos dies tibi sufficere existimas? Ira nihil istius importunitate & arrogantia stultius, nihil miserius, nihil cæcius. nam qui cõdemnat illud quod ignorat, quia hoc ipsum non intelligit, omnem veritatem ac scientiam sibi notam existimat; ac proinde omnia scire se putat, quemadmodû iste, qui (vt ait beatus Iudas) quidquid nesciebat blasphemabat. Viginti iam anni sunt, ex quo sacris litteris ac theologiæ operam dare cœpi, & tamen triennium in hac sola parte consumpsi, vt quid sit missa, quæ illius ratio, & quemadmodû illa à Christo sit instituta cognoscerem: & iste egregius vir, cuius ingenio nihil mihi cedendum existimo, quindecim diebus tanta mysteria se complecti posse confidit? non dissimilis Bethulienfis hic erat, qui Deo quinque dierum spatium assignauerant, intra quos, nisi de hostium manibus liberarentur, iis se dedere constituerant. Quos imitatus iste bonus vir Deo quindecim dierum terminum circumscri-

*Beatus Iudas
Apostolus in
sua canonica.*

Iudith 7.

cumscribebat, intra quẽ, nisi quæ esset ipsius
de misæ sacrificio fides intelligeret, eam re-
pudiare, seseque hostibus dedere cogitabat.
Cui, quod quondam Bethuliensibus Iudith Iudith 8.
ait, meritò dicitur: Et qui estis vos qui tenta-
tis Dominum? non est iste sermo qui miseri-
cordiam prouocet, sed potius qui iram exci-
tet, & furorem accendat. Ita qui Deo dicunt;
fidem meam repudiabo, nisi intra quindecim
dies vnũve mensem illius rationem intel-
lexero; eos Deum tentare, eiusque iram pro-
uocare censeo.

Alcmenes Lacedæmonius interrogatus à Alcmenes
Lacedæmo-
nius.
quodam, cur Spartani iudices multos dies in
capitalium rerum cognitione consumerent,
eos ita facere solitos esse respondit, propterea
quòd eorum sententia, si fortè aberrasset,
post nullo modo corrigi posset. Quibus ver-
bis ostendebat, in rebus causisque magni
ponderis, vt hæ liquidò intelligi valeant, mul-
tis diebus opus esse, ne veritas temporis filia, Veritas tem-
poris filia de-
bitum tempus
ad nascendum
requirit.
legitimo ad nascendum in lucemque pro-
deundum tempore destituta, abortum passa
esse videatur. Et sanè ad hanc causam ple-
niùs cognoscendam non solùm quindecim
aut triginta diebus, sed etiam compluribus
annis opus est. nam antequam aliquis om-
nia quæ ad rectè iudicandum de hac causa
sunt necessaria consequi possit, iam ætas ver-
get in

*Grammatica
utilitas.*

get in senium. In primis enim danda est grammaticis opera, ut veram atque germanam verborum significationem intelligat, quæ vis simplicium, quæ ratio compositorum, quæ proprietas singulorum, ne in sensu litterali sententiarum, quæ hinc inde in medium proferentur, imperitia duce labatur. Iam de dialecticis quid dicam? quorum scientia adeo necessaria est, ut ea sine nec à falsis vera discerni, nec argumentorum vis intelligi possit?

*Dialectica
necessitas.*

*Rhetorica
usus.*

Quid de rhetoricis? quæ nisi teneat, qui fieri poterit, ut dolos, quibus aduersariorum plena est oratio, comprehendat? Quid theologia? nonne in primis necessaria, ut rem totam quæ vocatur in dubiū planè cognoscat, in hisque omnibus artibus, de quibus diximus, sit apprimè versatus, ut de iis quæ utrinque proferentur, rectam ac sinceram possit ferre sententiam? Sed quàm rara hæc avis sit, quis non videt? quem enim dabis, cui hæc insint omnia?

*Theologia
scholastica
necessitas.*

*In theologia
caussa qualis
index desine-
re debet.*

Quanto autem tempore studiis incumbendum est, antequam aliquis in tantum eruditionis atque doctrinæ culmen ascendat, quanta, ut de hac causa rectè iudicet, necessaria est? Ego verò ut quod sentio, simpliciter exponam, in hac sum opinione, ut eum qui in hac causa iudicis partes sibi sumendas putat, primum 25. aut 30. annos veterum pa-

trum

trum Ecclesiæque doctorum theologiæ iugi perpetuoque studio diligenter incumbat. Deinde quoniam errores celerius faciliusque discuntur, quàm veritas, in istorum nouatorum matæologia decem aut quindecim annos aut perdat aut certè consumat, vt interea temporis omnia illorum argumenta, rationes, syllogismos per otium expendat ac trutinet, & vtrum aduersarij rectè an secus argumententur intelligat. Ad extremum autem antequam audeat ferre sententiam, quid illi de ipsius controuersia summa videatur, cum doctissimis viris conferat. Quod si hoc alicui longum ac prolixum esse videatur, quando obsecro aliquis omnes & veterum illorum patrum, & istorum nouorū dogmatistarū libros leget, euoluet, intelliget? quod nisi factum sit, de iis rectè iudicari non potest.

Quæ igitur (malum) istorum audacia est? quantus animi tumor? quàm detestabilis arrogantia? qui cum honestissimas disciplinas vix à limine salutauerint, de tanti ponderis causa intra biduum pronunciare non dubitant. Magna est aduersariorū astutia & versuta calliditas, vt fidei nostræ arcem oppugnent & euertant. non desunt iis fraudulentissimæ captiones ac sophismata, è quibus doctissimi quique nonnumquam ægre, nec sine magno labore, tamquam ex mæandris quibusdam

*Hæreticorum
fraudulentis
sima sophis-
mata.*

quibusdam ac labyrinthis elabuntur; indocti autem & leues, qui in illos mæandros temerè ingressi sunt, exitum inuenire nō possunt.

Exempli causa aliquid proferemus, ut quanta sit istorum & quàm captiosa calliditas, perspicui possit. In Synodo Possiaccensi Beza orationem habuit, in qua ad subruendam nostram de Eucharistiæ mysterio fidem captiosum quoddam sophisma produxit, aded tectum, & eloquentiæ adulterio (sub quo latebat illa fraudulenta calliditas) ita fucatum ut summos quosdam ac eruditissimos viros animaduerberim, qui illius argumentum, quod tamen nihil aliud est nisi sophisma, quemadmodum iis omnibus qui Dialecticis imbuti sunt, facile probare possumus, ægrè refellerent. Sophisma autem tale erat: Christus suscepit corpus nostro simile, nostrum autem corpus pluribus in locis eodem momento temporis esse non potest: nec Christi igitur. ac proinde fides nostra de realis corporis Christi in Eucharistiæ sacramento presentia falsa est. Habes illius argumentum eloquentiæ remoto fuco, quasi veste detracta. quo posito maiorem acri studio confirmare cœpit, de qua nemo dubitabat. Quis enim hæretici Marcionis ab Ecclesia condemnatam sectatur insaniam, qua Christo verum ac naturale corpus, quale nostrum est, detrahebat?

Duabus

Nod.

Gen. &c.

Beza hæretici
sophisma.

Duabus autem de causis id sibi Beza probandum putabat. Primum ut nos cum Mar-
 cione sentire ostenderet. Deinde ut audito-
 ribus persuaderet, ad probandum argumen-
 tum suum nihil restare, nisi ut illam proposi-
 tionem confirmaret, atque ita is ad illam pro-
 bationem intentus, reliqua incautus præter-
 iret, nec ad ipsius syllogismi malitiam, qua-
 litatem, formamve respiceret.

Quæ cum ita sit, multi tamen illum rectè
 argumentatum esse arbitrati sunt, partim
 quòd dialecticam nescirent, partim quòd
 illius orationem ad dialecticæ regulas exami-
 nare aut non possent, aut nollent. ita facile
 capti sunt, eoque adducti, ut fidem suam te-
 merè repudiarent. Illius tamen argumentum
 planè vitiosum est. nec aliud quidquam nisi
 verū sophisma. Quod qui intelligere volet,
 is ad dialecticam recurrat, in qua regula quæ-
 dam est generalis, ad quam argumentorum
 omnium bonitas tamquam ad Lydium la-
 pidem examinanda est, ad hunc modum. Ex
 puris particularibus nihil sequitur, alioqui
 super huiusmodi propositionum funda-
 mento infinitæ absurditates, falsæque con-
 clusiones extrui possunt.

Sophista quidam olim eadem argumen-
 tandi ratione, qua hic usus est Beza, Diogeni
 probabat illum non esse hominem. Quod

Beza haretic-
 us in suo so-
 phismate
 quare quod
 est manifestū
 cogitur probar.

Beza haretic-
 us
 sophisma ex
 puris particu-
 laribus proce-
 dit.

ego sum (inquit) tu non es: ego autem homo sum, tu igitur non es homo. Quæ consequentia nihil infert, quoniam ex solis particularibus profluit. Sed ad huiusmodi captiones intelligendas atque vitandas viam quandam commodiorem facilioremque demonstrabimus. neque magno opus est studio, sed tantum ut aliæ plures ad hunc modum consequentiæ fiant; ex quibus si falsa quædam & absurda inferentur, cui dubium erit, quin prima quoque propositio, ex qua nihil nisi falsum sequitur, vitiosa sit? Exempli causa, ad imitationem Bezæ iam aliquam ponemus, unde quàm perniciosi magnique errores elici valeant, possit intelligi. In primis Christi corpus ex virgine non esse natum, probatur hoc modo: Christi corpus nostro corpori simile erat; nostrum autem corpus ex virgine nasci non potuit: igitur nec Christi. Habes argumentum Beziano simile. Consequens tamen non modò falsum, sed etiam hæreticum est.

In simili forma quod plures argumentationes sophistica falsa & hæretica sequuntur ostenditur.
a. sophis.

a. sophis.

Accipe alterum. Christi corpus nostro simile erat, nostrum autem super undas maris ambulare non potest: igitur neque Christi ambulavit. proinde falsum est euangelium, in quo id factum esse memoriæ proditum est.

a. sophis.
Joan. 10.

Aliud: Christi corpus nostro corpori simile fuit; nostrum autem in aliquam domum

ianuis

ianuis clausis ingredi non potest : igitur neque Christi post resurrectionem ingressum est. Infinita sunt alia, ex quibus ad istum modum probari potest, Dominum neque transfiguratum esse, neque à mortuis surrexisse, neque in cælos ascendisse. Vides amice lector & horum argumētorum & istorum hominum, qui ea cōmenti simplicioribus quibusque pro puro Dei verbo obtrudunt impietatem cum insigni impudentia, nequitia, vanitate coniunctam, quàm multi homines tum fuere Possiacci, qui cū huiusmodi sophisma incauti audissent, neque illius impostoris ac sophistæ calliditatem ac malitiam intelligerent, ab eo velut rusticula vnius sophismatis subtilitate in retia inducti captique sunt. quod si ad dialecticæ regulas expendatur, quàm vanum ac friuolum sit, statim apparet.

Ex quo intelligitur, vt eò vnde digressa est Cum hæreticis disputare homini parū in dialectica versato perniciosum est. reuertatur oratio, quàm perniciosum sit homini in dialecticis minus versato, cum hæreticis disputare, eorūve libellos, quos contra fidei veritatem impiè conscripserunt, legere vel audire. Num regem tum adolescentulum, num reginam illius matrem, num alios complures vtriusque sexus principes, qui ei orationi interfuerunt, de illius argumenti qualitate tum rectè iudicare potuisse existimandum

mandum est : iure igitur meritoque & sentimus & dicimus, eum qui inter catholicos & hæreticos iudex futurus est, bonis litteris ac disciplinis maximeque dialecticis instructum esse debere, quæ ad sophismata, quibus veritas oppugnatur, detegenda in primis sunt necessaria. siquidem argumenta omnia quibus hæretici fidem nostram impugnant, nihil aliud sunt nisi mera sophismata; quod etiam capitis periculo iis omnibus, qui dialecticis imbuti sunt, facile probare possum, & Dei beneficio alibi ostendam. Igitur Dialecticæ scientia in primis necessaria est, de qua Augustinus: Disputationis inquit disciplina ad omnia genera in litteris sanctis penetranda & dissoluenda plurimum valet. Sophistica tamen cauenda est, de qua scriptura ait : Qui sophisticè loquitur, odibilis est Deo. Cum ergo fidem nostram captionibus atque sophismatis aduersarij oppugnent, nego quemquam dialecticæ imperitum, inter nos & illos idoneum iudicem esse posse. Huic igitur arti multo tempore incumbendum erat, nec vno die auditis huiusmodi captiosis argumentis in nos ferenda, immo præcipitanda sententia. Quod faciunt hæretici ipsi ac sui fautores.

Sed fortè id iam expectatur à nobis, ut hoc loco illud Bezae sophisma, & si quæ sunt alia eiusmodi, soluam. Quod ut expediam, pioque

lectori

Augustinus
lib. 2. de doctrina
Christiana cap. 31

Eccle. 37.

Quare in
theologica dis-
putatione im-
peritus logica
ineptus iudex
sensetur

lectori satisfaciam, duas illius priores propo-
 sitiones, maiorem & minorem, veras esse con-
 cedo, sed conclusionem falsam esse dico. Ne-
 que enim est consequens, propterea quòd
 nulla vniuersalis propositio antecedit. vt e-
 nim esset aptum consequens, argumentan-
 dum illi erat hoc modo: Christi corpus natu-
 rale erat simile nostro; nostrum autem nulla
 ratione, virtute, potentia simul pluribus in
 locis potest esse: igitur neque Christi. Hæc
 conclusio ex antecedentibus certè quidem
 sequitur; sed tamen falsa est, quia ex vniuer-
 sali falsa sequitur: falsum enim est, nostrum
 corpus nulla ratione, virtute, potentia simul
 pluribus in locis esse posse, aut super vndas
 maris ambulare, aut in domum clausis ianuis
 ingredi, aut in cælum ascendere. Nam cor-
 pus nostrum virtute potentiaque diuina non
 solum ea quæ diximus, verum etiam longè
 maiora efficere posset. Cùm igitur ita argu-
 mentantur aduersarij, minor distinguenda
 est. Nam cùm dicunt corpus nostrum simul
 eodemque momento temporis pluribus in
 locis esse non posse; si de naturali ipsius cor-
 poris potètia loquuntur, vera; si de virtute po-
 tentiaque diuina, falsa est illorum oratio.
 diuina namque virtute ea omnia, de quibus
 antè dicebam, effici possunt: Non enim est
 impossibile apud Deum omne verbum. Ita

*Bezæ hærēti-
 ci sophismati
 respondetur.*

Marc. 16.

Luc. 1.

cum Christi corpus eodem instanti pluribus in locis esse dicimus, id virtute potentiaque diuina, cui creaturæ omnes obtemperant, non natura aut conditione ipsius corporis effici dicimus. Ad hunc modum istorum argumenta soluenda, sic illa sophismata, & si quæ sunt alia eiusmodi, diluenda sunt; ex quibus in secundo libro multa soluemus.

Homines quidam periti hoc Beza hæretici sophismate laborauerant.

Vidi homines quosdam sanè doctos ac dialecticæ non imperitos, qui in hoc sophismate refellendo valde sudarent, & quò se verterent, non haberent; nec multum aberat quin eius auctoris sequerentur errores, donec iis latentem illius fallaciam ostendi. Quamquam enim illi Dialecticam artē probè callebant, non tamen in examinandis hæreticorum argumentis eam adhibere cōsueuerant. nos autem ex eo tempore quo istorum calliditatem malitiamque cognouimus, in examinandis eorum argumentis ante quàm ea diluamus, Dialecticæ regulas tamquam lydiū lapidem adhibere soliti sumus. Quo ex studio cum fructum cepi, vt nullum istorum argumentum adhuc viderim, quod non peccaret vel in materia, vel in forma. Atque vti-
nam omnibus qui id possunt, idem esset propositum; qui verò nō possunt, numquam istorum libros in manus sumerent. Et, quoniam id ferè prætern igitur, tam multi quotidie

Circa hæreticorum argumenta & libros quid sciendum sit.

tidie ab istis capiuntur ac pereunt. tanta est
 sæculi nostri calamitas, tanta hominum mi-
 seranda temeritas.

Idem etiam iis vsu venit, quia Rhetorice
 nesciunt, ex qua, quibus artibus ac dolis ad
 stultorum suorum iudicium capiendos ani-
 mos aduersarij abutantur, intelligere possent.
 Exempli causa aliquid ponam. nihil est in
 quo aduersarij plus elaborent, quàm vt con-
 trouersie status, suos illos stultos iudices la-
 teat ac fugiat. Rhetores autem præcipuam
 quæstionem, ex qua totius causæ definitio
 pendet, causæ statum nominant. Quem cal-
 lidi patroni, cum turpem & iniquam caus-
 sam defendunt, quantum in iis est iudicibus
 celare conantur. Idem aduersariis in hac sa-
 cro sancta causa familiare est. Vt cum verbi
 gratia quæritur, vtrum idololatræ sumus,
 propterea quod in Eucharistiæ sacramento
 Christum adoramus: aduersarij causæ sta-
 tum esse simulant, sitne idololatria peccatū.
 ita vt iudicibus suis tenebras offundant,
 eosque sibi credulos teneant, in idolorū cul-
 tum atque cultores pluribus verbis agunt, ac
 idololatriam, quam nos æquè atque illi de-
 testamur, indignum ac nefarium facinus es-
 se clamantes, huiusmodi oratione libros suos
 implent & exornant. aut certè statum esse
 fingent, liceatne buccellam panis adorare, vt

*Fraudibus
 & dolis Rhetorum tur-
 pem causam
 defendunt
 hanc causam
 int.*

nos panis adoratores esse hac oratione persuadeant.

In Eucharistia sacramēto quid fideles adorare intēdunt.

Quod quàm malitiosè ab iis fiat, perspicuum est. maximè cùm in hoc augustissimo sacramento nos nihil aliud nisi Christum Iesum, quem iuxta veridicum ipsius verbum adesse credimus, adorare ne illi quidem ignorent. alioqui si Christum sub his panis & vini speciebus non adesse existimaremus, numquam huic sacramento tantum reuerentiæ deferremus. Quis enim nostrum vmquam panem aut vinum sibi in mensa propositum adorauit ac coluit? Ex quo aduersariorum, qui ita veritatem adulterant mendacioque corrumpunt, iniquitas ac malitia perspicipote. nam si candide sincereque agerent, controuersia nostræ statim dicerent, sitne idololatria Christum Iesum adorare; hunc enim solum in Eucharistiæ sacramento adoramus & colimus. Quod esse faciendum nemo fidelium dubitat.

Quæ cùm ita sint, quantam aduersarij nobis inferant iniuriam, dū nos, qui nihil aliud hic nisi Christum Iesum Dominū & Deum nostrum adoramus, idololatriæ accusant, perspicuum est.

Eadem sinceritate in nos vruntur aduersarij, cùm de cultu & veneratione sanctorum agendum est. Eum enim controuersia statim

rum

tum faciunt, sit ne idololatria, honorem soli Deo debitum, creaturæ tribuere; cum tamen id in quæstione versetur: num sanctis aliquis honor debeat. Nam de priore quæstionis genere nemo nostrum cum iis disputat. neque enim nisi in vnum Deum credimus. talem tamen honorem sanctis debitum esse defendimus, qualem & parentibus debemus lege diuina: & Apostolus Paullus bonis ac piis hominibus deferendum esse pronunciat: Gloria, inquit, honor & pax operanti bonum. Ita si aduersarij simpliciter & ingenuè qui sit nostræ controuersię status ostenderent, in animis idiotarum atque simplicium tantas tempestates quæstionum suarum turbinibus non excitarent. Hac enim oratione ad suos iudices uti debebant: Pontificij negant quidem honores diuinos sanctis deferendos, attamen honorem quendam illis deberi contendunt. nos autem nullum illis honorem deberi defendimus. Hic est nostræ controuersię status, hoc in quæstione versatur. Sed tanta est istorum iniquitas ac malitia, ut & veritatem maximo studio celent atque ex oculis auferant, & sanctis Deo debitum honorem à nobis deferri confingant, & stultis suis iudicibus ita esse persuadeant. Et quamquam illud millies negauimus, tamen illi apud suos clamare non desi-

Exod. 10.

Rom. 12.

*Canisatum
statum suis
imperitis iu-
dicibus here-
tici celant, ut
veritatem oc-
cultent.*

nunt, cum esse nostræ controuersiæ statum. Isti sibi fingunt mōstra quæ vincant, & errores quos in toto orbe Christiano nemo defendit, maximis viribus oppugnant; Herculeisq. perfuncti laboribus de errore victo atq. prostrato triumphos agunt: sicque fatuorum suorum iudicum rusticitati & imperitiæ illudūt.

*De scripturæ
factæ intelli-
gentia quem
statum hære-
tici fingunt.*

Quid cū de intelligentia alicuius loci scripturæ agitur, & veterum ecclesiæ magistrorum explicationem contra eorum commentaria producimus? tum verò fingent in eo versari quæstionem, sit ne veterum sententia scripturæ diuinæ auctoritati anteponenda. Quo posito se scripturæ diuinæ potius quàm vlli homini credere vsq. ad rauim vociferatur. Quis autem nostrum vmquam de scripturæ auctoritate dubitauit? quis non magis illi detulit, quàm aduersarij? Non est igitur is nostræ controuersiæ status, quem illi simulant; sed quæritur, an illorum explicatio veterum explicationi anteponenda sit. Ita eam controuersiam, de qua nemo quærendum putat, aduersarij fingunt, vt stultos suos iudices fallant. Sic in omnibus aliis controuersijs facere consueuerunt; atque id in quo disputationis cardo vertitur, sollicitè celant: ne ignari eorum iudices illud intelligant, fraudemque perspiciant. quam qui videre non possunt, nihil mirum est si ita & facile ab istis capiuntur

capiuntur eisque assentiunt, & eorum causam probantes nostram temerè improuideque condemnant. Quod profectò non facerent, si *Rhetorica petitur causæ statum cognoscens, hæreticorum statum mutantium, dolos perspicit.* Rhetorica, quæ ars paucis diebus neque tradi neque comprehendi potest, imbuti, istorum fallaciam dolosque perspicerent.

Quid iam de theologia dicemus? quantum temporis ante consumet aliquis, quam omnes huius sacrosanctæ disciplinæ terminos imbibit? omnem diuinam scripturam intellexerit? omnia cum veterum tum neotericorum commentaria euoluerit? omnes quæstiones ac difficultates, quæ inter theologos controuertuntur, perdidicerit; vt demum *In theologia controuersia & causæ quantitas desiderentur.* quis illorum sacram scripturam meliùs interpretatus sit, propiusque ad verum accesserit, sine errore diiudicet? antè tristis senectus obrepet; quam omnes illæ disciplinæ, quæ in ecclesiastico iudice requiruntur, edisci comprehendi que possint. Quis igitur aduersariorum, qui huiusmodi officium iudicandi omnibus promiscuè attribuunt, iniquitatē malitiamque satis detestetur? quis eorum, quos illi deceperunt, in tantamque dementiam præcipitarunt, vt suæ imbecillitatis obliui, se huius maximæ grauissimæque causæ idoneos iudices esse putent, calamitatem miseriamque satis aptè meritoque deploret? Homines imperitos & idiotas, qui nō rationum,
non

non argumentorum vim expendere, non captionum aut sophismatum insidias intelligere, non aduersariorum calliditatem, qua in huius causæ actione abutuntur, videre; immo verò ne suspicari quidem possint, idque vno aut altero die, audita vna tantùm aut altera inimicorum concione, ne sumpto quidem ad deliberandum opportuno temporis spatio, tamquam hic errare tutissimum esset, neq. periculi partem vllam secum error traheret de tam sublimi diuinæque causæ adeò impudenter ac temerè iudicare? O cæcitatē ac stultitiā singularē! ô mentes Cimmeriis

Antiqua sententia, qui nihil scit, de nullo dubitat.

(vt aiunt) tenebris atriores! Antiqua veraq. sententia est: Qui nihil scit, de nullo dubitat. Quæ cum ita sint, si pro nobis maioribusque nostris ab huiusmodi iudicum sententia tam celeriter, temerè, leuiter pronunciata appellamus, nemo cui æquitas cordi est, nobis id vitio vertet, propterea quòd in tanti ponderis causæ plus ad deliberandum temporis sumendum est, antequam de ea iudicetur. Ego verò, etiam si aduersariorum iudices amplius quàm triginta annis in id solù incubuissent, eos tamen in iudices minimè reciperem; tantum abest, vt eos qui vnum diem aut certè vnum mensem in alicuius hæretici cubiculo vel studuerunt vel cõsumperunt, recipiendos putem. Quod si illi iudicare

care
ctior
E
rum
tia tu
dam
ex qu
terra
nat

QV
C
q
de
n

V

fed
se ab
end
ait A
omn
nis.
prox
inq

care audent, ab eorum sententia ad alios doctiores sapientioresq. iudices semper appello.

En quartum caput iniquitatis aduersariorum in hac causa, qui suos iudices, arrogantia tumidos, intra tam paucos dies ad ferendam de tanta causa sententiam impellunt: ex quo temeritatis fonte tantum per orbem terrarum errorum ac impietatis flumen manat & profluit.

QVOD ISTI INEPTI IVDI-

CES ADVERSARIIS VS-

que adeò sese dedunt, vt ad maiores suos condemnandos nullum iam nisi illos audire sustineant.

CAPVT X.

ENIAMVS ad quintum caput iudicis officium iniquitatis istorum. Diximus officium quod postulat. iudicis postulare in primis ne

utramq. aurem accusatori tribuat, sed alteram integram reo seruet: id est, ne ita se ab illo abripi sinat, vt hunc quoque audiendum esse videatur oblitus. Iudex enim, vt Simile. ait Architas, haud secus atque ara, ad quam Aristotel. 3. Rhetor. Deut. 19. Ex Le. 19. omnibus accessus pateat, debet esse communis. Lex quoq. diuina iudicibus præcipit, vt proximo suo iuste iudicent. Non consideres, inquit, personam pauperis, nec honores vultu potentis.

Seneca.

potentis. Iustè iudica proximo tuo. Vnde rectè Seneca : Qui statuit aliquid parte inaudita altera , æquum licet statuerit , iniquus est. Noui aduersariorum iudices , iis auditis aut eorum lectis libellis , ita ab officio discedunt , vt nostri maiorumque nostrorum immemores aduersariis sese totos dedant; nec iam aut aliquid, quod in causse nostræ apologia adferimus, audire , aut librum aliquem à maioribus aliisve nostris doctoribus in fidei nostræ defensionē scriptū legere dignentur. Quod illi & sua imprudētia adducti, & aduersariorum , nullum ab illis in hac causa iuris ordinem obseruari volentium , consilio impulsī faciunt. hac autem in re grauissimè peccant, pessimeque labuntur , cum alteram partem nullo modo audiendam putant.

*Sapientis &
æqui iudicis
ad reum qua-
lia verba esse
debeant.*

Longè aliter æquus ac sapiens iudex , cuius ad reum huiusmodi esset oratio. Fiscalis te talis criminis accusauit , vide quid illi respondeas. cupio ex te ipso audire quid contrā dicas, quaque ratione te purges. ego certè non minus attentè ac benignè te audiam , quàm tuum aduersarium audiui. Ita sanè istis faciendum erat, quando in hac causa iudicis partes sibi sumpserant; nec hereticorum sententiam atque doctrinam ante probare debebant, quàm de singulis argumentis, quibus aduersarij fidem nostram oppugnant, ex aliquo

aliquo catholico doctore quæfissent, quid illi videretur, quidve haberet quod in contrariū adferret. qui si eorum iudicio non satis fecisset, ad aliū veniendum erat; donec exactè pleneque cognoscerent, quæ causa sit, quæ ratio, cur aduersariorum doctrinæ contraria sentiamus atque credamus. Vnusquisque ^{Ab hæreticis falsa dogmata audientes, quam diligentiam adhibere iacentur.} etenim ita secum reputare debebat. Cum istius causæ tanta sit magnitudo, tanta maiestas, vt ex ea animæ meæ salus pendeat, istis hominibus temerè non assentiar. ab ipso enim Deo admoniti sumus, ante sæculi finem complures pseudoprophetas in mundum esse venturos, multorumque fidem euersuros. ^{Marth. x.} Fortè sunt isti, de quibus Christus admonuit. Quapropter eorum doctrina mihi diligenter examinanda est. Quòd si ad hoc per me minus idoneus sum, doctorum theologorum consilium sententiamque requiram. Sic istis faciendum fuit, si suæ salutis rationem habere voluissent.

Sed longè aliter illi agendum putarunt, ex quo & summa eorum in nos iniquitas apparet, & animarum suarum prodita salute, in tantam errorum voraginem delabuntur, propterea quòd fidem suam adeò iniquè imprudenterque condemnant, vt nihil miserius dici possit; nihil stultius cogitari. Sed fortè dicent sibi causæ nostræ veritatem ex aduersa-

^{Iniquorum indicium in ista excusatio confunditur.}
riorum

riorum oratione satis esse perspectam, nec iam opus esse vt nos audiant. Nimirum illud est, quod de vobis cum maximo dolore animi iure conquerimur, vos ab aduersariis ita imbutos atque persuasos, vt nisi eos iam audiendum putetis neminem. Quos cum tanti faciatis, quid mirum si vobis iudicibus ij causa cadere non possunt? Sed aduersarij vestri, dicetis, vt ita faciamus, nobis auctores sunt, vt par pari vobis referant. Cùm enim in vestro grege essemus, ne quisquam ex nobis illorum aut concionibus interesset, aut libros legeret, interdicebatis. Fateor, sed hæc longè diuersa sunt. Nam ante istorum aduentum de fidei nostræ veritate nemo dubitabat. transierat in rē iudicatam. Iam viatrix fides nostra catholica, errorum omnium, quos aduersarij studiose defendunt, monstris domitis ac profligatis, totum orbem Christianum suo subiugarat imperio, & vbique nullo repugnante regnabat; cùm isti subitò exorti sunt, qui illam ex antiqua possessione, in qua non modò tot annis, sed etiam tot sæculis præscripserat, vt de eius iure nullus ambigendi relinqueretur locus, cùm bonorum omnium, qui in ecclesia Christiana annis 1500. & amplius summis laudibus floruerūt, communi perpetuoque consensu id illi adiudicatum esset, deturbare conantur.

*Hæretici fidem
catholicam
ex sua anti-
qua possessione
re deturbare
conantur.*

Sed

in Sed quoniam isti ius suum fidei eripere
moliuntur, aliamque nescio quam, nisi fortè
perfidiam in illius antiquam possessionem
inducere gestiunt, æquitas ipsa hoc à nobis
postulat, vt antequam istam alienis bonis pa-
cificè frui patiamur, quid illa iuris haberet,
intelligamus. Nam cùm tanti viri pro illa iu-
dicauerint, eamque damnatis omnibus ini-
micis sententia sua atque decreto in tali pos-
sessione collocauerint, non est de ipsius iure
ambigēdi locus, quod iudici diligēter inspici-
endum est, videndaque instrumenta omnia,
litteræ, contractus, sententiæ, quas pro se illa
producit antequam sua possessione mouea-
tur atque priuetur. in primisque curandum
est, ne ex iis, de quibus litigatur, aliquid lite
pendente mutetur. Multū igitur inter istorū
& nostram causam interest. Ad hæc etiam
illud adiicio, hanc nobis iustissimam visam
esse causam, cur eis interdicendum putare-
mus, ne aduersariorum libros audirent & le-
gerēt; quod &, quemadmodum superiùs ex-
posuimus, eos ad iudicandum de hac causa
ineptos esse intelligebamus, & ne aduersa-
riorum dolis fraudibusque irretiti caperen-
tur, quod magno cum nostro dolore, eorum-
que certa perniciæ factum videmus, magno-
pere verebatur.

*Hæreticorum
libri quare
interdicuntur,
præsertim tu-
libus.*

Sed quoniam in præsentia ab iis impetra-
re non

Q

re non possumus, quin aduersariorum secuti consilium, huius causæ iudices esse velint; quid ab iis minus aut leuius peti potest, quàm vt pro sua æquitate non minus beneuolè & attentè nos fidei nostræ patrociniū aggressos, eamque propugnantes audiant, quàm impugnantes aduersarios audierunt? nam audita tantum altera parte ferre sententiam, in iudice graue crimen est. Quòd si se fidem nostram antequam hæreticorum libros legerent, totam intellexisse contendunt, quemadmodum ego quendam adolescentem nobilem coram multis gloriantem audiui, se ante duodecimum ætatis suæ annum totam fidem intellectu comprehendisse; id verò falsum esse dico. nam fidei articulos, quibus ab ineunte ætate imbuti erant, vt crederent, scire poterant, intelligere non poterat. Nam si eos intellexissent, numquam maiorum suorum fidem aut repudiassent, aut tamquam inanem falsamque damnassent.

Iudicem altera tantum parte audita ferre sententiam iniquum est.

Credere & intelligere, distinge ferre ostenditur.

Esa. 7. Fidem intelligere quid sit.

Multum autem interest inter credere & intelligere. prius est credere, quod omnes debent; alterum intelligere, quod fidem sequitur. Credere intelligentiæ ianua est. nam, vt ait propheta, nisi credideritis, non intelligetis. Sed intelligere fidem, est scire omnem illius conformitatem ad sacram scripturam; omni petenti de ea rationem posse reddere; omnem

omne
potest
fidei

Q

ferula

scholi

torum

cio in

euad

scio v

fario

riant

uidè

teller

milit

in na

nostr

intel

prop

aut c

ratio

se re

inte

crifi

& it

cion

inui

que

aut

omnem difficultatem, quæ circa eam oriri potest, scire dissoluere, omnia argumenta, quæ fidei obiici queant, posse refellere.

Quæ facultas sanè paucorum est. Antè ferulæ subdenda manus, antè in theologorū scholis multo tempore sudandum, antè multorum euoluendi libri, vt aliquis Dei beneficio in solidum atque absolutum theologum euadat. Quæ profectò rara auis est, neque scio vbi nidus eius reperiatur. Et sanè aduersariorū noui iudices, quidquid inter suos garriant, quæ esset sua nostraq. fides, quā impro-
uidè repudiarūt, quæ illius ratio, nūquam intellexerūt. Quid enim eorū venatores? quid milites? quid alij adolescentuli nobiles, quos in nassam suam illi traxerunt? An, cum in nostris castris erant, multum, vt fidem suam intelligerent, elaborarunt? minimè. nam si propius aspicias, eos aut numquam omnino, aut certè perrarò aliquid, quod ad fidei declarationem pertineret, legere vel audire voluisse reperies, sacris cōcionibus aut numquam intererant, aut si aliquādo vel iis vel missæ sacrificio interessent, deerat illis amor fidei suæ, & ita peregrinabatur affectus. Quid in concionibus, quibus nonnumquam intererant inuiti, nōne tum aut cum mulierculis loquebantur, aut cum sociis fabulabantur? aut hactenus intenti erant, vt explorarent,

*Fi lem noui
aduersariorū
iudices non
intelligebant.*

num cōcionatori aliquod verbum excideret, quod cū illi pōst inter suos recitarent, eos ad risum & cachinnos prouocarent? Sed id credo rarius: nam ne verbum Dei ac fidei nostræ veritatem audirent, in ganeis & popinulis sæpius delitescabant. Quæ cū ita sint, quando hanc isti vīquam discere aut intelligere potuerunt?

Quibus studiis noni hereticorum indices operam dederint.

Illi verò qui humanæ eruditionis scientia turgent, tantosq. spiritus præ se ferunt, quando fidei nostræ operam dederunt? nōne eorum omne studium in Terentio vel Ouidio de arte amandi, vel eiusdē farinae alio quouis auctore gentili consumebatur? quid aliud in scholis audiebant? quid legebant? Quid de concionibus dicam? quibus si nonnumquā interesse cogeabantur, aut vt erant nimium religiosi ac pij, si aliquando ad eas vltro venissent, tum verò omnia risu & ineptiis perstrepebant. ita fide imbuti & armati ex schola Lutetiā mittebātur. Quid illic aliud eorum manibus nisi gentilium libri terebantur? De sacris concionibus ne mentio quidem vlla, nisi fortè eas in sphæristeriis, aut popinis, aut pratis, aut theatro inter gladiatorum certamina audirent. Tanto in fidem deuotionis ardore inflammati erant, tanto eius amore flagrabant.

Heretici suis affectibus si-

Quæ cū ab iis ita fieret, nōne ipso vitæ genere

genere se & nostræ fidei, quam vsque adeò ^{dem respondē-}
 contemnebant, nausea ac fastidio laborare, & ^{te querebant.}
 aliam quandam religionem ac fidem, quæ il-
 lorum affectibus responderet, quærere decla-
 rabant? Et quando igitur isti operam intelli-
 gendæ fidei dederunt? hoc ego certè diui-
 nare non possum. An fortè Deum præclaris
 facinoribus obligarunt, vt iis tamquam be-
 nemeritis fidei cognitionem rependeret?
 minimè verò. quid igitur? Nimirum illud
 (audacter enim dicam quod verum esse sen-
 tio) illud inquam, quod Paullus Apostolus,
 cùm ageret de iis, qui circa mundi finem la-
 psuri, fidemque deserturi sunt, ait, istis vsu
 venit. Eò quòd charitatem veritatis, inquit,
 non receperunt, vt salui fierent, ideo mittet ^{1. Thef. 2.}
 illis Deus operationem erroris, vt credant
 mendacio, vt iudicentur omnes, qui non
 crediderunt veritati, sed consenserunt ini-
 quitati.

Quod huiusmodi adolescentibus ferè vi-
 demus accidere, qui cùm fidei suæ veritatem
 nullo prosequerentur affectu, nullo illius a-
 more aut deuotione flagrarent (quod non
 solum ex eo desiderio, quo vsqueadeò studio-
 se blasphemias, conuiciaque in eam dicta vel
 scripta & audire & legere gestiebant, verùm
 etiam quod iis curæ non erat, quid ipsis audi-
 entibus in eorum fidem hæretici pro con-

Hæretici eorumq; discipuli Dei nã timeant.

cione dicerent, perspicuū est, permisit Deus, vt in hæreticorum errores inciderent, eosq; pro veritate cupidè amplecterentur ac reciperent: atque ita tam isti, quàm eorum impostores iustam Dei iram & condénationem in nouissimi iudicij tempus expectent.

Hoc sanè modo istis vsu venit, vt antequàm fidei nostræ discerent atque intelligerent veritatem, cæcos hæreticorum errores imbiberent. Nam simulatq. auratos aduersariorum libellos in manus sumpserunt, in quibus doctrinæ genus suis affectibus consonum, suæq. impietati & illi, quam maximè cupiebant, libertati, quæ illorum aures blanda titillatione permulcens, incautos in dulcem voluptatum somnum induceret, conueniensprehenderunt; omnem aliam doctrinam repudiantes, de maiorum suorum fide, quæ nimis austera & insanis adolescentiæ libidibus ac vanis cupiditatibus inimica videbatur, ne audire quidem deinceps passi sunt.

Hæreticorum libros suis affectibus fauētes adolescentes gaudenter receperunt.

1. Timoth. 4

Quibus illud congruit, quod diuus Paullus Timotheo scribit dicens: Erit enim tempus cū sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coaceruābunt sibi magistros prurientes auribus, & à veritate quidem auditum auertent, ad fabulas autem conuertentur. Sed contrà eo amoris affectu hāc, quā limatissimo illo priuato iudicio suo cōprobarant,

barant, doctrinam amplexi sunt; vt tanto studio, opera, diligentia in eam propagandam totoque orbe terrarum disseminandam incumberent, quanto illam antiquam maiorum religionem ac fidem, quæ ab iis postulabat, hinc vt libidinum illecebris abdicatis, carnem suam cum vitiis & concupiscentiis crucifigerent, inde vt austeriori vitæ generi incumbentes, ieiuniis vacarent, precibus dies ducerent, aliisque pœnitentiæ operibus operam darent, quæ isti iam pridem fastidiebant ac aspernabantur, semel improbauerant atque damnauerant.

Sed quoniam aliquanto iam tēpore cum ista noua religione illis amica cōsuetudinem habuerunt, suæque libidini & voluptati satisfecerunt; ab iis nunc peto, ne prioris sponsæ, quam iniuria reliquerunt, rationes dedignentur audire, vt pōst iudicare possint, vtra illis vtilior ac salubrior sit. nec mihi dubium est, si illius pudorem, integritatem, verecundiamque perspexissent, quin aliam quamcumque pellicem promptè desererent, vt ad illius prioris sponsæ, nimirum incorruptæ sanctorum patrum fidei, castos reuerterentur amplexus. Quod si in præsentia ab iis obtineri non potest, illud saltem, quoniam iudicis partes sibi vendicant, ab illis peto, vt æquitatis in hac causa aliquam rationem habentes, Fidei catholice pudor, integritas et verecundia ad suos amplexus inuitat.

Q 4

postquam

postquam illius amplexus experti sunt, hanc quoque audire & nosse dignentur. nam si nobis adeò obstinato animo reluctantur, ut neque nos audiendos, neque nostræ causæ bonitatem, nostrumque ius sibi intelligendum putent, ab illorum iniqua sententia appello. Aduersariorum enim consilio freti, fidem nostram, quam neque vniquam intelligendam duxerāt, temerè improbarunt atque damnarunt. Tanta est istorum in nos iniquitas, tanta iniuria.

DE ADVERSARIORVM

STVDIO, QVO TOTIS VIRIBVS elaborant, ut in eos qui maiorum suorum fidem defendunt, iudices suos falsos incitent & inflamment, & de illorum iudicum impia temeritate, qua omnis æquitatis ac rationis immemores, sese contra veritatis patronos in implacabile odium abripi sustinent.

CAPVT XI.

SEQVITVR vt videamus, quomodo sextam rectè iudicandi regulam, quam suprà posuimus, isti obseruauerint. Dicebamus iudici videndum esse, ne alterius partis accusatione sese ad iram alteriusve partis odium abripi sineret; hi enim as-
fectus

fectus rectum animi iudicium mirabiliter impediunt. Consilio maximè, inquit Bias, contraria sunt festinantia & ira, quæ hominem extra se rapiens & abducens, omnis sani consilij vacuum inanemq. reddit. Vnde & iuxta Catonis sententiam, impedit ira animum, ne possit cernere verum. Et quemadmodum, ut Aristoteles ait, fumus oculos lædit atque offundit, ne ea quæ ante pedes sunt, homo videre possit: ita ira mente concepta tantam rationi nostræ caliginem offundit, ut nulla cogitatione nostrum intelligamus errorem. Philosophorum quorundam æquitatem animique moderationem iure miratur antiquitas, qui cum irati essent, ne de seruis quidem suis supplicium sumere sustinebant.

Platonis sententia est, iracundos homines non esse reipublicæ gubernaculis admouendos, maximè cum aliqua de causa iudicandum est. nam si iudex in alterutram partem ira mouetur, rectè iudicare nullo modo potest. Præclare Aristides arbiter inter duos delectus, cum alter, ut ipsum in aduersariū magis ac magis afficeret, extra causam pleraq. illius in Aristidem maledicta recenseret, hæc missa faciamus, ait; tu verò bone vir, si quid in te commiserit, explica: quoniam in præsentia tibi non mihi iudicium exerceo. Quibus verbis iudices admonebat, ne quem vtriusq. partis

Diogenes
Laertius.

Stobæus ser.
18.

Simile.

Ira rationis
usum impe-
dit.

Valer. Maxi.
lib. 4. cap. 1.

Platonis sen-
tentia de iudi-
cibus eligendis.

Plutarch. in
Aristide.

Q

extra

*A iudicis a-
nimo itam et
odium remo-
veri oportet.*

extra causam aliquid in aduersarium dicere sustinerent, quod illum in inuidiam aut in odium possit adducere. Quod cum in omni causa, tum in hac maxime cauendum est, ne in animum iudicis aliquis obrepat affectus, qui illius iudicium conturbet atque peruer- tat. Nihil autem fuit in quo aduersarij ab hu- ius causae exordio sibi tam studiosè elaborā- dum putarent, quàm vt in summum nostri odium suorum iudicū animos incenderent. Quod vt efficerent, omnem lapidem adeò diligenter sollicitèque mouerunt, nihil vt in hoc genere adhuc prætermiserint. Ita relicta quæstione, in qua controuersiae nostrae cardo vertitur, innumerabiles inuectiuas mēdacijs, ironijs, sarcasminis, maledictis aliisque sexcen- tis eius generis criminibus, quaecumque im- manis impietas excogitare potuit, refertissi- mas, in nos scriptas ediderunt; vt dum & iis legendis suorum iudicum ingenia occupan- tur, & isti in Pontificum, Cardinalium, Epi- scoporum, Presbyterorum, Monachorum, denique Ecclesiasticorum omnium vitam in- quirunt, non solum huius controuersiae sta- tum obliuiscerentur, verum etiam in illos, quos isti suis coloribus pingere videbantur, exitiale quoddam odium mēte conciperent, quo cæcati, in hac tota causa verum videre non possent.

*Hæretici in
ecclesiasticorum
odium suos in-
dices commo-
uere studebāt.*

Quid

Quid igitur isti sapientissimi iudices? an aduersariorum insidias technasque senserunt? an eorum calliditatem ac malitiam intellexerunt? nihil profecto minus. Itaque impium eorum ac nefarium secuti consilium, causam ipsam, de qua agitur, missam faciunt, ut quid pontifex agat, quid reges moliantur, quibus studiis Episcopi aut monachi incumbant, iudicis auctoritate cognoscant. Inter hæc igitur, num doctrinæ nostræ ratio ac veritas, quæ non ex hominū institutis aut moribus, sed ex ipso Dei verbo pendet, aliquando istis in mentem venit? minimè verò. neque enim id agitur, sed de focco vel crepida Pontificis disputatur, de qua, & magis quàm de animarū suarum salute videntur esse solliciti, & plura quàm de aliis rebus necessariis verba consumunt. Quam osculari sitne idololatria, tam longis orationibus disputant, ut quicumque sanus eos audit, insanos esse; elleboroque indigere non dubitet. attamen, ne nihil dixisse videantur sapientissimi scilicet theologi, huic focco osculum figere, idololatriæ crimen esse pronunciant. Ita sumpta censoria virgula, reges omnes ac monarchas, qui hunc foccum osculati sunt, idololatrias; summum autem Pontificem illorum idolum fuisse definiunt: proinde eorum iudicio nihil sine idololatriæ crimine possumus osculari.

*In aliorum
vita exami-
nanda here-
tici incubunt.*

Quid

*Reuerentiam
summo ponti-
fici exhibita
in pedis oscu-
lo idolatriam
non esse, cūta
impiorum hære-
ticos ostendit-
ur.*

*Idolatria ex
corde nasci-
tur.*

Quid deinceps facient ij, qui cercopithe-
cos osculari solent, cū tantorum theologo-
rum iudicio idololatriæ condēnentur? quid
Hispani, qui dominorum manus osculari cō-
sueuerunt? quid Gallicana nobilitas, cui mo-
ris est propinquas quasque & affines osculo
salutare? Quid coniugati, nisi basiis abstine-
ant? Sed forte dicturi sunt, idololatriam esse,
osculari alicuius hominis pedes, os aut ma-
nus non item. Quam autem rationem adfe-
rent, cur hoc humani corporis membrum
osculari idololatriæ crimen sit, illud minime?
An non omnia eiusdem materiæ sunt?
quibus autem argumentis aut scripturæ te-
stimoniis probant, hominis pedem aut soc-
cum osculari, potius esse idololatriam, quàm
si quis epistolam, aut sertum, aut eius ge-
neris aliquod munusculum ab amico oblatū
labris admoueat? Idololatria, quemadmo-
dum & reliqua peccata, ex corde proficisci-
tur: osculum autem alicui rei figere, non est
argumentum satis firmum, vt mentē idolo-
latriæ deditā esse demonstret. Quis igitur hu-
ius nouæ theologiæ decreta non admiretur?
Sed ad rem veniamus. Oscula ergo ista,
quæ tanta cum istorum offensione summi
pontificis pedibus religiosē figuntur, nihil a-
liud sibi volunt, nisi vt ex iis summum ac
maximum Dei in nos beneficium, quo ean-
dem,

dem, quam ipse obtinet, peccata remittendi potestatem penes illum reliquit, quem domus suæ Ecclesiæ quæ sanctæ gubernatorem instituit, humiliter intelligatur. De qua humilitate pedum quæ osculo multis antè sæculis Esaias propheta vaticinatus est, id honoris ecclesiæ in eius præcipuo membro deferendum, cum imperatorum, regum, ac tyrannorum, qui amplius quàm trecentis annis Ecclesiam persecuti fuerant, illiusquæ pontifices ac summos pastores crudelissimè trucidauerant, posterì in eodem dignitatis culmine constituti, pedum eius vestigia adorarent. Sed ipsius prophetæ verba ponenda sunt. Et venient ad te, inquit, curui filij eorum, qui te humiliauerunt, & adorabunt vestigia pedum tuorum, omnes qui detrahebant tibi, & quæ sequuntur. Et sicut Magdalena Christi pedibus oscula reuerenter humiliter quæ impri-
mebat; sic & catholici Christi vicariû ipsius pedis osculo humiliter reuereri cõsueuerunt: & vtinam ad eius pedes obuoluti ex vero cordis affectu lacrymas funderemus, sicut ipsa ad Christi pedes fecit.

In pedis summi pontificis osculo quid protestemur.

Esa. 66.

Luc. 7.

Quid igitur de ecclesiæ maiestate & gloria manifestius dici potuit? quæ autem sunt pedum ecclesiæ vestigia ab ipsis regibus adoranda, nisi sandalia pontificis præcipui ecclesiæ membri, quæ post dulcem illam Euangelij victoriam

victoriam ac triumphum, regum & imperatorum, qui antè non solum complures Christianos, sed etiam omnes summos Ecclesiarum pontifices crudelissimè occiderant, filij ac posterij posito diademate humiliter osculantur, eoque humilitatis officio Christi & regnum victoris, & victoriam regnantis agnoscunt?

Christi victoria in summi Pontificis pedibus osculo qualiter elucet.

Cuius hac in re vehementer elucet summa illa & diuina victoria, qui superbissimorum regum ac tyrannorum sublimitatem adeò fidei suæ humilitate deiecit, vt ij iam posito diademate, ad pedes piscatoris osculandos sese inclinare non dubitent. Quis vnumquam alius, nisi ipse Deus, regum ac principum huius sæculi spiritus, illumque superbissimum fastum vsque adeò deiicere ac humiliare potuisset? Qua de re exstat memorabilis beati

Epist. 41.

Augustini sententia: Nunc videtis, inquit, ipsas huius sæculi potestates, quæ aliquando pro simulacris populum Christianum persequiebantur, victas & domitas, non à repugnantibus, sed à morientibus Christianis, & contra eadem simulacra, pro quibus Christianos occidebant, impetus suos legesque vertisse, & imperij nobilissimi eminentissimum culmen ad sepulcrum piscatoris Petri submisso diademate supplicare. Præclara sanè & Christianorum sanguine parta victoria, qua ipsos sæculi principes sub iugo legis Christi adeò humi-

Christi legis iugo sæculi principes qualiter humiliorunt.

humiliatos videamus, vt ad sepulcrum piscatoris supplicent; & non solum ipsius ossa cineresque venerentur, sed etiam successorum eius pedes ac sandalia exosculentur. An humanis viribus & armis existimabimus tantam vmquam parari potuisse victoriam?

Sed istis acutissimis numquam in mentem venit, quam admirabilia sunt ea, quæ in mundi conuersione, cum is victus & domitus Christi legem sponte complexus est, Deus edidit. Quæ quoties mihi versabuntur ante oculos, non mirabor leprosos repente mundatos, non cæcos subito illuminatos, non mortuos excitatos: maior & clarior (meo quidem iudicio) est huius miraculi gloria, cum ad fidei nostræ confirmationem ferocem imperatorum sublimitatem, ac superbam regum potentiam Deus ita fregit ac domuit, vt illos ad seruatorum suorum ac ouilis sui pastorum pedes abiecerit, eorumque sandalia religioso osculo venerari voluerit. Quod eò magis me in fidei veritate confirmat, cum multis sæculis video esse prædictum, & prophetiæ fidem ipse rei exitus docet. De qua præclara Ecclesiæ inclytaque victoria Esaias alibi multo antè vaticinatus est, dicens: Et erunt reges nutrij tui, & reginæ nutrices tuæ: vultu in terra demisso adorabunt te, & puluerem pedum tuorum lingent. Quod in nulla alia nisi in

Romana

Ecclesia victoria.

Esa. 49.

Romana ecclesia videmus impletum, cuius summo pontifici id obsequij deferri solet: quod cum à prophetis video esse prædictum, & in hac ecclesia clarissimè exhibitum, me in illius ecclesiæ fide magis magisque confirmat ac retinet.

Hoc autem scandalij osculum, quod istos miseros ac deceptos tâtopere offendit, & mihi & ceteris omnibus, qui admiranda opera, quæ Deus potentissimos illos monarchas ad fidei suæ ouile adducens, eosque pastorum suorum obedientiæ subiugans, edidit, cõtemplari scient, plurimum confert. In hoc igitur sublimia diuinitatis facta mirabor.

Roma potentissima Christi vicario se subdidit.

Alterum est admiratione dignissimum, hoc loco minimè prætereundum. Vrbs illa quondam totius orbis potentissima, quæ dominatu regio liberata, adeò regium nomen horrebat, vt neque vlli Regi colla submitteret, neque in ea quisquam regium nomen assumere auderet, nõne sese piscatori, & crucifixi seruo ex egentissimis totius orbis mendicantibus nonnumquam assumpto & electo, sua sponte subiecit. tantum autem abest, vt illam urbem huius seruitutis pudeat, vt hinc vel maximè gloriatur. Quod & ab Euangelico propheta videmus esse prædictum: Ciuitatem sublimem (inquit) humiliabit, & conculcabit eam pes pauperis, gressus

gressus egenorum. Quod in nostris summis pontificibus, qui in illa quondam superbissima vrbe Roma, mundi principe, vsque in hodiernum diem dominantur & regnant, perspicue monstratur impletum. Quid hoc miraculo clarius? quid illustrius? illam urbem quæ olim nullis armis, nulla vi capi, nullum seruitutis iugum pati poterat, nunc sine vi, sine armis, ab iis qui mortem potentissimè sustinerent, ita captam ac domitam esse, vt sub seruis Christi iugum seruitutis sibi pateretur imponi? Quid? quod Augustini quoque sæculo, quemadmodum ille dicit, sedenti in cathedra Petri totus orbis Christianus in transmarinis & longè remotis terris subiectus erat.

Harum igitur rerum contemplatione confirmor in fide, isti verò, qui offenduntur, & suo malo scandalizantur, viderint. Certè tam gloriosa Ecclesiæ victoria non nisi à Deo Regum potentiam deicere Deus solus potuit. profecta est. ille solus regum potentiam vsq. adeò deicere potuit, vt seruorum eius & oculari sandalia, & pedum puluerem lingere dignarentur. Neq. enim ipsius summi pontificis personæ defertur tanta reuerentia, in quantum homo est, sed quoniam vicarius Christi & seruus est. Quod hinc manifestè perspicui potest. nam antequam ad eam cathedram ascendit, nemo illi hunc honorem

R exhibet.

exhibet. Vbi verò iam summus pōtifex creatus est, omnes Christiani & pij continuò illi vsque ad pedum oscula humiliantur, in eoque Christum, cuius is vices gerit, religioso veneratur officio. Quæ ratio maiores nostros profectò non latuit.

Sed quoniam aduersariorum prætensi iudices oculos odij, quod illis auctoribus in summum pontificem conceperunt, caligine ac tenebris offuderunt, eam videre non possunt. Et sanè illo odio ita istorum iudicia cæcantur, ratioq. peruertitur, vt quidquid pontifex agat aut patiat, aut habeat, aut dicat, id totum ab istis in deteriore partē capiatur.

*Christianorum
regum quan-
ta virtus &
humilitas sit.*

Christianorum autem regum clara & illustris est virtus humilitas, in ceteris regibus planè rarissima. Illi dum ita animis suis imperant, vt coram Deo sese demittere non contenti, etiam Dei seruis vsq. adeò colla submittant, vt non solum eorum pedes, sed etiam ipsa sandalia religiosè osculentur; atque hoc pietatis officio & illos honore afficiant, vt suam obedientiam subiectionemque significant. Quod quanto in religiosis piisq. principibus maioris est meriti, tanto istorum, qui illos idololatrias vocant, impudentia & temeritas clariùs faciliusque perspicitur. Sed minimè mirum, si pulcherrimum illorum Principum facinus, quod maiorum suorum exempla
pieta-

pietatemque secuti, edere consueuerunt, isti
hæreticorum canes lacerant.

Imperatorum, & regum Christianorum
seculi nostri patientiam mirari soleo, qui cur
tam impudens Ecclesię desertorum, tantum-
que conuicium dissimulent, vt ab iis se ido-
lorum cultores dici sustineant, nescio. Certè
pontifices, si à piis principibus huiusmodi ^{Pontifex iura-}
obsequium & honorem delatum recusarent, ^{mus obsequiū}
magnam iis meo quidem iudicio iniuriam ^{& honorem}
inferrent, cum illis & tanti meriti & exer- ^{sibi à regibus}
cendæ virtutis atque humilitatis occasionem ^{delatum quæ-}
auferrent. Ad hæc ne prophetarum vaticinia ^{re recusare}
implerentur impedimento essent, quæ & de ^{non debet.}
tali regum humilitate sub Christi regno fu-
tura multo antè prædicta sunt, & velint no-
lint hæretici, impleri necesse est.

Quo autem animo eum honorem sibi
pontifices deferri sustineant, non ante iudi-
cabo quàm Deus me καρδιωγῶςιν, id est,
cordis & intimæ voluntatis inspectorem esse
vouerit. Quòd si quis eò impudentiæ auda-
cięq. processerit, vt sumpta censoria virgula
inanem gloriã & arrogantiam, cur illud ho-
noris sibi pontifices deferri sustineāt, in caus-
sa esse definiat: huic fidem habere nō debeo,
tamquam ei qui de alterius animo atque in-
tima voluntate, quam non videt, temerè stul-
teque pronunciat. καρδιωγῶςιν esse, ac cor-

Niere. 17.

dium secreta perspicere solius Dei officium est, qui per prophetam ait: Altum est cor hominis & inscrutabile, quis cognoscet illud? ego Dominus scrutans cor, & probans renes; qui do unicuique iuxta viam suam. & quæ sequuntur. Ego verò semper illud in meliorē partem accipiam, donec mihi aliter se habere constiterit. At quocumque tandem modo aduersarij interpretentur, ista tamen tanta regum humiliatio, tanta demissio, magnum certè & illustre miraculum est. Quòd si quis ab hinc 1400. annis, cum imperatores Romani & alij huius sæculi reges, propter fidei Christi confessionem, summos pontifices crudelissimè occiderēt, dixisset, fore vt eorū filij, posteri, heredes tantum illorum successoribus honorem sponte deferrent: quod iam factum videmus, quando hoc mundus in animum induxisset? Sed digitus Dei hic est, toto obstupesciente mundo rem tantam virtus diuina perfecit, vt iam cum propheta libeat exclamare: A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris.

Exod. 2.

Psal. 117.

Sed istorum in sua mirabili eruditione atque doctrina tumidi spiritus, & nostri potius indices, tam angusto iudicio præditi sunt, vt hac in re mirabile opus Dei videre non possint. adeò siquidem circa pedes crepidamq. pontificis sua ingenia deprefferunt, vt ea ad

tam

tam sublimium caelestiumque rerum contemplationem eleuare non valeant. aut certè, iuxta prouerbum, ne sutor ultra crepidam, in ista crepida sibi hærendum, nec vltèrius aliquid quærendum putant, nisi fortè quod vèro similis est, ira & liuore cæcati, veritatis lumen aspicere nequeunt. O quantam in eorum animis caliginem, quantas tenebras, quantam rerum omnium confusionem odiū illud, quod in pontificem conceperunt, peperit & inuexit! quem ita isti respiciunt, non iuxta eum dignitatis gradum, què sub Christo obtiner, sed quasi scurra omnium perditissimus esset. Sed quanto magis stulta istorū & immanis impietas Pontificem deprimere conatur, tantò magis Christianorum principum, qui non solum regi regum, verū etiam eius seruis ob diuinitatis amorem sese vsque ad eò humiliare non dubitant, pietas virtusque laudanda est. Diceret superbus aliquis princeps: Tibi quidem Domino & Deo meo humiliter me libenterque submitto, sed seruis tuis minimè: turpe id mihi esset, morique facius est. Aliter Christiani & catholici reges, qui non solum Deo, verum etiam seruorum eius minimo colla submittunt, summamque reuerentiam deferunt, verborum Christi nō immemores, quibus in nouissimo iudicij die, quidquid seruis suis factum erit, tamquam

*Hæretici odio
obcæcati ve-
ritatis lumen
aspicere ne-
queunt.*

Matth. 23.

Luc. 16.

*Ad catholicos
principes pia
allocutio.*

2. Timoth. 3.

1. Pet. 2.

sibi ipsi factum esset, accepturum esse promisit. Quod vni, inquit, ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Et alibi: Qui vos audit, me audit; & qui vos spernit, me spernit. Agitur ô catholici principes, maiorum vestrorum vestigiis, humilitati, moderationi insistite; nec pudeat humiliari corâ eo, in quem collatum honorem Christus Iesus, perinde ac si in illum conferretur, approbabit. Magnum quidem est vestrum meritum, sed certum præmium vobis sine vlla dubitatione reddetur. Ne igitur ab opere & humilitate tâ salutari vos aut hæreticorum nugæ, aut impiorum garrulitas reuocet. Recte Paullus Apostolus in nouissimo tempore homines superbos, arrogâtes, parëtibus inobediêtes, exoriturus esse prædixit. Et Petrus suis eos coloribus pingês, scitè admonuit, eos dominatione spreturos. Nihil verius dici potuit, nec huiusmodi gloriosorû hominum magnus numerus hoc nostro sæculo longè quærendus est.

Sed, vt ad id vnde digressa est reuertatur oratio, aduersarij sanè quàm callidè suos iudices ad summi pontificis crepidam abiecerunt, vt dum in ea discutienda, & in ridiculis contentionibus, quæ ad rem nihil faciunt, implicati tenentur, non solum cuius causæ iudicium sibi propositum esset, obliuiscerentur, verùm etiam inani atque ridicula disputa-
tione

ratione commoti, summoque in illas ponti-
 ficias crepidas odio inflammati, tum demum
 de causæ nostræ præcipua quæstione senten-
 tiam ferrent, & de vera atque reali in Eucha-
 ristix sacramento corporis Christi præsentia *Disparata et*
 iudicarent. Videor autem mihi illos in suo *impertinentes*
 concilio ita differentes audire. Papa habet *hæreticorum*
 crepidas, ergo Christi corpus non est in Eu- *argumenta-*
 charistix sacramēto: Cæsar pontificis pedem *tionem propo-*
 osculatus est, igitur Christus ex Eucharistia *nuntiat.*
 fugit. Pontifex huic duo sacerdotia concessit,
 illi consanguineam ducere permisit, falsa sunt
 igitur ea Christi verba, hoc est corpus meū,
 hic est sanguis meus. O argumenta præclara!
 ô insignes dialecticos! ô miram consequen-
 tiam! pontifex, inquiunt, hoc illudve facit;
 falsum est igitur Dei verbum, O miseri ho-
 mines atque decepti! vbi est diuinum illud
 ingenium, vbi illud acumen, de quo toties
 gloriari consueuistis? & cum ita argumenta-
 mini, vbi mens vestra est? vbi ratio? vbi sen-
 sus ipse communis? Esto, habeat pontifex
 galerum stramineum, pallium purpureum,
 crepidas holosericas; an propterea nostra ma-
 iorumque nostrorum fides falsa est? O præ- *Contra hære-*
 clarum argumentandi genus! ô miras diale- *ticos ob suam*
 ticorum argutias! Quæ me inter istos fortu- *caciliam in-*
 na deduxit, vt tam nouam ac inusitatam dis- *crepationem.*
 putandi rationem discerem? Sed rogo vnde

isti acceperunt, Christianæ fidei veritatem à cuiusquam hominis crepidis tiarave pendere? O sanctissimos iudices, ô ingeniosissimos homines, qui de Papæ crepidis fidei veritatem metiuntur!

*Mundi &
hæreticorum
insipientia.*

Ipsa ratio me deficit, cum tantæ istorum fastu ac superbia tumentium hominum subtilitatis, immo fatuitatis atque stultitiæ rationem reddere cupio. Vnde rogo isti novum hunc spiritum hauserunt? non putaram sanè mundum usque adeò desipere posse, maxime hoc tempore quo se magis quam umquam antè, sapere gloriatur. Sed iam facile perspicio, non omnes qui se sapere putant, esse sapientes. nec enim deest, qui cum cæcus sit, se plurimum cernere existimet. Aduersariorum igitur fascinum video, qui pro sua libidine adeò novis istis iudicibus illudunt, ut iis postea quàm de pontificiis crepidis sat multis verbis disseruerint, eos summos theologos, rerumque Ecclesiasticarum iudices maxime idoneos esse persuadeant. Sed aliter profectò se res habet. Multum tamen aduersariis debent, à quibus non solum Christi fidem ex pontificiis sandaliis crepidisque pendere, verum etiam humi quarèdam esse didicerunt.

Nec mihi dubium est, quin illi in me vociferabuntur ac perstreptent, se numquam ad eum modum neque argumentatos esse, nec,
omnino

omnino docuisse. Quod etsi ita se habet, nec
 illi huiusmodi verbis, qualia antè posuimus, <sup>Tacita here-
 ticonum 1°
 se respiciere.</sup> vmquam vsi sunt, tamen ex eorum oratione
 ea omnia elici possunt. Nam cùm de fidei ve-
 ritate queritur, quorsum homines acutissimi,
 quales se esse putant, de Papæ sandaliis dispu-
 tationem in medium adferrent, nisi id ad fi-
 dei nostræ oppugnationem maximè facere
 arbitrarentur? quòd si huiusmodi disputatio
 extra causam est, nec quidquam ex ea contra
 fidem nostram inferri potest, quæ (malum)
 est ista fallacia, qua iudicibus suis specie con-
 tentionis illudunt? quod cùm ab iis fit, tem-
 pus, vt leuissimè dixerim, frustra cõsumitur.
 Non est autem verisimile homines adedò re-
 ligiosos ac pios, quibus crucem aliquam nisi
 in crumena gestare piaculum videretur, id fa-
 cturos fuisse, nisi ad rem & ad causam maxi-
 mè pertinere arbitrarentur.

Quæ cùm ita sint, cumque in hac causa
 huiusmodi disputationem adhibeant, non
 est dubium, quin eam superuacaneam esse
 nullo modo velint. esset autem inanis &
 vana disputatio, si quod illi consequens est,
 non liceret inferre. iure igitur dixi tales illo-
 rum esse conclusiones, taliaque argumenta.
 Quorù vis vt ab omnibus intelligi ac perspi-
 ci posset, ea simpliciter exposui, quæ orationis
 nitore fucata, à cunctis videri non poterant.

*In totius cleri
vitam et mo-
res hæretici
impetum fa-
ciunt.*

Sed fortè summi pontificis crepidam aliquando pertecti, non solum in illius, sed etiam in totius cleri vitam ac mores impetum facient, in quos ex aduersariorum sententia, ad oppugnandum fidem nostram argumentorum suorum tela torquebunt. Et sanè hoc est extremum illorum præsidium, sacraque, ut dicitur, anchora. Cum enim in fidei nostræ oppugnatione superati quod dicant amplius nihil habent, tum in hunc secundissimum locum se recipiunt, ex quo tamquam ex fonte quodam aliquam dicendi copiam haurire consueverunt, ne umquam victi tacere videantur. Quod ex aduersariorum disciplina semel sumptum ita iugi exercitio confirmarunt, ut in summum pontificem totumque Ecclesiasticum ordinem tam Vatinianum odium tantumque furorem mente conceperint, ut si illi ad veritatem illustrandam atque monstrandam, Solem ipsum gestarent in manibus, eam tamen isti nullo modo videre possint. Tanta caligine, tantis tenebris eorum animos ira perfudit. Verum tamen cum de tam sublimi diuinaque materia, qualis est fidei nostræ veritas, agitur, omnes aliæ quæstiones, quæ huc non pertinent, aut prætermittendæ sunt, aut certe differendæ. Si quid igitur in vitam moresque pontificum aliorumque Ecclesiasticorum dicendum videbatur,

id aliis

*Omnes alias
quæstiones
prætermittunt
hæretici, ut
ecclesiasticos
arguant.*

id aliis tribunalibus reseruandum erat. nam si quid aduersus eos nouerant, iuxta Euange-^{Matth. 18.}lij præceptum, fraternè illos ac priuatim monere debebant. Quòd si hac ratione nihil profecissent, tum demum ad iudices Ecclesiæ Romanæ illorum nomina deferenda erāt. Hoc & Euāgelij præceptum, & ipsa ratio postulabat. non, quemadmodum istis moris est, quotidianis criminationibus sese aliosque vexare: quod profectò non passim ac pessimo exemplo, sed apud legitimos eorum iudices Ecclesiæ Romanæ, qui & in peccantes seuerè animaduenterent, & iudiciaria auctoritate defluentem restituerent disciplinam, faciundum erat. Atque ita qui sine peccato est, ^{Ioan. 8.}primum in eos lapidem mittat; vt dicebat Christus redemptor noster.

Quid igitur? negamus multa in Ecclesiasticum ordinem vitia irrepsisse? minimè verò. immo hæc ipsa sublata esse vellemus. illud tamen & sentimus & dicimus, cùm de fidei veritate agendum est, tum huiuscemodi criminationes, quæ alium locum postulant, propterea quòd neque ipsius veritas, neque sacramentorum vis & energia ex illorum moribus pendet, missas esse faciendas. Vnde & Christus illos audire præcipiens, ne eorum vitia sequeremur, ^{Matth. 19.}admonuit.

At verò Dominus, inquit, cùm de pseu-
dopro-

Math. 7.

*Cuidam ha-
reticorum ar-
gumen-
tum dicitur.*

*Quis dici po-
test verus ac
falsus prophe-
ta.*

*Contra here-
ticos efficax
argumentum.*

doprophetis in mundum venturis differeret, à fructibus, id est operibus eorum noscendos esse prædixit. Recte igitur, cum de fide agendum est, ut de illius veritate iudicari possit, pastorum ac prepositorum Ecclesiæ vitia proferuntur in medium. Ego verò ut dicam quod sentio, locum hunc euangelicum de pseudoprophetis, non de quibusvis prophetarum vitiis atque peccatis accipiendum esse respondeo; sed de iis tantum, quæ ipsa doctrina peperit, suæque sententia fouet atque approbat. ut cum, verbi causa, docet aliquis propheta, licitum esse proximum occidere, rapere, furari, vota Deo nuncupata rescindere, iniusta bella inferre, suis principibus rebellare, ex huiusmodi inquam operibus pseudopropheta agnosci potest, propterea quod ea ex illius doctrina nascuntur. Ceterum si propheta adulter quidem est, aut homicida, aut simoniacus, hæc tamen vitia sua voce doctrinaque condemnat, cum verum prophetam esse dico. talia siquidem opera non ex eius doctrina nascuntur, sed cum ea pugnant, suntque contraria. Quæ cum ita sint, ipsam doctrinam, quæ illa opera condemnat, bonam ac salutarem potius quam malam esse arguunt. Quæro igitur ex istis, cur Ecclesiasticos pseudoprophetas esse contendat? nec dubium est, quin respondeant, quia dicunt, & non

non faciunt. Illorum ergo doctrinam sanam ac bonam esse aduersarij consentunt nam si falsa esset ac mala, eam non obseruando, rectè facerent. Si igitur eam minimè seruando peccant ac sceleratè viuunt, certè sequitur eam esse bonam. Dicunt igitur isti, quoniam adulteri, simoniaci, ebriosi sunt Ecclesiastici; proinde eorū falsam esse doctrinam. Rectè quidem dicerent, si talia opera illorum etiam doctrinæ genus comprobaret: sed tantum id abest à vero, vt huiusmodi facta, quæ quotidie pro concione Ecclesiastica disciplina condemnat, fugienda ac detestanda esse aduersarij à nobis didicerint.

Ex malis operibus quanto doctrina dicitur falsa.

Non sunt igitur hi doctrinæ nostræ, sed imbecillitatis humanæ atque concupiscentiæ fructus, quam ab ineunte ætate ad malum quàm ad bonum propensiores esse constat. Versetur ante oculos Dauid regis exemplum, qui quamquam sese non solum adulterio, verum etiam nefaria cæde polluerat, verus tamen propheta etiam tunc erat. Qui id fieri potest? An verus ille propheta etiam tunc erat, qui tam perditos fructus ex se protulerit, tamen nefaria facinora designauit? Quid ni? nec enim illa peccata & crimina ex illius doctrina tamquam ex fonte manabant, sed ex humana imbecillitate veniebant. illa siquidem huiusmodi peccata damnabat. Vnde & ille cum

Genes. 2.

Dauid licet adulterium commisit, verum tamen propheta fuit.

a. Reg 1.

cùm à Nathan propheta reprehenderetur, tales imbecillitatis suæ fructus non modò non defendit, verùm etiam propter doctrinæ genus, quod amplexus erat & sequebatur, statim propria confessione damnauit.

Idem nostris doctoribus catholicisq̃ue pastoribus vsu venire dico. neque enim illa peccata, quorum ab aduersariis accusantur, fructus sunt eorum doctrinæ, sed imbecillitatis humanæ. illa siquidem crimina atque peccata vniuersa condemnat, & si quod ab iis tale peccatum admissum est, id ante quàm ad missæ sacrificium veniatur, nò solum pœnitentia, verùm etiam exomologesi & ipsius peccati confessione damnatur. Ita quæ in nostris vitia atque peccata aduersarij reprehendunt, ea nostri sponte condemnant.

Quæ cùm ita sint, de huiusmodi operibus condemnandis inter nos & aduersarios sublata videtur omnis controuersia. nam si ea damnant aduersarij, idem & nostri, quamuis à seipsis admissa sunt, faciunt: neque quisquæ ex nostris vmquam fuit, qui huiusmodi facta defenderet. Cùm igitur de fidei veritate iudicandum est, ad huiusmodi fructus a hominum vitia conuertenda non est oratio. Desinant igitur aduersarij ecclesiæ nostræ propter talia filiorum eius vitia atque peccata maledicere, quæ & ipsa condemnat, & quos

Ecclesia propter aliquorū eius filiorum peccata non est maledicenda.

quos quotidie quasi malos filios corrigere studet. Ita Beatus Augustinus iis, qui ipsius sacculo matri Ecclesiæ propter filiorum eius vitia detrahebant, respondere consueuerat. Nunc, inquit, illud vos admoneo, ut aliquando ecclesiæ catholicæ maledicere desinatis, vituperando mores hominum, quos & ipsa condemnat, & quos quotidie quasi malos filios corrigere studet. certè ob huiusmodi vitia iure vituperari mater ecclesia non potest: quam si homines audire vellent, nihil in iis reprehensione dignum esset; nec quidquam obstarer, quo minus omnes sanctitatis laude florent. Sed numquam adeò felix erit in hoc sacculo, nec ita bene agetur in rebus humanis, quin inter triticum zizania reperiantur, bonique cum malis permisti sint. Neque verò ea re illius doctrina mala est; quæ quia non obseruatur, tanta in omnibus Christiani orbis ordinibus vitiorum atque criminum seges vbique luxuriat. Quæ vitia non ecclesiasticæ doctrinæ, sed imbecillitatis humanæ fructus sunt. Atque vtinam hæc operum distinctio omnibus cognita esset atque perspecta. intelligeretur enim quæ hinc ex humana tantum imbecillitate nascuntur, quæ inde ex vitioso fonte doctrinæ manant & profluunt. Ex quo fonte quæ originem ducunt, suum auctorem pseudopphetam esse arguunt,

March. 13.

Humana imbecillitatis fructus, peccata sunt, non doctrina ecclesiastica imputanda erunt.

guunt; quæ verò contra doctrinam ex sola imbecillitate nascuntur, ea neque ad improbandum doctrinæ genus atque damnandum, neque ad ipsius veritatem, aut sacramentorum vim & efficaciam metiendam valent.

Spinosiora fortè hæc istis videbuntur, attamen ita nos distinguere ratio ipsa compellit, non solum ut multa vitemus incommoda, verumeriam ut scripturæ complures locos, qui alioqui inter se pugnare viderentur, si indifferenter de fructibus & doctrinæ & imbecillitatis humanæ intelligerentur à nobis, conciliare possimus. Quale enim & quantum in primis esset incommodum, si fidei veritas imbecillitatis humanæ fundamento

*Joh 14.
Fidei stabilitas non in hominis instabilitate fundatur.*

Proverb. 24.

1. Joan. 1.

niti videretur, cum scriptum sit; Homo nunquam in eodem statu permanet? Cum igitur tanta sit hominis instabilitas, fides modò vera, modò falsa haberetur, iuxta doctoris affectum, qui cum hodie probus sit, qualis crastina die futurus sit, incertum est. Quid? quod iuxta scripturæ sententiam, cum quotidie septies iustus cadat, veritatem quoque in falsitatem atque mendacium mutari toties oporteret? Quid opus est multis? cum nullus hominum sit absque peccato: fidem proinde falsam esse arbitremur, nisi fortè ab aliquo angelo prædicaretur. Nam si dixerimus (ut ait Ioannes Apostolus) quod peccatum non habemus,

habemus, nos ipsos decipimus, & veritas in nobis non est.

Denique si hoc tempore hominum vita spectanda est, vt ex ea fidei veritas æstimetur, aduersariorum fidem æquè ac nostram daminari necesse est. nam in vtraq. parte magna sunt vitia, magna peccata. Immo verò omniū Dei prophetarum atque Apostolorum damanda doctrina est. Quorus quisque enim illorum etiam post suam ad tam diuinum munus vocationem non aliquando lapsus est? quorus quisq. non acerbos peccatorum fructus attulit? testis ille præclarus ac singularis Dei amicus Moses, qui post tanta à se in *Ægypto* patrata miracula, post illa in deserto prodigia, post familiare colloquium cū Deo, cui tamquam amicus facie ad faciem loqui solitus erat, tandem apud aquas contradictionis incredulitatis vitio Deum ita graui-
Moses.
Exod. 33.
Num. 16.
 ter offendit, vt illud peccatum vix postea morte lueretur.

Quid dicam de illo maximo rege sanctissimoque propheta David, quem ipse Deus secundum cor suum inuenisse pronunciauerat? hic tamen talis ac tantus turpi adulterio nefariaque cede cū sese polluisset, etiam illud adiecit, vt populum sibi subiectum temerè numerauerit, & tam acerbos vitiorum fructus attulerit, vt illius peccata crudelibus
David.
Act. 13.
2. Reg. 11.
2. Reg. 24.
S bellis

bellis & miserranda lue, quibus magna pars plebis attrita est, seuerissimè vindicaretur.

Quid de Apostolo Petro? quid de ceteris Apostolis dicā? qui postquam ad diuinū illud ministeriū à Christo vocati sunt, ipsum Dominū ac Deū suū, à quo in tantum dignitatis culmen euecti erant, impiè deserentes, in eo omnes scandalū passi sunt? si ergo imbecillitatis humanæ fructus pseudoprophetam arguunt & ostēdunt, hos omnes, de quibus diximus, inter falsos prophetas numerari necesse est.

*Sacramento-
rum vis non
ex ministro-
rum moribus depē-
dere ostēditur.*

præterea si sacramentorū vis, efficacia, veritas ex ministro-
rum vita moribusq. pende-
ret; quid iis vanius, quid instabilius, quid incertius? quod si ita se haberet, an non iure dubitares, vtrū baptizatus sis nec ne? vtrū à peccatis absolutus sis nec ne? vtrū corporis Christi verū sacramentum acceperis nec ne? quis enim nostrū scire potest, nū sacramenti minister peccatis implicatus sit, an non? Fit enim nō numquā, vt is quem omniū integerrimū atque sanctissimū homines putant, eo, quem nequissimum ac perditissimum omnes existimant, nequior corā Deo reperiatur. Quid quod hic vera nunc sanctitatis atque iustitiæ laude præcipuus, cras in peccata fortè labetur; ille autem contrā multis hodie vitiis peccatisque coopertus, cras abiecta peccatorum sarcina, innocentiam atque iustitiam Dei beneficio

neſcio conſequetur? & quoniam nemo præter Deum nouit quid ſit in homine, nemo præterea ſcire poteſt quis ſit iuſtus. Proinde Reg. 2. quando ſacramenti miniſter verum, quando falſum diceret; itē quando ſacramēta vim ſuam & efficaciam obtinerent, quando non, eſſet incertum. Ad hæc omnia noſtræ fidei, religionis, ſalutis fundamenta dubia eſſent & incerta, ſi rei tam inſtabili ac lubricæ, qualis eſt hominis vita, per ſingula horarum momenta mutabilis, niterentur.

Quæro autem quid hoc ſibi velit, quod Contra hereticos ex ſuis verbis argumentum. hæretici, qui opera meritaque ſanctorum nihili æſtimare ſolent, nunc miniſtrorum ſanctitati meritisque reſtam ſublimem atque diuinam, quanta eſt fidei veritas & ſacramentorum vis & efficacia, attribuant? an non his ſuis verbis ſeſe condemnant & iugulant, cum aded pugnancia & dicunt & ſentiunt? ſed qui fieri poteſt, vt miniſtrorum ſuorum meritis, quæ quanta ſint, Deus nouit, res tantas, tamque diuinas attribuant & adſcribāt, quæ iuxta catholicorum omniū ſententiam, non aliundè quàm à paſſionis Chriſti meritis, & verborum eius ac promiſſionum veritate, eccleſiæque catholicæ officio & miniſterio dependent? quibus ſanè non ſolum certius, verumetiam ſtabilius ac firmitus fidei noſtræ & ſacramentorum nititur fundamen-

tum, quàm quod isti, sine verbi Dei auctoritate, super hominum vita moribusque pro sua libidine arbitrioque confingunt. Quæ enim humana virtus ac sanctitas tanta vniquam esse possit, vt tantorum sacramentorum efficaciam, Spiritus sancti gratiam, peccatorum remissionem, & corporis Christi præsentiam mereatur? Gratia iam non est gratia, sed merces, si pro humanorum meritum qualitate rependitur. Ad hæc neque humana infidelitas atque peccata diuinas promissiones euacuare, neque mendacia Deum mendacem efficere possunt. Sint homines quamuis magni peccatores, sint omnibus vitiis flagitiisque cooperti; Deus tamen semper & in verbis suis verax, & in promissis fidelis est. vnde ipse Christus redemptor noster ait: Cælum & terra transibunt, verba autem mea non præteribunt.

*Deus verax
in verbis &
promissis
suis.
Marth. 24.*

Sed dic mihi obsecro, qualem isti homines Deum faciunt, quem iuxta humanam instabilitatem fingunt esse mutabilem? nimirum si homines probi fuerint, tum Dei verba esse vera; sin verò improbi, tum falsa existiment. Ita si Christiani pij fuerint, Deus erit verax; si impij, mendax.

En quam opinionem de Deo, æterno, vero, incommutabili, qui, iuxta poëtæ sententiam, idem manens dat cuncta moueri; isti homines

Bertius.

homines instabiles, & omni nouæ doctrinæ
 vento expositi, sibi fingunt. Dei sententia est:
 Ego Dominus, & nō mutor. De homine au-^{Mal. 3.}
 tem quid verius dici potest, quàm quod scri-
 ptura ait, numquam in eodem statu perma-
 net? Quanta ergo dementia est, salutis no-^{Iob 21.}
 stræ fundamentum, omisso Dei verbo, & in-
 finitis passionis Christi meritis, supe re adeò
 instabili & incerta, qualis est humana vita,
 collocare?

Venit mihi in mentem cuiusdam ex istis, <sup>Argumentum
efficax cui-
dam hæretico
propositum.</sup>
 qui fidei nostræ veritatem de ministri vita &
 moribus pendere dicebat. ex quo cùm quæ-
 sissem, an omnes fidei propositiones veras ef-
 se sentiret: atque is ita esse concederet; quæ-
 siui deinde, num veram aliquam propositio-
 nem in falsam mutari existimaret, secundum
 quod eius, qui eam assereret, vita mutaretur.
 hæcere cœpit homo, & ne caperetur, tenere
 silentium. Tum ego: Si quod antè dicebas,
 nimirum fidei veritatem de ministri moribus
 vitaque pendere, defendis, vt & illud, eam
 mutari prout illius vita mutetur, defendas
 necesse est. Fingamus autē, verbigratia, mi-
 nistrum vestrum iam probum ac sanctum
 dicere, Deus in cælum ascendit: si ante ve-
 speram, quod huiuscemodi hominibus sæpe
 contingit, fortè peccauerit, postridieq. idem
 dicat, Deus ascendit in cælum: sequitur, iuxta
 S 3 vestram

vestram theologiam, vt hic ascensionis articulus modò verus, modò falsus sit. Ita fidei vestræ veritas iuxta ministrorum, qui non minus quàm alij, quidquid dicatis, impuri sunt, vitam & mores subinde mutabitur. O stultum inquam, omniq̃ue pistillo retusus ingeniorum vestrorum acumen! O quàm parum quid dicatis attenditis! ô instabilem vagamq̃ue fidem! ô inconstantem & incertam sacramentorum vestrorum efficaciam! Desino iam mirari, quòd fidē ac religionem tam facile, tam sæpe mutatis, hodie Lutherani, cras Calvinistæ, paullo pòst Epicurei; cum fidei vestræ veritatem ex hominum vita pendere credatis. An non legisti bone vir, quod scriptum est? In æternum Domine permanet verbum tuum, in generatione & generationem veritas tua; id est, æterna stabilitate fixum atque fundatum est verbū tuum. Neque enim in Deo reperitur est, & non, quemadmodum in filiis hominum, qui magna polliciti, aliquoties nihil præstant. Ea verò est Dei verborum veritas, vt etiā si ab ipso mendacij auctore diabolo, qui peccator est primus & maximus, proferrentur, vera tamē esse non desisterent. Ita illius miseri atque decepti fatuam opinionem refutaui, vt quid mihi responderet, omnino nihil haberet. Et sanè nulla est apud aduersarios hac falsior & insulsior

*Hæreticorum
fidei mutabi-
litas.*

Psal. 118.

insulsiior opinio : quæ quàm perniciofa fit , cum eam tam multa fequantur incommoda , paullo antè expofuimus. Hæc igitur fi femel ab aliquo recipiatur , illum de tota fidei & sacramentorum ecclefie ratione facile dubium reddet.

Multum autem promouit diabolus, dum huiuscemodi falſam opinionem in eorum, quos ad fidem noſtram euertendam per aduerſarios circumuenit, mentibus animiſque defixit. nihil enim eſt quod indoctos atque illitteratos eorum diſcipulos ad oppugnandâ fidem noſtram magis moueat, quàm vitia clericorum atque peccata. cum enim nihil habent quod amplius dicant, tum in hunc locum quaſi in tutiſſimum præſidium ſe recipere conſueuerunt. Quid inquirunt? An Chriſti corpus in huius ebrioſi, concubinarij, ſimoniaci ſacerdotis manus deſcendere exiſtimabis? an ille qui tot peccatorum & criminum vinculis tenetur, te poterit abſoluere: an illi peccata tua confiteberis, & animi tui pondus expones? Aliaque multa in hanc ſententiam garriunt, quæ ex eodem erroris fonte, quo impiè docetur fidei veritas, & ſacramentorum efficacia ex miniſtri vita moribusque pendere, manant & profluunt.

Tali igitur oratione magna cum indignatione prolata, & in ſuis erroribus pertinaciſſimè

Hæretici ex aliquorum eccleſiaſticorum peccatis varios errores ſuadere conantur.

*Satana ver
sua calliditas
quid efficere
intendat.*

simè detinentur, & aliorum fidem pletumq.
concutiunt. Sed Satanæ, cui nihil mediocre
satis est, versuta calliditas illos miseros in
hoc barathrum præcipitasse non contenta, vt
Ecclesiæ sacramentis impiè ac perniciosissi-
mè renunciarent, atque hunc sacrilegum se-
querentur errorem: illud etiam summo stu-
dio perficit, vt omni fide ac religione repu-
diata, tandem in Epicuri & Luciani, deni-
que in Atheorum castra transfugiant. Cum
enim ij aliquamdiu in Lutheranorum aut
Caluinistarum exercitu fuerint, eorumque
ministros nostris nihilo meliores esse perspe-
xerint; tum verò iis quoque repudiatis atque
damnatis, eorum religionem ac fidem dese-
runt, & in Lucianistarum castra transeunt.
Ita quibus artibus nostro sæculo ad eripiendâ
Christianis fidem Satan vtatur, perspicuū est.

Ex quo intelligitur, quàm perniciosus er-
ror ille sit, quem nunc improbamus. non vt
Ecclesiasticorum impietati, aut vitiis, quæ
nos non minus quàm aduersarij detestamur,
fauere videamur; sed vt omnes animaduer-
tant quanta sit eius erroris impietas, & quan-
tus ex eo fonte malorum riuus exundet. Quæ
sanè, si quemadmodum ostendimus exami-
narentur, ad eius condemnationem suffice-
rent, nisi errantium pertinacia, testimonia
quoque & exempla scripturæ à nobis hoc

loco

loco postularent. Igitur eorum quæstioni, qua ^{Hæreticorum} interrogant, qui fieri possit, vt Christi corpus ^{quæstio & obiectio dilai- tur.} in improbi sacerdotis manus descendat? illud opponam, & ab iis quæram: Cur Christus à diabolo super pinnaculum templi se imponi, ^{Matth. 4.} & in altum montem deduci permiserit? Cur ^{Matth. 22.} impium ac proditorem Iudam in cena corpus suum accipere voluit? Cur ab illo osculari se passus est, cum illum impium ac proditorem esse non ignoraret? Cur ab Anna & ^{Matth. 27.} Caipha & eorum ministris se comprehendi sustinuit? Cur à Pilato iudicari, & à carnificibus crucifigi; cum ij omnes impij essent? Qui verò Apostolo Paulo credent dicenti, ^{1. Cor. 11.} eum, qui corpus Domini indignè sumit, iudicium sibi sumere; cum hominē indignum sumere posse infitientur? Idem enim est ac si dicerent: Paullus Apostolus, cum de iis ageret, qui corpus Domini indignè sumunt, mentitus est. nam secundum nos nouamq. theologiam nostram, Christus numquam inter peccatoris manus descendit. En aliis verbis illorum explicata sententia. O miseri, quantum aduersariorum dolis, sophisnatis, fraudibus irretiti estis! An hoc ipsi videre vultis? Non est id quidem difficile. argumentumini ad eundem modum, & fraudem statim intelligetis. Quomodo igitur illi? Qui fieri potest, inquit, vt Christi corpus in im-

*Hæreticorum
argumentatio-
nes sophistica
diluuntur.*

probi sacerdotis manus descendat? non est igitur in Eucharistiæ sacramento. Eodem modo & tu quære: Qui potest fieri, ut Christi corpus à peccatoribus attrectatum sit? neque Iudas igitur Christum osculatus est, neque Malcus percussit, neque Iudæi comprehenderunt, neque Caiphas aut Pilatus condemnarunt, neque milites crucifixerunt, falsa sunt autem hæc omnia: consequens est igitur ut eorum quoque argumenta, quibus vobis imponunt, falsa sint ac sophistica.

Math. 16.

Alia quoque his similia ad euertendam fidem adferunt. Episcopi nostri, inquit, simoniaci sunt, verbumque Dei non prædicat; falsa est igitur fides nostra, & illi sunt pseudo-prophetæ. Dicite & vos eodem modo: David homicida & adulter fuit, Petrus Christum negavit; non ergo fuerunt veri prophetæ. Videtis ergo viri optimi, quanta sit istarum propositionum consequentia? Considerate igitur (si sapitis) quo pacto his sophismatis atque fallaciis capiamini. tametsi illæ verborum ornatu & orationis nitore celentur, & lateat. Huius igitur tanti erroris absurditatem pluribus verbis exponendam duximus, ut & aduersariorum fraus atque malitia, & istorum, qui ab iis tam facile capiuntur, stulticia perspicui possit. Quid enim aliud hac in re aduersarij moliuntur, cum huius causæ veritatē obscurare

obscurare conantes, ex clericorum sæculi nostri vita & moribus maiorum suorum pietatem fidemq. condemnant? Quid iniquius? quid fidei Christianæ, quam isti euertere gestiunt, perniciosius dici potest? Sed si ea, quæ superius posuimus, fructuū doctrinæ, & imbecillitatis humanæ distinctio retineatur, cū de doctrinæ illorum veritate, vel potius qualitate iudicandum est, quatenus humana opera consideranda sint, facile intelligetur. Quā sanè distinctionē ponimus, vt cōplura scripturæ loca cū eo, in quo de pseudopphetis ex eorum fructibus cognoscendis agitur, cōciliari queant. Christi præceptū est, vt ver- Math. 7.
bi, & sacramentorū ordinarij ministri, tametsi corū doctrinæ vita nō respondeat, audiantur.

Super cathedram (inquit) Moysi sederūt Math. 23.
Scribæ & Pharisei, &c. Et alibi: Multi dicent Math. 7.
mihi in illa die, Domine, Domine nōne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis: Non cognoui vos. Et alio in loco: Qui au- Math. 5.
tem vnum soluerit de mandatis istis minimis, & sic docuerit homines, minimus vocabitur in regno cælorum. Perspicuum est igitur ipsius Christi, qui pastoribus quamuis vt pastoribus etiam impro-
bis obtempe-
remus Chri-
stus vult.
improbis & malis obtemperare præcepit, hunc errorem esse confutatum. alio-

qui

Cato.

qui istis nouatoribus opus esset ministro, antequam ei fidem commodaret, qui peccare nō posset; qui nisi delabatur cælo, numquam reperietur. Vetus namque sententia est: Nemo sine crimine viuit. Quæ numquam uerior fuit, quàm hoc tempore.

Nec dubium est, quin istorum iniquitas mihi calumniam struat, quasi nostram causam agam, & nostrorum hominum atque Ecclesiasticorum hac oratione peccata defendam. Sed nihil profectò minus. Testes enim sunt ij, qui me aut norunt, aut concionantem audierunt, quàm acriter in vitia inuehi soleam: sed Christi exemplum sequi cōstitui, qui antequam de Scribarū & Phariseorum perditis moribus diceret, populum, ne propter illorum vitia atque peccata iis fidem denegaret, monebat. Ita sanè tollenda sunt vitia, ne veritas deseratur atque damnetur.

Sed fortasse dicet hic aliquis: Quid? cū de falso propheta agnoscendo agitur, nihil ne aliud, nisi doctrinæ fructus considerandos putas? An fructus & opera, quæ ab imbecillitate proficiscuntur, numquam inspicienda sunt, ut doctrinæ qualitas possit intelligi? Certè tum demum, cū nouus propheta quispiam nouum doctrinæ genus adfert. Cur igitur tum illius prophetæ vita moresque confide-

considerandi sunt? quia Deus cū extraordinariē, qui noui aliquid aut faciant, aut doceant, mittit in mundum, tum sanctitatis atque virtutis laude præstantes viros deligit, qui integritate vitæ, admirandisq. prodigiis se à Deo ita missos esse confirmant, nulla vt hominibus dubitatio relinquatur. Vnde nouum prophetam, qui superbus, auarus, seditiosus, raptor, sacrilegus, homicida fuerit, à Deo missum fuisse nullum audiuius. sed potius mites, placidos, humiles, lenitate conspicuos, pacis alumnos, hominum amatores, opum huius mundi & gloriæ sæculi contemptores, extraordinarios ministros Deus mittit.

Quales prophetas Deus mittit.

Contrà diabolus Dei æmulus, sæuos, inhumanos, crudeles, seditiosos, auaros, homicidas, qui tametsi falsā ad tempus integritatis & humanitatis specie blandiantur, diu tamē latere, & lupum rapacem, quem ficta sanctitatis simulatione celabant, diu dissimulare non possunt. Si quis igitur obstinato ac pertinaci animo ea Christi verba de agnoscendis pseudopphetis, non solum de doctrinæ, verumetiam de imbecillitatis humanæ fructibus accipienda esse contendat, cum hoc non litigo. Illud tamen dico, de nouis qui tam improbæ vitæ, quàm malæ vitiosæque doctrinæ fructus adferre consueuerunt, omnino

Quales ministros diabolus mittit.

Marth. 7.

nino

Matth. 23.

Ad antiquos
doctrina fon-
tes recurren-
dum est.

nino accipienda esse. Nam de aliis, qui ordinaria doctrinæ successionē mittuntur, & ad huiusmodi ministerium legitimè vocari, nihil noui neque docent neque fingunt, accipi nullo modo possunt. Illos enim, qui in cathedra Moysi successionis iure sederunt, tamen si doctrinæ vita minus respondeat, Christus audiendos, illique obtemperandum esse præcepit. Si ergo de ordinariorum Ecclesiæ ministrorum prophetia atque doctrina ex operum qualitate iudicandum est, ad illos antiquos prophetas, à quibus hoc doctrinæ genus tamquam ex fontibus fluxit, recurrendum est.

Contra here-
ticos efficax
ratio.

Matth. 23.

Sit, exempli causa, de Scribarum & Phariseorum fide iudicium. num qualis illorum vita sit, considerandum putabimus? Minime. Sed quibus moribus Moses, Iosue, Samuel, Dauid, Esaias, Hieremias, Ezechiel, Daniel, Esdras, aliq. Prophetæ præditi fuerint, quorum doctrinæ genus illi constantissime retinebant, considerandum est. An legem Moysi aliorumque Dei prophetarum varicinia idcirco falsa esse dicemus, quod Scribæ & Pharisei, qui in illorum cathedra sedebat, improbi erant? nihil minus. neque enim vlla est ratio, quæ ob successorum improbitatem veros illos prophetas ex bonis malos faciat. Nam si prophetæ vitam iustam piamque duxerunt,

duxerunt, etiam si eorum successores iniusti atque impij fuerint; tamen illis iustitiæ sanctitatisque laudem eripere non possunt. Si illorum prophetia atque doctrina, cum initio prædicaretur, vera sancta que fuit; semper eadem erit ac manebit, qualiscumque tandem ^{Proposita ta-} is sit, qui eam sequetur atque defendet. Ita ^{tionis vis et} cenſeo, nõ quales sint modò ecclesiastici, qui in Apostolorum atque eorum, qui iis successerunt; doctorum atque martyrum cathedra sedent, nihilque noui docent, considerandũ esse, cũ illorum doctrinæ qualitas inuestigatur: sed ad illud tempus, quo illud doctrinæ genus natum atque in orbem allatum fuit, recurrendum est, quibusque moribus illius auctores & magistri præditi fuerint, intue-
ndum est. quorum virtus & integritas tanta certè fuit, vt non solũ orbi terrarum, sed etiam Deo & angelis eius admirabilis vi-^{1. Cor. 4.} deretur.

Quid ergo iniquius, quàm si ex eorum, qui à tantorum virorum doctrina & sanctitate degenerant, vita moribusque doctrinæ illorum veritas æstimetur? neque enim summis illis viris atque præclaris istorum improbitas adscribenda est. Et, vt paucis dixerim, si ex horum hominum, qui hodie nobiscum versantur, vitæ genere de fidei veritate iudicandum est, hanc in neutra parte esse confi-
teri

teri necesse est. vtrinq. siquidē densissimum peccatorū atque vitiōrū agmen occurrit. Ad hæc, cū integerrima sanctissimaq. vita falsam doctrinā, cū perditissima quoque vita bonā ac salutarē, dico posse coniungi. Quæ cum ita sint, de bonis malisve operibus, quæ prophetis veris & falsis possunt esse cōmunia, quærendū nō est, cū de illorū doctrina iudicandū est, nisi fortē aut de iis operibus, quæ ex ipsius doctrinæ fonte nascuntur ac profluunt, aut ij prophetæ noui fuerint, qui inauditum atque incognitum doctrinæ genus adferant.

*Alterum hæ-
reticorum ar-
gumentū d-
iustur.*

Sed dicet aliquis. Cur ergo nostri cū aduersus hæreticos scribunt, illorum opera producunt in medium, si veritas (vt dicimus) ex ministri vita moribusque non pendet? Huic quæstioni superiūs quidem respondimus. Sed tamen ex abundanti nunc dicimus, nos eorum tantum operum mentionem facere, quæ illorum doctrina, ex se nata, alit, fouet, approbat, & tamquam rectē facta defendit; quæque toti eorum factioni communia sunt. Vt si de ea alicuius mariti, qui cum ancilla consuetudinem habuit, aut de alicuius mulieris, quæ se mariti sui fratri prostituit, adulterio verba faciamus; nihil aliud tum nobis propositum est, nisi vt doctrinā ex ipsius fructibus iudicemus. Ea sunt enim (teste VVicelio in Lutheranismi refectione) ipsius Lutheri

Lutheri siue verba siue præcepta. Cum angilla congregiendum, si nolit morosa vxor. Impotentis vxor coëat cum eius fratre. Ad hæc si seditioes, bella, rapinas, sacrilegia, ædium & sacrarum & profanarum euerfiones, oppidorum expugnationes, miserorū hominum cædes, omnium expilationes, ceteraque eodem pertinentia, quæ istorum noui Euangelij ministrorum auctoritate, ope, consilio gesta sunt, à nobis in medium proferrantur. Quid enim aliud, quàm illius Euangelij atque doctrinæ fructus exponimus? hæc enim omnia isti præclari Euangelij buccinatores licere contendunt.

*Hæreticorum
crudelia
facta
narrantur.*

Quid si illius Gallici Hectoris fortissimique herois Guisiani Ducis, veri martyris Christi terribilissimam illam ac funestissimam cædem, ab vno quidem Poltroto sicario crudelissimè perpetratam, sed à præcipuis illius factionis ecclesiasticis & magistris imperatā commemorem? An alicui istorum facere videbor iniuriam, cum illud indignissimum facinus non solum ab illius sectæ ministris imperatum fuerit, verum etiam ab illa præclara diuinaque doctrina approbatum, vt illi innocentissimi sanctissimi que doctores ei qui se hoc parricidio polluisset, vitam æternam atque cælestem gloriam pollicerentur?

*Guisardus
Dux ab hæ-
reticis inter-
fectus est.*

Illà verò crudelissima cædes ad demon-

T

strandum

strandum orbi terrarum, quales isti prophetae sint, plurimum valuit. Cum enim multi hinc antè nutarent, inde à fidei veritate aberrarèt, illud indignissimum facinus in caussa fuit, vt hi in viam redirent, illi in fide confirmati, eorum declinarent atque auersarentur errores; omnesque qui animo fluctuabant, propterea quòd iis dubium erat, vtrum isti veri an falsi prophetae essent, eo scrupulo liberauit. Hæc itaque cædes omnium oculos aperuit, vt luporum rabiem sub ouina pelle latentem perspicerent. Quis enim istius noui Euangelij tam acerbum immanemque fructum non perhorrescat? quis Christianorum principum huiusmodi luporum, qui fortissimum heros iis artibus aggressi crudelissimè trucidarunt, rabiem sæuitiamque non timeat? Qui si regem aliquem aut imperatorem è medio tollendum putèt, quid facilius quàm quemuis sicarium subornare, qui se illi, quem ad cædem destinauit, amicissimum ac fidelissimum simulet, donec perpetrandi facinoris adsit occasio? Expergiscimini tandem, expergiscimini Christiani principes, aperite oculos, vt quales prophetae in regnis vestris foueantur, videre possitis. Tū tua res agitur, paries cum proximus ardet. Felix, quæ faciunt aliena pericula cautum. Si huic doctrinae, quæ eiusmodi percussoribus cælorum regna promittit,

*Ab hæreticis
crudelissima
cædes perpetrata
omnium
oculos aperuit.*

*Ad reges
Christianos
& principes
admonitio.*

mittit, locus est, cedo, quis animam habebit in tuto? O quantum dedecus, quantam iniuriã adferunt tibi Christe Domine, qui hãc <sup>Pia ad Christi-
stum allocu-
tio.</sup> aiunt tuam esse doctrinam, & tam sæuam ^{Matth. 23.} atque immane Euangelium legis tuæ suauissimum iugum esse pronunciant! Et erit quisquam, qui hos tuos Apostolos, tuos Euangelistas esse credit? quis (malum) fascibus istorum miserorum oculos mentesque cæcatit, vt qui & quales prophetæ iis illudant, videre non possint?

Sed vt ad propositum reuertamur, si huiusmodi fructus in medium adferimus, vt de <sup>Ex quibus
fructibus hie-
retici cognosci
debeant.</sup> eorum doctrina rectè iudicemus, nobis succensere non debent, cum eorum Euangelium nõ solum eiusmodi fructus approbet, verum etiam iis, qui eos proferunt, cælestia regna promittat. De aliis autem operibus & fructibus imbecillitatis humanæ nihil dicendum puto, cum talia opera sint veris prophetis falsisque communia, tametsi illis quoque hoc loco vt iure possemus, propterea quod & eorum noua sunt dogmata, & ipsi prophete noui. nostra verò doctrina omnes huiusmodi fructus, omniaque morum vitia, quæ nostris iure obiici possunt, quorum certè nobis inuitis magnus est numerus, vna voce condemnat. Sed spes est, fore vt Dei beneficio sacrosancti concilij Tridentini nuper celebrati ab

*Christiana et
Euangelica
doctrina om-
nia vitia de-
testantur.*

omnibus Christianis decreta seruētur. quod si erit factum ab ecclesia nostra, abusus omnes ac vitia refecabuntur. Deum optimum maximum deprecor, vt id non modò fiat, verum etiam celeriter fiat. Quòd si nos tanta felicitas non manet, vt hoc tempore status Ecclesiæ reformetur, fidei tamen nostræ sinceritati atque doctrinæ, quam sequimur, veritati nihil propterea decedet, contra quam illi abusus & vitia militant: nec ecclesia desinet esse sancta, & ab omni errorum labe vitiorumque turpitudine seiuncta, quæ illa condemnat, & in filiis suis inuita tolerat; quæ admodum ex eius canonibus legibusque perspicuum est.

Ecclesia sancta in vita in filiis suis peccata tolerat.

Cùm igitur de fidei, quam à maioribus constantissimè retentam accepimus, veritate, integritate, sanctitate iudicandum est, vitiorum sæculi nostri clericorum, quæ omnes Catholici magis quàm aduersarij damnant, quæstio differatur. Quòd si aduersarij in hoc solo vitiorum campo eloquentiam suam iactare voluissent, eorum esset tantus exercitus, vt pro singulis militibus myriadas in castris suis haberent, in quibus ego quoque non inuitus militarem. qui si mecum de iis vitiis rixari volunt, tota illis arena cedo. Neque enim eorum patrocinium suscipere, aut de huiusmodi abusibus cum illis litigare constitui.

De abusibus non est quaestio.

stitui. illud tantum obiter dico, multa ab illis inter abusus vitiaque falsò numerari. Hoc ergo sit positum cùm de fidei nostræ veritate quærendum est, tum neque de abusibus, aut vitiis, quæ alium locum postulant, neque de aliis, quæ ad hanc causam illustrandam minimè pertinent, disputandum.

Ex quo perspicua est aduersariorum iniqua calliditas, qui cùm de veritate iudicandum esset, tam multas friuolas quæstiones atque mendacia, quæ neque ad causam omnino pertinerent, neque ad veritatem aut illustrationem aut oppugnandam valerent, in medium attulerunt. Id quo animo illi facere soleant, non est obscurum; nimirum vt hoc modo lectorum iudiciumq̃ suorum ingenia confunderent, iudiciaque peruerterent, & eorum animos in nostri odium inflammâdo, veritatis, quam ita affecti videre non poterant, è medio lumen auferrent. Instigant ergo eos ad iracundiam, & illorum dicacitatem in nos armant aduersarij, vt nos & petulanter irrideant atque contemnant, & suis salibus, nugis, facetiis, mordacibus dictis atque mendaciis contumeliosissimè acceptos, omnibus exosos reddât. Quid enim ad causam & ad veritatis ac fidei nostræ illustrationem pertinet differere, quæ illi homini patria est, qui parentes, quæ studia, qui nasus, & quo

Lectorum ingenia confundere hæretici quomodo nituntur.

*Quæstiones
inutiles ad
fidei illustra-
tionem nihil
valent.*

a. Timoth. 1.

*Falsa & dis-
parata here-
ticorum argu-
mentationes
proponuntur.*

colore sit, aliaque huiusmodi anxie disputa-
re? Mihi certe curæ non est, cuius sit ille qui
loquitur, sitne Britannus an Gallus, maci-
lentus an pinguis, pauper an diues, albus an
ater, ruber an pallidus, gibbosus an claudus,
cocles, an cæcus; neque quo cultu sit, infula-
tus an mitratus, pileatus an cucullatus; sintne
calcei fenestrati necne. Parerga sunt hæc &
alia huiuscemodi, nec ad doctrinæ veritatem
indagandam ac diiudicandam vlllo modo
pertinent. Quæstiones enim has, vt Diuus
Paullus inquit, stultas & sine disciplina deu-
tare oportet. In his tamen describendis ad-
uersarij mirificam illam eloquentiam suam
pompamque verborum studiosissimè iactât,
vt lectori risum moueant, & eum talibus io-
cis facetiisque abductû, quod sit controuer-
siæ caput, de qua quæritur, immemorem
reddant. Ex his autem facetiis quid argumê-
ti ad oppugnandam fidem nostram, nisi so-
phistici, elici possit non video. Quod enim
illud est consequens, Lisetus rubeum habet
nasum, Picardus in concionibus hæc duo ver-
ba, mater Dei, semper ponit, Maillardus
quadratum pileum gestat, Villagagnouus in
Francia Antarctica fuit, Ronsardus lauro co-
ronatur, summus Pontifex sandaliis vtitur,
Episcopi infulis siue tiaris, Monachi cucul-
lis, Franciscani calceis fenestratis; ergo maio-
rum

rum nostrorum fides falsa est. Quàm consequentia sint hæc sophismata, quis non videat? Certè, vt si quis ad hunc modum argumentetur: Titius caules plantat, Deus igitur in cælo non est. Mus est in pariete, ergo sacerdotibus vxores ducendæ sunt. Nulla certè alia ex iis omnibus digressionibus, quas ad iudicium suorum animos à præcipua quæstione abducendos aduersarij facere consueverunt, elici possunt, ex quo fraus illorum calliditasque perspicua est. Quid autem eorum iudiciis stultius, si ea quæ ad causam pertinent, ab iis quæ minimè spectant separare non possunt? Quid iniquius, si id quidem possunt, minimè tamen faciunt? Quid improbius ac nequius, si ob argumenta tam friuola, maiorum suorum fidem, religionem, ipsam denique veritatem temerè cõdemnant? In tam magni namque ponderis negotio, talibus nugis, iocis, facetiis, vel omisissis, vel certè in aliud tempus reiectis, grauius atque cõsideratiùs agendum est; eaque sola dicenda sunt, quæ ad ipsius veritatis illustrationem pertinent.

Qua in re ciuiliu iudicium imitanda Ciuiliu iudicium prudentia prudentia est, qui sese intra causæ cancellos et imitanda est. continere solent, nec temerè quærunt, quis, qualis, cuias, quo sanguine cretus, qua corporis constitutione sunt aduocati, sed mentis

Simile.

aciem in id solum, quod iuris explanationem spectat, intendunt. Ita in tali tantaque causa (quod aduersariis familiare est) quod iudicis animum distrahat, nihil dicendum est. Si igitur aduersariorum iudices neque odium, quod in nos semel conceperunt, deponendū, neque consideratiū atque maturiū in iuris nostri examine agendum putant, pro nobis maioribusque nostris ab illorum sententia appello. Vides amice lector aduersariorum calliditatem, fraudemque maximam singulari cum iniquitate coniunctam; quæ cum tanta sit, vt in hac causa vix vlla maior appareat, in eam tamen novos suos iudices à se circumuentos præcipitarunt. Restat vt iniquitatis illorum, qua hic vsi sunt, septimum caput explicemus.

QVOD ADVERSARIORVM

IVDICES AB ILLIS SOLLICITATI, maiorum suorum patronis liberam audientiam denegarunt, immo ad eos interficiendos arma ceperunt.

CAPVT XII.

VIBVS artibus aduersarij iudices suos fefellerint, iisque huius sacrosanctæ causæ veritatem ex ministri vita, iuxta quam veritas ipsa in mendacium

cium mutari posset, pendere persuaferint, jam exposuimus. Quod sanè non modò ridiculum & absurdum, sed etiam velut fecunda mater multos alios errores ex se parit, in lucemque producit. Sed non minor est septima illorum iniquitas, in quam dolis suis atque fallaciis nouos suos iudices coniecerunt. Quis enim nesciat ad officium iudicis maxime pertinere, vt vtrique parti liberam audientiam præbeat, neque reum eiusve patronos armis aut minis terreri patiatur? Cum Ciceroni pro Milone dicendum esset, quàm admirandù Romanis spectaculum fuit, curiâ ac forum militibus refertum videre? Silent enim (vt ait ille) inter arma leges, nec vbi vis valet, iuri locus est. Ceterùm aduersarij id effecere dicendo, vt suos iudices in eam sententiam facilè traxerint, vt non magnopere laborarent, si in maiorum nostrorum fidei ac religionis defensione alicuius minis impediremur: neque id prohibendum putarent, verum etiam ipsi arma caperent, quibus, ne quis contra aduersarios maiorum suorum pietatem fidemque defenderet, impedirent. Quod vt iis facilius esset ac planius, principes quosdam ac pecuniosissimos negotiatores sibi vectigales efficiunt, iisque persuadent, vt in communi quadam arca pecuniâ suam includerent, vt hoc modo eorum testis

*Hæreticorum
septima iniquitas. Ad
iudicis officium spectat,
vt præbet,
quod neque
reus, nec eius
patroni terre-
antur.*

*Cicero pro
Milone.*

*Hæretici com-
munem arcam
& marsupium
contra fideles
fraudenter
instituant.*

esset audacia, qua summi magistratus iniussu arcam illam communem instituerant, quam ij, vt piè credere possumus, & vt experientia ipsa postea euidentè ostendit, propterea quòd & ad opprimendos pauperes, & ad equites Germanos, qui ad illam carnificinam exercendam, & ad illorum consilia exsequenda conducendi erant, alendos atque ditandos excogitata fuerat, pauperum appellarunt. quam ego potiùs hæreticorum marsupium contra insontes dicendam censeo, de quo scriptura sacra impiorum verba referens, inquit: Marsupium sit vnum omniù nostrum.

Proverb. i.

His artibus ita quorundam potentissimorum principum simplicitati illuserunt, vt ex ditissimis egentissimos reddiderint, dum iis persuadent vt suos agros, prædia, villas, tota denique patrimonia venderent atque distraherent; vt esset vnde & causam suam copiosè defenderent ac fouerent, & diabolicam illam pauperum arcam implerent. ex qua non solum centuriones ac tribunos complures alebant, verùm etiã eos omnes, qui maiorum suorum causâ abiurata, in eorum castra transissent, eiusque factionis patroni, id est, ministri & concionatores esse, & hinc in maiorum religionem ac fidem inuehi, inde istorum impietatem atque perfidiam laudare tuerique voluissent, sibi amplis stipendiis obliga-

*Hæretici sui
stipendia
quos alebant.*

obliga-
garum
sancta-
rium,
dirum
à nob
dicim
que r
liber
ne in
rum
ipsun
aliqu
tur,
Ita a
in ca
rand
endu
rum
eos c
fusco
lace
tot r
est,
bili
ac f
crin
tate
auc

obligabant. Quo artificio magnum perfu-
garum, religionis vincula diripientium, &
sanctæ disciplinæ à seipsis iugum proiicien-
tium, & aduersus præfules suos dicentium;
dirumpamus vincula eorum, & proiciamus ^{psal. 2.}
à nobis iugum ipsorum; quos apostatas iure
dicimus, numerum è cœnobiis illexerunt, iis-
que tamquam si seruos vocarent ad pileum,
libertatem polliciti, non solum omni libidi-
ne inquinatum vitæ genus permittunt, ve-
rùm etiam contra præpositos suos, atque
ipsum magistratum, si fortè ab illis pane
aliquid criminibus eorum impendere videa-
tur, opem suam præsidiumque promittunt.
Ita aduersarij non quale hominum genus
in castris suis habeant magnopere sibi labo-
randum, sed vt satis multos habeant effici-
endum existimant. Horum igitur transfuga-
rum venenatis linguis, & canina facundia,
eos omnes, qui maiorum suorum patrocini-
um susceperunt, tot contumeliis conuiciis-
que lacerarunt, tot in eos derisiones excogitarunt,
tot mendacia confinxerunt, tanto populi, id
est, suorum iudicum animos, & tam incredi-
bili in illos odio inflammarunt, immo rabie
ac furore armarunt, vt illi sine certo vitæ dis-
crimine prodire, suamque de maiorum pie-
tate sententiam, quam tuentur, aperire vix
audeant. Quis enim nostrorum hominum,
quis

*Quales ho-
mines ab ha-
reticis recipi-
antur.*

*Sine vitæ dis-
crimine sa-
cerdotes &
monachi iter
facere non po-
terant.*

quis omnino sacerdotum aut monachorum
sine certo vitæ discrimine, nisi mutata veste,
iter nunc facere potest.

Longè verò aliter eorū ministri, qui cūm
iter faciunt, eorum præsidio & armis ita septi
sunt, vt tuta sint omnia. Qui cūm iudices
suos illosque principes atque custodes corpo-
rum suorum, à quibus alebantur, tā magnos
sumptus facere animaduverterent, illumque
communem fiscum, quem pauperum nomi-
nabāt, paullatim exhauriri intelligerēt, ratio-
nem planè Euangelicam, qua illis satelliti-
bus suis & satisfacerent, & beneficia repe-
derent, excogitauerunt. His ergo persuadēt,
vt ædes Deo sacras ac templa spolient, om-
neque aurum & argentum, quod in iis repo-
situm maiores nostri Deo optimo max. con-
secrarant, vt leuissimè dixerim, auferre non
dubitent. deinde eos omnes, qui contrā sen-
tirent, crudelissimè occiderent, eorumque
bona diriperent. Nam isti seditiosi ministri,
quos Euangelicos nominant, callidissimi sci-
licet homines, maximè verebantur, ne illi
nobiles, qui illos alendo sua omnia consu-
mebant, vbi respexissent, seque ad inopiam
reductos esse animaduertissent, tum demum
eos detestari inciperent. Ita eos spoliatorum
& rapinarum totius orbis Christiani vana
spe atque exspectatione lactantes, facile per-
suaferunt,

*Hæretici Ec-
clesias & tē-
pla spoliare
quare decre-
uerunt.*

*suaferunt
angelici
id est,
affinitas
licè po-
miliar
seque
lacum
liben
verbi
uenio
stede
assen
bant
bis p
com
facri
ferre
clasi
max
pitu
faci
que
lera
ex
mo
tell
au
tat*

suaserunt, non solum honestè, sed etiam Euangelicè, sublati ac mortuis propinquis suis, id est, ceteris Christianis eorum fratribus & affinibus, eos ex mortuorum spoliis Euangelicè posse ditari, ad eumque modum rei familiaris, quam illi Euangelicis præconibus sequendis & alendis stultissimè exhauserant, lacunas expleri posse monuerunt. Quod illi libenter sanè fecerunt, facillimeque istorum verbis, quæ & suis cupiditatibus maximè cōueniebant, & viam planam & honestam ostēdebant, qua in pristinum restitui possent, assensi sunt. Neque id isti difficile esse dicebant, maximè cum in omnibus Christiani orbis partibus atque prouinciis symmystas & commilitones sibi esse gloriarentur, qui illis sacrilegam direptionē aggressis statim opem ferrent. Ita isti suos ad diripiendum orbem classico vocis animabant. Sed hi Dei optimi max. benignitate mundum neque adeò sopitum ac remissum inuenerunt, neque tam facilè spoliari posse senserunt, quàm illi iis, quos fallere cupiebant, vana oratione persuaferant. Quod postea rei declarauit euentus, ex quo illi magno suo detrimento & incommodo, tum quidem se pretio spem emisse intellexerunt, nunc verò eos suæ temeritatis & audaciæ serò pœnitet, cuius exitum cupiditati suæ contrarium esse sentiunt, sibiq. post illos

*Aliorum bona
exipienda esse
haeretici sua-
debant.*

*Haeretici ubi-
que fauores
et commilitones
habere glori-
antur.*

*Pudor quādo
periculosus et
stultus cōse-
quitur.*

illos labores, illos sumptus atque conatus nihil aliud, nisi egestatem, relictum esse perspicuunt. Et sanè nisi stulto perniciosoque pudore confitendi suum errorem, in quem ab illis inducti sunt, tenerentur; continuò isti non solum missos facerent, verum etiā in malam rem præcipientes agerent. Sed nihil eo pudore, qui errantem in viam redire non sinit, perniciosius, nihil stultius.

*Mala quare
Deus permit-
tit.*

Illud autem certum est, aduersarios deinceps tot homines, qui tam stultè rem vitamque suam ad tam turpis atque impiæ causæ defensionem cōferant, minimè reperturos. multi enim oculos aperire cœperunt, ut à quibus prophetis in præceptis rapiantur intelligant. Ex quo intelligi potest, verissimā illā esse Augustini sententiam : Nullum malum permittit Deus, ex quo non aliquid boni eliciat. Magna certè mala fuerunt, quæ & aduersarij, & ij qui ab illis decepti sunt, toti orbi Christiano attulerunt. Sed hoc bonum eorum nefaria crudelitate natum est, tametsi id illis minimè debeamus; nimirum quòd quales ij prophetae sint, & quàm saeuos immanesque lupos illa ouina pelle celabant, ita orbi perspicuè clareque monstrarunt, ut neminem deinceps fallere queant, sitque is, qui istos non agnosceret, planè cæcus ac demens. Certè, si illa ira & odij cæca caligo, quam
contra

contra nos maiorum suorum patronos in suorum animis excitant, discussa esset atque submota, viderent meridiana luce clarius, istos omnes, qui specioso Euangelistarum nomine gloriantes, eos in talem factionem trahebant, nihil aliud nisi rapaces lupos fuisse.

Sed ut perspicuum sit, à quo isti missi fuerint, & cui militarent, animaduertendum est, Deum, & æmulum eius diabolum, quæ admodum in ceteris quoque rebus inter se cõ-

Christus & diabolus diuersam & contrariam doctrinam dant.

trarij sunt, ita cum aliquid noui moliantur, atque in lucem edere volût, longè diuersam ingredi viam atque contrariam; hic in erroris & hæreseos spargendo semine, ille in fidei doctrinæque cælestis veritate propaganda.

Quod quàm verum sit, si quis illam ratione, qua Christus in tradenda docendaque fide Christiana vsus est, cum ista, qua in suis erroribus propagandis hæretici à diabolo missi & afflati abutuntur, conferre voluerit, statim intelliget. Christus ut orbem terrarum cæ-

lesti suæ legi subiugaret, idiotas, piscatores, *Math. 4*

ac simplices homines non diuites, non potentes, non doctos, non eloquentes elegit, ne aliquis suspicari posset, Christianam religionem ac fidem aut aliunde quàm à Deo allatam, aut mundo humani ingenij viribus, non Dei ope & præsidio, fuisse persuasam. Beth-

Luc. 11.

lem

Matth. 20.

*Christus
quare idiotas,
ignobiles &
infirmos ele-
git.*

lem vicum, nasciturus patriam elegit. Hiero-
solymam, florentissimam ciuitatem, ignomi-
niae crucis suae testem esse voluit. Nam si po-
tentissimam urbem Romanam, in qua nasce-
retur elegisset, quis mundi conuersionem
non illius ciuitatis potentiae adscripsisset? Si
Caesaris filius fuisset, quis non imperatoriae
maiestati idem attribuisset? Sed ut humano
generi perspicuum esset illud opus Dei, om-
nibusque notum esset, Christi diuinitatem
esse, quae mundum ad veram Dei suaeque sa-
lutis cognitionem reformaret, non solum hu-
mile opidum, ubi nasceretur, elegit, verum
etiam pauperes, & idiotas Apostolos atque
discipulos habere voluit. Quibus nihilomi-
nus non solum ea quae natura aut ratione ca-
pi non poterant, praedicare mandauit; verum
etiam imperatores & reges, ac potentissimos
principes, facundissimos quoque oratores, &
philosophos acutissimos, qui iis resisterent &
repugnarent, inimicos dedit. His tamen su-
peratis atque deuictis, suam doctrinam am-
plecti persuaferunt, & in victoriae argumen-
tum, in illa sibi inimicissima & superbissima
urbe victoriae suae trophaea posuerunt, do-
musque Dei ecclesiae Romanae, contra quam
portae inferi non praeualebunt, fundamenta
iecerunt. Quod sane, cum illi nec exercitum
ducerent, nec opibus pollerent, nec eloquen-
tiae aut

Matth. 16.

tiæ aut philosophiæ præfidiis niterentur, sine diuinitatis arcana ope fieri non poterat. Ideo Diuus Paullus inquit: Videte vocationem vestram fratres; quia non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles; sed quæ stulta sunt mundi elegit Deus, ut confundat sapientes; & infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia; & contemptibilia elegit Deus & ea quæ non sunt, ut ea quæ sunt destrueret: & non gloriaretur omnis caro in conspectu eius: ut, quemadmodum scriptum est, qui gloriatur, in Domino gloriatur. 1. Cor. 1.

Contrà diabolus, cum errores plantare vult, clarum aliquem & facundum oratorem, aut certè philosophum acutissimum querit, qui principes & potentissimos quosque in suam factionem inducat: ut quod ratione non potest, vi & armis efficiat. qui si nostra memoria principes quosdam ac nobiles homines, qui suos præcones fouerent atque defenderent, ab initio in suas partes non induxisset, nihil potuisset efficere. Neque quisquam adeò demens fuisset inuentus, qui illius causam tueretur, si, quemadmodum Christus fecerat, ita ille præcones Euangelij sui inter regum ac iudicum tribunalia, & carnificum lictorumque manus, ut ab his ultimo supplicio afficerentur, quod Christi discipulis per

Diabolus quare potentes ministros elegit.

V

trecentos

trecētos annos acciderat, inermes reliquisset. Quod cū diabolus intelligeret, id egit in primis, vt præconibus suis principum, qui illos fouerent, fauorem & gratiam quæreret. nam si soli plebeij seducti fuissent, principes autem ita in fide constantes stabilesque māsissent, vt sunt hodie plebeij, illorum impunita non fuisset audacia. Quod cū diabolus non esset obscurum, nihil ei ab initio visum est antiquius, quàm vt præconibus suis principum aliquorum ac magistratuum conciliaret fauorem: vt hoc modo vltimi supplicij animaduersionem, quam, antiquas hæreses ab inferis excitantes, secundum omnia iura, omnesque leges, quæ ante illorum aduentum seuerè obseruabantur, commeriti fuerant, effugere possent. Ita illorum fauore subnixi, errores suos tutò seminarunt; & populi animis in suam factionem illectis atque pertractis, paullatim eò vsque progressi sunt, vt quod astu non poterant, id vi & armis se facile perfecturos putarent. Sic agere consueuerunt ministri diaboli, qui nisi humanis auxiliis niterentur, cū Deum secum minime facere sciant, studiorum suorum profectum habere non possent. Quare nisi id in primis orbi persuasissent, vt præconibus suis ampla stipendia darentur, iam nullos haberent. quibus si mendicato viuendum esset, quem-

*Principum
fauore hæreti-
ci subnixi er-
rores semina-
unt.*

*Suis præconi-
bus hæretici
ampla stipen-
dia largiebā-
tur.*

quemadmodum nonnullis monachorum or-^{Simile,}
dinibus; velut locustarum greges subito per-
irent. Quos si rhetores defererent, eorum
dogmata vt fumus ac fauilla deficerent. si
verò principes & nobiles eorum causam de-
fererent, aliamque defenderent, celeriter isti
ministri fidem suam ac religionem mutarēt,
& ad principum voluntatem conformarent:
quod iam in plerisque prouinciis factum
videmus.

Itaque dum omnes istorum rationes pla-
ne considero, tale aliquid reperio, quale de
Mahometo memoriae proditū est. Qui cum <sup>Mahometo
similes hære-
tici esse cen-
sentur.</sup> impiam illam superstitionem propagare vel-
let, illud in primis egit, vt nonnullis, quos
religionis specie in suam factionem illexerat,
viuendi vt luberet potestatem faceret. qui
verò in suas partes transire nollent, eos om-
nes vexandi ac spoliandi facultate permitta,
suorum ope vi & armis, vt illam superstitio-
nem amplecterentur, cogere instituit. Ita isti
cum sanctitatis specie in suam factionem cō-
plures allexissent, quod reliquum videbatur,
illorum vi & armis cogendum existimarunt,
eoque modo magnam hominum multitu-
dinem spe prædæ in sua castra allexerunt. In-
terea Deum sibi obligatum atque deuinctū <sup>Deum sibi
obligatū ha-
ueret a fr-
atribus.</sup> quòd neque vinum bibunt, nisi sitiant, vt ipsi
quidem dicunt; sed ego verbis eorum non
credo,

credo, neque cibum capiunt, nisi esuriant, arbitrantur. At Turcarum, qui abstemij viuunt, maior est abstinencia.

Sed vt illis aliquid demus, quantum inter Apostolorum, eorumque qui illorum vestigia sequuti sunt, & istorum prophetarum exigua abstinencia interest? Longè verò aliter illi legē Euangelicam, aliter isti sua dogmata promulgarunt. Illi siquidem amplius

*Imen legis
euangelicae
prædicatione
& hæreticorum
sectæ promul
gatione quale
sit discernen.*

quàm trecentis annis omne suppliciorum genus, ipsamque mortem ab imperatoribus & tyrannis patientissimè sustinebant. qui cum iis minimè repugnarent, neque quemquam occiderent, aut vilius hominis bona raperent; factum est, vt orbem ea patientia, iisque artibus suauis Christi iugo subderent. Istorum autem quàm exigua, quàm brevis patientia fuerit, obscurum non est: quæ sanè eorum, qui vlciscendi occasionem atque opportunum tempus expectat, patientiæ similis fuit. Quidquid autem sit, ita mundum offenderunt sua crudelitate, qua in propagando plantandoque suo Euangelio, quod Christi esse mendaciter dicunt, abusi sunt: vt si illud, quod fieri nullo modo potest, verum esset, omnem sani iudicii hominem, ne ipsis fidem accommodet, impediuerint. Apparet igitur aduersariorum in hac re insignis iniquitas, qui nouis iudiciis suis falsis persuaserunt, ne nobis

*Sua crudeli
tate hæretici
mundum of
fenderunt.*

nobis liberam audientiam darent; sed potius ipsimet arma caperent, quibus, ne quis reæ partis, patrum scilicet maiorumque nostrorum & illorum, religionis ac fidei patrocinium iuscipere auderet, per vim agerent atque prohiberent.

DE DOCTRINÆ ADVERSA-

RIORVM CVM SVORVM FAL-

forum iudicum cupiditate conuenientia, quæ tantum in ius illius doctrinæ amorem accendit, ut de maiorum suorum religione & fide iam audire nolint.

CAPVT XIII.

MAGNA est octaua iniquitas, qua in nos non solum aduersarij, sed etiam Hæreticorum octaua iniquitas. eorum falsi iudices abutuntur. tanto enim opinionum suarum tenentur affectu, ut neque iam aliquid, quod ad maiorum nostrorum defensionem pertineat, audire sustineant; neque in vlllo siue scripturæ diuinæ, siue antiquorum patrum libro, quicumque tandem in eorum manus veniat, aliud nisi obscurum aliquem locum quærant, ex quo aut errorem suum veritatis specie ac fuce exornent, aut fidem nostram oppugnent. Men- Epist. ad Argentinenses. tior, nisi aduersariorum coryphæus ipse Lutherus hoc sibi in hac causâ propositum fuisse

confitetur, cum se quinquennio grauibus curis anxium, in hanc cogitationem incubuisse scribit, vt contra hæc Christi verba, *Hæc est corpus meum*, nouam aliquam hæresim conderet. Cum probè perspicerem (inquit) hac re papatui valde me incommodare posse. Qui verò ab iis capti sunt, nouum istud doctrinæ genus adedò iucundum, ac suis affectibus conueniens esse deprehenderunt, vt eam magnopere vellent esse veram. Nam (vt ait

Lactantius.

Lactantius) prauæ vitiosæque mentes aut omnino vera non intelligent, hebetatur enim acies eorum terrenis cupiditatibus, quæ sensus omnes grauant, aut etiam si intelligēt, dissimulabunt tamen, & vera esse nolent, quia trahuntur à vitiis, & scientes malis suis fauent, quorum suauitate capiuntur, & virtutis viam deserunt, cuius acerbitate offenduntur. Quare sine dubio malunt id esse fictum, quo desideriis suis renunciare coguntur.

Isti igitur affectus suos in hac præclara religione atque doctrina, quæ illorum cupiditatibus omni ex parte respondet & conuenit, tam altè fixerunt, vt eos iam reuellere vix possint. Itaque tanto studio & ardore animi ad eā defendendā, ediscendā & promouendā rapiuntur, vt luculenter ostendant, quanto antè desiderio tenerētur inueniendi talē aliquam sectam, quæ illis aliquanto amplius libertatis

*Hæreticorum
sectam recipientes,
quales antea fuisse
vult ostendit.*

licen-

licentiæque concederet, quàm illa antiqua
 & austeram maiorum nostrorum religio tam
 delicatis hominibus, comatulis illis & to-
 rosulis albæ gallinæ filiis, qui nihil libidini
 suæ contrarium ferre possent, grauis & im-
 portuna permetteret. Quos mihi videre vi-
 deor venientem illam nouam sectam am-
 plecti, & huiusmodi gratulatione suscipere.
 O suavis & iucunda religio! ô lex salutaris!
 quam iam dudum optauimus, tibi felicissi-
 mum hunc in orbem terrarum gratulamur
 aduentum. Illa antiqua, quam à maioribus
 traditam acceperamus, valdè molesta erat &
 grauis. tam multa siquidem nostræ volun-
 tati repugnantia iubebat, vt ferendo illius
 iugo defatigati propè succumberemus. Id-
 circo qui nos illius seruitutis graui sarcina li-
 beraret, aliquem magnopere requirebamus.
 Quid multis opus est? illa ieiunium indice-
 bat inuitis, illa certis hebdomadæ diebus à
 carnibus abstinere cogebat: illa quadagesi-
 male ieiunium præscribebat. Quid, quòd ex-
 omologesin, peccatorumque confessionem
 imperabat? Quid, quòd Missis nos interesse,
 templa frequentare, precibus incumbere, in
 Missa, vespèris, matutinis, per duas aut tres
 horas hæreere cogebat, aliaque multa manda-
 bat: ad quæ cum nullo deuotionis affectu
 impelleremur, nihil eo vitæ genere acerbius,

*Quanta ala-
 critate sensu-
 ales hereti-
 corum sectam
 amplexi sunt,
 ostenditur.*

*Quare deli-
 cius deditur le-
 gem Euange-
 licam libèter
 abieciunt.*

Ironice dictū.

*Hæreticorum
secta quæ
prescribat
proponuntur.*

Marc. 16.

*Hæreticorum
secta plura
falsa dogma-
ta docebat.*

nihil tristius erat. nam si talia facere destitisset, statim sequebatur infamia; quæ si faceremus, iis nihil durius nobis accidere poterat. Sed de illis quid o præclara lex iudicet? an ea ad rem pertinere videntur? Minimè, minimè ait illa. Nam ex iis complura sunt impia; quæ verò vtilia sunt, de iis minimè vobis laborandum est. Christus enim pro vobis ea fecit. ille pro vobis ieiunavit, ille pro vobis in pœnitentiæ operibus laboravit, ille pro vobis mortem subiit, ille pro vobis in cælum ascendit. Ita neque ieiunare, neque pœnitentiam agere, neque Deum precari, neq. illius præceptis obtemperare, neq. mori, neque in cælum peruenire debetis. Satis est enim quòd Christus illa pro vobis gessit, satis est quòd pro vobis in cælum Christus ascendit. quid opus est vobis tantopere laborare, vt illius, quem in cælo esse non ignoratis, vestigia sequamini? ille res vestras etiam ibi curabit. Manete ergo domi vestræ, & securi in vtramque aurem dormite. ille vos in Adonidis horto collocauit, ille vos omni ex parte securos voluptatibus circumfluere voluit. Nec Epicurus vniquam suis discipulis plus libertatis licentiæque concessit, quàm Christus vobis tribuit. Ede, bibe, lude; hac enim ratione post mortē nullo negotio recta euolabis in cælum, nō minus celeriter, quàm

quiuis

quiuis ex sanctis illis Anachoretis. Christus vos ab omni legis seruitute, & ab omnium hominum obedientia liberauit. hæc omnia falsa dogmata hæreticorum secta docebat.

Vix dum istos huiusmodi suauissima oratione demulserat, & tamquam ex horrentibus carceris tenebris eductos, ac vinculis absolutos, in optatissimam lucem, & iucundissimam libertatem eduxerat, cum eam certatim amplexi deosculatur, laudant, in cælum ferunt, omni alteri legi, quæ vmquam in orbem allata fuerit, præferendam iudicant. illiusque inuentores & prædicatores omnibus magistris atque doctoribus, qui vbicumque gentium vmquam antè fuerant, quantacumque sanctitatis & doctrinæ laude floruerint, anteponebunt esse volunt. Illa Euangelica Samaritana non ita gaudio elata est, cum Messiam inuenit, vt isti triumphant & exultant, quòd in huiusmodi sectam, & in tales magistros, quorum oratione nihil dulcius, nihil iucundius, inciderunt. Illa, quòd Christum verumque Messiam inuenisset, non tanto tumultu patefecit; quanto isti de isto nescio quo nouo spiritu, qui è somno excitatus, vno halitu sic illos afflauit, & sua diuinitate perfudit, vt talem religionem omnibus maioribus suis incognita inuenerint, gloriantur, ac vbique se iactant. Vnde se Deo gratias

*Ab hæreticis
decepti magna
alacritate
eorum sectam
amplectebantur.*

Ioan. 4.

Disimile.

*Suam sectam
hæretici a
Deo esse con-
tendebant.*

agere simulant, quasi hanc ab illo traditam acceperint: certè hanc ad Deum tamquam ad auctorem, falsò quidem referre consueverunt. & quamquam eius auctores homines fuisse certò sciant, tamen omnium, qui vnumquam extiterunt hominù se felicissimos arbitrantur, quòd talem religionem ac libertatem, immo licentiam, quam dudum desiderauerant, inuenerunt.

*Litigatoribus
rebus assimi-
lantur.*

Qui sanè nec iniuria litigatori alicui, qui tamen nihil iuris se habere intelligat, litem tamen obtinere conatur, similes mihi videri solent. Quid igitur ille litigator? Accederad aliquem probum atque integrum iuris interpretem, à quo cùm audierit se iniuria laborare, talemque causam iuri legibusque contrariam relinquendam esse, non contentus ad alium se confert. à quo cùm idem audierit, alium atque alium quæret, donec ad extremum in adolescentem aliquem, atque improbum causidicum incidat, qui ei dicat: Nò rectè quidem, sed iniuria laboras bone vir; verùm tamen ut litem obtineas operam dabo. O diuinum, inquiet, aduocatum! ô me felicem atque securum, qui in talem patronam inciderim! Hunc igitur vnum obsequabit, amplexabitur, colet; hunc laudibus in cælum feret; hunc omnibus aliis anteponet; huic amplam mercedē dabit: reliquos omnes

omnes vituperabit atque reprehendet, eosq.
 si cum hoc vno conferantur, deliros, ineptos,
 fatuos, amentes, insanos esse dicet. Vnde igitur tantus amor subito exarsit? ex eo nimi- *Quare non
magistros ha-
retici libenter
recipiunt.*
 rum, quod is ea dixit, quæ iste libenter au-
 diret. Idem istis nostris erga novos magistros
 suos vsu venit. hi enim ea dicunt quæ illi li-
 benter audiunt, hi illorum aures blanda ora-
 tione demulcent; hi illorum animos suauif-
 sime titillant, illis loquuntur placentia, eisq.
 prospiciunt errores. Vnde fit vt illos cum sua *Es. 30.*
 doctrina tanti faciant, vt iis solis se dedant
 atque permittant, paratiq; sint credere
 Deum ipsum in cælo non esse, si ij tantum
 aliquid tale dicerent. denique eos propè
 Deos suos faciunt.

Sed operæpretium est animaduvertere, in-
 ter affectum quo nunc ad istos rapiuntur, &
 eum quo fidem suam prosequiebantur, cum
 inter nostros numerarentur, quantum inter-
 sit. tum molestum erat aliquid audire de fi- *Diversus a-
mor, quo suã
sectam hare-
tici nunc reci-
piunt, & quo
antea legem
Euangelicam
retinebant, of-
fenditur.*
 de, interesse concioni sacræ, bonum aliquem
 librum legere, ex quo fidei ratio intelligere-
 tur, aliquam temporis partem in ea lectio-
 ne consumere, nummum aliquem æreum
 dare, ex quo illius fidei ratio promoueri, aut
 prædicatores ali possent. Nunc verò istam re-
 ligionem, quæ eorum affectibus mirè qua-
 drat & conuenit, repertam tam ardentem &
 impo-

impotenter amant, vt non solum omne studium in ea discenda tractandaque consumant, verum etiam sua sponte & patrimonia vendant, vt pecunia quæ illius ministris ac prædicatoribus tribuatur, abundè suppetat, & reliqua omnia negotia missa faciant, vt auratos illos suos libellos legant. In priorè autè fidem suam eum affectum induerunt, vt eam cane peius & angue oderint; ita vt de illa nihil iam audire sustineant. quod si fortè aliud agentes, in alicuius Catholici concioneprehendantur, tum verò longè alia curabunt, ne in animos eorum penetrare possit veritatis oratio. Furor enim illis, vt scriptura sacra inquit, secundum similitudinem serpentis; sicut aspidis surdæ & obthurantis aures suas, quæ non exaudiet vocem incantantium, & venefici incantantis sapienter. Sed illis superueniet, quod eadem sacra scriptura consequenter testatur dicens: Deus conteret dentes eorum in ore ipsorum, & molas leonum confringet Dominus; ad nihilum deuenient, tamquam aqua decurrens; sicut cera quæ fluit, auferentur: supercecidit ignis, & non viderunt solem. Malitia nempe eorum excacauit eos: ideoque nullum etiam librum ex iis, quibus fidei nostræ defensio cõtinetur, legere sustinent. ex quibus si fortè aliquis in eorum manus venerit, nihil quod pro nobis
facere

*Catholicam
fidem hæretici
qualiter odio
habeant.*

Psal. 57.

Sap. 2.

facere videatur, credere, nihil intelligere volunt.

Quæ cum ita sint, minimè mirandum est, si ex istis tam pauci in viam redeant; & quidquid iis dici demonstrarique possit, ad veram fidem, & matris ecclesiæ gremium reuertantur. Quod Phariseis quondam accidit, qui & auditis Christi sermonibus, & visis illis miraculis, & illius vitæ admirabili sanctitate perspecta, non modò meliores nō sunt effecti, verum etiam illius doctrinam irridebant, & illam purissimam vitam, illa diuina miracula calumniabantur. Idem istis vsu venit. nam quidquid pro fidei nostræ veritate in medium adferri possit, nihil aliud illi facient, nisi id deridere, calumniari, contemnere. Quòd si scripturæ locus adeò perspicuus fuerit, vt illum in alium sensum detorquere non possint, tum verò præteruolabunt; ne si in eo diutius hæserint, fidem ei commodare cogantur.

Hæretici Phariseis similes esse inueniuntur.

Audiui ego de quodam, cuius stultitiam, cum singulari impietate coniunctam, hoc loco præterire non possum. Is cum intellexisset me concionem habuisse in eos qui dicunt, idololatriam esse, virginem matrem salutare, cum dicimus, Ave Maria: in qua concione cum inter alia dixissem, Deum in magnam idiotarum atque simplicium utilitatem permi-
 sisse,

Cum illa hæretici stultitia & impietas ostenduntur,

misisse, ut isti, qui nostro sæculo de ingenij præstantia tantopere gloriantur, in rebus ad eò claris atque perspicuis, ut obscuræ possint esse nemini, laberentur & errarent; ne quis simpliciorum postea existeret, qui, cum isti se

*Dem quare
hereticos in
manifestos er-
rores labi per-
misit.*

omnia obscura scripturæ loca melius quàm totam antiquitatem intelligere gloriarètur, iis temerè fidem commodaret, cum eos in tam manifestis rebus errasse vidisset, ut cum isti dicunt idololatriæ inexpressibili scelere sese contaminare, qui matrem Dei virginem salutando dixerint, Ave Maria; an potest aliquis error esse manifestior? Quis enim fide-

Luc. 1.

*Sacratissimā
Mariam vir-
ginem salu-
tare Angelus
nos docuit.*

lium est, qui cum legat, sanctum Angelum ad hoc à Deo missum, beatam virginem his verbis Dei què iussu primum omnium salutasse, existimare possit idololatriam, quod & sanctus Angelus aliquando non modò fecisset, sed etiam Dei iussu imperio què fecisset? Quis eos, qui malum & impium dicunt id facere, quod sanctus Angelus ad Virginem missus officiosissimè fecerit, Diaboli spiritu afflatos neget? An non perspicuum est huiusmodi ingenia Satanæ arte cæcari, ne quod Archangelo Deus præcipit, id bonum esse intelligant? Cum is inquam hæc omnia audisset, nec haberet quod contradiceret, cum factum illud neque negare, neque aliò detorqueere posset, locum hunc præteruolans, tan-

tum

tum
eo ne
se de
que
matr
Dei
ita fi
quis
ille,
hono
uit,
taui
fi sa
Ang
reue
dem
hum
So
facia
mur
tum
cam
rore
tam
ad eò
min
in e
prop
& co

tum exclamauit. O scelus! o impostorem! me
eo nomine appellans, quod rectè factum es-
se defenderem, quod Angelus Dei fecit; ne-
que nos idololatrias esse, cum virginem Dei
matrem salutamus; nisi fortè Angelus idem
Dei iussu faciens idololatra fuit. Quæ cum *Virgo sacra-*
ita sint, vter nostrum impostor est? egone, *tissima à no-*
qui scripturæ sacræ auctoritatem sequor, an *bis humiliter*
ille, qui illius, quam & Deus pater summo *salutanda est*
honore dignatus est, & cui Dei filius obedi-
uit, & quam beatus Angelus humiliter salu-
tauit, honorem impedire conatur? Etenim
si sacratissimam Virginem Mariam sanctus
Angelus, quia Dei mater statim futura erat,
reuerenter salutare debuit; quare & nos ean-
dem, postquam Dei genitrix verè effecta est,
humiliter salutare non obligabimur?

Sed istos cæcos, cæcorumque duces missos *Luc. 1.*
faciamus, iamque ad propositum reuerta-
mur, & quod instituimus, de singulari isto-
rum in hanc nouam religionem amore di-
camus, quo illi ebrij vel potius cæci, in ea er-
rores vltos esse, sibi persuadere non possunt;
tamen complures, vt is de quo iam diximus,
adeò perspicui sunt, vt sponte in oculos ho-
minum incurrant. Ea autem amoris flamma
in eorum animis tam vehementer exarsit,
propterea quòd inter istud doctrinæ genus,
& eorum deprauatos affectus, maximè con-
uenit.

uenit. Qua ex conuenientia etiam illud nascitur, ut illi & facillimè in istos errores induci, & difficillimè ex iisdem reuocari deducique possint. Ita enim natura cōparatum est, ut quod volumus facillè credamus; quod autem falsum & fictum esse cupimus, id in animum difficillimè inducere possumus. Vt enim mulier impudicitiae affueta ad castitatem & continētiam ægrè reuocari potest, propter eam quam ex libidine capit voluptatem: ita isti propter hanc meretricem, quæ eos omni, quam caro desiderat, voluptate perfundit, deserto matris Ecclesiæ Romanæ casto gremio, ut ad pudicam matrem redeant, quæ huiuscemodi non ferret infaniam, adduci non possunt. Philosophus quidam Stoicæ sectæ, cum ex eo quæreretur, cur ex illius discipulis plerique eum desererent, & in Epicuri castra transirent, ex Epicureis autē nulli ad eum transirent; eleganter ludit: Ex viris, inquit, eunuchi fieri possunt; ex eunuchis viri non possunt. His verbis ostendit, bonum virum facillè effeminari, atque ad improbitatem traduci posse: quo facto, vix vñquam ad animi sanitatem atque iustitiam reuocari potest. Facillè siquidem homo labitur, difficillè surgit. Veritas enim (ut ait Lactantius) odio indoctis est ob insitam sibi austeritatē, quam natura hominum, procliuius in vitia, pati non potest.

Mulier meretrici hactenus comparantur.

Philosophus quidam Stoicæ.

Lactantius.

potest. Nam quia virtutibus amaritudo permista est, vitia verò voluptate condita sunt, illa offensus, hac deliniti feruntur in præceps, ac bonorum specie falsi, mala pro bonis amplectuntur.

Quod istis miseris atque deceptis in hac noua religione vsu venit, quæ illis ita & aures titillat, & magnam vitæ licentiam præbet, & illecebris suis fallacisq̃ue blanditur, atque ^{Hareticorum secta hominū cupiditatibus fauet.} eorum cupiditatibus & libidinibus adeò fauet, vt etiam omnium facultatum suarum dispendio eam veram esse vellent. Quid? ad eò illa fucata, suauis, ornata, & humanis sensibus grata est, vt ex doctorū virorū numero non pauci, dū viget ætas, dū florent anni, eam quā alioqui falsam esse non dubitant, amplectantur, se ante mortē pœnitentiā acturos, & eam relicturos esse consiliū, vt hoc modo & interea huius vitæ deliciis ac voluptatibus perfruantur, & ab his ad æternæ vitæ delicias breui pœnitentię compendio transeant: quē admodum ij faciunt, quos ante mortem illi sectæ renunciare, & ad catholicam fidem reuerti videmus. Callidissimum genus hominum, qui etiam ipsi Deo, si fieri posset, imponerent. Qui cū in Euangelio diuina voce pronunciaſſet; Regnum cælorum vim patitur, in quod per multas tribulationes ingredi necesse est; vnde & Propheta & Apostoli,

Math. 11.

Act. 14.

Per multas tribulationes calum ingredi oportet.

X

& ceteri

& ceteri sancti viri, quos laudat antiquitas, sibi ipsis magnam violētiam intulerunt, & animi perturbationes vt carnales affectus refrenarent, quibus nouum istud doctrinæ genus frena laxat; & nihilominus iis, qui absque vlla violentia per illam nouam & amœnam vitiorum viam iter fecerint, tā facilem & expeditum in regnum cælorum introitum pollicetur, quam illi veteres sancti, qui virtutis laude præstantes, Dei quoque amicitia digni fuerunt, post tantas victorias & triumphos consecuti sunt. quibus isti longè callidiores fuerunt, & vt illis quidem videretur, scripturam sacram non modò meliùs cautiùsque legerunt, verùm etiam intellexerūt.

Ex ea namque cùm didicissent, Deum nolle mortem peccatoris, sed vt conuertatur & viuatur; & illud, In quacumque hora ingemuerit peccator, & conuertetur ad me, omnium iniquitatum eius non recordabor; tùm apud se ita isti hæretici cogitare cœperunt: Cùm Deus adedò bonus sit, vt peccatoribus ita facile ignoscat, viuamus arbitrio nostro, donec huius vitæ voluptatibus deliciisque satiati simus. cùm verò ad extremum ventum erit, & impendente morte vel morbo, vel senio, debilitati corporis membra defecerint, tum demum reuertemur ad Deum, & vnus suspirij compendio, quo nos peccasse dicemus, in cælum

Ecch. 18.

Hæretici iniquum consilium cogitant, vt Dei misericordia abusi, delictis satiarentur.

in cælum rectà euolabimus. Nam cùm ignis purgatorius non sit, quemadmodum ex hoc nostro nouo falsoque Euangelio didicimus, quid erit quod nos potius quàm illos antiquos cum omni sua viuendi austeritate ab æterni regni felicitate retardet? qui sanè frustra laborarunt, cùm in cælum per illam arctam difficilemque semitam, quam elegerunt, enitendum putarunt. Qua in re non solum decepti, verùm etiam stulti fuerunt, cùm Christum pro omnibus peccatis nostris tanta passum esse, & illa omnia, quæ illis præclara videbantur, fecisse, minime considerauerunt.

En quale consilium plerique adolescentes ab isto hæreticorum nouo falsoque Euangelio acceperunt, cui hac ipsa de caussa, donec huius vitæ deliciis ac voluptatibus per ætatem frui potuerunt, fidem seruare parati sunt. Et sanè, si salutis iter esset tam planum ac facile, quàm planum ab istis fingitur, quid Ioanne Baptista cum suis locustis & tota illa vitæ austeritate stultius? quid Apostolis Petro & Paulo dementius? Ex quibus hic corpus suum castigabat, ne fortè cùm aliis prædicasset, ipse reprobis efficeretur. Quid reliquis sanctis infanitus, qui tam amcenum & iucundū salutis iter inuenire non potuerunt?

Profectò illi omnes fuere stultissimi, si

Math. 7.

Luc. 19.

1. Pet. 4.

Math. 7.

*Hæretici stulti,
sancti autem
parvi sapientes
censendi sunt.*
Eccle. 3.

Spiritus sanctus istis tam planam & facilem salutis viam ostendit, quam illi in scripturarum campo, tanto studio, opera, diligentia diu multumque quæsitam, numquam inuenire potuerunt. Nam cum illi hæc Domini verba in Euangelio legerent; Arcta & angusta est via, quæ ducit ad vitam, & pauci sunt qui inueniunt eam; & illud Abrahamæ ad eum qui diuitiis aliquando floruerat, Fili recorde, quod recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala; nunc autem mutata sorte, hic consolatur, tu verò cruciaris: item Petri Apostolorum coryphæum: Vix iustus saluabitur, impius autem & peccator ubi peribunt? Cum hæc inquam scripturæ sacræ tonitrua audissent maiores nostri, iure meritoque timuerunt, si spatiosam illam & amplā libertatis ac licentię viam, per quam plurimi, ut omnes, qui nouum hoc doctrinæ genus amplexi sunt, iter faciunt, ne se ipsi fallerent atque deciperent. Talibus igitur Dei verbis illi fidem habentes, se ipsos in tuto collocare, quàm, si iis non crederent, in amittendæ salutis discrimine periculoque versari maluerunt. Itaque an illos cum istis nouis Dei amasiis stultos dicere debeam nescio. certe cum mihi verum dicere liceat, nō modò non stultos, sed etiam istis longè sapientiores illos fuisse dicam. Nam qui amat periculum, peribit

ibit in illo: sapientisq̃ue est partem tutiorem eligere, quemadmodum stulti temerè sese in omne discrimen coniicere; quod neque videre, neque de eo audire sustinet, donec irritum esse se sentiat.

Quod istis vsu venit, qui hæc scripturæ non verba, sed fulmina, quæ sanctis illis tantum terroris incusserant, tantam suæ salutis sollicitudinem attulerant, neq. legere, neque iis fidem commodare dignantur, sed nouis istis magistris credere malunt, qui omnia tuta promittunt, nec quidquam iis ad salutem aliud, nisi vitam in omni licentia ac voluptate actam, modò psalmos illos Marotianos hilariter suauiterq̃ue cantillent, necessarium esse definiunt. Scilicet his gradibus Ioannes Baptista ascendit in cælum, Paullus autem Apostolus & reliqui sancti, tam multa, tam graua passi, Christum magistrum præcūtem hoc modo secuti sunt. Et isti non minus facile, quàm illi, post tantos labores & ærumnas recipiuntur in cælum. Nam secundum huius noui Euangelij sententiam, cū Christus pro nobis passus sit, quantæ infantiæ esset ab illo sumere exemplum; quemadmodum Petrus Apostolus horratur dicens: Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exēplum, vt sequamini vestigia eius. Sed si vera esset eorum sententia, cur passus sit Christus,

Sapiens & stultus differunt.

Hæretici omnia sibi tuta & secuta esse promittunt.

1. Pet. 2.

Petrus non intellexit. neque enim alia ex causa passus est, nisi ut nos omni molestia liberaret. infinitum est illius meritum; & pro toto mundo non solum sufficienter, sed, ut isti theologi falsi somniant, etiam efficaciter passus est. Cum igitur pro Turcis, Iudæis, Gentilibus, non minus quam pro hæreticis ille passus sit, cur non omnes æquæ salui fierent? Sed hæc alia quæstio est, quam si modò solveremus, huius noui Euangelij amatorum delicias fortassis interromperet, quod iis molestum esset. tam gratum enim istis est hoc nouum doctrinæ genus, nullum ut aliud recipiendum putent. Cuius sanè admirabilis pulchritudo est, quæ tot homines sæculo deditos, & superbiæ, voluptati, auaritiæ seruientes, in sui amorem traxerit atque sopiuerit.

Proverb. 7.

Est apud Sapientem elegantissima per falsam doctrinam seductionis hominum imago depicta, aut certè sub specie mulieris adulteræ, quæ iuuenum animos in sui amorem alligere conatur, adumbrata descriptio. Ipsius autem Sapientis, quibus filium hortatur ut falsæ doctrinæ lenocinium caueat, verba ponemus. Dic sapientiæ (inquit) soror mea es, & prudentiam voca amicam tuam; ut custodiat te à muliere extranea, & ab aliena, quæ verba sua dulcia facit. Et paullo post: Irretrahit eum, inquit, multis sermonibus, & blanditiis labiorum

Falsa doctrina sub specie mulieris adulteræ descriptio ponitur.

labiorum suorum protraxit illum. Statim *ibidem.*
 eam sequitur quasi bos ductus ad victimam,
 & ignorans quod ad vincula stultus trahatur,
 nesciēs quod de periculo animæ illius agitur.
 Ita omnis falsa doctrina blanditiis suis & sua- *Simila.*
 uitate verborum improuidam ad se iuuentu-
 rem trahit; quæ, quemadmodum bos ad vi-
 ctimam ducitur, ita periculi sui immemor,
 solam præsentem considerat voluptatem. Sed
 viæ inferi domus eius, penetrantes interiora *ibidem.*
 mortis. Quod illa vis & magnitudo amoris,
 qua nouam hanc meretricem colunt, prose-
 quuntur, obseruant, neque videre, neque
 considerare, neque credere istos finit, quid-
 quid iis dicatur aut fiat. Sunt enim illius phil- *Hæretici fal-*
 tris capti, & noui cuiusdam musti, quod illa *sa doctrina*
 istorum affectibus ac desideriis planè confor- *miseria suavi-*
 me iis propinavit, misera & falsa suauitate *tate decepti e-*
 adeò ebrij, vt neque videre possint quid ab *brij esse cen-*
 illa dicatur, neque illius verbis fidem, neque
 imperiis atque præceptis obedientiam dene-
 gare audeant, etiam si iis patrem aut fratrem
 necare imperaret neque de imperij qualitate
 quærendum putent. Et sanè illud decretum
 quo huius sectæ magistris quidquid illi dixe-
 rint fidem habendam putant, quàm impor-
 ter in eius doctrinæ atque in illorum magi-
 strorum amorem abrepti sint, euidenter ostē-
 dit. Aduersarij siquidem assuefactionibus
 X 4 quibus-

*Hæretici suorum
falsorum
magistrorum
amore ducti,
ab illis veri-
tatis fideique
repugnantia
recipiunt.*

quibusdam frequenter vtuntur, multaque non argumentis, non scripturæ testimoniis, sed sola sua auctoritate confirmant. Tanta est autem istorum in magistros amor, tanta obseruantia, vt quidquid ij dixerint, id isti pro oraculis habeant, de quibus dubitare fas nō sit. Vt verbi causa, cū aduersarij negāt, maiores nostros diuinas intellexisse scripturas, id isti statim credunt. sed cū ab iis queritur, qui id fieri possit, præsertim cū isti ipsi eas planas omnibus ac faciles esse dicant. Intellexerunt illi quidem, inquit, sed tam improbi ac impij fuerunt, vt verum dicere noluerint. Quod cū aduersarij verbo posuerint, id isti statim verum esse credunt; nec tanti criminis, quod patribus maioribusque suis adscribitur, vllam probationem requirunt, sed iis satis est, quod eorum magistri id ita se habere dicant. Item cū dicentibus nobis, hæc ipsius Christi de Eucharistiæ sacramento loquentis esse verba; Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus; contrā illi magistri, Non est illius corpus inquit, sed corporis signum aut symbolum; credunt, nec ab iis quærunt, à quo didicerint, Christi non corpus esse, sed signum. neque enim à Deo id vñquam audierunt, sed ipsi hoc ita se habere; non verbi Dei, sed verbi sui auctoritate confirmant. Ita si eorum discipulos vrgeas,

cur

cur in hoc mysterio nihil aliud nisi symbolū
esse credant, nullam rationem adferent, sed
sola magistrorum suorum auctoritate niten-
tur. Quod profectò tale est, acsi apertissime *Hereticos in
suorum ma-
gistrorū ver-
ba iurasse, of-
tenditur.*
dicerent, nos in magistrorum nostrorum ver-
ba iurauimus, quidquid ij dixerint, etiam si
nullo testimonio confirmetur, etiam si cum
ipso Dei verbo pugnet, ei tamen fidem habe-
re decreuimus. tantum enim illorum, qui
nobis religionem tam gratā atque iucundam
excogitarunt, amorī debemus, vt iis, nisi om-
nia quaecumque dixerint, pro veris ample-
ctamur, gratias nullo modo referre possimus.
Tam ardens istorū erga aduersarios amor est.

A iudicibus, qui adeò fauent alteri parti,
quid iuris, quid æquitatis exspectari potest?
certè illa altera pars ius suum apud tales iu-
dices numquam obtinebit. Quare iure me-
ritoque ab eorum sententia appellare potest.
Vt enim si quis coloratum vitrum ante ocu- *Simile.*

los habeat, quidquid per illud aspexerit, co-
dem colore tinctum videbitur: ita qui inter
mentis oculos & rem aliquam odij aut amo-
ris interponit affectum, ita eam consideret
necesse est, vt iuxta illius affectus qualitatem
vel bona vel mala esse videatur. Ita qui amat,
omnia laudat; qui odit, omnia vituperat. Ex
quo fit, vt isti quidquid huius nouæ doctrinæ
genere continetur, non modò diligant, sed

*Odij vel a-
moris affectus
quid præstet
ostenditur.*

etiam ament, atque omnes qui hanc siue sequuntur siue defendunt, qualescumque tandem illi sint, tanti faciant, vt quidquid ij dixerint, etiam si pessimum sit, optimum iis esse videatur. Contrà antiquam illam religionem ac fidem, quam semel abiecerunt, tanto odio prosequuntur, vt in ea nihil sit quod illi non reiiciant atque condemnent, antequam cuiusmodi illud sit, intelligant. Qui verò illam sequuntur atque defendunt, in eos omnes tamen si virtute præstantes, tanto odij ardore inflammati æstuant, vt quidquid illi aut dicant aut faciant, id istis impium ac nefarium esse videatur. Quare si ab eorum sententia prouocamus, præter id quod mali & illegitimi iudices sunt, donec istæ amoris tenebræ, quæ illorum animis adferunt cæcitatem, iudiciumque corrumpunt, depulsæ fuerint, num illis facere videmur iniuriam? Nihil profectò minus.

Amoris tenebræ cæcitatem adferunt.

Atque singularis fuit illa aduersariorum calliditas, qua doctrinæ genus discipulorum suorum cupiditati ac libidini accommodatum excogitauerint, vt & eos in illius amore amplexibusque sopirent, & antiquæ religionis ac fidei sanctitatem veritatis sociam & alumnam, atque illam honestam doctrinæ, quam maiores eorum coluerant, seueritatem, in tantum apud eos odium adducerent. Nec minor

minor fuit istorum imprudentia, vel potius stultitia, qui eas insidias non cauerunt, quibus ita se circumueniri capique passi sunt, ut in re tam graui tantique momenti tam insignem in nos iniquitatem admitterent. Sed de his haecenus. Veniamus nunc ad nonum caput iniurię, quam isti nobis faciunt, quę reliquis non minor reperietur.

DE ISTORVM FALSORVM

IVDICVM INIQVITATE, QVA
maiorum suorum fidem propter posteritatis
peccata condemnant, tametsi maiores in causa
non sint, cur eorum posteri peccent malęque
vivant.

CAPVT XIII.

QVOD ad iniquitatis, quam aduersarij hic in nos admiserunt, dum studiosissimę agunt ut iudices sui maiores nostros stultę impieque condemnent, nonum caput spectat; illud in primis dicendum est, hanc scripturę esse sententiam: Iustitia iusti super eum erit, & impietas impij super impium. Ita qui peccauit, ei peccati sui pœna soluenda est, innocentiam autem omnia iura pœna supplicioque eximunt. Ante omnia igitur querendum erat, quinam in hac causa peccassent, ne forte
de aliquo

Non a hereticorum impietas et iniquitas refertur. Ezech. 18.

de aliquo temerè iudicaretur. Aduersario-
rum autem iudices cùm sint falsi & illegiti-
mi, nihil hic inquirendum putauerunt, sed
indifferenter, prout apud eos accusabamur
aut nos aut maiores nostri, ita ad accusatoris
arbitrium sententiam ferebant; atque hos
modò damnabant, illos absoluebant; contrà
quos heri absoluerant, eos hodie condemna-
bant; & quos cõdemnauerāt, eosdem paullò
post absoluebant: tantaque hic sententiarum
varietas erat, tam crebra mutatio, vt in quo
tandem consisterent, incertum esset. Nam
patres suos modò condemnant, eosque Eu-
angelium & fidem corrupisse pronunciant;
modò absoluunt. nunc enim eos Euangeliũ
intellexisse aiunt, paullò post idẽ negant; illos
fatuos & idiotas fuisse dicunt: nec tam acuto
ingenio præditos, vt Euangeliũ, quod omni-
bus planum & facile est, intelligere potue-
rint. Ita pro accusatorum libidine patres suos
& nostros modò accusant, modò purgant;
modò condemnant, modò absoluunt. quos
si aduersarij irriserint, isti quoque irrident; si
vituperauerint, isti quoque vituperant; si con-
uicia in eos dixerint, isti quoq. conuiciantur:
nec sibi quærendum putant, vtrum id iure,
an iniuria faciant. satis enim illis est ad con-
demnandum reum, accusatoris vocem audi-
re; nec quis sit innocens, quis nocens, ma-
gnopere

*Iniqui et falsi
iudices ab ha-
reticis electi
pro accusato-
rum libidine
iudicant.*

gnopere quarendum existimant.

In sacerdotes tamen & monachos sæculi nostri, quibus & fidei adulterationem, & hominum seductionem adscribunt, totam accusationis suæ vim impetumq. conuertunt, *Contra sacerdotes & religiosos viros hæretici impetum faciunt.*

Sed initio demonstrauiamus, si quid in fide nostra erroris esset (quod non est) id in maiores nostros recidere debere. hæc enim fidem, antequam nasceremur, mundus acceperat, & tenebat. Iuxta scripturæ verò sententiam: *Ezech. 18.*

Filius nō portabit iniquitatem patris, nec pater iniquitatem filij, cui peccandi auctor non fuit. Sed vt ad nostra veniamus, facile docere possum, fidei corruptionem, & populi Christiani seductionem, si quæ est, nulli omnino ex nostris, id est, Franciscanis, non iis qui adhuc in nostro ordine viuunt, non deniq. cuiquam eorum, qui nos ab ipsius ordinis exordio præcesserunt, iure attribui posse. nam ante sanctissimorum virorum Francisci & Dominici tempora, antequam vllus Franciscanus natus esset, fides hæc, quam adhuc retinemus, sequimur, prædicamus, orbi Christiano cōmunis erat. Igitur si errarunt (quod est falsum) vnà cum ceteris profectò in errorem inducti fuerunt. nam cum talis esset totius mundi fides atque sententia, an illi omnium iudicio suū prætulissent? Quid? quòd, antequam Franciscus nasceretur, celebratū

erat

Fidei nostre antiquitas.

erat œcumenicum Lateranense concilium, in cuius sententiam tota ecclesia, non solum Latina, verum etiam Græca consenserat?

Fidei nostra confirmatio.

Quo in concilio fides nostra vno eodemque totius orbis Christiani consensu, nemine reclamante, comprobata atque suscepta est. Quid, quod etiam antè eodem omniû Chri-

Berengarij impietas omnium catholicorum cõsensu damnata fuit.

stianorum consensu Berengarij impietas ita damnata est, vt ne vnus quidem existeret, qui sacrilegum illum non condemnaret errorem, quem à suo auctore, totius mundi sententia subscribente, videret esse damnatum?

Quæ cum ita sint, nõne catholica fides, toto orbe diffusa, cuiuscumque hominis opinioni iure anteponenda est? Quæ aut nostra erit audacia, quanta impudètia, si nostrum iudiciũ totius orbis iudicio præferamus: numquã tantum facinus, ne tam impium scelus dixerim, aggredi ausi sumus. Ex quo, nos seductores mi-

Seductor quis censendus sit.

nimè esse, faciliè intelligi potest. Seductor enim est, qui alium seorsum ducit, vt contra hominum communitatem priuatam aliquam opinionem sequatur. Nos verò neminem seorsum abducimus, vt huiusmodi opinionem sequatur; sed potius omnes admonemus, ne à catholica totius orbis consensione discedant.

Quod aduersarij profectò non faciunt, qui homines seorsum trahunt, vt iuxta priuatam suam electionem & arbitrium non solum à
totius

totius orbis communione separatum stabulum habeant, verum etiam pro sua libidine pastores rectoresque constituent. Ipsi ergo sunt seductores. Quod si negant, doceant sane quo Christiani orbis consensu, quo concilio fides eorum, quam nobis pro catholica, id est vniuersali, obtrudere conantur, approbata fuerit; quæ non nisi in quibusdam angulis recepta, certo temporis spatio viguit, in quibus modò nata, paullo post exstinguitur. certe doceri non potest, eam aut totum orbem occupasse, aut omnia secula esse complexam. Ista enim fides, immo perfidia, quam nobis aduersarij obtrudunt, nihil umquam aliud fuit, nisi quorundam hominum priuata falsaque opinio, quam ut vniuersali totius Ecclesiæ consensioni anteponamus, isti præcipiunt. Ridiculum autem esset ac stultum, nos id facere, quos illi barbaros, fatuos appellare consueuerunt, qui si verum se dicere existimant, hoc etiam cogitare deberent, barbarorum hominum atque fatuorum sententiam non esse totius orbis Christiani iudicio præferendam. Quòd si in fide nostra & religione aliquid erroris est, nonne æquum erat asinos istos & fatuos, cum ob suam imperitiam & ingenij tarditatē acutiùs omnibus aliis videre non possint, in primis excusatos habere? Certè si erraremus, nos in errorem Ecclesia catholica

Haritici seductores merito dicuntur.

Primatum hominum opinionem ecclesiæ iudicio antepone stultum esset.

catholica induxisset (quod absit dicere) si-
quidem ipsam errare , cum à Spiritu sancto
regatur, est impossibile; cuius iudicio , pro ea
animi moderatione, quæ in nobis aut est, aut
esse debet, nostram non audemus, nec aliqua
ratione possumus præferre sententiam.

*Aduersarij
suos indices
in nostri odiū
accendunt.*

Quæ cum ita sint, nonne perspicuum est,
aduersarios nobis iniuriam facere , cum in
nos impetum faciunt, & iudicum suorum a-
nimos in nostri odium accendunt ? Quid e-
nim nostra innocentia clarius ? quid mani-
festius ? nam si mundus in iis erraret , nos il-
lum saltem in errorem non induximus, sed
ipsi vnà cum toto orbe Christiano eodem
implicati errore teneremur. Quòd si nostrā
miseriam & egestatem, si labores & ærumnas,
quas pro huius fidei defensione suscipimus, si
mercedis, quam pro tantis laboribus recipi-
mus, exiguitatem considerarent aduersarij,
nos miseratione dignissimos iudicarent ; nec
dubium iis esset, quin religionem hanc & fi-
dem, quam profitemur atque defendimus,
nisi veram esse sciremus, celeriter abiicere-
mus. maximè hoc tempore , quo libertatis
ac licentiæ edicto in Gallia promulgato , li-
berum est ibi vnique sentire & credere
quod videtur, siue Turcarum, siue Gentiliū,
siue Iudæorum, siue Hæreticorum Atheo-
rūve sectam amplecti velit. liberum est,
inquam;

*Hoc tempore
ad p̄secutionem
licentia tri-
butur.*

inquam omnibus per viā, quam eligendam duxerint, ad interitum currere. Quò si nos quoque cum plurimis ire vellemus, quanta esset amentia per hanc arduam & arctam virtutis viam iter facere, cū illā amœnam, planam, delectabilem, nobis quoque propositam eligere liceat?

Quid, quòd ordo noster is est, qui humano generi ex omnibus minus oneris ac molestiæ adfert? neque enim ab vllō homine reditus, neque decimas, neq. primitias exigimus; sed ex iis, quæ superfluiunt ac redundant, illa tantum accipimus, quæ homines nobis sua sponte concedunt. non enim iudicum tribunalia lambimus, non lictores in cuiusquam prædia mittimus, vt ab eo aliquid per vim auferamus. imo verò quod nobis sua sponte quisq. concedit & donat, id sæpè magno emimus. Quid enim eo carius quod precibus cōstat? quòd si inter nos nonnulli peccatores reperiuntur, nullus est ordo in quo huiusmodi homines desint. quos omnes si isti lapidibus cooperiēdos putant, fortasse primi omnium ipsi huic supplicio iure destinarentur. Hæc igitur si nostri illi falsi iudices seposita interrim ira considerare dignarentur, non est dubium, quin furoris sui impetu fracto, se contra innocentes ab aduersariis incitados esse, clarè perspicerent. Sed hæc hætenus.

*Franciscanus
ordo voluntarias elemosinas pro reditu habet.*

*Care emitur
quod precibus emitur.*

Y

Alterum

*Hæreticorum
cōmunis im-
pertinens ca-
ptiosaq; argu-
mentatio pro-
ponitur.*

Alterum autem, in quo contra innocentes istorum animos incitant aduersarij, in eo cernitur, quòd maiores suos eorumque religionem ac fidem isti iudices falsi ab illis impulsī, ob posteritatis vitia & peccata condemnant. Ita enim apud istos aduersarij argumentari solent. Summus Pontifex, Episcopi, Sacerdotes, Monachi, vitiosam vitam ducunt; maiores igitur nostri impij, & eorum fides falsa erat. Hanc conclusionem adeò captiosam ita receperunt isti miseri, ut maiorū nostrorum fidei veritatem ex posteritatis vitiis atque peccatis metiendam putent. atqui si illorum filij & posterī vitam suam ad patrum & maiorum suorum exempla componerent, nihil eis esset integrius, nihil sanctius. Quare grauis sanè est istorum iniuria, quam maioribus faciunt; magna iniquitas, qua hic abutuntur. Nam cum hoc tempore complures Ecclesiasticos impuros atque improbos videant, omnes qui ante hos eiusdem ordinis & gradus fuerunt, iis fuisse similes arbitrantur. At si verum dicere auderem, profectò dicerem istos ex animorum suorum qualitate maiorū suorum pietatem atque virtutem aestimare. Et quoniam sibi malè conscij sunt, nec magno opere laborant quid aut quo modo faciāt, dum id quod agunt eorum cupiditati libidiniq; respondeat, omnes qui ante se in Ecclesia

*Hæretici ex
animorū suo-
rum qualita-
te maiorum
suorum patrū
virtutē aesti-
mant.*

clesia fuerunt, aut hodie Christianam fidem
 retinent, sui similes existimant. Hæc igitur il-
 lorum impiæ temeritatis est causa, cur om-
 niū antiquorum patrum quasi de menda-
 cio suspectorum testimonia reiiciant. Nam si
 ex his aliquem in testem producas, vt Augu-
 stinum narrantem. *Augustinus de ciui. l. 22.* è certa cuiusdam tribuni
 domo, oblato in ea à quodam eius presbyte-
 ro corporis Christi sacrificio, cacodæmones
 esse pulsos; aut Cyprianum asseuerantem se *Cyprianus.*
 circa corporis Christi sacramentum multa
 vidisse miracula: aut alios quosuis antiquos
 patres idem asserentes, isti nō credent. Qua-
 re? quoniam omnes sæculi nostri Pontifices,
 Episcopi, Presbyteri, Monachi sunt improbi
 atque mēdaces; consequens est illos quoque,
 cū eiusdem gradus & ordinis fuerint, istis
 similes fuisse. Quare dicant illi sanè quidquid
 visum fuerit, nos tamen non credemus. Si
 verò ab iis quæras, cur Ethnicorum, qui hi-
 storias conscripserunt, testimonium pro verò
 recipiant, cur Liuius, Plutarchus, Polybius, ce-
 terisq̃ historiographis potius fidem habe-
 ant, quàm nostris auctoribus qui illos virtute
 superarunt; quod respondeant, aliud nihil
 habēt, nisi hoc vnū: Omnes Papistæ, qui ho-
 die viuunt, sunt improbi & mendaciis assue-
 ti; igitur omnes Christiani, qui vnquam fue-
 runt, illis similes sunt. O Deus æterne, in-

*Eadē iniquā
 sententia ha-
 retici omnes
 catholicos cō-
 demnant.*

quæ tempora nos reseruasti, vt fideles tuos & amicos, sanctissimos illos viros ita conuiciis proscindi lacerarique videamus! Pontifex (inquiunt) hodiernus est improbus, ergo Silvester, Xistus, Gregorius, Magnus ille Leo, Clemens, Linus, Pius, Telephorus, Alexander, impij & Antichristi fuerunt. Doctores hodierni sunt improbi, ergo Hieronymus, Augustinus, Ambrosius, his similes erant. Non est his credendum, ergo ne illis quidē. Franciscani nunc malè viuunt, ergo Franciscus, Antonius, Bonauentura, quondam eodem modo. En istorum consequentiæ, en argumentationes, iustissimæque causæ, vel potius dixerim, iniquissimæ accusationes, cur omnium antiquorum patrum atque doctorum testimonia reiicienda esse videantur.

Magna hæreticorum fraus, vt suos falsos indices deciperent, ostendunt.

Magna verò fraus & insignis, qua in falsis iudiciis suis circumueniendis atque fallendis vsi sunt aduersarij, cum illis persuadent, ne alicui ex patribus & antiquis doctoribus, sed tantum sibi credant, hoc loco deprehenditur. Sciebant enim callidissimi viri, si creditum esset antiquis, errores suos esse detectos, neque quemquam fore, qui iis deinceps fidem haberet. Ita quibusdā ex istis aliquando probaui, sanctorum patrum Clementis, Anacleti, Dionysij Alexandri, Iustini, Irenæi, Augustini, Ambrosij, Isidori, multorumque aliorum

aliorum testimoniis ritum celebrandi missæ sacrificium ab Apostolis fuisse præscriptum, & Ecclesiæ traditum: sed illi tot testibus omni exceptione maioribus credere noluerunt. *Sanctis patribus hæretici credere nolūt.* Cū autem ex iis quærerem, cur tantis viris non crederent? quia homines erant, inquit, & id sine scripturæ auctoritate pro suo arbitrio instituerunt. Quibus ergo credendum est? Iis nimirum, inquit, qui neque Petrum, neque Apostolorum quemquam missæ sacrificium celebrasse cōtendunt. A quo id accepisti? non à scriptura, neque ab ullo antiquorum patrum, qui aliquid tale non dicunt; sed ab istis tuis Sathanicis magistris, qui te in eum errorem induxerunt, ut iis solis credendum putares, si quid tamen prudentiæ, si quid æquitatis esset in vobis, postquam & ab aduersariis audistis, Missam ante Gregorij tēpora non fuisse celebratam, & à nobis illius ritus & cærimonias inter Apostolorum instituta & decreta numerari, certè utrique parti dixissetis: Nos neque vobis neque vestris aduersariis credimus, sed quid illa antiqua Romana Ecclesia, & illi antiqui doctores historiæque scriptores, qui iis sæculis, de quibus *Hæreticorum indices quid dicere & facere debuerūt.* controuersia est, floruerunt, ea de re memoriæ prodiderint, ipsi volumus cognoscere. Sed cur isti hoc facere nolint nescio, illud certè constat, eos solis hæreticis magistris suis, quid-

quid ij dixerint, velle credere, tametsi & homines sunt, & multa eos peccare perspiciunt. Hoc autem sophismate, quo aduersarij, quod ipsi improbi sunt atque mendaces, tales & omnes maiores suos fuisse, & nos quoq. esse inferunt, in hunc errorem inducti sunt. Tanta huius noui Euangelij modestia, tâta æquitas est.

Iniqui hereticorum iudices vnico illorum verbo magis, quam sanctorum patrum testimoniis credunt.

Quis igitur huius controuersiae finis inueniri potest, cum isti iniqui iudices neque nobis, neque cuiquam ex patribus suis, sed solis hæreticis aduersariis credant? quorum vnico verbo ac simplici negationi cum plus fidei quam sexcentis antiquorum patrum asseuerationibus & testimoniis habeatur, cui dubium esse potest, quin hic ab istis, qui omnia quæ aduersarij dixerint, credunt, ius nostrum læditur atque violatur? Maiores nostros subtilibus & tam iniquis iudicibus, qui illos de posteritatis suæ vitis estimant atq. condēnant, caussa cadere profectò necesse est. Quis autē istorum morem atque rationem satis mirari queat? nam si omnium & conciliorum & antiquorum patrum auctoritatem testimoniaque produxeris, hæc omnia isti reiicient. Ex quibus si quæras cur id faciant, nihil aliud audies, nisi quod omnes illi malæ fidei erant; nec quid contra veritatem dicerent, modò hinc aliquid emolumenti accederet, laborabant,

bant. Quòd si postea interrogas, vnde hoc sciât, cùm ab omnibus, qui eo tẽpore scripserunt historiam, illos fuisse singulari integritate ac sanctitate præstantes, memoriæ proditū sit? Quibus igitur argumentis aut testibus illos improbòs fuisse probatis? Ita, inquit, à magistris doctoribꝫqꝫ nostris (hereticis scilicet) accepimus: præterea hoc ita se habere, ex posteritatis illorum vita moribꝫqꝫ perspicì potest. Quid agitis miseri? cur maiores vestros ita iniquè impieqꝫ damnatis? Nõne scripturę sententia est, Pater non portabit iniquitatem filij? Quare à tanta quæso iniquitate desistite: nam si maiorum nostrorum præceptis obtemperaremus, omnia rectè se haberent, nec in vllò ecclesię statu aut ordine vitia & peccata regnarent. Illud autem animum meum maximè offendit, quòd de omnibus bonis & doctis hominibus, qui ante illos fuerunt, ita malè sentiunt: quam opinionem vt de viris bonis integrisqꝫ conciperent, ab aduersariis semel persuasi sunt, qui cùm hoc impietatis suę fundamentum iecerunt, nemini nisi sibi solis esse credendum; quantam errorum molem super eo fundamento exstruere possunt? Quid non facile suis discipulis persuadebūt? Et sanè non dubium est, quin ij mundum valdè corruptum & malum offenderint, cùm tantæ hominum

Heretici falsorum suorum maximarum solam dictis ducuntur.

Ezech. 18.

Super impiis heretici fundamentū magnā errorum mole exstruunt.

Eccle. 10.

Lib. de mori-
bus.Qualis v-
nusquisque
est, tales cete-
ros esse iudi-
cat.

Chrysost.

Apud Britan-
nos tritū pro-
uerbium.

multitudini omnes maiores suos improbos
atque impios fuisse, tam facile persuaserunt,
& in tantum apud illos contemptum addu-
xerunt. Vna siquidem ex præcipuis causis,
cur aliquis de aliis malè sentit & iudicat, ea
est, quòd ipse malus est atq. improbus. Nam
(vt ait Sapiens) stultus in via sua ambulans,
cùm ipse sit insipiens, omnes stultos existi-
mat. Scitum est illud Senecæ: Hoc habet o-
mnis affectus, vt in quod ipse insanit, in id
putet etiam ceteros furere. Vnde auarus &
perfidus, qui alios vendendo aut emendo fal-
lere consuevit, nemini fidè habet, propterea
quòd omnes alios sibi similes esse arbitratur.
Nam, vt ait Chrysostomus, vnusquisque aliū
de se æstimare solet. Animus libidini deditus
neminem castum putat. Castus autem diffi-
culter credit impudicū esse talem. Superbus
nullū humilè; humilis nullū superbū putat.
Vt enim bonus vir ac probus vix suspicatur
quēquā improbū esse: ita improbus esse quē-
quā probū vix sibi persuadet. Quod quā ve-
rum sit, aduersarij euidenter ostendunt. qui
cùm improbi sint & mali, se quē tales esse nō
ignorent, de sui conscientia ceteros æstimāt;
nec quemquam ante ipsos probum & inno-
centem fuisse existimant. Nam, vt apud Bri-
tannos nostrates tritum est vulgi sermone
proverbium: Qui fugit ad furnum, is reli-
quos

quos omnes sequi existimat. Quod cum isti faciunt, quantum in iis refrixit charitas, plane demonstrant. Quæ iuxta Apostoli sententiam non cogitat malum, id est, non est suspiciosa. Probi siquidem & boni omnia incerta & dubia in meliorem partem interpretari solent, tantum abest, ut ij de vilo homine absque manifesta causa malè sentiant & iudicent. Sed isti miseri aduersariorum dolis ac fraudibus circumuenti, in tantum malitiæ gradum processerunt, ut de nullo hominum, qui aut vmquam fuerunt aut hodie sunt, rectè sentire possint. Quia in re apparet singularis eorum & in maiores suos & in ceteros Christianos iniquitas, cum ob leues suspiciones, quas sola ipsorum malitia & improbitas peperit, innocentes & iustos temerè impieque condemnant.

Est & aliud in quo propter aliena peccata insones iniuste damnant, cum ob vnius aut alterius vitia totum ordinem, in quo pauci vitiosi deprehenduntur, improbum & nefarium esse iudicant; cum tamen ij qui peccarunt, si iustitiæ & æquitati locus est, soli puniendi sint. Huiusmodi autem iudicio noster ordo magis, quàm reliqui monachorum ordines, subiectus esse consuevit. Nam si quis ex nostris hominibus in aliquod crimen fortè lapsus est, illius culpa non ipsi soli, sed toti

1. Cor. 13.

Piorum & iniquorum diuersa conditio ostenditur.

Ex peccato vnius religiosi omnes religiosi heretici condemnant.

ordini obiici consuevit, adeò vt ex vnius vizio huiusmodi conclusiones elici soleant. Ille Franciscanus hoc aut illud peccatum admisit, ergo totus ordo improbus ac nefarius est. Quidam Franciscanus animum meum offendit, omnes igitur Franciscanos semper odero. Sexcentas huiusmodi conclusiones faciunt, vt vna sententia fontes infontesque condemnent; nec quis eos læserit, quis non læserit, considerant; sed Andabatarum more clausis (vt dicitur) oculis in obuios quosque impetum faciunt. Qua in re ordo noster ceteris omnibus miserior videtur. Nam si quis nobilium ebriosus aut latro fuerit, nemo tamen reliquos omnes nobiles dānat, aut odio prosequitur. si quis negotiator fraudulentus est, vnius culpa in ceteros non refertur. si quis maritus adulterium admisit, illius crimen reliquis maritis non adscribitur. de ceteris ordinibus iudicatur eodem modo. At verò in nostro ordine vnius culpa cōfertur in omnes, & propter huius aut illius crimen totus ordo tamquam malus nefariusque damnatur. Si quis ex nostris hominibus aliquem offendit, & quoduis peccatum perpetravit; id ita fere accipitur, quasi in illam offensionem & peccatum totus ordo consenserit: nec solum ab hæreticis, verum etiam à plerisque catholicis hoc eodem modo impiè iudicatur. Nec mihi

*Andabatarum
homines heretici
imitantur.*

mihi dubium est, quin istam consuetudinem ^{iniqua con-}
 diaboli malitia inuexerit. qui cū videat ^{suetudo contra}
 quantum nostri ordinis homines in populo ^{reignos a}
 recte instituendo elaborent, id agit, vt & illi ^{diabolo intro-}
 animum despondeant, neque deinceps quif-
 quam existat, qui in ordinem vulgi iudicio
 miserum & exosum adscribi velit. Quod vt
 commodius effici possit, plerosque perditos
 homines excitauit, qui non solum vbicumq.
 fuerint, nos ordinemque nostrum infament,
 sed etiam cū hanc hominum in nos ini-
 quitatē esse scirent, vt ob vnus crimen ordi-
 nem totum, omnesque qui in eo sunt incon-
 sideratē condemnent, ac immortalī odio per-
 sequantur; multos libellos famosos, quos fa- ^{Libellos fa-}
 cetiarum vocant, conscriberent, in quibus ^{mosos contra}
 certē nostrorum hominum, vt ipsi quidem ^{Franciscanū.}
 dicunt, crimina enumerant, quorum illi ipsi ^{ordinem here-}
 sunt architecti & auctores, cū de innocen- ^{tici conscrip-}
 tibus tam impia nefariaque confingant, vt
 & ordinem nostrum vulgō exosum atque cō-
 temptum, & doctrinam nostram de errore
 mendacioque suspectā reddere possint. Quid
 igitur? An omnes nostri homines integri &
 sancti? Minimē. Atque vtinam in nostro or-
 dine pauciores essent, qui & Deum & homi-
 nes sceleribus offenderent. Sed quoniam ad-
 eō corrupta sunt hominum iudicia, vt vnus
 hominis crimen in totius ordinis redundet
 infamiam,

*Ex corruptis
hominum iu-
diciis quid
nascatur.*

infamiam, non erat iis præbenda anfa iniuriæ innocentia inferendi. Et quamquam vera essent, quæ Bocatius, Poggius, aut ceteri de Franciscanis aliisve monachis narrant, ea tamen litteris committi, memoriaque mandari non oportebat. Quam ob rem inquires? quia non est dubium, quin ij qui illa quæ narrantur crimina à Franciscanis admissa viderunt, grauitè offensi fuerint: Monachorū enim peccata reliquorum hominum, maxime sæcularium, peccatis hac de caussa videntur esse grauiora, quòd in imbecillorum & pusillorum offensionem magis incurrunt; quæ quo paucioribus nota sunt, eò pauciores offendunt. Ita illi dum peccant, peccati sui solos testès offendunt; qui verò illorum peccata tamquam in theatro omnibus spectanda proponunt, omnes qui per eos quod latebat intelligent, scandalizant. Qui igitur toti mundo editis libris ea exponunt & ostentat, cui dubium est, quin toti mundo, quantum in ipsis est, scandali materiam præbeant? Si ergo monachorum peccata, propter scandalum grauiora esse credunt, nōne par erat eos id agere, si tamen scandalum esse malum existimant, vt id ad paucissimos perueniret? Quantum est igitur istorum scelus, qui offendicula non modò non remouent, sed potius toti orbi publicant & ostendunt? Monachus

enim

*Per libellos
famosa: alio-
rum peccata
publicè propo-
nentes scan-
dalum im-
mittunt.*

enim solos peccati sui testes offendit, isti verò infinitam hominum multitudinem, qui eorum impia scripta lecturi sunt, venenatæ linguæ maledicentia scandalizant. Qui cum nō ignorarēt eam esse humanorum iudiciorum imbecillitatem, vt ob vnius vitium omnes eius ordinis homines condemnare parati essent, adduci profectò non possum, vt existimem eos huiusmodi fabulas alio animo cōscripsisse, quàm vt & monachorum genus fratres suos, & eiusdem matris Ecclesiæ filios irritarent, & proximos scandalizarent, & ipsum ordinem, illam doctrinam, quam ij prædicant, illa matris Ecclesiæ Romanæ sacramenta quæ administrant, in ludibrium & cōtemptum adducerent. nisi fortè illos vlcisci voluerint, quòd in vitia, quibus isti implicati tenentur, in concionibus nonnumquam inuecti sunt. Ad ædificationem etenim proximi ea ratio nullo modo pertinebat. Nam si Euangelij regulam tenere voluissent, cum aduersus aliquem monachorum quippiam scirent, cum certè primo monere, deinde eius præpositis ac prælatis, qui possent emendare delictum, indicare debebant, non tantum scandali, quod ipsi quoque malum dicunt, incendium suscitare. quod enim per se malum est, id, quo latius patet atque diffunditur, eo peius est. sed contra quemcumq. illorum est Do-

*Heretici de
prauato ani-
mo contra
monachos li-
bellos saue-
sus scripsisse,*

Math. 18.

Psal. 49.

est Domini querela dicentis: Sedens aduersus fratrem tuum loquebaris, & aduersus filium matris tuæ ponebas scandalum; hæc fecisti, & tacui.

*Voluntariam
paupertatem
quare mona-
chi elegerunt.*

Quid, quoddam isti in nos ita agunt, ac si humani generis essemus hostes? Verumtamen, ut publicè utilitati commodius seruire possimus, huic ordini, atque huic inopiæ & egestati voluntariæ nomina dedimus: quod sanè pauci faciendum putant, propterea quoddam ij qui semel istud iugum susceperunt, non solum multas calamitates & ærumnas vltro appetunt, verum etiam multis commodis, quibus absque peccato frui poterant, sponte se priuant. Quæ omnia ut & Deo, & publicè utilitati seruire, & hominum instructioni commodius vacare possimus, semel abiecimus. Quæ cum ita sint, non desunt tamen homines quidam adeo impij & improbi, ut hæc ipsa de causa, cum nobis agenda potius essent gratiæ, hostium loco nos habent, nec quidquam post Deum peius quam nostrum ordinem oderunt. Ij sunt qui tum demum gaudio exsultant & triumphant, cum aliquam ob loquendi de nobis ansam inuenisse se existimant: qua re nihil illis potest esse iucundius, ad quam tanto desiderij ardore rapiuntur, ut non modò de iis quæ Dei lege prohibentur, verum etiam de adiaphoris, in quibus peccati

*Retraffores
da' hic in dete-
ric rem parit
ind. icant.*

cati nihil est, nos infamare conentur.

Noui ego quosdam optimos viros, qui cū essent simoniaci, & vxorem vnā cum sacerdotiis (quæ beneficia vocant) haberent, non minus me detestabantur atq. oderant, quòd in nostro cœnobio nouum dormitorium ædificassem, quàm si centum homines mea manu iugulassem. Nec illi interea trabem in *Match. 7.* oculo suo considerabant, neque, qua mente ædificabamus, attendendum sibi putabant. *Ædificare* siquidem ex se neque vitij aliquid habet, neque diuina lege prohibetur, nisi fortè aut finis & scopus ipse damnetur, aut ex iis quæ alteri eripueris, structura illa confurgat. Nos verò nihil ab vlllo homine, nisi quod datur accipimus. nec modus vllus est aliena tractandi magis licitus, quàm ex donatione, si is qui dedit, habuit donandi potestatem.

Sed hæc hætenus. Neque enim aliud hoc loco nobis propositum est, nisi vt hominum in nos iniquitatē ac malitiam patefaciamus. qui tanquam si ipsis solis factus esset hic mundus, quasi ea omnia quæ Deus à se creata humano generi voluit esse cōmunia, ipsis solis seruire deberent: ita Dei seruos, quòd se ipsius numini dedicauerunt, hoc deterioris conditionis esse arbitrantur, aded vt hi Domini & Dei sui creaturis deinceps vtj nō possint. Quid? quòd isti tristes alienæ vitæ rigidiq̃ue

*Aliena vita
censores te-
mere de fra-
tribus Fran-
ciscanis equi-
tantibus indi-
cant.*

rigidique censores, si quem ex nostris fratri-
bus in equo iter facientem viderint, fre-
munt, illumque condemnant: nec acutissi-
mi homines illius aut imbecillitatem, aut
negotij magnitudinem ac pondus, aut qua-
litatem, aut quid ei euenire possit si pedibus
iter fecerit, aspiciunt, sed leuiter ac temere
iuxta animi deprauatiq[ue] iudicij sui mali-
tiam in nos sententiam ferunt, nos quasi ne-
farios ac impios homines damnant, propter
ea quod ea facimus quæ Dei præceptis, quæ
nisi violentur, nemo damnandus est, non
repugnant. Tanta est igitur hominum in nos
malitia, tanta iniquitas, vt si spes nostra huius
vitæ terminaretur angustiis, non solum quod
Apostolus ait, miserabiliores omnibus homi-
nibus, verum etiam ipsis brutis animalibus
infeliciores essemus. Sed scimus profecto qui
dixerit nobis: Si mundus vos odit, scitote
quod me priorem vobis odio habuit. Et il-
lud: Beati eritis cum vos oderint homines, &
persecuti vos fuerint, & dixerint omne ma-
lum aduersum vos mentientes propter me:
gaudete & exsultate, quoniam merces vestra
copiosa est in cælis. His pollicitationibus Dei
filius nostrum marorem consolatur, & no-
stram præmij expectationem erigit atq[ue] sus-
tentat. quæ si deesset, quis hoc vitæ genus
amplexus, in eo perseveraret, vt tamquam
signum

1. Cor. 15.

Ioan. 15.

Math. 5.

signum ad sagittam , omnium malitiæ & iniuriæ esset expositus ; & in quem omnes omnia quæ viderentur, impune & dicere & facere possent ?

Sed (vt eò vnde digressa est reuertatur oratio) non ignorabant aduersarij ita homines affectos esse , vt minimo negotio in nos exacerbari irritariq. possent, & suum odium, quemadmodum superius exposuimus, ac iracundiam ostenderent, dum ob peccata paucorum, totum ordinem condemnarent. Itaque vt frigidam suffunderent, immo vt oleum camino adicerent, de quibusdam nostris hominibus fabulas conscripserunt, eorumque peccata editis libris tamquam in theatro toti orbi spectanda exhibuerunt, vt nos omnes hominum genus esse impios ac nefarios iudicaret; ac proinde omnibus exosi & detestabiles vndique pelleremur. Sed fortasse istos fefellit euentus. Immo verò tantum impietas saua profecit, vt si quis sacerdos dicatur aut monachus, non solum id cōiucij loco habeatur, verum etiam istorum discipulis & asseclis, ad iugulandum hominem cuiusque bona diripienda, satis magni crimen esse videatur, si in sacerdotali aut monachali habitu atque vestitu deprehendatur. Nec quidquam isti amplius sibi querendum putant, qui sit ille, bonus an malus,

Qui in sacerdotali aut monachali habitu inueniatur, ad iugulandum ab hæreticis ducitur.

Z

probus

probus an improbus. O singularem istorum
æquitatem atque iustitiam! ô aduersariorum
& iudicum suorum admirabilem sapiëntiam,
immo calliditatem & malitiam singularem!

Matth. 26.

Genes. 9.

Gen. 16.

Gen. 27.

Quis deinceps in Christum credet, inter cu-
ius electos Apostolos Iudam illum perfidio-
sum atque impium videat? Cui Noë patri-
archæ domus, in qua tam impius ille Cham
versatur? Cui Abrahæ familia, in qua Ismaël?
cui Isaaci domus, in qua sæuus Esau manet,
non iure videatur esse damnanda? Hæc igitur
isti miseri atque seducti non attendunt,
nec monachos, qui peccarunt, homines im-
becillitati carnis obnoxios, ac Satanæ tenta-
tionibus & insidiis expositos esse, considerât.
Quid, quòd ne illud quidem cogitant, illos
qui aliquando lapsi sunt, ex eodem quo & ip-
si luto esse formatos? illos sui similes, & an-
tequam Francisco nomen darent, sibi fuisse
socios & æquales? Nec ordini tantam esse
vim, vt illos ad sanctitatem & innocentiam
cogere possit inuitos.

*Eum qui se-
mel peccauit,
semper in pec-
cato esse, non
est iudican-
dum.*

Quid, quòd is qui paullo antè peccauit &
lapsus est, iam forte surrexit, & peccati ma-
cula pœnitentiæ lacrymis remediisq. deter-
sa, candidam innocentia vestem Dei mune-
re & benignitate recepit? Illud autem omit-
to, propter vnum peccatum semel admissum
neminem, tamquam in peccatorum cœno
semper

semper volutatus fuisset, esse damnandum. alioqui & Moses & Dauid & Apostoli, qui omnes aliquando peccarunt, tamquam impij iure damnandi sunt. Sed diutius fortasse, quàm par fuit, hoc loco morati sumus. aliquid tamen & de aduersariorum malitia, & de fallorum iudicum suorum stultitia, qui adeò temerè & iniquè bonos vnà cum malis, innocentes cum improbis, absque vllò discrimine condemnant, necessariò dicendum fuit. Ad hæc aduersariorum quoque fraus atque calliditas, qua auditorum suorum imbecillitate ita abusi sunt, vt eos in nostri odiū propensos, vitiorum nostrorum specie atque prætextu magis accenderent & irritarent, in lucem proferenda erat. Sed de his hæcenus.

QVIDQVID IN AVCTORIS

VITAM ADVERSARII DIXERINT, ex eo ad maiorum nostrorum fidei condemnationem nihil inferri posse ostenditur.

CAPVT XV.

EQVITVR vt ad alium superiori finitimum locum veniamus, quo aduersarij in huius causæ, quam pro catholicæ fidei defensione suscepimus, oppugnationem fortassis vtentur.

*Impertinētes
hæreticorum
consequentiæ.*

Fieri enim potest, ut ij extra causam quærendum putent, quisnam ego sim : ut si auocatis & abductis ad hanc cogitationem falsis iudiciis suis persuadere potuerint, me improbum esse, tum demum solitis sophismatis atque fallaciis eos in errorem inducant, hoc modo: Frater Christophorus hæc aut illa admisit, consequens est igitur omnium maiorum vestrorum fidem esse falsam. Fr. Christophorus vitam ducit improbam, ergo omnes maiores vestri fuerunt improbi. Ita ex iis, quæ in me aut finxerint aut dixerint, contra maiores nostros conclusionem fabricabuntur. Ad hæc suos iniquos iudices huiusmodi quæstionculis detinebunt, cur nostri calcei sint fenestrati? cur noster habitus sit hoc potius quàm illo colore? cur galerus noster laneus, ut suo more concludant ad hunc modum. Frater Christophorus habet calceos fenestratos, ergo maiorum fides falsa est. Frater Christophorus est cucullatus, ergo corpus Christi non est in Eucharistia. Ego verò, si in huiusmodi naniis & ineptiis isti tempus terendum putant, ad eas mihi otium deesse profiteor. quod si non deesset, in tam vanis ac friuolis quæstionibus, quæ ad rem nihil faciunt, nollem consumere, ut quærerem, quali pileo, quibus caligis, quo thorace, quo cultueorum ministri utantur. non enim mihi curæ

*Primolæ quæ-
stionibus de-
rineri non de-
bet.*

curæ
& ap
perfi
ad p
vene
di na
non
quæ
ne l
quo
sint
rean
tas
si m
exil
stri
tan
uac
ta
isti
co
co
de
&
ag
de
tu
u

curæ est quo pacto ij vestiantur, modò nuda & aperta sit veritas. Quòd si in illis naniis persistere velint, tota eis arena cedo, donec ad principalem nostræ controuersæ partem venerint, cuius veritas ac notio ex huiusmodi naniis ineptiisve non pendet. De me autè non nihil dicendum puto, vt iis omnibus, quæ aduersarij obiicere possent, respòdeam, ne lectores mei nominis causa impediantur, quo minus rectè de tota causa iudicare possint. Non enim defunt, qui hic nutent & hæreant, quasi maiorum nostrorum fidei veritas ex vitæ meæ qualitate penderet, quibus si me peccatorem esse persuaferint, satis illud existimant, ad probandum de omnibus nostris maioribus actum esse; sin minus, illorum tamen fidem damnare non desinent. Superuacaneum igitur est in hoc elaborare, vt vitæ meæ demonstraretur integritas. nam si istis me probum & integrum hominem esse constiterit, non tamen idcirco maiores suos condemnare desistent; sin minus, iure illi videbuntur esse damnati. Iniqua igitur virtutis & vitij in hac quidem parte conditio.

Quæ cum ita sint, non est pluribus verbis agendum, nisi fortè in his rebus, quæ ad fidei nostræ condemnationem valere videantur. Itaque non est mihi dubium, quin aduersarij, vbi hanc nostrā apologiam viderint,

Superuacanea hereticorum inquisitio, & superuacaneum labor.

*Haëreticorum
cōsuetudo est,
causā caput
omittere.*

Math. 18.

*Haëreticorum
ineptia sper-
uenda sunt.*

sicut illis mos est, ipsius causæ caput omit-
tent, vt in me suum omnem impetum ver-
tant, meque, quantum in iis erit, meis colori-
bus pingant. Quod vt procliuius faciant, an-
tiquo hæreticorum artificio mille mendacia
calumniasque cōfingent. Quibus hoc vnum
iam antè respondeo, si quid in me habent, es-
se Christianæ charitatis officium, vt me pri-
mum admoneant: quod si fecerint, id mihi
gratum fore promitto. si verò hac in re Eu-
angelij regulam sequi nolunt, illud tamen ab
iis peto, vt me apud meos legitimos iudices,
qui & in vitam meam inquirere, & si quid
cōmerui, me punire possint, accusent. quòd
si me absentem lacerare non desinunt, illud
primum audiant, hoc ad communis causæ
illustrationem atque rationem omnino non
pertinere. Deinde clarissima voce denuncio,
si in me calumniarum, mendaciorum, con-
uiciorumque sexcenta plaustra produxerint,
me illorum ineptias esse risurum, & pro ni-
hilo putaturum, tamquam id quod ad huius
causæ rationem nullo modo pertinet. Ad
hæc Deum hominesque testor, me ex iis om-
nibus quæ illi in me dixerint atque confinxerint,
nihil aliud, nisi quod mihi videbitur, cre-
diturum. Amicos autem meos omnes idem
facturos esse confido, quid inimici acturi sint,
non laboro. Porro à Christiano lectore peto,

vt eos

vt eos qui in me dicturi sunt , mihi inimicos
 esse consideret. Quis autem nesciat, inimico ^{Inimico quare non sit credendum ostenditur.}
 facile non esse credendum , qualecumque
 crimen obiciat ? qui tametsi verum diceret,
 tamen hoc ipso quod inimicus est , ei fidem
 haberi non oportet, nisi aliunde constet, ve-
 rum esse quod dicit. Quis nesciat quanta in
 Athanasium finxit Arrianorum impietas, ^{Arrianorum contra Athanasium impietas confusa est.}
 quæ multis verissima videbantur, donec ad
 indicum tribunalia ventum est ? quibus dili-
 genter examinatis atque discussis. Arsenius,
 cui ab Athanasio brachium Arriani præci-
 sum fuisse dicebant, ambas manus integras
 habere deprehensus est; & mulier, quæ ab
 hæreticis subornata Athanasium adulterij
 accusabat, in presbyterum eius Timotheum,
 quem antè numquam viderat, criminatione
 deriuans, Arrianorum insidias & dolos incau-
 ta derexit. Ita isti crimina in me fabricare po-
 terunt; iudicibus veris ac bonis probare non
 poterunt. Quæ cum ita sint, quis nullius cri-
 minis damnatum, immo ne conuictum qui-
 dem, per totum orbem infamare, iniustum
 esse non videat? Sed hoc isti multis de causis
 facere solent.

Primò, vt idiotas ac simplices fallant, iisq.
 maiorem fidem, quam prædico, contemne- ^{Hæretici quare concionatores, et auctorem infamare consueverunt.}
 re persuaideant. Illi namque hoc argumentū,
 Frater Christophorus talis est, qualem eum
 Z 4 facere

facere volueritis, ergo sanctorum patrum fides falsa est, sophisticum esse nesciunt.

Deinde ut me suis obtrectionibus à fidei nostræ defensione deterreat, porro tatum abest, ut me hac ratione deterreat, animumque mihi eripiat, ut cōtra istæ detractiones ac minæ ad augēdos mihi animos, quibus Catholicam fidē fortius tuear atq. defendā, potius valeant. Illud autem confirmare possum, me æquiore animo ferre mendacia & obtrectiones eorum, quā laudes, quibus huius cōtrouersię initio mihi magis, quā reliquis mei ordinis hominibus in patria nostra blandiebantur; futurū sperantes, ut aut me in suas partes traherent, aut illum animi ardorē, quō eorum impugnabamus errorem, restinguerent; aut certē, ut hoc modo minus cautis, qui eorum artes dolosque non intelligerent, me in sua castra transisse persuaderent.

Auētori hæretici quare blandiebantur.

Mihi verò, qui facilē quid sibi huiusmodi laudes vellent intelligebam, eæ magis suspectæ erant, quā eorum obtrectiones atque mendacia ymquam antè fuerant. Agebant enim isti eodem modo, quo olim Hannibal, ut Fabij Maximi fidem populo Romano spectam redderet. Is enim cū ceterorum Romanorum agros igni ferroque vastaret, huius vnius fundum immunem ab hoc iniuriæ genere reliquit: ut hoc modo sibi cum

Hannibalis calliditatem hæretici imitati sunt.

Fabio

Fabio
popu
taten
ab l
ita F
isti i
patr
qua
tur,
aud
isto
ren
me
par
de
co
igi
&
fa
ra
d
ru
p
A
r
f
r
c

Fabio pactum aliquod occultum intercedere populo Romano persuaderet. Cuius calliditatem cum hic intelligeret, fundum illum ab hoste intactum donauit Reipublicæ, atq. ita Hannibalis vāfram calliditatem elusit. Sic isti initio agere instituerāt. Nam cum ceteris patriæ nostræ concionatoribus obtrectarent, quæ ad laudem meam pertinere arbitrabantur, multa dicebant, vt me in negotio fidei auditoribus meis suspectum redderēt. Hanc istorum calliditatem cum hi nostri non viderent, ego verò facile intelligerem, quo magis me illorum assentationibus laudibusq. palpari audiebam, eò acrius & istorum errores detestari ac refutare, & meam sententiam contra illos assidue patefacere conabar. Cum igitur illi & se oleum atque operam perdere, & meos auditores de mea in fide constantia satis certos esse intelligerent, tum verò mutata belli ratione, de me quemadmodum & de ceteris concionatoribus obtrectare cœperunt. nec animo sedato & tranquillo esse potui, ante quàm eos stylū vertisse cognoui. Ab iis namque laudari mihi sanè molestissimum erat. immo & à talibus vituperari pro summa laude ducebam. Sed quoniam fidei nostræ catholicæ veritate nihil mihi potest esse certius, ita eram animo constitutus, vt neque laudibus, neque promissis, neq. minis,

Z 5

neque

*Ab iniquis
hereticis lau-
dari, auctori
molestissimū
fuit.*

*Auctoris con-
stantia et piū
propositum.*

neque obtreptionibus atque mendaciis ab
arce fidei propugnanda, cuius desertorem ac
transfugam me illi conabantur efficere, de-
sistendum vñquā putarim. Quo in propo-
sito ita Dei beneficio animum confirmaui, vt
mihi deliberatum sit, in hoc studio ad mor-
tem vsque perseuerare, quidquid ab istis tan-
dem impendeat, qui mihi non semel, sed sa-
pius atrociter minati, suisq. gladiis me à tam
præclaro studio deterrere conati sunt. sed
Dei benignitate adhuc viuo; & valeo, sem-
perque, dum me prouidentia diuina prote-
xerit, viuam, nec mihi ante mortem aliquis
vitam eripiet. Hactenus in genere calum-
niis istorum maledictisq. respondi; quæ sin-
gula refellere superfluum est. Vnum tamen,
quo & incautum lectorem impedire fortasse
possent, ne de hac causa rectè iudicet, & id
agere, vt omnia quæ hic pro fidei nostræ de-
fensione dixerimus, illi de mēdacio suspecta
videri queant, præterire non debeo. Dicunt
igitur aduersarij, me ventris causa prædica-
re, fidemque maiorum defendere. Quibus
verbis magnam mihi malè de iis iudicandi
occasionem præbent. neque enim ij, qua
mente hoc faciam, scire possunt. ego verò,
cū hoc asseuerant, eos impudentissimè mē-
tiri scio. neque verò à Spiritu sancto, quo isti
afflatos esse se iactant, huiusmodi mendacia
profi-

*Hæreticorum
obiectio cōtra
auctorem sa-
cta resundi-
tur.*

proficiscuntur; quem si haberent, si veri prophetæ essent, qui & quales nos simus, & maiorum nostrorum religionem ac fidem quamente defendimus, intelligerent. quam rectam esse certò scio nec illud ignoro, multa ab istis de me mendacia confingi. Quare si isti per omnia sacra iurarent sibi adesse Spiritum sanctum, qui est spiritus veritatis, cum tantorum mendaciorum architectos & auctores eos esse videam, iis credere nullo modo possem. tantum offenderunt animum meum, cum in tam graui sanctaque causa adeò fraudulenter agunt.

Si igitur à Christi spiritu missi essent, non minorem meæ quàm aliorum salutis rationem habuissent. Deus enim vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Sed contra isti facere ab initio instituerunt, dum & se statim nobis inimicos esse demonstrant, & impudentissimis illis mendaciis, quæ in nos finxerant, nobis stomachum mouere conantur; & populi Christiani animos omni studio, opera, diligentia, à nobis alienare contendunt. Isti igitur cum se nobiscum inimicitias gerere non obscure declararent, quid ab iis, nisi quòd nos ad iracundiam prouocet, expectare possimus? Ita quondam ipse Lutherus, istorum coryphæus & antesignanus, quo incommodaret papatui, ut ipse dicebat,

Hæretici assuntantibus se Spiritum sanctum habere, quare non est credendum.
Ioan. 16.

1. Timoth. 3.

Lutherus hæreticorum coryphæus & antesignanus.

dicebat, vt contra hæc Christi verba, Hoc est corpus meum, nouum aliquod dogma proferret, se quinquennium elaborasse confitebatur. Cum igitur inter Christianos, & quidem in primo ordine, nimirum inter Ecclesiasticos numeraremur, profecto salutem nostram isti non minus quam reliquorum curare debebant. Sed longè aliter optimi viri, qui suis discipulis, vt nos crudelissime occiderent persuaferunt. O præclaros hominum seruatores !

Hæretici merito seductores dicuntur.

Dico præterea, magnam mihi ab istis oblatam esse occasionem suspicandi, eos seductores esse; maximè cum eorum rationes, quibus illud vel in primis sibi proposuerunt, vt nobis stomachum moueant, pressius confidero. Videntur enim mihi hoc egisse, vt in suam factionem certum hominû numerum traherent, alios autem, quos postea hostium loco habere possent, interea relinquerent, donec illa altera parte seducta, cum sibi satis copiarum ac virium esse arbitrarentur, tum demum in illos tamquam in hostes imperû facerent: quibus sublati & occisi, eorum bona honestè religioseque diriperent. Illud enim constat, istis numquam curæ fuisse, vt sacerdotes & monachos, quorum bona appetuerant, in suam traherent factionem. qui, si semel in eorum castra transissent, eos satis honestè

honestè expilare non possent. Hostes igitur eos, quàm commilitones & socios maluerūt, hac profectò de caussa, ne illorum & bona compilandi, & templa monasteriaque spoliandi, quemadmodum probauit euentus, iusta & honesta pòst deesse videretur occasio.

Qua in re callidè profectò eos egisse video.

neque enim nimis multos homines in suis partibus esse voluerunt, sed tantum cum numero,

qui ad perficiendam expilationem sufficere videbatur; ne fortè si plures fuissent, præda omnibus sufficere non posset.

Quare in primis illud egerunt, vt habito delectu expeditissimum quemque ac fortissimum in suas partes reciperent, eosque milites haberent, qui ad præclarum aliquod facinus gerendum idonei viderentur. Hæc omnia

initio videre non poteram, sed nunc illis hoc fuisse propositum, cum me experientia rerum

magistra docuerit, dubitare nō possum. Quibus ita cōstitutis, magnā mihi causam scandali præbuerunt, dum à nobis secessione facta, discipulorum nostrorum partem in suam factionem illicientes, nos tum quidem prætereundos putarunt, vt postea cum suis in nos impetum facerent: tanta est istorum & tam admiranda calliditas.

Sed, vt ad propositum reuertamur, si isti optimi viri aliter agendum putassent, fortè

nostro-

Hæretici callidè egerunt.

Quale esset hæreticorum propositū experientia rerū magistra docuit.

*Hæreticos ve-
ridicos non es-
se, ex se ipso
auctor cogno-
uit.*

*Sancti
auctor*

*Médax quid
facere consue-
vit.*

nostrorum hominum compluribus se Dei prophetas esse persuasissent. Ego verò cum li- quidò sciam illos de me mentiri, cum me ventris causa maiorum nostrorum fidē prædicare tuerique dicunt, quantumvis se veridicos ac probos esse iactitēt, iis tamen fidem habere nulla ratione possum. Quid in mea mente agatur, ego melius quàm illi scio. Sed fortasse parum est, ut eos, cum de me talia iactitarunt, sciam esse mentitos, nisi id etiam aliis probauero, perspicueque monstraui. Illud igitur memoria tenendum est, omnes homines, qui bene mentiri student, aliqua veritatis specie mēdacia sua vestire oportere, alioqui omne mendacium sua sponte vane- scit ac defluit. Ista verò mendacia adeò aperta ac nuda sunt, vehementer ut mirer esse quemquam qui iis credendum putet. Ventris causa veritatis patrocinium me suscepisse dicunt. Quis tantæ auctoritati audeat repugnare? immo verò quis gastrolatras istos & vētris animalia non miretur? qui ut ventrem suum carnibus luporum more distenderent, omnes ecclesiæ leges abiecto illius suauissimo iugo ruperunt, omnia iura violarunt; ij (si Deo placet) de vilo homine aliquid huiuscemodi audent fingere? Sed vtri nostrū ventris causa doceant ac prædicent, num ego qui certis diebus iuxta sacrosanctas ma- tris

tris ecclesiæ Romanæ leges à carnibus absti-
nendum esse dicens, vt caro quæ contra spiri-
tum militat castigetur, & in spiritus seruitu-
tem redigatur, sapius ipse ieiuno, & intra
anni circulum, non solum aliquot diebus, ve-
rum etiam perpetuis mensibus ab esu carniū
abstineo; an aduersarij, qui non modò non ie-
iunant, sed etiam nullo die neque quadrage-
simæ neque vigiliarum neque veneris ieiui-
nandum, aut à carnibus abstinentum esse
pronunciant, aliorum esto iudicium. An ob-
scurum est, vtri nostrum ventris causa con-
cionentur? Nonne illos potius, qui, vt ven-
tre carnibus distenderent, tantum tragœdia-
rum in orbem inuexerunt, ventris causa o-
mnia facere perspicuum est? Ego verò contra
ventrem sanè declamo, cum Apostolo dicēs:
Bonum est non comedere carnes, & non bi-
bere vinum. Esca ventri, & venter escis: Deus
autē & hunc, & has destruet. Item cū pro-
pheta: Cōuertimini ad Deum in toto corde
vestro, in ieiunio & fletu & planctu. Vide igi-
tur amice lector, quàm nudum & apertum
sit hoc mendacium, & quàm ab omni specie
veritatis alienum.

Nec minus euidens est illud alterum, cū
me quæstus & avaritiæ causa concionari di-
cunt. O quàm turpe est illis tale aliquid dice-
re. Vter enim nostrum quæstus ac avaritiæ
causa

Gal. 5.
1. Cor. 9.

Quod hereti-
ci ventris
causa concio-
nentur osten-
ditur.

Rom. 14.
1. Cor. 6.

Isa. 1.

Altera here-
ticorum obie-
ctio contra au-
aritiam facta
dissolvitur.

caussa concionatur? Egone qui neque sacras nec profanas ædes expilo, sed hoc illicitum esse pronuncians, piorum eleemosynis & benignitate sustentor, anis qui omnia sacra & profana compilat, idque licitum esse definit? Ego verò, si quæstus & cupiditatis causa concionari vellem, in aduersariorum castra transirem, qui suis siue concionatoribus, siue ministris, tam ampla stipendia præbent, ut iis ostiatim mendicare opus non sit. Quod quàm laboriosum, ac molestum sit, omnes sani capitis homines faciliè mecum intelligunt. Quod si eorum ministris, quemadmodum nobis, faciendum esset; breui ministerium haberent nullum: ac tum demum istos ventris & avaritiæ causa hætenus esse concionatos perspicuum esset. Id si experiri velint, quod ut faciant rogo, quæ dico ita se habere cognoscent.

Quod hæretici ex ananias concionentur.

Ego verò huic ordini, ut in paupertate viuam, sponte nomen dedi. quod si in saculo manere voluissem, non defuisset commodioris vitæ facultas. Verumtamen, ut & Dei obsequio, & animæ meæ saluti operam darem, calcato abdicatione mundo, in locum atque ordinem humano iudicio miserabilem mea spòte veni; nec est aliud quidquam, quod me inter istos persecutionum aduersum nos turbines ac procellas in hac egestate miseriaque

riaque detineat, nisi illud quod mihi ab ex-
 ordio proposui. Quod si alia esset mea mens
 & voluntas, nunc cum ex regis (licet inuiti
 & necessitate coacti) edicto omnibus suo ar-
 bitrio viuere liceat; neq; à magistratu metus
 ullus impendeat, ordinem hunc celeriter de-
 fererem, & istorum secutus exemplum, ni-
 hil libertati licentiæque præferrem. Sed si
 hoc facerem, essem profectò defertor &
 transfuga, & ad interitum sempiternum cõ-
 citatissimè tenderem, habens damnationem,
 vt ait Apostolus Paullus, quod primam fidẽ,
 qua me Deo consecraui ac sponte deuoui, ir-
 ritam facerem. Illud est vinculum, quo ad-
 huc teneor, non vt isti somniant, venter aut
 quæstus. nam si ob cupiditatem licentiamq;
 viuendi meo stomacho concionarer, iam pri-
 dem in aduersariorum castra trásissem. Quid
 enim (secundùm carnem) illorum nefariis
 legibus ac secta potest esse iucundius? quid
 suauius? quid mollius? Cum igitur homo
 sim, nec humani quidquam à me alienum
 putem, sed, quemadmodum ceteri, natura-
 liter appetam voluptates; optarem sanè ex
 carnis appetitu, & quidem maximo pecuniæ
 (si quam haberem) dispendio atque iactura
 illorum opiniones esse veras: si tamen Deus
 nobiscum pacisci vellet. Quid enim carni
 optabilius atque dulcius, ea secta quæ homi-

2. Tim 1.

Hæreticorum

secta carnis

appetitus in-

cûda & gra-

ta est.

a

nibus

nibus libertaris ac licentiæ frena laxaret, iis-
 que diceret; Viue tuo arbitrariu, bibe, come-
 de quidquid videtur, adsit quotidie sybari-
 tica mensa, absit omne ieiunium, extermi-
 netur austeritas omnis & corporis castigatio;
 crede tantum in Christum, & de tua salute
 securus, absque vlla purgatorij poena euolabis
 in cælum. nec minus celeriter eò peruenies,
 quàm Ioannes Baptista aut Apostoli, Petrus
 & Paullus. O suauissimam iucundissimamq.
 legem! quis te non optaret esse verissimam?
 Sed scimus te falsam esse, & in te latam illam
 viam, quæ iuxta Christi sententiam multos
 ad interitum ducit, agnoscimus. alioqui isto-
 rum vestigiis insistentes per te profectò am-
 bularemus. Sed reuocat nos Apostoli Paulli
 terribilis illa sententia. Multi (inquit) am-
 bulant, quos sæpe dicebam vobis, nunc au-
 tē & hēns dico, inimicos crucis Christi, quo-
 rum finis interitus, quorum Deus venter est;
 & gloria in confusione ipsorum, qui terrena
 sapiunt. Hæc quidē Apostolus Paullus de iis
 qui abiecta crucis Christi sarcina per latam
 perditionis viam incedunt. cuius auctori-
 tati fidem commodans, & finem eorum, qui
 hanc viam sequuntur, considerans, angustam
 illam semitam, quæ ducit ad vitam æternam,
 iure antepono.

Matth. 7.

Philip. 3.

Matth. 7.

Sed operæpretium est animaduvertere, quo
 colore

colore ac specie mendacium suum vestiant. *Quo colore suum mendacium vestiant heretici nuntur.*
 Frater Christophorus, inquit, nouit veritatem facere pro nobis, sed ob cupiditatem & quæstum, id est, vt in perpetua mendicitate permaneat, verum non vult dicere. quod tale est, ac si ita dicerent; vt semper ostiatim mendicare liceat, ille se satanæ dedit. Nam qui contra veritatem, quam nouit, sciens & volens concionatur, is se satanæ consecrat. Quale autem est de homine alicuius iudicij illud dicere? Si mihi deliberatum esset me satanæ dare, planiorem ac iucundiorem profectò viam eligerem, per quam ad talem dominum peruenirem. molestum enim esset tali domino in tanta egestate miseriaque seruire. siquidem post eius obsequium non nisi egestas & cruciatus manent: sed pro Christi amore certantibus, ærumnas & tribulationes sustinētibus, præparata est requies & corona, quam sibi redditurum Dominum iustum iudicem dicebat diuus Paullus. *2. Timoth. 4*
 Aliam igitur viam eligerem, nimirum eā per quam aduersarij iter faciunt. quæ mihi ex carnis appetitu tam iucūda, suauis, amœna videtur, vt ipse Epicurus si reuiuiscat, amœnorem excogitare non possit. Et sanè, nisi hanc interitus esse scirem, per eam istos sequerer. Quid enim mihi posset euenire iucundius, quam vt acta vitæ fabula voluptatis licentiæque plenissima,

plenissima, securus atq. alacer in celum, tamquam aliquis Ioannes Baptista, sine vlla mora aut difficultate reciperer? Quid me stultius cogitari posset? quid miserius? si tam amœnum iter relinquerem? Itaque me illud iucundissimum iter nisi iis de causis, quas modò exposui, relicturum fuisse nullus existimet. Igitur vt hunc locum aliquando concludam & finiam, dicam aliquid, quo nihil arbitror verius, nisi certò scirem, absque salutis æternæ vitæque dispendio fidem à maioribus nostris traditam me deferere non posse, iam pridem in aduersariorum castra transfissem. Neque solùm me illis partibus adiunxissem, verùm etiam plurimis fuissem auctor vt se in eadem castra conferrent, & sub illis signis militarent; Lutherumque aut Caluinum, aut Melanchthonem, aut Oecolampadium, aut quemuis alium istorum; qui omnes tametsi diuersa itinera tenere videantur, tamen ad eundem libertatis scopum finemque perueniunt; ducem intrepidè sequerentur. De quibus illud dicam, quod Lactantius Firmianus de philosophis. Quos equidem (inquit) si putarem satis idoneos ad bene viuendum duces esse, & ipse sequerer, & alios, vt sequerentur, hortarer. sed cùm inter se magna concertatione dissideant, secumque ipsi plerumque discordent; apparet eorum

Lutherus & Calvinus & ceteri heretici, licet inter se dissideant, omnes tamen libertatē docent.

Lactantiij de philosophis sententia.

eorum iter nequaquam esse directum. siquidem sibi quique vt est libitum proprias vias impresserunt, confusionemque magnā quærentibus veritatem reliquerunt.

Nos verò, qui ab illa, quæ errare non potest (id est) à sancta matre Ecclesia Romana veritatis firmamento & columna ipsam veritatem accepimus, omnes, qui illius cognoscendæ studio tenentur, ad librorum nostrorum (in quibus ab iis quæ ex illa didicimus, nelatum quidem vnguem discedemus) lectionem inuitamus. Neque enim nobis hic aliud propositum est, quàm vt & fidē, quam ab illa traditam accepimus, Christi verbo omni ex parte quadrare, & aduersariorum, qui Ecclesiam propè mille annis in errore atque idololatria, propterea quòd Christum in augustissimo Eucharistiæ sacramento adorauit, versatam esse contendunt, criminationem falsam esse monstremus.

*Ab Ecclesia
catholica ve-
ritatis colum-
na non est re-
cedendum.*

Antequam igitur rem propositam aggrediar, & quàm conformis atque conueniens verbo Dei sit fides nostra, quam de huius augustissimi sacramenti maiestate retinemus, exponam; operæpretium me facturum putauimus, si Apologia, quæ hoc primo libro continetur, ad eorum quæ sequuntur lectionem lectoris animum præpararem. qui neque reliquos nostros libros intelligere, neque de iis

Fides nostra.

incorruptum sincerumque iudicium, nisi ante compluribus animi morbis ac molestiis, quibus illum venenatae aduersariorum doctrinae pestis afflixerat, leuaretur, ferre posset. Cui cum aduersarij contra nos plurima falso persuaserint, ut illius animum à nobis abalienatum retardarent atque impedirent, quominus de causae nostrae æquitate nostroque iure cognosceret, necessarium fuit in hoc primo libro pluribus verbis agere, quam initio constitueramus, ut & omnia, quibus isti auditores nostros à nobis auocare conantur, idque perficere, ne nobis deinceps fidem adhibendam putent, refellerem, & aduersariorum dolos atque fraudes, quibus ad idiotas rudisque capiendos abuti solent, tamquam in speculo cunctis spectandas proponerem, & ipsum errorum omnium fontem ostenderem, causamque monstrarem, cur isti miseri in tantam impietatis voraginem inciderint, ut sacrosanctae fidei suae luce temerè deserta ac prodita, in caliginosis illis ignorantiae tenebris oberrare malent. Nec est vlla profectò apertior tanti mali causa, (quemadmodum superius ostendimus) nisi ignoratio sui, cum arrogantiae & superbiae, quam quis de ingenij sui atque doctrinae fiducia concipit, inani tumore cōiuncta. Neque verò expectandum est, ut huius

tempe-

*Hæreticorum
fraudes &
dolos manife-
stare & pro-
ponere oportuit.*

tempestatis, quam errorum violenti turbines
 excitarunt, finem aliquem atque exitum
 ante videamus, quàm ad se homines redeant,
 seseque cognoscant, & in pristinæ humilitatis
 tutissimo portu acquiescentes, cum, in quem *Quid nobis*
 à Deo vocati sunt, gradum teneant; nec de *faciendum sit:*
 iis, quæ non didicerunt, audeant iudicare.
 Porro dum vnusquisque id solum quod sibi
 videbitur credet, nihil aliud in orbe Christia-
 no, nisi opinionum varietas atque confusio re-
 perietur, & tam multi in dies singulos nascē- *unde nascamur*
 tur errores, vt inter diuersarum hæresum *huius errores.*
 monstra atque portenta veritas à quærenti-
 bus inueniri non posse videatur. Illud quoq.
 maximum & natura omnibus insitum desi-
 derium, quo aduersariorum siue fidem siue
 opinionem omnes veram esse vellent, pro-
 pterea quòd corporis nostri voluptatibus, ad
 quas propensi sumus, magnopere quadrat &
 conuenit errori disseminando nò parum pro-
 fuit, qui plerisque tam iucundus & gratus
 est, vt còtra eum nihil iam audire dignentur.

Nos verò pro nostra mediocritate, quibus
 modis veritas opprimatur, non indiligenter
 exposuimus, aduersariorum dolos fraudesq.
 magna ex parte deteximus, iudicium ab iis
 delectorum imprudentiam stultitiamq. mō-
 strauimus, quantumque illi in condemnan-
 dis maioribus nostris, eorumque fide (quam

*Lectores ad-
monentur quid
eos caueat &
fugere oportet.*

nos quoque retinemus & sequimur) reiicien-
da, iniquitatis admiserunt, ostendimus. Re-
stat ut à lectoribus, si qua eos salutis cura tan-
git, petamus, ut in quos laqueos tantam ho-
minum multitudinem inductos vident, ut &
nouum sequerentur errorem, & antiquæ fidei
veritatem impiè nefarièque damnarent, sol-
licitè fugiant & caueant, nec de tam magna
cælestique causâ temerè audeant iudicare.
Quod profectò facient, si omnes rectè iudi-
candi leges quas in hoc libro exposuimus, se-
quantur. Id nisi erit factum, fieri non potest
quin alteri partium inferatur iniuria. Caueât
igitur ne in huius causâ, ex qua eorum salus
pendet, iudicio ab itinere veritatis aberrant.
videant etiam atque etiam, ne sanctissimos
illos atque iustissimos patres erroris impieta-
tisque condemnent, hæreticos autem eorum
aduersarios sua sententia absoluant. Nam, ut
diuina scriptura pronunciat, qui iustificat
impium, & qui condemnat iustum, vterque
abominabilis est apud Deum. Non ergò leue
peccatum est, tot tantosque viros, qui ante
hæreticorum sæculi nostri tristem aduentum
in Dei Ecclesia gloriosissime floruerunt, erro-
ris idololatriæque damnare. Hæreticorum
autem, qui omnia erroribus, rapinis, cædibus-
que fœdarunt, impiam factionem absolue-
re. Si quis igitur idoneus est, qui de huius
causâ

Proverb. 17.

causæ dignitate cognoscat, is temeritatem, qua nihil à sapientis gravitate disiunctius, in primis viter ac fugiat; nec de eo quod nondū intelligit, sententiam ferat. A quo humanitatis iure peto, ne maiores suos ante condemner, quàm viginti, aut triginta annos in sacrarum litterarum lectione studioque consumpserit. Aliis autem, qui ad iudicandum inepti sunt, nihil expeditius, nihil salubrius, nihil certius esse video, quàm vt iudicandi temeritate deposita, totius Romanæ Ecclesiæ iudicio sententiaque cōtenti, in hac quasi in tutissimo portu acquiescant; cui credentes, si, quod fieri nullo modo potest, à veritate aberrarent, non solum apud homines, verum etiam apud Deum, qui ecclesiam audire ei^q. *Luc. 10.*

obtemperare nos præcipit, excusationem haberent. Hoc est maximum tutissimumque *Ecclesiam* compendium, quo ad veritatis adytum *audire ei^q, obtemperare,* sine *tutissimum* periculo perueniri potest. Qui hoc nostrum *est compendium ad veritatis adytum.* consilium sequi nolunt, sed antequam credant, intelligere cupiunt; in sequentibus li-

bris elaborabimus, vt iis fidei veritatem, quātum ad augustissimum Eucharistiæ sacramētum attinet, ita diligenter exacteque monstremus, neminem vt futurum putemus, cui noster labor non satisfaciat; nisi fortè is, qui nostra attentè legere, omnesque rationes & testimonia, quæ ad fidei confirmationem adferemus,

378 DEFENSIONIS FID. CAP. XV.
feremus, intelligere grauabitur.

His ita positis, vnusquisque ab omni vitioso humore, qui de pestiferis hæreticorū cibis in illorum animis coaluiſit atq. concretus eſt, ſeſe purget, atque ad proximam Apologiam præparet. in qua claro & expreſſo Dei verbo Romanæ Eccleſiæ fidem de reali Chriſti in Euchariſtiæ ſacramento præſentia, veram & Apoſtolorum Euangelistarumque doctrinæ conuenientem eſſe monſtrabimus. Nunc Deum opt. max. precor, vt omniū fidelium mentes diuini ſpiritus ſui luce perfundat, vt ij Catholicæ fidei veritatem agnoſcant, ſine qua quidquid ſanctitatis habere videantur, ſalui eſſe non poſſunt. Nā, vt ait Apoſtolus Paullus, ſine fide impoſſibile eſt placere Deo. Et alibi: Vnus Deus, vna fides, vnū baptiſma, vna Eccleſia, extra quam nulla ſalutis ſpes eſt. Cū igitur tanta ſit fidei neceſſitas, quæ fides extra eccleſiam Romanam non eſt, ad eā cognoscendā omnes, qui ad ſalutē peruenire deſiderāt, ante omnia elaborare debent.

Det Deus toti mundo gratiam cognoscēdi fidem, errantibuſque concedat ad rectum iter regredi; iis verò qui eam cognoscunt ac retinent, vt in eius confeſſione permaneant, & opera quæ fidei conueniunt, habeant: vt omnes tandem ad portum ſalutis æternæ peruenire poſſimus. Amen.

L A V S D E O.

Heb. 12.
Epheſ. 4.

INDEX RERVM PRÆ-

CIPVARVM QVÆ HOC

libro continentur.

A.

De Abusibus non est quæstio.	Pag. 292
Acerbum esset D. Hieronymo audire orationem hæretico- rum.	113
Adire scholas hæreticorū vitis doctis molestissimū est.	113
Admonitio ad reges Christianos.	290
Adolescentia qualis sit.	161
Adolescentes libenter susceperunt hæreticorum libros suis affectibus respondentes.	246
Aduentus hæreticorum supplicium fuit.	69
Adulatione vti hæretici consueuerunt.	154
Aequitas nulla in hæreticis.	56
Affectus odij vel amoris quid præstat.	329
Agere gratias debemus illis qui ab hæreticorum erroribus Dei gratia nos liberauerunt.	193
Agere temerè in re graui dementia est.	51
Agnoscit magis quid sibi desit qui in litteris est versat ⁹ .	166
Alexandri parasitus Medius.	214
Aliorum peccata per libellos famulos proponentes scanda- lum immittunt.	348
Allocutio pia ad Catholicos Principes.	262
Allocutio pia ad Christum.	29
Amor diuersus, quo hæretici nunc suam sectam recipiunt, & quo antea legem Euangelicam recipiebant, ostendi- tur.	315
Amoris tenebræ cæcitatem intellectui afferunt.	330
Andabatarum mores hæretici imitantur.	346
Antecellere se alios factis & operibus hæretici testantur.	137
Antichristi & Christi discrimen.	44
Ad antiquos doctrinae fontes recurrendum est.	286
Antiqua sententia: Qui nihil scit, de nullo dubitat.	236
Antonius Murerus suarum virium imbecillitatem pro- bavit.	165
Apostoli Christi differunt ab hæreticis.	74
Arbitrantur hæretici se doctiores esse Caluino.	135
	Argu-

INDEX.

Argumentationes disparatæ & impertinentes hæreticorum.	263. 294. 338.
Argumentationes plures sophisticæ & falsæ hæreticæque in simili forma cum sophismate Beza sequuntur.	226
Argumentationes sophisticæ hæreticorum diluuntur.	282
Argumentum contra hæreticos ex suis verbis desumptum.	78. 275.
Argumento cuidam hæreticorum respondetur.	268
Argumentum efficax contra hæreticos.	268. 277. 286
Argumentum efficax contra hæreticos ex eorum petitione procedens.	178
Argumenti essentiã qualiter Beza hæreticus corrumpit.	103
Argumentum euidens contra hæreticos proponitur.	130
Arma nobis reliquerunt antiqui patres cõtra hæreticos.	72
Arrianõrum cõtra Athanasium impietas.	359
Arrogantia hæreticorum ostenditur.	136
Arrogantia hæreticorum in exponendis sacris scripturis proponitur.	116
Arts quæque totum hominem desiderat.	94
Artifex in sua arte iudex, non in aliena fit.	92
Astutia hæreticorum.	107. 180.
Asturia qua vsi sunt hæretici, vt scientiarum professores & scholasticos in errores inducerent.	172
Auaritia hæreticos ad concionandum impellebat.	368
Auctori ab hæreticis laudari displicet.	361
Auctoris constantia.	362
Auctoris intentio.	15
Auctor intendit detegere dolos hæreticorum.	143
Auctori quare hæretici blandiebantur.	360
Audientes ab hæreticis falsa dogmata, quam diligentiam adhibere teneantur.	239
Audire declamationes hæreticorum periculosum est.	106
Audire oportet Deum magis quàm homines.	28
Augustini sententiam qualiter Beza corrumpit.	102

B

Berengarius conuictus fuit.	135
Berengarij impietas damnatur.	334
Beza hæreticus.	101
Beza hæreticus qualiter Augustini sententiam corrumpit.	102

Beza

INDEX

Beza hæretici sophisma.	224
Beza imitatur fraudes Sinonis.	36
Beza in suo sophismate quod est manifestum quare longius probat.	225
Bezam malitiosè veritatem oppugnare ostenditur.	103
Beza publicè mentitur.	104
Beza suo mendacio plures seduxit.	105
Blasphemia hæreticorum.	21
Bona aliorum eripienda suadebant hæretici.	301
Britannicum prouerbum.	344

C

Cæcitatem adferunt amoris tenebræ.	330
Cæcus non iudicat de coloribus.	207
Cædes crudelissima ab hæreticis perpetrata.	290
Cælum ingredi oportet multis tribulationibus.	321
Calliditatem Hannibalis imitantur hæretici.	360
Callidum hæreticorum consilium vt eorum sententia ap- probaretur.	351
Caluino ipso se doctiores arbitrantur hæretici.	135
De Calumnia dictum egregium Demosthenis.	215
Caput totius iniquitatis Galliarum quod fuerit.	186
Carè emitur quod precibus emitur.	337
Causam parentum tueri pium est.	52
Causarum plura genera.	57
Causarum statum suis imperitis iudicibus hæretici celant, vt veritatem occultent.	233
Christianorum mores & vita.	11
Christianis quid sit præceptum & necessarium.	223
Ad Christum pia allocutio.	29
Christi & Antichristi discrimen.	44
Christus & diabolus contrariam doctrinam docent.	303
Christus in Eucharistia quare esse voluit.	30
Christus non legitur stultos sanasse.	187. 188
Christus primus ecclesiæ doctor.	55
Christus quare idiotas ignobiles elegit.	304
Christi vicario Roma potentissima se subdidit.	256
Christi victoria in summi Pontificis pedum osculo qualiter eluceat.	154
Christus voluit vt pastoribus etiam impiis obtempe- mus.	

INDEX.

mus.	283
Cleri totius vitam & mores hæretici impetunt.	266
Cochleus à Luthero suscitari non potuit.	62
Cognitionem Theologicarum controuersiarum quare hæretici à catholicis eripere conantur.	117
Cognoscuntur hæretici ex operibus suis.	63
Commiseratio saltem aliqua in hæreticis esse debet.	57
Conciliis generalibus optimè congregatis obtemperandum est.	94
Concilia œcumenica respuunt hæretici.	181
Concillum vniuersale aptus iudex.	95
Concionabantur hæretici ventris causa.	367
Conciones hæreticorum audire est periculosum.	106
Concionatores quare hæretici infamant.	359
Conditiones optimi iudicis.	86. 87. 88
Confidentia sui ingenij hæreticos decipit.	97
Confurat D. Hieronymus eos qui diuinarum scripturarum facilitatem iactant.	114
Consequentia impertinentes hæreticorum.	263
Consilium callidum hæreticorum, vt eorum sententia approbaretur.	151
Consilium hæreticorum, vt delicijs satiarentur.	322
Consilium quod inuenerunt Catholici in errorum tempestate.	200
Constantia auctoris.	362
Consuetudo Hebræorum in scripturis legendis.	146
Consuetudo iniqua contra religiosos introducta.	346
Consulendum fratribus, vt ab hæreticis fugiant.	67
Contradicere hæretici sibi videntur.	78. 107. 108. 132
Contradicere sibi mendacibus proprium & commune est.	107
Controuersia Theologica quanta desideret.	235
Credere & intelligere differre ostenditur.	242
Credendum quare non sit inimico.	359
Credendum quibus sit in fidei causa.	141
Crudelitas hæreticorum ostenditur.	33. 41. 289
Crudelitate sua hæretici mundum offenderunt.	308
Cupiditatibus fauent hæretici.	321
Cura maxima adhibenda in spiritualis salutis causa.	89
Cura maxima adhibenda in eligendis medicis spiritualibus & corporalibus.	96

Dauid,

INDEX.

D.

David, licet adulterium commisit, verus tamen Prophe- ta fuit.	169
Decepti ab hæreticis magna alacritate sectam eorum am- plectebantur.	313
Declamationes hæreticorum audire periculosum est.	106
Defectus sophismatis argumenti Bezzæ.	123
Dementia est in re graui temerè agere.	52
Demosthenis dictum egregium de calumnia.	175
Deliciis dediti quare legem euangelicam abiiciebant.	311
Deliciis vt satiarentur consilium hæreticorum.	312
Descriptio falsæ doctrinæ sub specie mulieris adul- teræ.	326
Detractores dubia in deteriorem partem iudicant.	350
Deo & Sanctis diuersus honor tribuitur.	80
Dei ira contra incredulos.	126
Deum magis quàm homines audire oportet.	28
Deus quæ sunt fidei interiùs docet.	49
Deus qualiter puniat eos qui sibi sapientes videntur.	139
Deus quales prophetas miserit.	185
Deus quare permittat mala.	303
Deus quare hæreticos in manifestos errores labi permi- sit.	318
Deum sibi obligatum hæretici affirmant.	307
Deus solus potuit deicere Regum potentiam.	257
Dei spiritus est spiritus pacis.	75
Dei verbum gladius.	45
Deus verax in verbis & promissis suis.	276
Diabolus & Christus contrariam doctrinam doceant.	303
Diabolus quales ministros mittat.	285
Diabolus quare potentes ministros elegit.	305
Dialecticæ imperitus, in theologia ineptus iudex cense- tur.	228
Dialecticæ necessitas.	222
Dialecticæ parum perito homini periculosum est cum hæ- reticis disputare.	227
Diluuntur argumentationes sophisticæ hæreticorum.	282
Discipulorum duo sunt genera.	145
Discipuli hæreticorum admonentur vt iram Dei fu- giant.	246

INDEX

Discrimen Christi & Antichristi.	44
Discrimen inter Apostolos Christi & hæreticos.	74
Discrimen inter prædicationem legis euangelicæ, & promulgationem sectæ hæreticorum.	308
Diuersis diuersa consulenda pro intellectus capacitate.	122
Diuersa genera hominum.	45
Diuersitas magna inter hæreticos & confusio inuenitur.	168
Diuina mysteria quibus ostendantur, & quibus contra abscondantur.	165
Docetur quo erroris fundamento hæretici alios errare fecerunt.	117
Doctores ecclesiæ arrogantissimè reiciunt hæretici.	127
Doctor primus Ecclesiæ Christus.	55
Doctrina Christiana & euangelica omnia vitia detestatur.	191
Doctrinæ falsæ suauitate hæretici decepti sunt.	327
Doctrina noua hæreticorum se suspectam esse ostendit.	64
Doctrina quando falsa dicenda ex malis operibus.	169
Doctrinæ tradendæ quem modum obseruandum Paullus scripsit.	147
Dogmata falsa ab hæreticis audientes quam diligentiam adhibere teneantur.	139
Dolos hæreticorum detegere auctor intendit.	143
Dubitat de nullo qui nihil scit.	236
Dubia in deteriorem partem iudicant detractores.	350
Dubitans in fide quomodo infidelis censendus.	125

E.

Ecclesia catholica Romana in instituendis filiis suis quem modum seruauerit.	148
Ecclesias & templa quare hæretici spoliare decreuerint.	300.
Ecclesiæ iudicio priuatorum hominum opinionem antepondere stultissimum est.	335
Ab Ecclesia non est recedendum.	373
Ecclesiæ obtemperare tutissimum.	377
Ecclesiæ primus doctor Christus.	55
Ecclesiæ priuilegium quod sit.	141

Ecclesia

- Ecclesia propter aliquorum eius filiorum peccata non est**
maledicenda. 1170
Ecclesia quare interdicit libros hæreticorum. 1148
Ecclesia sancta catholica Romana nobis magistra data
est. 1401
Ecclesia sancta inuita in filiis suis peccata tolerat. 1292
Ecclesiarum victoria. 1143
Ecclesiasticos vt arguant omnes alias quæstiones omittunt
hæretici. 1268
Empirici medici. 98
Errorès in antiquorum libris copiosè refutati sunt. 1201
Errorum magna diuersitas confusioque inter hæreticos in-
uenitur. 1168
In errorum tempestate quod consilium catholici intene-
rint. 1200
Errorès vnde nascantur. 1373
Euangelicam legem & sectam hæreticorum differre osten-
ditur. 1308
Euangelium melius Theologus quàm quiuis alterius
professionis intelligit. 1691
In Eucharistia quare Christus esse voluit. 130
In Eucharistiarum sacramento quid fideles annotare de-
beant. 132
Experientia quid hæretici intenderent docuit. 178

F.

- Faciendum à nobis quid sit.** 373
Facta crudelia hæreticorum narrantur. 189
Falsæ doctrinæ descriptio sub specie mulieris adulte-
ræ. 326
Falsa locuti sunt hæretici. 50
Falsas opiniones quas hæretici Christianis adscribunt, ne-
gare sufficiens satisfactio est. 116
Familiaritas hæreticorum maxime viranda est. 120
Eidem affectibus suis respondentem querunt hæretici. 144
Fidei Christianæ perniciem adfert hæreticorum superbia
& audacia. 170
Fideles in sacramento Eucharistiæ quid adorare debeant. 131
Fidem catholicam derubare hæretici conantur. 140
Fidei catholicæ pudor, integritas & veritas ad suos ample-
ctitur. 138

res innuit. 147
 Fidem catholicam quatenus hæretici odio habent. 116
 Fidei stabilitas non in hominis instabilitate fundatur. 174
 Fidem intelligere quid sit. 141
 Fidei nostræ antiquitas. 133
 Fidei nostræ confirmatio. 134
 Fidem noui aduersariorum iudices non intelligebant. 142
 Fideique sunt Deus interius docet. 142
 Fides quid sit. 147
 Fidem respondentem suis affectibus hæretici quærebant. 145
 Fons plurimorum malorum quis sit. 96
 Franciscani equitantes temerè ab alienæ vitæ censoribus
 iudicantur. 142
 Franciscanus ordo voluntarias elemosynas pro redditibus
 habet. 137
 Fratres ab hæreticis remouendo ipsis hæreticis beneficium
 confertur. 167
 Fratribus consulendum ut ab hæreticis fugiant. 167
 Fraudes quibus rudes idiotas hæretici decipiunt. 131, 144
 Fraudes Sinonis Beza imitatur. 136
 Fraudulenta persuasio hæreticorum. 133
 Fructus humanæ imbecillitatis peccata. 171
 Fundamentum hæreticorum innumum. 128

G.

Gallicum prouerbium. 195
 Gallia iniquitatis totius caput quod fuerit. 186
 Gallia Reges per manu impositionem agros curant. 179
 Gallia regem qualiter hæretici decipere conantur. 173
 Genera diuersa hominum. 146
 Genera plura causarum. 137
 Genæus hæreticorum spelunca. 137
 Gladius est verbum Dei. 147
 Grammaticæ utilitas. 128
 Gratias agere debemus illis qui ab hæreticorum erroribus
 Dei gratia nos liberarunt. 135
 Gratias hæretici quibus agere debeant. 135
 Grati in re temerè agere, dementia est. 131
 Guisianus dux ab hæreticis interfectus. 139

INDEX

H.

Hæreses ab antiquis temporibus	71
Hæretici à quo missi sunt	70
Hæretici adolescentuli Regis animum turbare conabantur.	176
Hæretici adulatione vti consueverunt.	154
Hæretici ædificant supra impietatis fundamentum errorum molem.	124
Hæreticorum altera obiectio contra auctorem.	367
Hæreticis asseuerantibus se Spiritum sanctum habere non est credendum.	363
Ab Hæreticis auctori laudari displicet.	361
Hæreticorum cæcitas.	263
Hæreticorum callidum consilium vt eorum sententia aprobebatur.	151
Hæreticorum capriciosa argumentatio.	338
Hæretici censendi sunt stulti, sancti patres sapientes.	314
Hæretici circa suos iudices quid facere debuerunt.	206
Hæreticorum consuetudo.	357. 358
Hæretici contendebant iudices solum alteram partem audire debere.	196
Hæretici contra inauditam partem sententiam proferunt.	199.
Hæretici contra monachos deprauato animo libellos conscripserunt.	346
Hæretici depascuntur Domini vineam.	58
Hæretici doctores ecclesiæ arrogantiſſimè reiciunt.	128
Hæretici ecclesias & templa quare spoliare decreuerint.	300.
Hæreticos errare ex eorum verbis deprehendimus.	132
Hæretici ex aliquorum clericorum peccatis errores suadent.	279
Hæretici ex animo suo maiorum patrum virtutem æstimant.	338
Hæretici ex auaritia concionabantur.	368
Hæretici ex operibus suis agnoscuntur.	65
Hæretici ex peccato vnius religiosi omnes religiosos condemnant.	345
Hæretici ex quibus fructibus cognosci debeant.	291
Hæretici falsæ doctrinæ suauitate decepti sunt.	327

I N D E X.

Hæretici falsa promittunt.	118
Hæretici fidem catholicam ex sua antiqua possessione deturbare conantur.	240
Hæreticorum fidei mutabilitas.	278
Hæreticorum fraudes manifestare oportet.	374
Hæreticorum fraudulentissima sophismata.	224
Hæreticos fugere oportere.	63. 67. 120
Hæreticorum iactantia mundo nocuit.	98
Hæretici iactant se sapientes.	127
Hæreticorum impietas.	53
Hæreticorum impia obiectio diluitur.	59
Hæreticorum impudentia.	128
Hæretici incumbunt in aliorum vita examinanda.	251
Hæretici in ecclesiasticorum odium suos iudices commovere student.	250
Hæreticorum infirmum fundamentum.	28
Hæretici iniquè se iudices constituunt.	77
Hæretici in religiosos viros & sacerdotes impetum faciunt.	333.
Hæretici insani iudicantur.	138
Hæretici in scriptura verba mutant.	24
Hæreticorum insipientia.	264
Hæretici in suorum magistrorum verba iurasse videntur.	329
Hæretici iudicant se posse comprehendere rationem omnium eorum quæ Deus facere potest.	192
Hæreticorum iudicium temerarium & iniquum.	211
Hæretici iura omnia respuunt.	17
Hæretici meritò comparantur Sirenibus.	150
Hæretici nouum astutiæ genus excogitarunt.	180
Hæretici nullo testimonio vocationem suam probant.	61
Hæreticorum obiectio contra auctorem retunditur.	367
Hæretici odio obsecrati veritatis lumen nequeunt aspicere.	261
Hæretici omnia sibi secunda promittunt.	325
Hæretici ostendentes facilitatem scripturarum quantadamna immiserint.	106
Hæreticorum propositum experientia docuit.	365
Hæretici qua altitua vsi sint vt scientiarum professores & scholares in errores inducerent.	172
Hæretici quærebant iudicem suis erroribus fauentem.	154
Hæretici qua in re maximè gloriuntur.	213
Hæretici	

INDEX.

Hæretici quando ad seiplos appellare dicuntur.	159
Hæretici quare contra ecclesiam sententiam tulerint.	84
Hæretici quare eripere conentur à Theologis viris Theologicarum controuersiarum cognitionem.	117
Hæretici quibus fraudibus rudes & idiotas decipiunt.	144
Hæretici quibus gratias agere debeant.	68
Hæretici quo colore suum mendacium vestire nituntur.	371
Hæretici quomodo iuvenes inducebant in errores.	171
Hæretici quomodo plures nobiles decipere potuerunt.	171
Hæretici quomodo vsi sunt officio iudicis sibi usurpato.	196.
Hæretici quorum gratiam & fauorem prius sibi conciliare studuerint.	151
Hæretici respuunt concilia œcumenica & theologos in fidei causis.	181
Hæreticorum ridicula responsio.	81
Hæreticorum sua opera homines ab eorum doctrina remouent.	75
Hæreticorum secta catni iucunda.	370
Hæretici se non cognoscunt.	119
Hæretici sibi contraria dicere videntur.	78. 106
Hæretici sibi noua itinera fingunt, quæ ipsos in præcipientium ducunt.	183
Hæretici similes esse censentur litigatoribus pertinacibus.	155.
Hæretici sine æquitate procedunt.	36
Hæretici suadebant aliorum bona esse eripienda.	301
Hæreticorum suasio ad iudices.	197
Hæretici suam scientiam & Dei potentiam æquales faciunt.	151
Hæretici suam sectam defendentes, sibi contradicentes damnant.	133
Hæretici suam sectam à Deo esse contendebant.	314
Hæretici suis stipendiis quos alant.	298
Hæretici sunt seductores.	336. 364
Hæretici suo Caluino se doctiores arbitrantur.	135
Hæretici suorum falsorum magistrorum amore ducti ab illis fidei pugnantia receperunt.	318
Hæretici suos libros legendos esse qualiter suaferint.	144
Hæretici suos iudices in nostrum odium accendunt.	336
Hæretici suum mendacium vestire intendunt.	371

INDEX

Hereticorum superbia.	113. 119
Hereticorum varia erronea dicta.	113
Heretici ventris causa concionabantur.	117
Hereticos veridicos non esse.	116
Heretici vtuntur fraudibus & dolis Rhetorum ad defendendam suam causam.	111
Hannibalis calliditatem heretici imitantur.	110
Hebræorum consuetudo in scripturis legendis.	114
D. Hieronymo acerbum esset audire orationem hereticorum.	113
D. Hieronymus carpit duo hominum genera.	115
D. Hieronymus confutat eos qui facilitatem diuinarum scripturarum iactant.	114
D. Hieronymus quam viam in discendo tenuit.	115
D. Hieronymus scripturam quomodo vacabat.	110
Hominum genera diuersa.	115
Homines mundani ad sui cognitionem inuitantur.	114
Homini parum in Dialectica versato cum hereticis disputare periculosum est.	117
Homines se esse ignorant heretici.	111
Honor diuersus Deo & Sanctis tribuitur.	110

I.

Iactantia hereticorum mundo nocuit.	111
Idiotas ignobilis quare Christus elegit.	110
Idololatria ex corde nascitur.	111
Impetum facit heretici in totius dei vitam.	116
Impietas hereticorum offenditur.	113
Impudentia hereticorum retunditur.	111
Incredulitas & superbia in hereticis inueniuntur.	115
Increpacio contra hereticos.	116
Ingenia lectorum confundere student heretici.	113
Ingenij sui confidentia hereticos decipit.	117
Inimico quare non sit credendum.	119
Infantia hereticorum magna est.	118. 113
Intelligere & credere differunt.	111
Intentio auctoris.	115. 113
Intentionem hereticorum experientia docet.	118
Iram Dei timeant heretici eorumque discipuli.	116
Ira Domini contra incredulos.	116

INDEX

Ira & odium à iudicis animo remouenda.	256
Ira rationis vsum impedit.	249
Iudicandum non est, eum qui semel peccauit, semper in peccato esse.	354
Iudices ab hæreticis electi quàm ignari fuerint ostenditur.	208.
Iudicem altera tantum parte audita iudicium ferre iniquum est.	242
Iudex bonus accusatori temerè non credit.	210
Iudicium ciuiliu prudentia inuitanda est.	295
De Iudicibus eligendis Platonis sententia.	249
Iudices hæreticorum quid facere debuerunt.	341
Iudex in causis qualis desideratur.	90
Iudex ineptus censetur in Theologia qui dialecticè imperitus est.	217
Iudicium iniquorum iniusta excusatio confunditur.	239
Iudices iniqui pro accusatorum libidine iudicant.	332
Iudices iniqui hæreticorum vnico illorum verbo credunt.	342.
Iudex in sua arte, non in aliena esse debet.	92
Iudicis officium quid postulet.	237
Iudicis officio quomodo hæretici sunt vsi.	196
Iudicis optimi condiciones.	86. 87. 88. 139
Iudicem pro se dicentem quæruunt hæretici.	160
In Iudice qualis sapientia desideretur.	139
Iudicis sapientis & equi ad reum qualia verba esse debeant.	238.
Iudices se iniquè constituunt hæretici.	77
Iudices solum alteram partem audire debere contendebant hæretici.	196
Iudicem suis erroribus fauentem quærebant hæretici.	154
Iudicibus suis imperitiis hæretici celant statum causarum, vt veritatem occultent.	213
Iudicis verba ad reum.	258
Ex iudiciis hominum corruptis quid nascatur.	348
Iudicium hæreticorum temerarium & iniquum.	211
Iudicij supremi officium hæretici vsurpant.	84
Iugo legis Principes subiiciuntur.	254
Iura omnia respuunt hæretici.	17
Iuuenes audaciores sunt ad iudicandum.	163
Iuuenes quomodo hæretici in errores inducebant.	171

INDEX

Lactantij de philosophis sententia.	375
Lectores admonentur.	376
Lectorum ingenia confundere hæretici student.	293
Lectorum sanum iudicium desideratur.	22
Legem diuinam scire quid sit.	99
In legibus grauitas, prudentia, maturitas desiderantur.	162
Leuitas hæreticorum.	34
Leuitas hæreticorum quanta sit.	219
Leuitas vulgi.	40
Lex pro iuuenibus.	162
Lex quid requirat.	162
Per libellos famosos aliorum peccata proponunt & scandalum immittunt hæretici.	348
Libellos famosos contra Franciscanum ordinem hæretici conscripserunt.	347
Libertatem docent omnes hæretici, quamuis inter se dissentiant.	371
Libros antiquorum patrum legere oportet.	204
Libros antiquorum patrum quare hæretici interdiciunt.	203
Libros catholicos quare interdiciunt hæretici.	201
Libri hæreticorum quare interdiciuntur.	111. 148. 241
Libros hæreticorum suis affectibus respondentes, adolescenter libenter susceperunt.	246
Libros suos legendos qualiter suaserint hæretici.	144
Licentiam ad peccandum hæretici tribuunt.	336
Litigare cum hæreticis, simplicioribus non conuenit.	123
Litigatoribus pertinacibus similes censentur hæretici.	155
Ad litteratos omnes pia obtestatio.	206
In litteris versatus magis agnoscit quid sibi desit.	166
Lutherus ad se appellat.	158
Lutherus Cochleum suscitare non potuit.	62
Lutherus hæreticorum coryphæus & antesignanus.	363
Lutheri impia diligentia.	156
Lutheri insolentia contra academias.	156
Lutherus plures decepit.	157
Lutherus quando academias veneratur.	158

M.

Magistros nouos quare hæretici libenter recipiunt.	305
Mahumetis	

I N D E X.

Mahumeto similes hæretici esse censentur.	307
Malorum plurimorum fons.	96
Mala quare Deus permittat.	302
Mariam virginem salutare angelus nos docuit.	318
Marsupium commune & arcam contra fideles hæretici instituunt.	297
Medicis spiritalibus & corporalibus eligendis maxima cura adhibenda est.	96
Medius Alexandri parasitus.	214
Mendacium hæreticorum contra Christianos.	212
Mendacibus proprium & commune est, sibi contradicere.	107.
Mendax quid facere consuevit.	366
Mendacio suo Beza plures seduxit.	105
Ministros quales mittat diabolus.	285
Miseria hæreticorum magna est.	142
Monachi quare voluntariam paupertatem elegerunt.	350
Mores Christianorum & vita.	12
Mulieri adulteræ falsa doctrina comparatur.	326
Mulieri meretrici hæretici comparantur.	320
Mundi & hæreticorum insipientia.	264
Mundani homines ad sui cognitionem vocantur.	194
Mutabilitas fidei hæreticorum.	278
Mutant hæretici verba in scriptura.	24
Mysteria diuina quibus ostendantur, & contra quibus abscondantur.	165

N.

Necessitas dialecticæ.	222
Negare falsas opiniones quas heretici Christianis obijciunt, sufficiens satisfactio est.	216
Nobiles complures quomodo hæretici decipere poterant.	172
Nosse seipsum prima pars philosophiæ est.	183
Novos magistros quare hæretici libenter recipiant.	315
Nutricis prudentis modus in infantis educatione.	147

O.

Obiectio impia hæreticorum.	58. 59
Obtestatio	b 5

INDEX

Obtestatio pia ad omnes lectores	14
Odij & amoris affectus quid præstent	32
Odio excccati hæretici veritatis lumen aspiciere nequeunt	36
Ordiu hæreticorum	14
Operis huius scopus	14
Ex operibus malis quando doctrina falsa dicenda	14
Opera sua hæreticorum homines semonent ab eorum doctrina	76
Ex operibus suis hæretici cognoscuntur	66
Ordo Franciscanus voluntarias elemosynas pro reditibus habet	337
Osculo pedis summi pontificis quid protosemunt	34
Quina pelle occultantur hæretici	65
Parentum causam tueri pium est	32
Pastoribus etiam impiis vt obtemperemus Christus voluit	283
Patrum antiquorum libris errores copiose refutati sunt	201
Patrum antiquorum libros legere oportet	201
De Patribus antiquis quid sentiendum	13
Patrum antiquorum scripta quare hæretici prohibeant recipi	201
Patres sanctis hæretici credere nolunt	341
Patrum maiorum virtutem ex animo suo hæretici æstimant	338
Patres sapientes, hæretici stulti censendi sunt	324
Paulus tradenda doctrina quem modum observandum	147
Paupertatem voluntariam quare monachi elegerint	350
Peccata aliorum per famulos libellos proponentes scandalizant	348
Peccata fructus sunt humanæ imbecillitatis	271
Pereuntium magnus est numerus	119
Petitio principij in hæreticis est	61
Phariseis similes sunt hæretici	317
Philosophiæ prima pars est nosse seipsum	183
Piorum & iniquorum diuersa conditio	345
Platonis sententia de iudicijs eligendis	242
Pontifici	

INDEX.

Pontifici Christi vicario Roma potentissima sese subdidit.

256.	
Pontifex summus honorem sibi à Regibus delatum quare reiiicere non debet.	259
Pontificis summi pedis osculo quid protestemur.	253
Pontificis summi pedum osculo qualiter Christi victoria eluceat.	254
Potentes ministros quare diabolus elegit.	305
Praeconibus suis hæretici amplā stipēdia elargiebantur.	307
Praecipuum quod emitur, carē emittitur.	337
Ad Principes Catholicos pia allocutio.	262
Principū fauore hæretici subnixi, errores seminarunt.	306
Principes iugo legis subiiciuntur.	254
Privatorum hominum opinionem ecclesiæ iudicio antepo- nere stultissimum.	335
Privilegium ecclesiæ quod sit.	141
Professores scientiarum & scholasticos qua astutia hæreti- ci in errorem inducere conantur.	172
Propheta falsus aut verus quis.	268
Prophetas quales Deus miserit.	285
Propheta verus fuit Dauid, licet adulterium cōmisit.	269
Prouerbiū Britannicum.	344
Prouerbiū Gallicum.	95
Pudor fidei Catholicæ ad suos amplexus inuitat.	247
Pudor quando perniciosus.	302
Pueros praemonere oportuit.	132

Q.

Quæstionibus friuolis detineri non decet.	358
Quæstiones inutiles ad fidei illustrationem nihil valēt.	294
Quæstio non est de abusibus.	292
Quales homines ab hæreticis recipiantur.	299
Qualis vnusquisque est, tales ceteros esse iudicat.	344
Quid faciendum nobis sit.	375
Quibus sit credendum in fidei causa.	143

R.

Ratio efficax contra hæreticos.	286
---------------------------------	-----

Rationis

INDEX.

Rationis vsum impedit.	149
Ad Reges Christianos admonitio.	290
Regum Christianorum quanta virtus.	158
Reges Gallie per manuum impositionem agros curant.	179
Regem Gallie qualiter hæretici decipere conantur.	173
Regum potentiam Deus solus poruit deicere.	257
Religiosos omnes ex peccato vnus religiosi hæretici condemnant.	345
Responsio hæreticorum ridicula.	82
Reuerentiam summo Pontifici exhibitam in pedis osculo, idololatriam non esse.	262
Rhetorum fraudibus & dolis vtuntur hæretici ad defendendam suam causam.	237
Rhetoricæ peritus cognoscit dolos hæreticorum.	235
Rhetoricæ vsus.	212
Roma potentissima Christi vicario sese subdidit.	256

S.

Sacerdotes hæretici persequuntur.	333
Sacerdotes sine vitæ discrimine iter agere non poterant.	300. 353.
Sacramentorum vis non ex ministrorum moribus pendere ostenditur.	274
Sanctis & Deo diuersus honor tribuitur.	80
Sanctos cum Christo regnare quid sit.	81
Sanctos inuocare licet.	81
Sancti quam viam obseruauerint.	313
Sapiens & stultus differunt.	315
Sapientia hæreticorum irridetur.	174
Sapientes sibi qui videntur, qualiter Deus puniat.	139
Satanæ versuta calliditas.	280
Satisfactionem æquissimam admittere nolunt hæretici.	217
Satisfactio sufficiens est negare falsas opiniones quas Christianis obiciunt hæretici.	216
Scholas hæreticorum adire viris doctis molestum est.	113
Scholasticos qua astutia in errores inducere hæretici conentur.	172
Scientiam suam hæretici Dei potentie æqualē faciunt.	191
Scripta antiquorum patrum quare hæretici prohibent recipi.	202

INDEX.

Scripturas arroganter exponunt hæretici.	116
Scripturarum diuinarum facilitatem iactantes hæretici à D. Hieronymo confutantur.	114
Scripturarum diuinarum profunditas.	100
Scripturarum facilitatem hæretici suadentes damna plura inferunt.	106
Scripturæ quomodo vacabat D. Hieronymus.	109
De scripturæ sacræ intelligentia quem statum hæretici fin- gunt.	234
Scripturæ sacræ verba mutant hæretici.	24
Scripturæ studium quibus interdicitur.	145
Sectæ hæreticorum cupiditatibus fauet.	321
Sectæ hæreticorum plura falsa dogmata docet.	312
Sectam hæreticorum recipientes quales fuerint.	310
Sectam suam hæretici diuerso amore recipiunt, quàm ante euangelicam legem recipiebant.	315
Seductor quis centendus sit.	334
Seductores sunt hæretici.	335. 364
Sententia antiqua: Qui nihil scit, de nullo dubitat.	236
Sensuales quanta alacritate sectam hæreticorum amplexi sunt.	311
Simplicioribus cum hæreticis litigare non conuenit.	123
Sinonis fraudes Beza imitatur.	36
Sirenibus hæretici merito comparantur.	150
Socrates se nihil scire confessus, sapientissimus iudicatus est.	184
Spiritus Dei est spiritus pacis.	75
In spiritualis salutis causâ cura maxima est adhibenda.	89
Spiritum sanctum hæreticos habere non esse credendum.	140. 363.
Statum causarum iudicibus hæretici celant.	233
Studio cui hæreticorum iudices dent operam.	244
Stultos sanasse Christus non legitur.	187
Superbia hæreticorum.	13. 125. 167. 170
Suffragia sanctorum implorare licet.	81
Sutor non ultra crepidam.	91

T.

Temerè agere in re graui, dementia est.	31
Temeritas hæreticorum.	34. 219
Templa	

INDEX.

Templa quare hæretici spoliare decreuerunt.	300
Theologia ab hæreticis laceratur.	98
Theologica causa qualem indicem desideret.	212
Theologicarum controuersiarum cognitione quare theologis hæretici eripere conentur.	117
Theologica controuersia quanta desideret.	235
Theologus melius quam quilibet alius euangelium intelliget.	169
Theologiae scholasticae necessitas.	212
Theologiae studium non est malorum causa.	170
Theologia sublimior omnibus scientiis.	164
Tribulationibus multis calum ingredi oportet.	311
Tumor in hæreticis crescens non finit eos veritatem agnoscere.	167
V.	
Verbo Dei non credere quid sit.	190
Veridicos non esse hæreticos.	366
Veritatem Beza maliciose oppugnat.	103
Veritatem opprimere hæretici intendunt.	149
Veritas temporis filia.	211
Via quam sancti seruauerunt.	313
Victoria ecclesiae.	255
Victoria Christi in summi pontificis pedum osculo elucet.	254.
Vineam Domini hæretici depascuntur.	98
Virgo Maria humiliter à nobis est saluanda.	319
Viris doctis hæreticorum seholam adire molestum esse ostenditur.	113
Vis sacramentorum ex ministrorum moribus non dependet.	174
Vitæ alienæ censores temerè de fratribus Franciscanis cunctantibus iudicant.	352
Vita Christianorum & mores.	11
Vocatio diuina quibus testimoniis comprobati soleat.	60
Vocationem suam nullo testimonio probant hæretici.	61
Voluntariam pauperatatem quare monachi elegerint.	350
Vsurpant hæretici officium supremi iudicij.	84
Vsus Rhetoricæ.	212
Vtilitas Grammaticæ.	112
Vulgi leuitas.	40

FINIS.

ANTVERPIÆ EXCVDEBAT CHRIS-
STOPHORVS PLANTINVS, AR-
CHITYPOGRAPHVS REGIVS,
ANNO M. D. LXXV.